

**Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут міжнародних відносин
Кафедра світового господарства і
міжнародних економічних відносин
Кафедра Жана Моне**

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ В УНІВЕРСИТЕТАХ
УКРАЇНИ»**

22 квітня 2016 року, м. Київ

With the support of the LLP of the European Union

За підтримки програми «Навчання впродовж життя»
Європейського Союзу

КИЇВ 2016

**Taras Shevchenko National University of Kyiv
Institute of International Relations
Chair of World Economy and International Economic Relations
Jean Monnet Chair**

**PROCEEDINGS
OF NATIONAL CONFERENCE**

**«EUROPEAN STUDIES IN THE UNIVERSITIES OF
UKRAINE»**

April 22, 2016 Kyiv

With the support of the LLP of the European Union

За підтримки програми «Навчання впродовж життя»
Європейського Союзу

KYIV 2016

The publication is produced within the implementation of the Jean Monnet Program Project N° 542395-LLP-1-2013-1-UA-AJM-CH
“University Courses in European Economic Integration”
(Grant Agreement N°2013-3086/001-001).

Публікація здійснена в рамках виконання проекту програми Жана Моне №542395-LLP-1-2013-1-UA-AJM-CH
«Університетські курси з європейської економічної інтеграції»
(грантова угода N°2013-3086/001-001)

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Цей проект одержав фінансування за підтримки Європейської Комісії. Ця публікація відображає точки зору авторів, а Європейська Комісія не може бути відповідальною за будь-яке використання інформації, що міститься у виданні.

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ»**

ЗМІСТ

**ЧАСТИНА I. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТУДІЙ В
УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ**

Копійка В. В. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ В ІНСТИТУТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	15
Шнирков О.І. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Чугаєв О. А. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА	17
Муравйов В.І. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Смирнова К.В. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка ІСТОРІЯ ВИКЛАДАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА В КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА	19
Рижков М.М. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка ЄВРОПЕЙСЬКІ КОМУНІКАЦІЇ: ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР	25
Діденко Н.Г. Донецький державний університет управління (м.Маріуполь) ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ В УКРАЇНІ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ НОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В СФЕРІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	28
Сікорська І.М. Донецький державний університет управління, м. Маріуполь ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	30

Калитчак Р.Г. Львівський національний університет ім. Івана Франка РОЛЬ ІНОЗЕМНИХ ДОНОРІВ У РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ ПРОГРАМ З ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТУДІЙ В УКРАЇНІ	32
Алтухова А. В. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ	34
Даниленко С. І. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка ДЕЯКІ АСПЕКТИ СИНХРОНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ	36
Гулай В.В. Національний університет «Львівська політехніка» Лунь Ю.О. Національний університет «Львівська політехніка» ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА МАГІСТЕРСЬКОЮ ПРОГРАМОЮ «ІНФОРМАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ» В НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»	38
Тихомирова Є. Б. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки РЕАЛІЗАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ЄС В УКРАЇНІ	40
Піпченко Н. О. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЄВРОПЕЙСЬКІ КОМУНІКАЦІЇ»	43
К.В. Смирнова Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ «CASE STUDY» В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ АНТИМОНОПОЛЬНОГО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	45
Гулай В.В. Національний університет «Львівська політехніка» Парубчак В. О. Національний університет «Львівська політехніка»	49

**ТЕХНОЛОГІЇ АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНОЇ ОБРОБКИ
ІНФОРМАЦІЇ ЯК СТРУКТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ПІДГОТОВКИ ЗА
ПРОГРАМОЮ «ЄВРОПЕЙСЬКІ КОМУНІКАЦІЇ»**

- Соснін О.В.** 51
Національний авіаційний університет
**ПРО НОВІ ПРОБЛЕМИ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДЛЯ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**
- Фісанов В. П.** 54
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Гатрич В. Р.
МТРК «Чернівці»
**ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНО-
ПОЛІТИЧНОГО КОНТЕНТУ НА ТЕЛЕБАЧЕННІ**
- Забара І.М.** 56
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
**ЄВРОПЕЙСЬКЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО: ДО ПИТАННЯ
ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ У КИЇВСЬКОМУ
НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**
- Фаренюк Н.В.** 58
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
ФОНДОВИЙ РИНОК ЄС: МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
- Батрименко В.В.** 61
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
**МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«РОЗРАХУНКИ І ПЛАТЕЖІ В ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ
ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН»**
- Назаренко О.А.** 64
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима
Гетьмана»
**ДІЛОВА ГРА ЯК АКТИВНИЙ МЕТОД ВИВЧЕННЯ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА**
- Чугаєв О. А.** 65
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
ВАЛЮТНА ІНТЕГРАЦІЯ В ЄС: МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
- Зеленко В.А.** 68
Львівський національний університет імені Івана Франка
**ПРОБЛЕМА ВИВЧЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ВНЗ УКРАЇНИ**

Стаканов Р.Д. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка СПІЛЬНА КОМЕРЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС: МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ	70
Мушак Н.Б. Київський університет права НАНУ МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА В КИЇВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ПРАВА НАНУ	72
Відякіна М. М. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС: МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	75
Святненко В.Ю. Київський національний університет імені Тараса Шевченка СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ	77
Kharlamova G. Taras Shevchenko National University of Kyiv EU AND EASTERN PARTNERSHIP: SCIENTIFIC NETWORK	80
Радомська А.М. Харківський національний університет ім. Г. С.Сковороди ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	82
Маруховська-Картунова О.О. Університет економіки та права «КРОК» ЄВРОПЕЙСЬКІ РЕЛІГІЄЗНАВЧІ СТУДІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	83
Горбась І.М. Київський національний університет імені Тараса Шевченка ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР	85
Паньок Т. В. Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТУДІЙ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	87
Кулик В. Б. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ НА ТЕРЕНАХ МИСТЕЦТВА	87

**ЧАСТИНА II. ЄВРОПЕЙСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ
УКРАЇНИ**

ЕКОНОМІКА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

- Демчук Н.І.** 91
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
**ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОГО ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ
НА ПРОМИСЛОВІ ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ**
- Т. Zatonatska** 93
Taras Shevchenko National University of Kyiv
D. Martynovych
Taras Shevchenko National University of Kyiv
STATE AID TENDENCIES IN THE EUROPEAN UNION
- Гайдаржийська О.М.** 95
Національний авіаційний університет
Білковська Д.І.
Національний авіаційний університет
**ЗБЛИЖЕННЯ УКРАЇНИ З ЄС: ОСНОВНІ ЕТАПИ, РИЗИКИ ТА
МОЖЛИВОСТІ**
- Ситницький М.В.** 96
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
**ЕКОНОМІЧНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ У КОНТЕКСТІ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**
- Власенко М.О.** 98
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
ФІНАНСОВА КОНВЕРГЕНЦІЯ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
- Поліщук Л.С.** 101
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
**НОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ СПРИЯННЯ РЕГІОНАЛЬНОМУ
РОЗВИТКУ В ЄС**
- Уманців Г.В.** 103
Київський національний торговельно-економічний університет
**ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**
- Іващенко М.В.** 105
Харківський навчально – науковий інститут ДВНЗ «Університет
банківської справи»
**РЕЗУЛЬТАТИ ДІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ
ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ТА ЄС В 2015 РОЦІ**
- Бурлай Т.В.** 107

Институт экономики и прогнозирования НАН Украины
**РАЗРАБОТКА «ЕВРОПЕЙСКОЙ ОПОРЫ СОЦИАЛЬНЫХ ПРАВ»
ЕС И ЛИМИТИРУЮЩИЕ ФАКТОРЫ ЕЕ РЕАЛИЗАЦИИ**

- Вітер І.І.** 109
Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України»
НОВА ГЛОБАЛЬНА ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ КРАЇН ЄС
- Шнирков О.О.** 111
Київський національний торговельно-економічний університет
**АДАПТАЦІЯ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ ДО
ПРАВИЛ ЄС**
- Хмара М.П.** 113
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
**ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГІВ НАРАХУВАННЯ ВАРТОСТІ
НА ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЄС**
- Оліховська М.В.** 115
ПАТ “ВНЗ “Міжрегіональна академія управління персоналом”
Львівський інститут
АГРОТУРИЗМ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ
- Сватюк О.Р.** 117
Львівський державний університет внутрішніх справ
Качура А.А.
Львівський державний університет внутрішніх справ
**ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ**
- Балан В.Г.** 119
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
**МОДЕЛЬ ВИБОРУ ПАРТНЕРІВ ПРИ ФОРМУВАННІ
СТРАТЕГІЧНИХ БІЗНЕС-АЛЬЯНСІВ**
- Жемба А.Й.** 121
Національний університет водного господарства та природокористування
**ПРІОРИТЕТИ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ
ПОЛІТИЦІ**
- Остапенко Т.Г.** 124
Національний авіаційний університет
**НАНОЕКОНОМІЧНІ ПІДХОДИ ДО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**
- Шворак Л.О.** 126
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

**ТОРГОВЕЛЬНА СТРАТЕГІЯ ЄС НА 2016 РІК – НОВІ
МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ**

- Вітер В. І.** 128
НДІ праці і зайнятості населення Мінсоцполітики України і НАН України
ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ
- Давидова О.Г.** 131
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
**НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**
- Степанова А.А.** 134
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
**ІННОВАЦІЙНИЙ КЛАСТЕР ЯК ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ
УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ**
- Цибульська Ю.О.** 136
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН
України»
**ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННИХ РЕГІОНІВ У
КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**
- Tsymbalista N. A.** 138
State Institution “Institute of Regional Research named after M. I. Dolishnij
of the NAS of Ukraine”
**EUROPEAN INTEGRATION: CHALLENGES AND PROSPECTS FOR
THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE**
- Сібекіна А.Ю.** 140
Київський національний торгово-економічний університет
**ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ
ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З ЄС**
- Кузьмяк В.В.** 142
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
**ЄВРАЗІЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ПІСЛЯ СТВОРЕННЯ ЄВРАЗЕС:
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ПОГЛИБЛЕННЯ**
- Н.І. Aksom** 143
Taras Shevchenko National University of Kyiv
**THE RISE OF THE MANAGEMENT FASHION RESEARCH IN
UKRAINE**
- Гридасова Г.О.** 145
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ВЗАЄМОДІЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ 3

Даценко І.М. 148
Національний університет біоресурсів і природокористування України
РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ З ЄС В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Воропасва А.Д. 150
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ

Гудзь Г.О. 152
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
СИСТЕМИ СТРАХУВАННЯ АГРАРНИХ РИЗИКІВ У КРАЇНАХ ЄС

Ерастов В.І. 155
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІОТ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ

Заколюдажний В.О. 157
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Богдан О. 159
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Демчук С.В. 161
Національний авіаційний університет
ВИКОРИСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРАКТИКИ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Біленко О.К. 164
Національний авіаційний університет
ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА І ПРАВО

Ковтун О.Ю. 166
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБИСТИЙ СТИЛЬ ПРИ ВЕДЕННІ ПОЛІТИЧНИХ ПЕРЕГОВОРІВ

Остап'як В.І. 167

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

КОМУНІКАТИВНИЙ ВИМІР НАЛАГОДЖЕННЯ ПАРТНЕРСТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Мітрофанова О.О. 169

Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки

СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКА ПОЛІТИКА ФРАНЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Бенескул П.Л. 170

ВСП УНУС Уманський агротехнічний коледж

СВОБОДА ДУМКИ І СЛОВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВІ

Перга Т.Ю. 171

ДУ «Інститут всесвітньої історії НАНУ»

ДУНАЙСЬКИЙ РЕГІОН В ПРІОРИТЕТАХ ЄС: ЗАКОНОДАВЧЕ ПІДГРУНТЯ

Кравченко С.Р. 174

Київська обласна колегія адвокатів

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗМІСТУ, ТЕХНІЧНИХ СТАНДАРТІВ І ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ

Малиновська Н.В. 177

Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки

СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКА ПОЛІТИКА ФРАНЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

179

Іванченко І.В.

Університет економіки та права «КРОК»

ЗАРОДЖЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПАРТОЛОГІЇ

ЄВРОПЕЙСЬКІ КОМУНІКАЦІЇ

Ожеван М. А.

Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України 182

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВИХ ВЗАЄМОДІЙ ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ

Макаренко Е. А. 185

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ: ПРАКТИКА СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

Митко А.М. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки РІВНІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА МОДЕЛІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДЕМОКРАТІЇ В СУЧАСНОМУ ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРІ	188
Терещук В.І. Університет економіки та права «КРОК» «М'ЯКА СИЛА» ЄВРОСОЮЗУ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРАГНЕННЯ УКРАЇНИ	190
Литвиненко Н.П. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	192
Запорожець О.Ю. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка КОМУНІКАТИВНА СТРАТЕГІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ПРОПАГАНДИ	194
Кучмій О.П. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЄС: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ	196
Белоусова Н.Б. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка РЕСУРСИ «М'ЯКОГО» ВПЛИВУ В ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ ЄС: ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ	198
Піскорська Г.А. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка ЄВРОПЕЙСЬКА СТРАТЕГІЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ	200
Шевченко О.В. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ЄВРОМАЙДАНУ	203
Карпчук Н.П. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки ПРИНЦИПИ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	205
Фролова О.М.	207

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГЕНЬ УКРАЇНИ

Чекардін Ю.М. 209

ХНПУ імені Г.С.Сковороди
СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Кост І.А. 211

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: ІНФОРМАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Гісса О. 213

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ЕКОНОМІЧНІ ПРИЧИНИ ЄВРОСКЕПТИЦИЗМУ В УКРАЇНІ: ПІДХОДИ ДО ТЕМИ

Слободяник О.Г. 216

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БРЕНДУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ

Носенко А.С. 218

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ДЕРЖАВНИЙ ІМІДЖ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ ТА ЗАКОРДОННИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ФРН

Пікула М.М. 221

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ

Терещук М.І. 224

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
РОЛЬ БРЕНДИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Аветисян Л.В. 225

Київський національний торгово-економічний університет
ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

ЧАСТИНА I. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТУДІЙ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ

УДК 378.147

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ В ІНСТИТУТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Копійка В. В.

д.політ.н., проф.,

директор Інституту міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Реалізація курсу України на європейську інтеграцію, що визначена пріоритетним напрямом зовнішньої політики нашої держави, потребує фахових дипломатів і, відповідно, якісного наукового забезпечення зовнішньополітичної діяльності України на шляху інтеграції до Євросоюзу. На виконання цих завдань упродовж майже 25 років незалежної української державності націлений Інститут міжнародних відносин, визначений, згідно Указу Президента України від 30 травня 1995 року, головним навчально-методичним центром з підготовки фахівців для сфери зовнішніх відносин України.

Євроінтеграційна тематика широко представлена у навчальному процесі усіх бакалаврських спеціальностей Інституту міжнародних відносин: «міжнародні відносини», «міжнародні економічні відносини», «міжнародне право», «міжнародна інформація», «міжнародний бізнес» і «країнознавство». Цільова підготовка фахівців для сфери європейської інтеграції передбачена магістерськими освітніми програмами, в т.ч. англійськими - East European Studies Programme (спеціальність «Міжнародні відносини»), International Litigation Programme, International Trade Regulation Programme, European Business Law Programme (спеціальність «Міжнародне право»), International Entrepreneurship Programme (спеціальність «Міжнародні економічні відносини»), International Management and Marketing Programme (спеціальність «Міжнародний бізнес»); International Communication and Global Media Programme (спеціальність «Міжнародна інформація»).

На виконання Державної програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської інтеграції України в Інституті міжнародних відносин у 2007-2013 рр. підвищували кваліфікацію фахівці з числа працівників секретаріату Кабінету Міністрів України та державних службовців I-IV категорій центральних органів виконавчої влади у сфері європейської інтеграції України за навчальною програмою «Європейська інтеграція: економіка, політика, право». Для реалізації програми підвищення кваліфікації були залучені провідні викладачі з числа професорсько-викладацького складу Інституту, автори навчальних курсів з європейської проблематики: професори В.В. Копійка, В.А. Манжола, В.І. Муравйов, М.А. Ожеван, Г.М. Перепелиця, А.С. Філіпенко, О.І. Шнирков та інші. За 7 років процесом навчання (підвищення кваліфікації) було охоплено 120 осіб з числа працівників Секретаріату Кабінету Міністрів України та 19 слухачів Школи вищого корпусу державної служби при Головному управлінні держслужби України.

Для популяризації теми європейської інтеграції України в 2014 році в Інституті працював постійно діючий лекторій на тему: «Європейська інтеграція – пріоритетний напрям зовнішньої політики України», в межах якого провідні науковці Інституту і кадрові працівники зовнішньополітичного відомства України провели лекції,

присвячені політико-правовим і економічним аспектам Угоди про асоціацію України і Європейського Союзу.

З часу набуття чинності Угоди про партнерство і співробітництво України і ЄС у 1998 р. й до теперішнього часу в Інституті було захищено 6 докторських та 56 кандидатських дисертацій, присвячених темі європейської інтеграції. Підготовлено та видано друком понад 80 монографій, 23 навчальних посібники та 20 підручників, близько 580 статей у фахових виданнях, з них близько 170 - іноземними мовами.

Вагомим результатом дослідження євроінтеграційної тематики в Інституті стала наукова монографія колективу Інституту «Україна в міжнародних інтеграційних процесах» (за загальною редакцією проф. В.В. Копійки), видана 2015 р. У монографії проаналізовано основні тенденції інтеграції України до Євросоюзу у галузях економіки, політики, права та інформаційній сфері. Проблематика монографії викликає особливий інтерес у зв'язку з тим, що протягом останніх десятиліть Європейський союз та інші інтеграційні об'єднання, які стрімко розвиваються, запроваджують нові підходи до співпраці з державами, і Україна намагається визначитися з ким з таких об'єднань будувати пріоритетні відносини. Через це виникає необхідність дослідження цих явищ з метою внесення змін до правових та інших інструментів, які регулюють весь спектр відносин України з інтеграційними об'єднаннями. Зважаючи на пріоритетність зовнішньополітичного і зовнішньоекономічного курсу України на інтеграцію у Європейський Союз, дослідження теоретичних і практичних аспектів механізму співпраці нашої країни з європейськими інтеграційними об'єднаннями безумовно є перспективним.

Також в Інституті проводяться міжнародні науково-практичні конференції, присвячені євроінтеграційній тематиці. Серед конференцій, проведених в Інституті в 2014-15 рр. - «Входження України в Європейський інформаційний простір: політико-правові аспекти» (26.11.2014), «Вплив Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на правопорядок України» (22.04.2015), «Україна-ЄС: розвиток взаємодії в умовах новітніх викликів» (23.04.2015), «Геополітичні дилеми. Успіхи і проблеми на шляху європейської інтеграції України» (21.05.2015).

В рамках теми європейської інтеграції в Інституті працюють Центр європейської документації, Літня школа з європейських студій, налагоджена співпраця з міжнародними фондами. Свідченням пріоритетності теми європейської інтеграції для Інституту міжнародних відносин є його співробітництво в даному напрямку з університетами країн – членів ЄС. Зокрема, Інститут плідно співпрацює з Інститутом міжнародних студій Вроцлавського університету, Факультетом міжнародних відносин Варшавського університету, Університетом імені Миколая Коперніка (Польща), Університетом м. Мерзебург (ФРН), Південно-Західним університетом імені Неофіта Рильського (м. Благоевград, Болгарія) та іншими.

Таким чином, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету робить вагомий внесок щодо популяризації теми європейської інтеграції України та практичної реалізації курсу нашої держави на входження України до європейської спільноти.

ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Шнирков О.І.

д.е.н., професор, завідувач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, професор кафедри Жана Моне

Чугаєв О. А.

к.е.н., доцент, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Європейський союз є унікальним інтеграційним утворенням за географічним охопленням та глибиною торговельної, валютної та секторальної економічної інтеграції. Він є одним з трьох найбільших світових економічних центрів і найбільшим економічним партнером України. Укладання між Україною та ЄС Угоди про асоціацію, яка включає створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, стало важливим кроком на шляху реалізації євроінтеграційних прагнень України. Гармонізація економічного регулювання в Україні з ЄС та важливість двосторонніх торговельних, фінансово-інвестиційних, науково-технічних та міграційних зв'язків створює необхідність підготовки фахівців, які зможуть орієнтуватися у регуляторному механізмі ЄС, реалізовувати реформування української економіки, забезпечувати вихід українських компаній на ринок ЄС, працювати у компаніях за участю європейського капіталу.

В Київському національному університеті імені Тараса Шевченка «Економіка європейської інтеграції» вивчається в Інституті міжнародних відносин як блок курсів спеціалізації в рамках бакалаврської та магістерської програм «Міжнародні економічні відносини» на базі випускаючої кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин. Інститут має тривалий досвід у підготовці фахівців у цій сфері (спеціалізація була заснована у 2000 р.) та надає методологічну підтримку іншим вузам.

Згідно навчального плану, в Інституті блок україномовних курсів спеціалізації у бакалавраті включає такі дисципліни: Економіка Європейського Союзу, Соціально-економічна політика в ЄС, Фінансові системи європейських країн, Єдиний внутрішній ринок ЄС, Конкурентна політика ЄС, Розрахунки і платежі в зовнішній торгівлі європейських країн, Фондовий ринок ЄС, Енергетична та транспортна політика ЄС. У магістратурі курси спеціалізації «Економіка європейської інтеграції» викладаються англійською мовою і включають такі дисципліни: Валютна інтеграція в ЄС, Єдина сільськогосподарська політика ЄС, Міграційна політика ЄС, Спільна комерційна політика ЄС, Європейське матеріальне право, Економічна інтеграція України з ЄС.

Викладання блоку дисциплін спеціалізації забезпечують викладачі кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин (д.е.н., проф. О. І. Шнирков; к.е.н., доц. М. М. Відякіна; к.е.н., доц. А. М. Копистира; к.е.н., доц. Д. М. Русак; к.е.н., доц. Р. Д. Стаканов; к.е.н., доц. О. А. Чугаєв), кафедри

міжнародних фінансів (к.е.н., доц. В. Є. Намонюк; к.е.н., доц. Н. В. Фаренюк), кафедри порівняльного і європейського права (к.ю.н., доц. І. В. Влялько).

Проте крім курсів спеціалізації студенти, які вивчають міжнародний економічні відносини, мають можливість ознайомитися з економічними аспектами функціонування ЄС завдяки курсу Європейське бізнес середовище та змістовим модулям у рамках нормативних курсів Регулювання міжнародних економічних відносин та Економіка міжнародної інтеграції. Важливе місце посідає підготовка студентів у сфері іноземних мов, що посилює можливості випускників спеціалізації працювати з ринками різних країн ЄС. Частина студентів захищають курсові та магістерські роботи, присвячені економічній інтеграції в ЄС або з ЄС. Інститут міжнародних відносин також забезпечує лекції для фахівців секретаріату Кабінету Міністрів України, організує спільні з Українською асоціацією економістів-міжнародників літні або зимові школи для студентів з усієї України, де вагома частина лекцій присвячена економіці ЄС та його економічним зв'язкам з Україною.

Викладання відповідних курсів також базується на науковій діяльності та публікаціях викладачів. Економіці ЄС присвячена вагома частина захищених дисертацій, монографій, підручників, наукових посібників, статей та тез доповідей. Студенти мають можливість відвідувати в Інституті тематичні конференції та круглі столи, доповіді провідних фахівців з ЄС.

Вагому підтримку викладанню розглянутих курсів надано в рамках міжнародних проектів. Інститут брав участь у ряді проектів ТЕМПУС, включаючи проект «Підготовка спеціалістів з Європейських студій». У 2013 р. випускаюча кафедра одержала статус кафедри Жана Моне: завідувач кафедри реалізує проект «Університетські курси з європейської економічної інтеграції» за програмою «Навчання впродовж всього життя» (підпрограма Жана Моне). Проект забезпечує підтримку викладання курсів Конкурентна політика ЄС, Соціально-економічна політика в ЄС, змістового модулю Регулювання міжнародних економічних відносин у ЄС, окремих лекцій для Кабінету Міністрів України та студентів літньої школи; публікації монографії «Зони вільної торгівлі на початку ХХІ століття», підручника та практикуму для курсу «Міжнародні економічні відносини», конспекту лекцій «Конкурентна політика в ЄС», робочих навчальних програм; наукових досліджень за темою «Встановлення поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС»; проведення науково-методичної конференції «Європейські студії в університетах України».

Інститут постійно веде роботу над удосконаленням методики викладання: збільшено кількість курсів спеціалізації, оновлюється змістове наповнення лекцій з урахуванням новітніх економічних тенденцій та змін у регулюванні, проводиться опитування студентів щодо оцінки методики викладання та структури навчального плану, поширеною практикою є використання сучасних технічних засобів навчання і мультимедійних презентацій.

Бібліографія

1. Бакалаврська і магістерська програми «Економіка європейської інтеграції». – Режим доступу: http://www.iir.edu.ua/international_cooperation/project_university_courses/master/
2. Економічна асоціація України з Європейським Союзом : монографія / О. І. Шнирков, Р. О. Заблоцька, В. Р. Сіденко, В. І. Муравйов та ін. ; за ред. О. І. Шниркова, В. І. Муравйова. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2015. – 410 с.

3. Європейський Союз: економіка, політика, право: енциклопедичний словник / редкол.: В. В. Копійка (голова), О. І. Шнирков (заст. голови), В. І. Муравйов та ін. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. – 368 с.
4. Кафедра світового господарства і міжнародних економічних відносин. – Режим доступу: http://www.iir.edu.ua/education/international_economic/svgimev/
5. Проект «Університетські курси з європейської економічної інтеграції». – Режим доступу: http://www.iir.edu.ua/international_cooperation/project_university_courses/

ІСТОРІЯ ВИКЛАДАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА В КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Муравйов В.І.

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри порівняльного і європейського права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Смирнова К.В.

доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри порівняльного і європейського права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Здобуття Україною незалежності в 1991 р. та проголошення курсу на інтеграцію до європейських організацій поставили питання про необхідність підготовки спеціалістів-фахівців в галузі європейського права. Спочатку вивчення дисциплін у сфері права Європейського Союзу запроваджувалося в рамках курсів міжнародного права, а також певні питання піднімалися в рамках порівняльного конституційного права.

Має місце стійка тенденція розширення впливу права Євросоюзу на правопорядок України у зв'язку з подальшим поглибленням співпраці між партнерами, а також спрямування процесу європейської інтеграції на схід континенту. Це зумовлено вступом до Євросоюзу в 2004 та 2007 рр. країн Центральної та Східної Європи, що призвело до появи спільного кордону між Україною і державами-членами Євросоюзу. З огляду на зазначене вище перед Україною стоїть завдання вміло використати потенціал права Євросоюзу для досягнення у стислі строки своєї стратегічної мети — входження до цього об'єднання. Тому знання права ЄС, особливостей правового регулювання відносин між європейським інтеграційним об'єднанням та Україною, питань гармонізації законодавства нашої країни з правом Євросоюзу необхідні юристам, бізнесменам, працівникам державних установ, усім тим, хто бажає орієнтуватися в європейській економіці й політиці.

У 1997 році Інститут міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка виграв конкурс і вперше в Україні став координатором проекту програми ТЕМПУС – ТАСІС «Підготовка спеціалістів у галузі європейських досліджень». У ході виконання цього проекту на базі Інституту створено за сприяння міжнародного фонду «Відродження»

Центр європейських студій, в якому відкрито магістратуру за спеціальностями «Європейська політика», «Європейське право», «Європейська економіка і інтеграція» та Літню школу європейських досліджень.

У 1999 році в рамках угоди між Київським національним університетом імені Тараса Шевченка і Університетом Париж – 2 (Пантеон-Асса) на відділенні міжнародного права впроваджено навчальну програму Університету Париж – 2 з французького та європейського права для студентів IV та V курсів, за результатами виконання якої вперше в Україні 17 випускників Інституту міжнародних відносин отримали магістерські дипломи Університету Париж – 2 та Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Починаючи з 2000х рр. на відділенні міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка здійснюється спеціалізація студентів з європейського права. А 1 липня 2003 р. на базі кафедри порівняльного правознавства, що функціонувала з 1992 р. (завідувачі – професори П. Мартиненко, В. Забігайло) була створена кафедра порівняльного і європейського права на чолі з професором, доктором юридичних наук – В. Муравйовим [1].

Створення кафедри пов'язане передусім із стратегічним курсом України на інтеграцію в Європейський Союз і об'єктивною потребою в підготовці відповідних кадрів для роботи у цій сфері зовнішньої політики нашої держави.

У наш час на кафедрі викладається цілий ряд як нормативних навчальних курсів з права ЄС, так і дисциплін спеціалізації як українською, так і англійською мовами. У рамках україномовних дисциплін спеціалізації викладаються наступні дисципліни: «Право ЄС», «Інституційне право ЄС», «Основні свободи внутрішнього ринку Євросоюзу», «Європейське матеріальне право», «Торгівельне право ЄС», «Антимонопольне право ЄС», «Право зовнішніх зносин ЄС», «Права людини в Євросоюзі», «Право Євросоюзу в сфері юстиції та внутрішніх справ», «Європейське трудове та соціальне право», «Європейське транспортне право», «Правове регулювання державних закупівель в ЄС», «Спільна зовнішня політика і політика безпеки». Крім того кафедрою порівняльного і європейського права забезпечується викладання низки дисциплін для інших відділень Інституту міжнародних відносин - «Економічне право ЄС» для студентів відділення «Міжнародні економічні відносини», «Право ЄС» та «Право євроінтеграції» для відділення «Міжнародні відносини».

Даними дисциплінами покривається широкий спектр питань, які вивчаються бакалаврами та магістрами Інституту міжнародних відносин, окрема, поглиблене вивчення основ внутрішнього ринку Євросоюзу, включаючи особливості правового регулювання свободи руху осіб, товарів, послуг і капіталів; знання основ економічного права Євросоюзу, включаючи основи корпоративного права, фінансового, податкового, митного, банківського, бюджетного права Євросоюзу. Вивчаються основи правового регулювання фінансово-економічних відносин в Євросоюзі, системи державних закупівель в Євросоюзі, правові аспекти формування та внесення змін до бюджету Євросоюзу, розкриваються основи банківського права Євросоюзу; досліджуються правові інструменти торговельної політики Євросоюзу, основні правові категорії та механізми наднаціонального регулювання торгівлі в межах Євросоюзу, вплив торговельної політики Євросоюзу на треті країни; поняття та наслідки зон вільної торгівлі для правопорядку третіх країн, зокрема для України; аналіз судової практики Європейського Союзу щодо визначення основних принципів внутрішнього ринку; вивчення основ соціальної політики в Євросоюзі, основи трудового законодавства Євросоюзу. Подається детальний теоретичний і практичний

аналіз становлення та дослідження сучасного стану концепції захисту прав людини в Євросоюзі, визначення інституційного механізму захисту прав людини в ЄС, механізмів конвергенції засобів Ради Європи в правовому механізмі Євросоюзу. Досліджуються правові механізми лібералізації ринку транспортних послуг в Євросоюзі, детально вивчають правові основи транспортної політики Євросоюзу, основи правового регулювання здійснення перевезень (вантажних і пасажирських) автомобільним, морським, залізничним, водним, повітряним, змішаним і комбінованими видами транспорту. Вивчаються основи зовнішніх зносин Євросоюзу з третіми країнами та міжнародними організаціями, правосуб'єктність Євросоюзу, види, типи міжнародних угод, що укладаються Євросоюзом з третіми країнами та міжнародними організаціями.

У 2015 році запроваджена англійська магістерська програма «Європейське бізнесове право» (European Business Law), яка змістовно охоплює основи методології наукових досліджень у галузі бізнесових відносин в Євросоюзі; основи організації підприємництва в ЄС; сучасні форми правового регулювання бізнесу в країнах ЄС; джерела фінансування діяльності підприємців в ЄС та правові засади оподаткування бізнесу; особливості європейського бізнес середовища; засоби правового регулювання підприємницької (бізнесової) діяльності; базові елементи основних свобод внутрішнього ринку ЄС, захисту прав інтелектуальної власності в праві ЄС, прав людини в ЄС, засади формування та витрачання бюджету ЄС; тенденції розвитку європейського бізнесу, перспективи вітчизняного бізнесу в Євросоюзі.

У рамках даної магістерської програми викладаються наступні дисципліни: конкуренційне право ЄС (EU Competition Law), вирішення спорів в праві ЄС (Legal Remedies in the EU Law), економічне право ЄС (EU Economic Law), європейське соціальне і трудове право (EU Social and Labor Law), європейське право компаній (European Company Law), правове регулювання державних закупівель та державної допомоги в ЄС (Public Procurement & State Aid regulation in the EU).

За всі роки функціонування кафедри її співробітниками підготовлено програми навчальних дисциплін спеціалізації, видано низку підручників і навчальних посібників. Завдяки цьому кафедра порівняльного і європейського права відіграє провідну роль щодо формування стандартів викладання права Євросоюзу на території України та розробки навчально-методичних матеріалів у цій сфері.

У наш час відбувається визнання права Європейського Союзу в якості важливого навчального курсу в системі вищої юридичної освіти. Право ЄС включається в навчальні програми юридичних вищих навчальних закладів в якості обов'язкової дисципліни або спецкурсу. Тому існує нагальна потреба в консолідації та узагальненні знань в галузі, що розглядається, а також забезпеченні навчального процесу фундаментальними підручниками з права ЄС.

Навчальну літературу з права Європейського Союзу наявну зараз на території України можна умовно поділити на три групи: по-перше, це переклади на українську мову підручників, виданих на Заході; підручники та навчальні посібники, видані російською мовою в Російській Федерації; і врешті, підручники, написані українською мовою українськими фахівцями в галузі європейського права.

Що стосується першої групи, то до неї в першу чергу відноситься підручник А. Татама «Право Європейського Союзу» (за ред. В. Муравйова) [2], який побачив світ в 1998 р. і став одним з перших підручників з права ЄС, виданих українською мовою. У ньому досліджувалися головні структури Європейського Союзу, його інститути і право, базуючись на міжнародних угодах, практиці органів, рішеннях суду та національних судових установ країн — членів ЄС. У центрі уваги автора перебували

положення угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Союзом.

У 1999 р. у видавництві «Київський університет» була видана перекладена з англійської мови праця Н. Муссіса «Вступ до права Європейського Союзу. Право, економіка, політика», книга 1 – Вступ [3]. 2002 р. був ознаменований публікацією навчального посібника В. Кернза «Вступ до права Європейського Союзу» [4], а в 2004 р. побачив світ навчальний посібник Г. Дейвіса «Право внутрішнього ринку» [5], перший в Україні твір, присвячений найбільш визначальній сфері правового регулювання в ЄС – відносинам щодо реалізації внутрішнього ринку. З того часу починає з'являтися наукова література, присвячена окремим галузям права ЄС.

Крім того, до першої групи джерел можна віднести роботи О. Белоглавека «Економічне право Європейського Союзу» [6], К. Дейвіс «Право Європейського Союзу» (2005 р.) [7], Н. Мусіса «Усе про спільні політики Європейського Союзу» (2005 р.) [8], П. Свободи «Вступ до європейського права» (2006 р.) [9], М. Гердегена «Європейське право» (2008 р.) [10], Р. Штрайнца «Європейське право» (2009 р.) [11] та інші.

Таким чином, на початку 2000 р. відчувалася нагальна потреба у необхідності розробки та видання саме україномовних підручників та навчальних посібників з права Європейського Союзу, адаптованих до потреб українського суспільства. Спочатку науковці йшли по шляху включення окремих розділів з права ЄС до підручників з міжнародного права. Так, у 2000 р. побачив світ підручник А. Дмитрієва, В. Муравйова «Міжнародне публічне право» [12], де міститься розділ В. Муравйова «Право Європейського Союзу». У 2004 р. кафедрою міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету був виданий підручник «Міжнародне право. Особлива частина», де також проф. В. Муравйов був автором окремого розділу, присвяченого праву ЄС.

2007 р. вийшов в світ підручник, присвячений основним теоретичним засадам функціонування правової системи ЄС, а саме «Вступ до права Європейського Союзу» проф. В. Муравйова [13]. В цьому підручнику подано характеристику правової природи ЄС, здійснений аналіз особливостей функціонування внутрішнього ринку та спільних політик ЄС.

У 2011 р. колективом кафедри порівняльного і європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка під керівництвом проф. В. Муравйова підготовлено фундаментальний підручник з права ЄС із урахуванням кардинальних змін, внесених у правове регулювання європейської інтеграції Лісабонськими договорами [14]. У 2011 р. з'являється перший в Україні підручник «Право Європейського Союзу» колективом авторів за загальною редакцією В. Муравйова [15].

У 2015р. був виданий трьох томне видання підручника «Європейське право: право Європейського Союзу» за загальною редакцією В. Муравйова [16]. У підручнику викладено огляд сучасних проблем права ЄС. У розділах, присвячених інституційному праву Євросоюзу, детально розглядаються такі питання, як виникнення і розвиток європейських інтеграційних об'єднань, поняття права Євросоюзу, його юридична природа, суб'єкти, джерела права, співвідношення права Євросоюзу і внутрішнього права держав-членів, структура і діяльність інститутів Євросоюзу, процедури ухвалення актів об'єднання.

Розділ з матеріального права містить підрозділи, присвячені економічному й валютному союзу ЄС, правовому регулюванню відносин на внутрішньому ринку Євросоюзу, фінансовому, антимонопольному, транспортному, соціальному, трудовому, корпоративному праву, праву цінних паперів ЄС, праву державних

закупівель ЄС. До підрозділів, в яких йдеться про правові засади основних свобод внутрішнього ринку (зокрема, про свободу пересування товарів, капіталів, осіб, надання послуг), додано спеціальний підрозділ, в якому розглядаються правові питання поширення цих свобод на треті країни.

Розділ, присвячений видам політики і напрямам діяльності Євросоюзу, охоплює підрозділи, в яких розглядаються спільна зовнішня політика і політика безпеки, спільна торговельна політика, створення простору свободи, безпеки і юстиції, права людини в Євросоюзі та гармонізація законодавства в ньому.

У розділі стосовно права зовнішніх зносин Євросоюзу висвітлюються, насамперед, питання міжнародної правосуб'єктності цього об'єднання, його зовнішньої компетенції та договірної практики.

До розділу з правого регулювання відносин України з ЄС включено підрозділи про взаємодію правопорядку Євросоюзу з правопорядком України, договірний та інституційний механізми регулювання відносин України з європейськими інтеграційними об'єднаннями, гармонізацію законодавства нашої держави з правом ЄС, а також про основні напрями політики Євросоюзу щодо України.

При написанні підручника було вивчено практику держав-членів ЄС, використано оригінальні документальні матеріали, рішення Суду ЄС, нові праці зарубіжних та українських авторів. Матеріали підручника викладено в максимально доступній формі, що значно полегшує їхнє сприйняття тими, хто починає знайомитися з правом європейських інтеграційних об'єднань. Підручник містить список скорочень, предметний покажчик, список літератури, питання і завдання для самоконтролю.

Таким чином, у цьому підручнику викладено матеріали, що охоплюють всі дисципліни з права Євросоюзу, які викладаються кафедрою порівняльного і європейського права в Інституті міжнародних відносин.

Також зусиллями кафедри були підготовлені три томи Зібрання актів європейського права [17-19] із науково-практичним коментарем, англо-український словник міжнародного, порівняльного і європейського права [20]. Також були опубліковані ряд вузькогалузевих навчальних посібників, зокрема, у 2008 р. – навчальний посібник «Європейське транспортне право» [21], у 2011 р. – навчальний посібник «Антимонопольне право Євросоюзу» [22], а також навчальний посібник англійською мовою «EU Competition Law : textbook with schemes & case studies» [23].

Отже, в наш час наявність спеціальної юридичної літератури, в якій враховані особливості українських інтеграційних реалій, забезпечує процес викладання європейського права у вищих навчальних закладах нашої держави на високому рівні.

Список використаних джерел

- [1] http://www.iir.edu.ua/education/international_law/comparative_law/
- [2] Татам А. Право Європейського Союзу : Підручник [для студентів вищих навч. закл.]. / Алан Татам ; [пер. з англ.]. – К. : Абрис, 1998. – 424 с.
- [3] Муссін Н. Вступ до права Європейського Союзу. Право, економіка, політика. 1. Вступ / Н. Муссін ; пер. з англ. – К. : Київський ун-т, 1999. – 60 с.
- [4] Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу: Навч. посібник / Волтер Кернз. – К. : Знання, 2002. – 381 с.
- [5] Дейвис Г. Право внутрішнього ринку Європейського Союзу [Текст] : учеб. пособие / Г. Дейвис ; пер. с англ. М. Ю. Зарицкая. - К. : Знання-Прес, 2004. - 423 с.;
- [6] Белоглавок А. Економічне право Європейського Союзу. / А.Белоглавок. – К.: Таксон, 2004. – 746 с.

- [7] Дэйвис К. Право Европейского Союза / К. Дэйвис; пер. со 2-го англ. изд. – К. : Знання, 2005. – 406 с.
- [8] Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Ніколас Мусис [пер. з англ.]. – К. : К.І.С., 2005. – 466 с.
- [9] Свобода П. Вступ до європейського права / Пер. з чеської. – К.: «К.І.С.», 2006. – 280 с.
- [10] Гердеген М. Європейське право / Матіас Гердеген [пер. з нім. Н.Саповська, наук.ред. М.Микієвич]. – К. : К.І.С., 2008.
- [11] Штрайнци Р. Європейське право / Перекл. з нім. К.Котюк; наук.ред. укр.вид. М.Микієвич. – Львів: Асторлябія, 2009. – 480 с.
- [12] Дмитрієв А. І. Міжнародне публічне право / Дмитрієв А. І., Муравйов В. І. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 336 с.
- [13] Муравйов В.І. Вступ до права Європейського Союзу : Підручник. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2007. – 303 с.
- [14] Муравйов В.І. Вступ до права Європейського Союзу : Підручник. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2007. – 303 с.
- [15] Право Європейського Союзу: підручник / за ред. В.І. Муравйова. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.
- [16] Європейське право: право Європейського Союзу : підручник : у трьох кн./ за заг. ред. В.І.Муравйова. – К. : Ін Юре, 2015 -
- Кн. перша : Інституційне право Європейського союзу / В.І. Муравйов, О.М.Шпакович, О.М.Лисенко, О.В.Святун. – К. : Ін Юре, 2015. – 312 с.
- Кн. друга : Матеріальне право Європейського союзу / В.І. Муравйов, К.В. Смирнова, І.В. Влялько та ін. – К. : Ін Юре, 2015. – 456 с.
- Кн. третя : Право зовнішніх зносин Європейського союзу / В.І.Муравйов, М.М.Микієвич, І.Г.Білас та ін. – К. : Ін Юре, 2015. – 408 с.
- [17] Зібрання актів європейського права. – К.: Ред.журн. «Право України», 2013. – Вип. 1 : Європейський Союз / упоряд. К.В. Смирнова ; за заг. ред. В.І.Муравйова. – 2013. – 1052 с.
- [18] Зібрання актів європейського права. – К.: Ред.журн. «Право України», 2013. – Вип. 2 : Європейський Союз / упоряд. К.В. Смирнова ; за заг. ред. В.І.Муравйова. – 2013. – 1064 с.
- [19] Зібрання актів європейського права. – К.: Ред.журн. «Право України», 2012. – Вип. 1-2 : Рада Європи / упор. А.Л.Федорова ; за заг. ред. В.Г.Буткевича. – 2012. – 616 с.
- [20] Англо-український словник міжнародного, порівняльного і європейського права: близько 70000 термінів / упоряд.: В.І. Муравйов [та інш.: В.В.Дайнеко, О.М.Шпакович, А.А.Демянюк, К.В.Смирнова, О.В.Святун, П.В.Шевченко, І.В.Шматко]; за ред.. Муравйова В.І., Шевченко Л.І. – К.: Арії, 2009. – 608 с.
- [21] Смирнова К.В. Європейське транспортне право. Курс лекцій. - К., ІМВ. - - 2008 - 109 с.
- [22] Смирнова К.В. Антимонопольне право Європейського Союзу. Навчальний посібник. - Черкаси.: Вид-во «Відлуння-Плюс» – 2011. - 186 с.;
- [23] Smyrnova K. EU Competition Law : textbook with schemes & case studies / K.V.Smyrnova. – Odesa : Feniks, 2013. – 144 p.

ЄВРОПЕЙСЬКІ КОМУНІКАЦІЇ: ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР

Рижков М.М.

д. політ. н., професор, завідувач кафедри міжнародної інформації Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет

Політичний вимір європейських комунікацій розглядається через стратегії, програми і проекти регіональних організацій, які стосуються розвитку інформаційного суспільства в Європі, об'єднання інформаційної інфраструктури (інформаційних магістралей, телекомунікаційних мереж), впровадження інформаційної економіки, електронної торгівлі, електронного урядування, забезпечення гуманітарної та інформаційної безпеки. Так, одна з найстаріших політичних організацій Європи Рада Європи реалізує регіональну політику через забезпечення прав людини та плюралістичної демократії, створення системи європейського інформаційного права, впровадження європейських стандартів і принципів у національні інформаційні програми та чинне законодавство європейських країн. Політика Європейського Союзу в інформаційній сфері фокусується на програмах інформаційної економіки та бізнесу, впровадженні високих технологій ІКТ у традиційні сектори господарства; інтенсифікації торгівлі інтелектуальними продуктами та послугами, розвитку інновацій задля конкурентоспроможності Європи на світовому ринку.

Політична програма комунікацій Ради Європи спрямована на підтримку країн-членів, які адекватно реагують на зміни у новому столітті і вбачають прогресивний розвиток регіону в утвердженні прав людини, демократії, становленні інформаційного суспільства, забезпеченні доступу до ресурсів мережі Інтернет, протидії інформаційним злочинам та інформаційному тероризму. До демократичних цінностей відносять нову регіональну інформаційну політику, принципи використання комунікаційних та інформаційних технологій, забезпечення інформаційних прав, встановлення широких можливостей для міжурядового співробітництва. Організація РЄ закликала країни-члени спільно знайти відповіді на проблеми асиметрії інформаційного суспільства на основі балансу інтересів, оптимальної рівноваги між правом на інформацію і повагою до приватного життя. Політична декларація РЄ щодо інформаційного розвитку регіону свідчить про нові напрями європейської інформаційної політики, про розуміння інформаційного суспільства як важливого рушія економічних, соціальних і технологічних змін. Інформаційні зміни, зазначається в політичних документах організації, справляють значний вплив на функціонування суспільства в цілому, на відносини між окремими індивідами, спільнотами, країнами на міжнародному рівні, надають більш широкі можливості для обміну інформацією через глобалізацію вільного доступу суспільства до мереж і послуг.

Політика ЄС щодо комунікацій виходить із доктрини європейського інформаційного суспільства, проголошеної 1994 року у доповіді «Європа і глобальне інформаційне суспільство: рекомендації для Європейської Ради ЄС», в основі якої ідея щодо зміни традиційних підходів і оцінок до міжнародного співробітництва і світової конкуренції: від політики, що визначає міжнародне становище країни за географічними ознаками, природними ресурсами, кліматичними умовами, політико-економічними чинниками, до технополітики, яка визначає місце кожної держави в світовій ієрархії залежно від впровадження нових наукових досягнень та технологій в

усі сфери життєдіяльності суспільства. Позиція ЄС у регіоні обумовлює економічну і соціальну інтеграцію європейських країн, реорганізацію бізнесу, переосмислення взаємовідносин державного і приватного секторів, нові форми організації праці та інші інституційні перетворення. До пріоритетів комунікаційної політики ЄС відносять пілотні проекти, головними цілями яких є підтримка міжнародних домовленостей про загальні принципи використання, доступу та взаємодії інформаційних мереж; створення основи співробітництва країн Великої сімки для становлення глобального інформаційного суспільства; створення глобального ринку інноваційних продуктів і послуг, створення робочих місць для роботи з інформаційним ресурсом і загальна інформаційна освіта європейської спільноти. Європейська перспектива дозволяє порівняти політичні регіональні рішення, політику інтеграції і національну практику, координацію дій європейських урядів в нових умовах для забезпечення економічної стабільності і прогресу регіону. Базовим документом ЄС є європейських комунікацій вважається «Біла книга про європейську політику комунікацій», що окреслює виклики євроінтеграції та визначає стратегію європейських інституцій, країн-членів, місцевих і регіональних урядів, неурядових організацій та європейської спільноти щодо нової комунікативної політики ЄС. Головною метою «Білої книги» є політика об'єднання зусиль національних, регіональних та локальних владних структур країн-членів, європейських політичних партій, громадянського суспільства задля процвітання, солідарності та безпеки в умовах глобалізації. Серед сфер комунікаційної співпраці з іншими інституціями ЄС, країнами-членами та громадянським суспільством виокремлено:

визначення спільних принципів і норм, покликаних спрямовувати інформаційну та комунікативну діяльність з європейських питань, які можуть бути включені у рамковий документ, наприклад, Європейську Хартію або Кодекс дій у сфері комунікації, щоб комунікативна політика ЄС відповідала інтересам громадськості;

надання повноважень громадянському суспільству через канали публічної комунікації, що передбачає можливість впливу громадськості на прийняття рішень інституціями ЄС. Діяльність в цій сфері передбачає реалізацію трьох основних цілей: підвищення рівня освіти громадян, встановлення зв'язку між громадянами, встановлення зв'язку між громадянами та державними і наднаціональними структурами задля забезпечення більш збалансованого представництва різних груп інтересів європейської спільноти на рівні владних структур ЄС;

робота з мас-медіа та ІКТ, які визнаються ключовими акторами в європейській комунікаційній політиці, враховуючи, що у Брюсселі акредитовано понад 1000 журналістів, які забезпечуються інформацією про ключові рішення у режимі онлайн від імені трьох основних установ ЄС. Тому діяльність ЄС буде спрямована на досягнення таких цілей, як: поширення ідеології європейської ідентичності; взаємозв'язок національних, регіональних та місцевих проблем задля впровадження європейської політики в місцевий контекст; використання потенціалу нових технологій для ліквідації розриву між соціально різними верствами європейського суспільства;

розуміння європейської громадської думки через впровадження сучасних методів дослідження, таких як Eurobarometer, що постійно поповнюється результатами моніторингу про громадську думку в усіх країнах-членах ЄС, а також у країнах-претендентах на вступ до ЄС. Базуючись на незалежному аналітичному інструментарії, ці дослідження показали переваги та недоліки у взаємодії між

європейськими політиками і громадськістю, щоб відреагувати на нагальну потребу ширше і глибше розуміти тенденції європейської громадської думки;

спільна діяльність, що передбачає участь усіх ключових акторів - країн-членів, політичних партій, громадських організацій у публічних та парламентських дискусіях стосовно стратегічних пріоритетів діяльності ЄС, обговорення на рівні міністрів та європейських уповноважених з трансляцією у національних ЗМІ, доступ до рекомендацій транснаціональних європейських «мозкових центрів», проектів європейської публічної комунікації.

Оскільки Європа опинилася в процесі трансформації політичних, економічних, соціальних та культурних інститутів, що визначає рух європейського суспільства до інформаційної ери, процеси європейської інтеграції, обумовлені змінами технологічного і суспільного укладу, стратегічно включають ідеологію інформаційного суспільства у напрями співробітництва європейських інститутів РЄ та ЄС з країнами-членами і країнами-партнерами. Європейська перспектива дозволяє порівняти політичні регіональні рішення, політику інтеграції і національну практику, координацію дій європейських урядів в нових умовах для забезпечення економічної стабільності і прогресу регіону.

Література

1. Інноваційний потенціал України в міжнародних відносинах. Монографія. [Макаренко Є.А., Рижков М.М., Кучмій О.П., Фролова О.М. та ін..] – К.: Центр вільної преси, 2014. – 294 с.

2. Повідомлення ЄС «Зміцнення та сфокусування міжнародної співпраці ЄС у сфері дослідницької діяльності та інновацій: стратегічний підхід» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eeas.europa.eu>

3. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament and to the Economic and Social Committee and the Committee of Regions. Europe's Way to the Information Society. An Action Plan [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://europa.eu.int/ISPO/docs/html generated/i_COM\(94\)347final.html](http://europa.eu.int/ISPO/docs/html_generated/i_COM(94)347final.html).

4. Innovation for inclusive Development/ Program Prospectus for 2011-2016/ Public Version/ Program and Partnership Branch International Development Research [Електронний ресурс] /Innovation for inclusive Developmen/ Режим доступу www.idrc.ca/EN/Programs/..//IID-Prospectus-Public-version/pdf

5. Europe 2020: A European Strategy for Smart, Sustainable, and Inclusive Growth» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/complet_en.pdf/.

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ В УКРАЇНІ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ НОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В СФЕРІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Діденко Н.Г.

доктор наук з державного управління, професор,
Jean Monnet Chairs_«Analysis and implementation of European experience in the area of democracy and governance in Ukraine»,
професор кафедри гуманітарних дисциплін,
Донецький державний університет управління (м.Маріуполь)

Як свідчать дані соціологічних опитувань, в Україні зростає підтримка євроінтеграційних намірів і вступ до ЄС в березні 2015 року підтримувало вже 52% населення, що на 8,3% більше, ніж в 2011 році. Разом з тим, війна в Україні більш, ніж в 2 рази, збільшила число тих., хто не хоче приєднання до жодного з союзів. Так думає зараз 23% громадян України, тоді як в 2011 році їх було тільки 9,3% .

Якщо ми аналізуємо ці дані по регіонах, то на сході і в Донбасі число прихильників вступу в ЄС в 2015 році значно зросло і складає на Сході 30,5% (у 2013 р. – 28,6%), у Донбасі – 35% (у 2013 р. – 11,6%) [1]. Таким чином, статистика вступу в ЄС в Україні не показує поки що 100% результатів, але має позитивну динаміку.

Вважаємо, що один з факторів, який впливає на цей процес, - недолік людських контактів та інформації про Європейський Союз, цілі євроінтеграції та її необхідність для України в сучасному глобальному процесі, що підтверджують соціологічні дані досліджень, які проведені Центром «Соціальний моніторинг» (див. табл. 1) [2].

Таблиця 1. Розподіл відповідей на запитання: «Чи були Ви за останні п'ять років у країнах Європейського Союзу?», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	ДНР/ЛНР
Ні	85,5	83,5	87,7	84,8	85,2	91,7	91,2	73,8	91,1
Так	14,5	16,5	12,3	15,2	14,8	8,3	8,8	26,2	8,9

За наведеними даними, лише 14,5 % громадян за останні п'ять років побували в країнах ЄС. Часто, навіть ті, хто був в країнах ЄС, мали тільки туристичні поїздки, що не дає повного уявлення про життя, політику, переваги співробітництва з європейськими країнами, в тому числі, на навчання перебувало менше 1% громадян України (див. табл. 2) [3].

Таблиця 2. Розподіл відповідей на запитання: «Уточнення: за останні п'ять років у країнах Європейського Союзу Ви були:...», %

Сума відповідей не дорівнює 100%, оскільки наведено розподіл ствердних відповідей.

Респондент мав змогу вказати декілька варіантів відповіді	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	ДНР/ЛНР
В туристичній мандрівці	8,3	5,5	8,2	9,9	9,9	4,1	5,5	19,8	4,0
В гостях у родичів, друзів	3,7	3,1	5,1	1,2	5,4	2,2	2,5	6,6	3,2

На заробітках	2,6	5,9	1,9	2,5	1,1	1,1	1,3	1,4	0,3
На навчанні	0,6	,3	1,2	2,1	0,0	0,0	0,0	0,4	0,6
У відрядженні	1,4	1,8	1,9	,8	1,1	,6	1,3	2,8	0,3

Таким чином, необхідність розвивати в Україні європейські студії, щоб вивчати економіку, політику, соціальне життя та стандарти ЄС, впроваджувати європейські цінності, культуру, навчатися європейським традиціям демократії та врядування є надзвичайно актуальною.

Особливу актуальність впровадження європейських студій має для системи підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, які мають оволодіти новими професійними компетентностями для реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, європейським досвідом реформування адміністративного управління та державної служби, попередження економічних, політичних, соціальних ризиків і конфліктів, адже управління змінами та проведення євроінтеграційних реформ можуть здійснювати лише фахівці, які мають відповідні знання та навички для виконання завдань з реалізації державної політики у цій сфері.

Це потребує розробки нових навчальних планів і програм, тренінгів, семінарів з питань європейської інтеграції, відповідного навчально-методичного забезпечення, необхідного для кожної цільової групи слухачів; наукового супроводу для визначення методології аналітичної, інформаційної, практичної діяльності фахівців відповідно до європейських стандартів; розробки та впровадження відкритих освітніх он-лайн ресурсів (МООС) для самоосвіти та поінформованості з актуальних питань євроінтеграції та виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС; моніторингу впровадження результатів навчання в діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування тощо.

Така робота може активно проводитися в університетах, на які можуть покладатися функції інформаційного, організаційного, освітнього і наукового центру у сфері євроінтеграції. Якщо в університеті створюється добре організований центр європейських студій, який підтримується адміністрацією, а спецкурси з євроінтеграції включені в навчальні плани, це є суттєвим кроком до формування нових компетентностей у сфері євроінтеграції серед студентів, аспірантів, викладачів.

Така робота проводиться, зокрема, Кафедрою Жана Моне «Аналіз та застосування європейського досвіду демократії та належного врядування в Україні» (Jean Monnet Chairs_«Analysis and implementation of European experience in the area of democracy and governance in Ukraine»), яка працює у Донецькому державному університеті управління (м.Маріуполь) з 1.09.2014 р. Метою кафедри є розповсюдження знань та інформації про Європейський Союз, систему державного управління та демократії в ЄС, про захист прав громадян, соціальну та гуманітарну політику європейських держав.

В рамках проекту здійснюється викладання спецкурсів «Демократія і управління в ЄС», «Європейська соціальна і гуманітарна політика», «Інститути громадянського суспільства та захист прав іноземних громадян в ЄС» для студентів, аспірантів, державних службовців. Серед комунікативних заходів - семінари, публічні лекції, воркшоп, публікація навчальних посібників тощо.

Вважаємо, що така діяльність, розвиток європейських студій сприяє поширенню комплексних знань про ЄС, основні критерії членства в ЄС, формує активну позицію щодо реалізації європейських ідеалів і цінностей в Україні і є необхідною складовою підготовки українського суспільства до суттєвих змін у сфері євроінтеграції та виконанні Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Література:

1. Золкіна Марія. 52% за вступ до ЄС – це мало, багато чи достатньо? – [Електронний ресурс] – Доступно на [www.: dif.org.ua/](http://www.dif.org.ua/)
2. Моніторинг громадської думки населення України: березень-квітень 2015 р. – [Електронний ресурс] – Доступно на www.uisr.org.ua/. – С.5
3. Моніторинг громадської думки населення України: березень-квітень 2015 р. – [Електронний ресурс] – Доступно на www.uisr.org.ua/.-С.5

УДК:378:327

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сікорська І.М.

к. держ.упр., доцент

завідувач відділу з міжнародних зв'язків

Донецький державний університет управління, м. Маріуполь

Європейські студії є унікальними, оскільки предметом цього навчального та дослідницького процесу є Європа. Сьогодні феномен європейської інтеграції досяг високого рівня наднаціонального інтересу у багатьох регіонах світу. Викладання та дослідження ЄС та європейської інтеграції в останні роки змістили акцент з суто теоретичних знань на активне поширення цінностей європейської інтеграції, яка заснована на партнерстві та співробітництві [1]. Саме характеристика європейських студій, тобто інтеграція парадигми викладання, а також заохочення емпіричних досліджень до сих пір залишається предметом дослідження для науковців з усього світу.

В цілому вивчення питань Європейського Союзу та європейської інтеграції - це регіонально орієнтована тенденція інтернаціоналізації вищої освіти, це співробітництво і обмін знаннями на території регіону. Протягом багатьох років в основі політики в галузі вищої освіти європейських країн лежить співробітництво, засноване на ідеї європеїзації. Діяльність на системному рівні була спрямована на реалізацію Болонського процесу, досягнення структурної однорідності, а також на розширення внутрішньо-європейської мобільності та інтеграцію європейського аспекту у зміст навчальних програм. Таку політику можна назвати політикою європеїзації. В основі цієї політики, орієнтованої на горизонтальну взаємодію більш-менш рівних партнерів, лежить співробітництво, спільні цінності та цілі, взаємна зацікавленість, і, найголовніше, взаємна довіра. Поступово підхід до європеїзації з точки зору співпраці був доповнений, а іноді і витіснений підходом, орієнтованим на конкуренцію, найважливішими пріоритетами якого є конкурентоспроможність та якість [2].

В даний час Європейські студії розвиваються під тиском глобалізації, що вимагає нового теоретичного обґрунтування. Питання полягає в тому, чи зможуть дослідження ЄС та європейської інтеграції сприяти кращому порозумінню проблем глобалізації і впливу на суспільні цінності в цілому.

В Україні накопичено достатньо знань в галузі європейської інтеграції. Необхідність досліджень ЄС та європейської інтеграції в Україні розширилася з масштабними змінами, які відбулися в країні в напрямку створення ефективного

партнерства з ЄС у всіх областях. Українські науковці вивчають передовий європейський досвід і найкращі практики у викладанні та дослідженні та впроваджують набуті знання у навчальний процес.

Треба зазначити, що українські вищі навчальні заклади є найбільш активними бенефіціарами програми ім. Жана Моне серед країн Східного Партнерства. На сьогоднішній день в Україні було реалізовано та реалізується 43 проекти за Програмою ім. Жана Моне [3].

Основні ідеї програми Жана Моне зосереджується на європейських студіях і передбачають комплексне, багатоаспектне вивчення усіх процесів, що відбуваються в Європі, з особливим наголосом на євроінтеграційних процесах, а також дослідження ролі ЄС у глобалізованому світі, сприяння активному громадянству та діалогу між різними народами і культурами.

Програма ім. Жана Моне - це інструмент для підвищення знань про Європейський Союз і відносини ЄС з країнами-партнерами. Це чинник, що стимулює генерацію передового досвіду в галузі викладання і наукових досліджень щодо європейських інтеграційних процесів. Для освітян та науковців участь у проектах за Програмою ім. Жана Моне є актуальною у контексті Програми Східного партнерства і ефективності Європейської політики сусідства. Це є надзвичайно цінним для сучасного вищого навчального закладу з метою його успішної інтеграції до європейського освітнього простору, тим більше, що ВНЗ отримує визнання на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях.

Для результативної реалізації викладацької та дослідницької діяльності в рамках Європейських студій в Україні є наступні сприятливі умови:

- європейська інтеграція в галузі вищої освіти;
- розвиток міжкультурної співпраці між українськими та європейськими університетами;
- взаємний розвиток та нарощування інтелектуального потенціалу у галузі вищої освіти;
- заохочення структурованої співпраці між вищими навчальними закладами України та країн ЄС;
- внесок в розвиток людських ресурсів і міжнародна співпраця;
- реалізація та розвиток спільних програм та програм подвійних дипломів;
- підтримка стратегічних і спільних партнерств в сфері освіти з боку держави.

Але існують також певні перешкоди та недоліки:

- хибне ставлення до ідеї європейської інтеграції певної частини освітян;
- низький рівень інституціоналізації Європейських студій;
- недостатня підтримка з боку адміністрації ВНЗ;
- відсутність кваліфікованого персоналу для викладання Європейських студій;
- відсутність міжкультурної компетенції у викладачів;
- мовний бар'єр, неправильне використання термінології;
- негативні стереотипи та помилкові очікування.

Метою найближчого часу для освітян та науковців України є дослідження Європейських студій в якості складової частини безперервного навчання, їхня концептуалізація в рамках системи вищої освіти в Україні. В межах цієї мети можна виділити наступні завдання, а саме:

- удосконалити викладання та дослідження проблематики ЄС та європейської інтеграції як феномену в галузі освіти;
- дослідити особливості еволюції і сучасного стану Європейських студій в Україні;

- поширювати позитивний досвід та найкращі практики викладання та дослідження ЄС та європейської інтеграції на національному рівні;
- визначити вплив викладання та дослідження проблематики ЄС та європейської інтеграції на соціо-культурний та політичний контекст в Україні.

Література:

1. Manners, I. European Studies. Journal of Contemporary European Studies 11(1): 2003. – pp. 67–83.
2. Olsen, J. Europeanization in M. Cini (ed.) European Union Politics, Oxford: Oxford University Press. 2003. - pp. 333–348.
3. Досвід участі українських ВНЗ у проєктах Жана Моне // Електронний ресурс. Режим доступу: www.tempus.org.ua/uk/osvitni-programy-es-dljauniversytetiv-ta-studentiv/programa-zhan-mone.html

УДК 327 (4ЄС)

РОЛЬ ІНОЗЕМНИХ ДОНОРІВ У РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ ПРОГРАМ З ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТУДІЙ В УКРАЇНІ

Калитчак Р.Г.

кандидат політичних наук, доцент

доцент кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби факультету міжнародних відносин Львівського національного університету ім. Івана Франка координатор освітнього модулю «Субнаціональний вимір ЄС» Програми імені Жана Моне (553355-EPP-1-2014-1-UA-EPPJMO-MODULE)

Одним з важливих чинників, що обумовлюють розвиток викладання Європейських студій в Україні, стало залучення численних іноземних донорів. Варто вказати, що держава радше прихильно ставилася і навіть стимулювала закордонну підтримку з огляду на те, що була неспроможною самостійно забезпечити якісний розвиток викладання Європейських студій та надати відповідне фінансування і, таким чином, добровільно переклала частково свою відповідальність на іноземних донорів.

Ще однією особливістю, що суттєво вирізняла державу від іноземних донорів, була відмінність інструментів впливу, які були у розпорядженні. Якщо у першій були наявні у разі потреби «гверді» механізми впливу на форму і зміст викладання європейських студій, включаючи примус, то в інших були до диспозиції лише м'які механізми, які могли стимулювати розвиток Європейських студій та бути ефективними лише при умові налагодження дієвого партнерства з українською стороною. З іншого боку, якщо держава була досить повільна та інертна, то іноземні донори вирізнялись динамічністю і гнучкістю.

Часто ключовою відмінністю, проте не перешкодою у взаємодії між українськими та закордонними партнерами, було різне розуміння мети викладання дисциплін з європейської інтеграції. Якщо головний наголос іноземними донорами робився на вивченні ЄС в Україні як аутсайдера, то українська сторона завжди включала у викладання аспекти пов'язані з можливим набуттям членства в ЄС.

Треба зазначити, що на початковому етапі надання зовнішньої підтримки було забезпечено впровадження значної кількості курсів з тематики ЄС, підвищення

кваліфікації викладацького складу та створення відповідної ресурсної бази. Тому надзвичайно важливим результатом міжнародної допомоги було пришвидшення становлення Європейських студій шляхом підтримки внутрішніх зусиль.

Водночас сьогодні спостерігається зміна пріоритетів у наданні іноземної допомоги. Адже в Україні вже сформована самодостатня база для викладання Європейських студій. Зараз важливим залишається сприяння консолідації існуючих програм, вчасний трансфер оновлених знань з європейської проблематики з огляду на динамічність розвитку ситуації, забезпечення ресурсної і фінансової бази для їх належного функціонування.

Іноземних донорів у сфері викладання європейських студій можна поділити на декілька груп:

Європейський Союз, якому належить лідерство з огляду на те, що він фінансує левову частку проектів в Україні, зокрема у рамках Програми ім. Жана Моне. Його довготривалою метою була підготовка експертів, які мали забезпечити розвиток двосторонньої співпраці ЄС та України як сусідів у різних сферах. Програми, що фінансуються ЄС, спрямовані на професіоналізацію Європейських студій, формування окремої академічної спільноти, що займається європейською проблематикою, рівномірне поширення Європейських студій у різних частинах України, забезпечення сталості їх розвитку тощо. Окремою складовою діяльності стала популяризація позитивного сприйняття Європейського Союзу в українському суспільстві.

Країни-члени ЄС. Окремі країни-члени ЄС також активно долучались до просування викладання Європейських студій в Україні. Водночас йшлося не тільки про поширення знань про ЄС, але й обов'язково включались елементи пов'язані з конкретною країною, зокрема щодо її участі у Європейському Союзі. Яскравим прикладом є Польща. У рамках численних програм ця країна особливо активно долучилась до поширення викладання Європейських студій в Україні.

Академічні осередки країн-членів ЄС. Природно, що саме вони стали головним інтелектуальним донором у розвитку Європейських студій. Університети ЄС забезпечують трансфер знань, надання кращих практик та покращення рівня викладання Європейських студій в Україні, підвищення кваліфікації викладачів, соціалізацію та інтеграцію українських університетів у європейський освітній простір. Найбільшим викликом залишається вразливість і залежність від зовнішнього фінансування та необхідність пристосуватися до вимог, що висувають фінансові донори.

Неурядові фонди. Не будучи обтяженими жодними офіційними зобов'язаннями, численні неурядові організації, що діють завдяки іноземній допомозі, долучались до розвитку викладання Європейських студій. Їх підтримка була радше комплементарною, але більш гнучкою. Вони часто звертали уваги на ті аспекти, що вважались другорядними або залишались поза увагою іншими учасниками. Одним з прикладів є Фонд Відродження, у рамках якого була створена Європейська програма.

Загалом вплив закордонних учасників на викладання Європейських студій в Україні простежується у кількох сферах:

- Трансфер знань та найкращих практик викладання, що забезпечило якісне зростання рівня викладання Європейських студій в Україні
- Інституційна спроможність і технічна допомога, що сприяло створенню в Україні ресурсної бази і розвитку інституційного забезпечення для викладання Європейських студій;
- Формалізація каналів соціалізації із академічним простором ЄС, налагодивши довготривалу взаємодію із університетами ЄС.

До слабких сторін міжнародної підтримки треба віднести невідповідність запропонованих проектів специфічним потребам України; відсутність належної координації діяльності іноземних донорів, що призводило до дублювання функцій, марнування коштів та розпорошення пріоритетів.

До значних ризиків варто також віднести постійно зростаючу хронічну залежність від зовнішньої допомоги, насамперед у сфері фінансування, що дозволяє державі самоусунутись від виділення відповідних коштів. Це робить розвиток Європейських студій особливо вразливим в Україні.

УДК 37.02 (09)

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Алтухова А. В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри «Образотворче мистецтво»
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

У контексті реформаторських перетворень, що відбуваються на сучасному етапі розвитку української держави в галузі освіти, проблема якості знань набуває особливої актуальності. Підтвердженням про необхідність постійного підвищення якості навчання свідчать Лісабонська домовленість, Болонська декларація, Консорціум європейських університетів педагогічного профілю тощо.

На ринку праці постійно зростає потреба у конкурентоспроможному, компетентному спеціалісті, який вільно володіє професією і орієнтується у суміжних галузях діяльності, здатного до ефективної роботи на рівні світових стандартів. Тому сучасне життя вимагає від особистості не просто опанування знаннями, а й оволодіння міцними, глибокими внутрішніми ресурсами, якими б можна було скористатися кожного разу, коли виникає така необхідність. Знання мають бути не нагромадженням понять, законів, фактів, а повинні виступати результатом діяльності мислення особистості.

Варто зазначити, що поняття «знання» в енциклопедіях і словниках визначається і як результат пізнання дійсності. Знання вважаються найважливішим елементом духовного життя особистості, тому не є чимось статичним, незмінним, застиглим. Функціонуючи в голові людини, вони піддаються безперервним перетворенням: змінюють свою структуру, набувають нових якостей.

У всіх європейських країнах якість освіти визначається рівнем отриманих особою знань, умінь, навичок, що відбивають його компетентність. Єдина система європейської освіти направлена на забезпечення соціалізації молодого спеціаліста, на розвиток його творчого потенціалу, лідерських якостей, виховання гуманістичних цінностей.

Аналіз широкого кола психолого-педагогічної літератури з теми дослідження свідчить про те, що проблема формування якості знань завжди була в центрі уваги педагогів, вчених та практиків. Зокрема, розробкою теоретичних основ формування якості знань займалися вітчизняні (П. Гальперін, В. Давидов, М. Данилов, І. Лернер, В. Краєвський, Н. Менчинська, М. Скаткін та інші) та зарубіжні (В.А. Лай, Е. Мейман, А. Ферьер, С. Френе, П. Лапи, Е. Клапаред та інші) науковці.

Розглядаючи знання як результат суспільного пізнання, І. Лернер відзначає, що їх якість проявляється в процесі багатоаспектного аналізу засвоєння та застосування знань людиною в різних видах діяльності. Дослідник виділяє такі якості знань: як повнота й глибина, систематичність та системність, оперативність та гнучкість, конкретність та узагальненість, згорнутість і розгорнутість, усвідомлення й міцність.

Повнота як якість знань витікає зі змісту освіти як відображення з тією чи іншою повнотою навколишнього світу, а також із сукупності видів знань, які підлягають обов'язковому включенню у зміст освіти. Ця якість знань включає засвоєння не лише про факти, але й про зв'язки між ними. Одні зв'язки характеризують суттєві або несуттєві відношення й ознаки окремих предметів, які відіграють обмежену роль у житті людини й суспільства; інші стосуються явищ, які визначають функцію та розвиток життя в цілому. Сукупність усвідомлених учнями суттєвих зв'язків між співвідносними знаннями характеризує глибину знань. В умовах навчання глибина знань може бути різною, в залежності від уже досягнутого учнями рівня пізнання даної галузі явищ, від мети та завдань навчання, від вимог, яким воно повинно задовольняти, а також від особливостей самих учнів: від тих знань, які вони вже мають, рівня розумового розвитку, від вікових можливостей засвоєння даного матеріалу. Реалізація якості знань неможлива без системності, оперативності тощо. Розрізняють два види застосування знань: репродуктивне і творче. Коли мова йде про оперативність знань, мається на увазі застосування знань способами, якими користуються у відомих ситуаціях.

Творче застосування знань, пошуки шляхів їх використання пов'язані з іншою якістю – із гнучкістю знань. Застосування ускладнюється відмінностями в характері самих знань, в тому, наскільки легко вони виявляють свою придатність до застосування. Чим більшою кількістю необхідних умінь та навичок оволодіє особистість, чим більше вона опанує ситуацій, в яких зможе свої навички та уміння застосувати, тим оперативніші її знання.

Як було вказано вище, гнучкість знань особистості виявляється в готовності особистості до самостійного знаходження способу застосування знань при зміні ситуації або різних способів в одній і тій же ситуації. Чим варіативніші ситуації, які вимагають пошуку нового способу застосування раніш засвоєних знань, тим гнучкіші її знання. Показником гнучкості знань особистості є також здатність запропонувати самостійно знайдені або сконструйовані декілька способів їх застосування для однієї й тієї ж ситуації.

Як процес пізнання, так і збереження знань у будь-якій формі припускає перш за все конкретність. Усі факти, тобто основа усіх знань та первинне джерело пізнання світу, завжди конкретні. Оперування узагальненнями без готовності показати, що за цими узагальненнями криється в конкретній дійсності, здебільшого обезцінює узагальнення. Тому більшість дидактів відзначають, що формування конкретності знань учнів є необхідною передумовою їх успішного навчання.

Підкреслимо, що узагальненість знання припускає здатність підвести конкретне знання під узагальнене, а конкретність знання має на меті показати конкретне як проявлення узагальненого.

Згорнутість та розгорнутість знань полягає в здатності особистості, з одного боку, виявити знання компактно, але так, щоб вони становили видимий результат ущільнення деякої сукупності знань, а з іншого – розкрити систему кроків, яка веде до стиснення, згортання знань. Розгорнутість знань служить важливим інструментом пізнання, є необхідною якістю, яка набувається в процесі багатоваріантного застосування знань.

Усвідомленість знань особистістю виражається в розумінні їх зв'язків та шляхів отримання, в умінні їх доводити, в розумінні принципу дії зв'язків та механізму їх становлення.

Описані вище якості мають безпосереднє відношення до формування дуже важливої якості знань – міцності, що означає тривалість збереження їх у пам'яті, здатність учня відтворювати їх у необхідних випадках, тобто, полягає у стійкій фіксації у пам'яті системи суттєвих знань та способів їх застосування. Науковці відносять міцність знань до однієї з найважливіших якостей, що характеризують повноцінні знання. Між усіма якостями знань є певний взаємозв'язок. Кожна якість додає знанням специфічні риси, що доповнюють один одного.

Треба визначити, що всі якості знань особистості формуються поступово. Це й зумовлює їх взаємодію, яку необхідно враховувати в процесі навчання. Кожна якість у міру своєї сформованості надає знанням специфічних рис, які доповнюють інші, удосконалюють їх. Розуміння взаємозв'язків якостей знань допомагає цілеспрямовано формувати їх. Різноманітна і цілеспрямована діяльність з підвищення ефективності формування якості знань дозволить істотно покращити якість освіти у напрямку інтеграції в європейський освітній простір.

Отже, високу якість знань, що вимагає сучасне суспільство, здатен надати тільки вчитель – професійний наставник і вихователь нового європейськи-спрямованого покоління. Реалізація цієї педагогічної місії потребує від суспільства певних змін у освітянському колі, надання високого статусу викладача в ієрархії цінностей. Тільки через діяльність вчителя нової формації можливе створити об'єднавчу платформу для європейського суспільства.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СИНХРОНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Даниленко С. І.

д.політ.н., доцент, в.о. завідувача кафедри міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ставлячи так питання, ми виходимо з того, що Україна визначила свій цивілізаційний напрям, а отже її зусилля у різних царинах суспільної активності мають, щонайменше, оцінювати ті переваги і недоліки, які є, зокрема, у сфері вищої освіти європейських країн, а також спільні риси такої освіти, сформовані на основі інтеграційних поступу Європейського Союзу. До того ж наше бачення цього процесу таке, що він не є абсолютною самоціллю, якій має бути підпорядкований весь подальший розвиток національної вищої школи, йдеться про відмову від традицій, досвіду та вітчизняних інноваційних рішень.

Серед базових чинників, що визначають якість навчання у закладах вищої школи, безсумнівно, слід назвати освітні програми, за якими здобувачі опановують знання. Власне кажучи, зміст освіти, практичні навички та уміння, які набуває студент після завершення курсу, на наш огляд, закладаються саме у цей пакет документів, який з погляду методології викладання має бути найближче й найзрозуміліше ключовому споживачеві освітніх послуг – студентові. Новий Закон України «Про вищу освіту», а цей документ нині принципово окреслює діяльність українських

вишів, визначає освітню (освітньо-професійну чи освітньо-наукову) програму як систему «освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти» [1].

Ми називаємо це базовим рівнем ще й тому, що до його розробки та подальшого впровадження у навчальному процесі дотична максимальна кількість тих, хто забезпечує навчальний процес – від старшого лаборанта кафедри, викладача і до адміністрації вишу, яка ухвалює рішення про впровадження відповідної освітньої програми. Тому проблема державного адміністрування цього процесу, де задіяно багато учасників із часом протилежним інтересами, ми віднесемо до тих аспектів, які вирізняють український та європейський підходи до розробки та імплементації освітніх програм. Європейська бюрократія znana своєю педантичністю та неухильним дотриманням процедури. Однак там, де потрібно маневрувати й шукати компромісів між наднаціональним та національним рівнем узгодження правових та інституційних питань у всіх галузях, єврочиновники, за нашими спостереженнями, таки залишають максимальний простір для освітньої діяльності у вишах. У Європі сформовані й діють відповідні бюрократичні інституції, водночас у більшості випадків голос академічної спільноти особливо на тактичному рівні, куди ми відносимо і вироблення освітніх програм, має вирішальний голос. Тим часом в Україні діяльність Національного агентства із забезпечення якості освіти досі заблоковано. Відповідно нікому ефективно надавати методологічної та консультативної допомоги із напрацювання таких документів. Міністерство освіти й науки дотримується того бачення, що не може втручатися у цей процес, а провідні університети досі «перетравлюють» загаданий вище законодавчий акт, сумніваючись, чи не зміниться він після урядових перестановок. Натомість повільність європейської бюрократії компенсується її послідовністю та аполітичністю.

Другий аспект, який, на наш погляд, номінально та змістовно впливає на формування масиву освітніх програм, – академічна незалежність і самоврядність вишів, точніше не її правове забезпечення, а питання ментального сприйняття учасниками освітнього процесу цієї «вольності». Це стосується як тих, хто таку «вольність» надав, так і тих, хто нею має тепер скористатися і опікуватися. Особливо хотілося б зупинитися на останніх, які сприймають новий стан як необхідність «догнати й перегнати» Європу у реалізації того ж Болонського процесу з питань формування нового комплексу освітніх програм. При цьому не враховується ні специфіка університету, ні реальний стан його бази, ні управлінська та методологічна готовність як адміністрації, так і викладацького складу.

Наступний чинник, що має сприяти синхронізації українських та європейських освітніх програм у вищій школі, це стан низової ланки – кафедральної – яка формує ідеї для освітніх програм, пропонує логіку їх викладання, готує та розвиває кадровий потенціал, власне потім і втілює їх. Саме на кафедральних майданчиках відбуваються активні процеси з пошуку шляхів академічної взаємодії (міждисциплінарність), гуртуються нові кадри, що у рамках академічних обмінів здобувають новий досвід, викладачі порівнюють свої можливості, визначають свої переваги та слабкі позиції. Показово, що такі процеси й не зупинялися у провідних вишах країни, до яких ми відносимо Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Щоправда, на це потрібен певний час та належна методична й методологічна підготовка. Слід зауважити, що інтерес у викладацької спільноти до синхронізації, а не механічного

відтворення, власних освітніх програм із кращими зразками європейських вишів є системним та водночас доволі критичним. Йде пошук різних форм взаємодії, від формування спільного понятійного апарату, узгодження предмету досліджень, напрацювання нормативної бази та корегування змістовної частини дисциплін. Сподіваємося, що запрацює активніше Еразмус+ та Горизонт 2020, які тільки допоможуть кращому розумінню спільних завдань, що постали зараз перед європейською освітньою й науковою спільнотою. Особливо на фоні активізації КНР державної підтримки наукової та освітньої галузей [2].

Увага до менеджменту освітньої діяльності на низовому рівні. Це потребує перегляду адміністративних та освітньо-наукових функцій у вишах – є адміністратори, а є викладачі й науковці. Зауважимо, що це розмежування є у законі та відтворено у статутах установ вищої школи.

Бібліографія

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Яковина, Іван. Made in China. Куншт. – №3. – 2016. – С. 46 – 50.

ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА МАГІСТЕРСЬКОЮ ПРОГРАМОЮ «ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ» В НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Гулай В.В.

д. політ. н., проф., завідувач кафедри міжнародної інформації Національного університету «Львівська політехніка»

Лунь Ю.О.,

к.ф.-м. н., доц., заст. завідувача кафедри міжнародної інформації Національного університету «Львівська політехніка»

Кафедра міжнародної інформації у Львівській політехніці була створена в 2006 р. як випускаюча за напрямом «Міжнародні відносини» та спеціальністю «Міжнародна інформація» на основі секції «Міжнародна інформація» при кафедрі прикладної математики Інституту прикладної математики та фундаментальних наук.

Адекватно реагуючи на потребу науково-методичного забезпечення зовнішньополітичних пріоритетів України першої чверті ХХІ ст. загалом та необхідності підготовки фахівців інформаційно-аналітичного профілю кафедра міжнародної інформації, серед іншого, в 2012-2013 рр. успішно ліцензувала й акредитувала спеціальність 8.03020401 «Міжнародна інформація».

Студенти-магістранти, які в 2011-2015 рр. вступали на вказану спеціальність скористались правом вибору двох вибірових блоків через подання до деканату інституту заяв про зарахування на відповідну спеціалізацію («Інформаційно-аналітичне забезпечення зовнішньої політики європейських держав» та «Прикладний аналіз інформації та прогнозування регіональних процесів»). Зокрема, вибіровий блок (спеціалізація) «Інформаційно-аналітичне забезпечення зовнішньої політики

європейських держав» передбачав збалансовану інформаційно-комп'ютерну (дисципліна «Інформаційні системи і технології для аналізу міжнародних відносин»), аналітико-політологічну («Основи інформаційно-аналітичного забезпечення зовнішньої політики європейських держав» (із курсовою роботою), «Конфліктогенний потенціал Європейського континенту»), «Теорія та практика електронного урядування в державах ЄС» та правничу («Право Євросоюзу», «Права людини в інформаційному суспільстві» (із курсовою роботою)) підготовку.

Високий рівень теоретичної й практичної підготовки випускників, використання інноваційних технологій профорієнтаційної роботи дозволяє кафедрі міжнародної інформації займати впродовж останніх років лідируючі позиції серед кафедр профілів міжнародних відносин й міжнародної інформації в Україні та кафедр НУ «Львівська політехніка» за конкурсом абітурієнтів. Випускники кафедри, які здобули повну вищу освіту, отримують кваліфікацію «інформаційний аналітик-міжнародник, перекладач» та успішно знаходять високооплачувану роботу в органах державної влади, місцевого самоуправління та провідних вітчизняних й зарубіжних компаніях на посадах аналітиків, PR- та GR - менеджерів, HR-фахівців, спеціалістів ІТ-сфери тощо.

Проте непродумане зведення специфічних напрямку й спеціальності «Міжнародна інформація» до рівня спеціалізації широкої спеціальності 055 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», яка, до речі, немає аналогів у світовій практиці, неминуче призведе до негативних наслідків не тільки для розвитку відповідної галузі, але й інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації цивілізаційного зовнішньополітичного вектору України – набуття в оптимальному часовому періоді повноправного членства в Європейському Союзі зокрема.

Трансформація попередніх магістерських спеціальностей «Міжнародна інформація» та «Міжнародні відносини» у Львівській політехніці, як, напевно, в жодному іншому вищому навчальному закладі, не супроводжувалася такою контраверсною інтеракцією відмінних інституційно-процедурних підходів та світоглядних орієнтирів учасників цього процесу. Як результат, важливі компоненти умовного освітнього профілю «Європейські студії» присутні в скороченому обсязі в різних блоках навчального плану 2016 р., що, може призвести до прогалин у підготовці фахівців другого освітнього рівня із новою кваліфікацією «магістр міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій».

Попри це кафедрі міжнародної інформації вдалося відстояти базові курси магістерської програми підготовки за спеціалізацію «Інформаційно-аналітичне забезпечення зовнішньої політики європейських держав»: «Основи інформаційно-аналітичного забезпечення зовнішньої політики європейських держав» (із курсовою роботою), «Конфліктогенний потенціал Європейського континенту», «Теорія та практика електронного урядування в державах ЄС» та «Інформаційні системи та бази даних для дослідження процесів на Європейському континенті» із введенням як окремого освітнього компоненту дослідницької (інформаційно-аналітичної) практики.

Освітня програма магістерської програми підготовки за вказаною спеціалізацією, серед іншого, спрямована на здобуття майбутніми фахівцями таких додаткових: компетентностей (уміння аналізувати зовнішньополітичні комунікативні процеси; розуміння ролі європейських дослідницьких організацій у аналізі та формуванні зовнішньої політики; здатність використовувати методологію проектування, впровадження та наповнення компонентів електронного уряду на різних рівнях публічного адміністрування; здатність використовувати інформаційні технології для ведення електронного документообігу, взаємодії із бізнесом,

громадянами та міжнародною спільнотою; знання та здатність використовувати геоінформаційні технології в галузі міжнародних відносин та соціальних комунікацій; знань (основних геоінформаційних систем і технологій; ролі і особливостей діяльності європейських дослідницьких організацій у сфері аналізу та формування зовнішньої політики; засад взаємодії громадян, представників органів влади, громадських організацій з використанням технологій електронного урядування); умінь (збирати географічну інформацію та проводити картографічне моделювання; використовувати сучасне програмне забезпечення для розв'язування задач у конкретній предметній області, зокрема для вирішення проблем у міжнародних відносинах; використовувати методологію проектування, впровадження та наповнення компоненту електронного уряду на різних рівнях публічного адміністрування; використовувати інформаційні технології для ведення електронного документообігу, взаємодії із бізнесом, громадянами та міжнародною спільнотою).

Враховуючий досвід провідних вишів України в процесі трансформації системи освітньої підготовки фахівців з окремих напрямків підготовки фахівців вищої освіти, що можуть бути віднесені до визнаної не тільки у державах-членах ЄС, але й в багатьох інших країнах, спеціальності «Європеїстика», видається достатньо вчасною й обґрунтованою пропозиція щодо внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України № 266 від 29 квітня 2015 р. й інших нормативних актів із впровадженням вказаної спеціальності як окремої в Україні вже з 2017-2018 н.р. без проходження додаткового ліцензування на основі відповідних ліцензій та сертифікатів про акредитацію напрямів й спеціальностей «Міжнародні відносини», «Міжнародна інформація», «Міжнародне право», «Міжнародні економічні відносини», «Країнознавство» із корекцією щодо ліцензійних обсягів.

РЕАЛІЗАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ЄС В УКРАЇНІ

Тихомирова Є. Б.

д.політ.н., професор, завідувач кафедри міжнародної інформації
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Низка програм інформаційно-комунікаційного спрямування здійснювалася і здійснюється зараз в Україні. Аналізуючи їх, бачимо кілька різних типів проектів за територію поширення діяльності: регіональні проекти інформаційно-комунікаційного спрямування, спрямовані на всі країни-сусіди ЄС (наприклад, проект OPOL «Опитування суспільної думки і дослідження в країнах і територіях ЄСП» охоплює всі країни-партнери зовнішнього напрямку регіональної політики ЄС – Східної Європи, Кавказу і Середземномор'я); регіональні комунікаційні програми ЄС, що реалізуються у всіх чи більшості країн східного вектору (наприклад, «Вікно в Європу» діє у чотирьох країнах східного партнерства); регіональні проекти, спрямовані на окремі країни (Програма UA-Kiev: ENPI – мас-медіа комунікаційна кампанія, орієнтована на Україну і Білорусь); регіональні комунікаційні проекти в рамках інформаційно-комунікаційних бюджетів Представництва Європейської Комісії в Україні; інформаційно-комунікаційна підтримка різноманітних проектів, що реалізуються в Україні за фінансування ЄС.

До першого типу можна віднести Проект OPOL (Opinion Polling and Research) «Опитування громадської думки і дослідження», що фінансується ЄС і реалізується у

країнах-бенефіціарах Європейського інструменту сусідства та партнерства. Його метою став фактично інформаційно-комунікаційний аудит регіональних програм ЄС, що має сприяти розповсюдженню більш якісної інформації про Європейський Союз та його роль у країнах-партнерах. У 2009-2010 р. у регіоні ЄІСП-Схід він здійснювався у два етапи. Спочатку на основі інтерв'ю було проведено базове дослідження 110 лідерів думки та проаналізовано їхнє сприйняття ЄС та його ролі. Більшість лідерів думки достатньо поінформовані про ЄС. Вони у середньому краще поінформовані про євросоюзівські ініціативи та програми у країні та регіоні, ніж лідери думки з інших країн східного партнерства, висловлювали в основному позитивні міркування, за винятком кількох респондентів, що виявили негативну думку.

Більшість респондентів мають позитивну оцінку ЄС і його відносин з Україною, іноді навіть вище середнього для країн ЄІСП: 75% респондентів вважають, що Україна має хороші чи достатньо хороші відносини з ЄС (ЄІСП-Схід – 83%); 52% вважають, що рівень участі ЄС в Україну доцільно (ЄІСП-Схід – 57%); 96% вважають ЄС є важливим партнером (ЄІСП-Схід – 89%); 91% бачать у ЄС як доброго сусіда (ЄІСП-Схід – 87%). При цьому, громадська думка не особливо вірить, що український уряд є сприятливим для ЄС, лише 51% респондентів погодилися, що «національний уряд сприяє дії ЄС в країні».

Рівень знань інститутів ЄС і регіональних програм відповідно до ЄІСП-Схід на середньому рівні, але обізнаність про діяльність ЄС у країні є найвищою у регіоні. Разом з тим, аналітики, зазначають, що є можливості для збільшення цього рівня знань про Європейський Союз, його політику та діяльність у країні. Зокрема, шляхом подальшої активізації комунікаційної діяльності Делегації ЄС, поліпшенням можливостей доступу до інформації на місцевих мовах, створенням більш широких можливостей для прямої взаємодії під час семінарів і конференцій, використанням інформації про програми та проекти. На другому етапі опитувалися представники широкої громадськості (опитано 400 чол.). Рівень поінформованості про ЄС серед них нижчий. Тільки третина респондентів (34%) зазначили, що дуже добре (2 %) або досить добре (32%) знають ЄС. Проте 62% зізнались, що «не дуже добре знають» або «зовсім не знають» ЄС [1].

До другого типу відноситься проект Window to Europe / Вікно в Європу, що почав реалізовуватися з 2009 р. у комунікаційному просторі України. Це – інтегрований теле-, радіо-, і Інтернет-портал, спрямований на підготовку регулярних теле- і радіопрограм у Україні (а також у Білорусі, Молдові, Росії) про ЄС і його співробітництво зі східними сусідами. Він є частиною фінансованої ЄС інформаційної програми «Медійна діяльність: забезпечення максимальної присутності ЄС у регіоні ЄІСП». Керівник Відділу преси та інформації Представництва ЄС в Україні Д.Щюбель виразив сподівання, що «проект «Вікно в Європу» допоможе звичайним українським громадянам, особливо молодим людям, дізнатися більше про Європейський Союз, те, як ЄС допомагає країні здійснювати реформи, що лежить в основі європейського вибору України». Крім підготовки серії регулярних телевізійних і радіопрограм на місцевих мовах, в рамках проекту функціонує веб-сайт «Вікно в Європу» – www.window-to-europe.eu, який надає доступ до незалежних новин і інформації, містить інтерв'ю і дискусії про останні події в ЄС і його співробітництво з країнами-партнерами. У режимі онлайн можна знайти програми майбутніх передач, скачати відео і аудіо програми. «Вікно в Європу» діє і як інтерактивний портал, і як форум спілкування людей із країн-партнерів і країн-членів ЄС, тим самим виступаючи майданчик для відкритих дискусій і цінним джерелом інформації для журналістів. Усі медіа матеріали «Вікна в Європу» можна знайти на блозі проекту в Живому Журналі

за адресою: windowtoeurope.livejournal.com. Телеглядачі та радіослухачі також можуть залишити тут свої коментарі і висловити побажання ведучим програм [2].

Третій тип проектів – Програма UA-Kiev: ENPI – мас-медіа комунікаційна кампанія, орієнтована на Україну і Білорусь. ЄС ініціювала комунікаційні кампанії і в засобах масової інформації в окремих регіонах світу. Одна з них була передбачена для України. Зокрема, у 2010 р. був оголошений тендер для проведення медійної комунікаційної кампанії для України і Білорусі з бюджетом 400 тис. євро, розрахований на 15 місяців. Мета кампанії – допомогти людям більше довідатися про фінансове і технічне співробітництво ЄС-Україна і ЄС-Білорусь через серію щотижневих теле- і радіопередач на медійних ринках цих країн. У рамках такої програми мали ініціюватися і готуватися щотижневі теле- чи радіопередачі місцевою мовою. Передачі мали бути націлені на широку аудиторію, зокрема, ставити у центр уваги конкретні вигоди допомоги ЄС Україні [3; 4].

Четвертий тип проектів – регіональні комунікаційні проекти в рамках інформаційно-комунікаційних бюджетів Представництва Європейської Комісії в Україні, здійснюються на конкурсній основі. У рамках, наприклад, щорічного інформаційно-комунікаційних бюджету 2009 р., були укладені контракти з метою підвищення поінформованості про ЄС, відносини Україна-ЄС і співробітництво Євросоюзу з країнами-партнерами.

І, нарешті, п'ятий тип інформаційно-комунікаційних проектів. Як вже зазначалося, у рамках регіональної співпраці з ЄС в Україні реалізуються не лише спеціальні інформаційно-комунікаційні проекти, але і здійснюється підтримка різноманітних проектів, що реалізуються за фінансування ЄС. Прикладом діяльності такого роду є інформаційно-комунікаційна складова «Програми прикордонного співробітництва ЄСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна». Її буде реалізовано протягом 2007-2013 рр. на зовнішніх кордонах країн-членів ЄС та України. Бюджет програми на сім років складає 68.638.283 євро і фінансується з фондів ЄСП, комунікаційна програма має бюджет 457000 євро.

Отже, реалізації проектів і програм регіональної співпраці ЄС з сусідніми країнами може бути ефективною лише при їх адекватній інформаційній і комунікаційній підтримці. Проекти мають включати цей аспект у свій план роботи і організації заходів. Це потрібно для інформування цільових аудиторій цілі і завдання проектів, можливості участі у них, їх результати і наслідки. Інформаційно-комунікаційні заходи можуть не лише сприяти досягненню цілей проектів і програм, але і створювати їх позитивний імідж, підвищувати рівень довіри до них та євроінтеграції загалом. Забезпечення максимальної поінформованості про регіональне партнерство, його позитивне сприйняття і розуміння має здійснюватися на всьому просторі європейського добросусідства, зокрема, і в українському комунікативному просторі.

Література

1. Opinion Polling and Research in the ENPI Countries and Territories (OPPOL). [Електронний ресурс]. // Europa – 14 December 2009. MWN47501381.017 rev. 1. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/delegations/ukraine/documents/virtual_library/ukraine_bls_final_en.pdf
2. EU-funded information campaign opens a «Window to Europe» for Belarus, Moldova, Russia and Ukraine. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.enpi-info.eu/maineast.php?id=18476&id_type=1.

3. Тендер по медийной коммуникационной кампании для Украины и Беларуси. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.enpi-info.eu/maineast.php?id=225&id_type=10

4. UA-Kiev: ENPI – mass media communications campaign on EU-Ukraine and EU-Belarus assistance 2010/S 88-130766 Belarus (BY), Ukraine (UA). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ted.europa.eu/TED>

УДК 327.7+32.019.52

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЄВРОПЕЙСЬКІ КОМУНІКАЦІЇ»

Піпченко Н. О.

д.політ.н., доцент, доцент кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Головною метою підготовки фахівців на спеціальності міжнародна інформація (міжнародні комунікації) є фундаментальна підготовка з інформаційно-аналітичної та комунікаційної діяльності у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики і державного управління з достатнім рівнем політичних, економічних та юридичних знань. Такі спеціалісти здатні забезпечити роботу інформаційно-аналітичних і комунікаційних підрозділів органів виконавчої влади, а також корпоративних, політичних, громадських організацій і мас-медіа. Наразі потреба підвищення рівня поінформованості міжнародного співтовариства про політичні процеси в Україні та розширення спектру європейських прихильників української держави на міжнародній арені вимагає подальшого вдосконалення навчально-методичного процесу на рівні вищої школи.

Зазначимо, що навчальна дисципліна «Європейські комунікації» є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» і входить до циклу дисциплін професійної та практичної підготовки, що викладається після засвоєння студентами таких предметів як «Моделювання та прогнозування у міжнародних відносинах», «Інформаційні ресурси державної ідентичності», «Репутаційний менеджмент у міжнародних відносинах».

Дисципліна складається з двох змістових модулів. Перший присвячено вивченню концептуальних та методологічних засад інформаційного розвитку ЄС, аналізу теоретичних засад формування європейської публічної діяльності, з'ясуванню механізмів функціонування європейської інформаційної політики, особливостям здійснення внутрішньо- та зовнішньоінституціональної комунікації на рівні Європейського Союзу. Другий змістовний модуль зосереджено на встановленні механізмів реалізації європейської комунікаційної політики всередині ЄС та за його межами, аналізі інформаційно-комунікаційних проектів ЄС, розроблених для України, а також з'ясуванні сутності комунікаційної політики Ради Європи, ОБСЄ та НАТО.

Метою дисципліни є ознайомлення студентів із теорією та практикою регіонального співробітництва у сфері інформації та комунікації як складової європейської політики сусідства, а також зовнішньополітичною діяльністю європейських міжурядових організацій та участю України у процесах європейської інтеграції.

Основним завданням вивчення дисципліни є набуття студентами необхідних методичних та методологічних знань і практичних навичок здійснення інформаційно-аналітичної та комунікаційної діяльності у галузі міжнародних відносин, що дозволяє у результаті вивчення дисципліни отримати знання про практику реалізації інформаційної політики на європейському і національному рівнях, особливості розвитку європейської публічної діяльності, механізми проведення європейської комунікаційної політики та засоби внутрішньо- та зовнішньоінституціональної комунікації на рівні ЄС, Ради Європи, ОБСЄ і НАТО.

На практичних заняттях студенти отримують навички підготовки інформаційно-аналітичних документів щодо взаємодії України з Європейським Союзом; проведення інформаційного пошуку, аналізу змісту документів та аналітико-синтетичної обробки інформації; розробки стратегії комунікаційної політики та проведення інформаційно-роз'яснювальної кампанії щодо відносин України та ЄС; організації комунікаційної роботи органів державної та місцевої влади; здійснення моніторингу зворотного зв'язку з громадянами та вчасного реагування на їхні запити, а також навички взаємодії з урядами європейських країн у сфері комунікації.

До засобів діагностики успішності навчання належить оцінювання через тематичні дослідження, підготовку аналітичних документів, групову та самостійну роботу. Практичні навички студентів оцінюються за допомогою написання практичних робіт, проведення рольових ігор та організацію дискусій щодо діяльності наднаціональних інституцій ЄС у сфері комунікацій.

У перспективі вважаємо за необхідне зауважити на потребі розширення циклу дисциплін з питань європейської публічної комунікації, що дозволить Україні здійснювати ефективний діалог з міжнародними акторами через формування сприятливого інформаційного середовища, популяризувати євроінтеграційні реформи в Україні, підвищити рівень поінформованості зовнішньої та внутрішньої громадськості щодо євроінтеграційного курсу української держави, збільшити обсяг інформації з питань європейської інтеграції України, забезпечити послідовне зростання рівня європейської підтримки ідеї набуття Україною членства в ЄС, забезпечити підтримку діяльності національних і регіональних інформаційних програм ЄС у сфері освіти, науки, культури та комунікації.

Викладання перспективних курсів у сфері європейських комунікацій ґрунтується на широкій науковій діяльності та публікаціях викладачів спеціальності міжнародна інформація (міжнародні комунікації). Європейській комунікаційній тематиці присвячено вагомий частину захищених дисертацій, монографій, підручників, наукових посібників, статей та тез доповідей, що дозволить студентам мати доступ до необхідного методичного матеріалу. Також кафедрами, що забезпечують навчальний процес спеціальності, щорічно проводяться тематичні конференції та круглі столи, на яких виступають з доповідями провідні європейській і вітчизняні фахівці.

Бібліографія

1. Європейські комунікації. Підручник / Макаренко Є. А., Ожеван М. А., Тихомирова Є. Б., Рижков М. М. та ін. – К. : Центр вільної преси, 2010. – 534 с.
2. Макаренко Є. А. Європейська інформаційна політика . – К. : Наша культура і наука, 2000. – 368 с.
3. Макаренко Є. А., Піпченко Н. О. Віртуальна дипломатія . Підручник. – К. : Центр вільної преси, 2010. – 302 с.
4. Америка і Європа у сучасних міжнародних трансформаціях. Монографія . – К. : Центр вільної преси, 2014. – 472 с.

5. Піпченко Н. О. Соціальні медіа у структурі зовнішньої політики провідних міжнародних акторів : Монографія . – К. : Центр вільної преси, 2014. – 334 с.

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ «CASE STUDY» В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ АНТИМОНОПОЛЬНОГО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

К.В. Смирнова

доктор юридичних наук

доцент кафедри порівняльного і європейського права

Інституту міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Процеси викладання дисциплін спеціалізації, особливо з вивчення права Європейського Союзу, потребують на сучасному етапі поглибленого вивчення світових процесів інтеграції. Звісно вивчення в цілому права Європейського Союзу в якості правової системи потребує використання порівняльно-правового дослідження. На практиці у вищих навчальних закладах, поряд із вивченням права Європейського Союзу, до курсів спеціалізації виділяються окремі галузі і підгалузі права, наприклад, європейське кримінальне право, трудове і соціальне право Євросоюзу, економічне право, торговельне право, митне право Євросоюзу, європейське транспортне право, конкуренційне (антимонопольне) право Євросоюзу тощо. Під час викладання кожної з цих дисциплін необхідне зіставлення різних правових систем. Таким чином, питання визначення ролі порівняльно-правового методу під час викладання курсів у вищих навчальних закладах стає актуальним з практичної точки зору з метою виділення модельних (пілотних) програм.

За приклад можна взяти конкуренційне (антимонопольне) право Європейського Союзу, в складі господарського (підприємницького) права з точки зору національного законодавства та в складі матеріального права Європейського Союзу. Таким чином, дане дослідження можна віднести до спеціального порівняльного правознавства, оскільки предметом порівняння виступають окремі компоненти системи права – галузь господарського права, підгалузь антимонопольного права, його конкретні норми. В цьому зв'язку узагальнене наукове підґрунтя щодо вивчення основ конкуренційного права Європейського Союзу відсутнє. Окремі аспекти права конкуренції в Євросоюзі вивчалися в роботах Корах, Р.Віш, Монті [1-3] тощо. З науково-теоретичної точки зору проблемами правового регулювання політики конкуренції в Євросоюзі із активним використанням порівняльно-правового методу дослідження опікуються як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. В даному напрямку активно працювали зарубіжні вчені С.С. Алексєєв, Е.А. Богатих, В.В. Залеський, М.М. Марченко, І.В. Решетнікова, Ю.А. Тихомиров та інші. Зарубіжний досвід в сфері антитрестовського регулювання був об'єктом дослідження у працях О.А. Жидкова, М.І. Кулагіна, В.П. Мозоліна та інших російських вчених. Однак з моменту їх видання пройшов доволі тривалий термін. Сучасні вітчизняні й зарубіжні публікації в основному представлені у вигляді статей. Однією з перших вітчизняних доктринальних робіт з антимонопольного права була дисертація В.С. Лук'янець [4], серед російських вчених варто виділити працю З.М. Казачкової [5], чия докторська дисертація торкалася питань порівняння правових систем Росії та США у сфері антимонопольного регулювання. Комплексне дослідження основ

конкуренційної політики Євросоюзу, в тому числі із порівняльно-правовим дослідженням світового досвіду, відсутнє.

Може постати питання, чому необхідно виділити різні правові системи та провести їх порівняльне дослідження саме в сфері конкуренційної політики. Відомо, що підприємницька діяльність, яка лежить в основі реалізації ринкової економіки та виступає механізмом її імплементації, може впливати на економіку різних країн. У зв'язку з цим антимонопольне регулювання відносин суб'єктів господарювання вже не має державних кордонів та не обмежується лише механізмами в межах національної правової системи певної країни.

Таким чином, перед науковою спільнотою постають питання: щодо уточнення методології порівняльно-правового аналізу антимонопольного регулювання; щодо класифікації типів антимонопольного регулювання та визначення національної специфіки систем антимонопольного регулювання в країнах порівняння; щодо розкриття конституційних основ антимонопольного регулювання в рамках чинних правових концептуальних догм країн порівняння.

Постає ще одне питання: чи формують правові норми, розроблені наднаціональними інститутами Європейського Союзу, правову систему інтеграційного європейського об'єднання? Відповідь на це питання вже міститься в доктринальних дослідженнях українських юристів. В своїй докторській дисертації Л.Луць чітко визначила, що «різновидом міждержавно-правового типу є європейські міждержавні правові системи, ідентифікувати з якими на даному етапі розвитку людства можна лише правові системи Ради Європи та Європейського Союзу» [6, 4]. На підставі вищесказаного можна зробити висновок, що нині під впливом глобалізації формується новий тип правової системи – міждержавно-правова. Власне міждержавно-правові системи мають складну структуру, адже в їхньому соціальному просторі функціонує як національне (внутрішньодержавне), так і міжнародне (універсальне та автономне) право. Оскільки правова система є відносно стійкою взаємодією її елементів (суб'єктів), то суб'єктами міждержавної правової системи є держави та інші суб'єкти міжнародного права.

Забезпечення належної взаємодії між такими суб'єктами, зокрема шляхом регулювання (погодження) їх поведінки, впливає як на ефективність функціонування самої системи, так і на досягнення її мети – створення відповідного міжнародного правопорядку. В цьому зв'язку можна казати про виокремлення антимонопольного права Європейського Союзу як елемента правової системи. Вивчення цього комплексу правових норм, вироблених інститутами Євросоюзу, включає в себе також питання взаємодії національних правових норм держав-членів між собою, а також їх взаємодія з нормами права Євросоюзу. Кожна національна правова система має власні особливості правового регулювання політики конкуренції. Найбільш яскравою відмінністю є властивість антимонопольного регулювання, що пов'язане з поділом права на приватне та публічне, наявністю спеціальних норм про конкуренцію, що обумовлюють специфіку регулювання цих відносин приватно-правовими засобами в певних країнах, що в свою чергу відсутнє в інших національних правових системах. Наприклад, в правовій системі США антимонопольний закон має превалюючий характер кримінально-правового статуту.

Крім того, визначена залежність вироблення правових норм щодо конкуренції і національних норм права не тільки держав-членів Євросоюзу, але й інших країн. Розвиваючи цю тезу, використовуючи історично-правовий метод, можна констатувати, що батьківщиною конкурентного права є США та Німеччина. Саме в цих країнах антитрестовське законодавство мало найбільш жорсткий по відношенню до суб'єктів господарювання характер. Крім того, відомо, що норми, вироблені в

рамках СОТ, ЮНКТАД та інших міжнародних організацій, включаються не тільки в міжнародно-правовий механізм регулювання, але й впливають на вироблення національних правових норм.

Ще один фактор в підтвердження тези про взаємозалежність національних правових норм від універсальних міжнародних норм можна виділити як «екстериторіальність» дії антимонопольних норм. Це полягає в тому, що під вплив національних норм права підпадають суб'єкти інших правових систем. В цьому зв'язку особливий інтерес викликає рішення Суду ЄС щодо порушення американською компанією антимонопольних норм права Євросоюзу (справа «Майкрософт»).

Об'єднуючи вищезазначені фактори і особливості правових норм в сфері захисту конкуренції, можна з впевненістю констатувати про необхідність найбільш високого рівня узагальнення, що включає в себе вивчення особливостей різних правових систем.

Це призводить до необхідності виділення порівняльного конкурентного права, як частини серії курсів з порівняльного правознавства поряд із порівняльним цивільним, кримінальним, конституційним та адміністративним правом. В підтвердження існування цієї тенденції у світовій практиці можна навести видану наприкінці 2010 року книгу «Міжнародне та порівняльне конкурентне право» [7]. Також, як приклад, можна навести вищі навчальні заклади, в яких інтегрований курс порівняльного конкурентного права. Це такі вузи як Кембриджський Університет (спеціальна магістерська програма), Університет Монаш (Австралія), Нью-Йоркський університет (Школа права), Університет Каменіус (Словакія) тощо. Навчальні програми цього курсу передбачають вивчення універсальних міжнародно-правових норм щодо конкуренції, особливостей правового регулювання конкуренції в різних правових системах (відповідно до правових сімей), виділення вивчення основ антимонопольного права Євросоюзу та включення вивчення національних правових норм та їх взаємодія з міжнародно-правовими.

Окрім того, особливістю викладання курсів спеціалізації на прикладі конкурентного (антимонопольного) права Євросоюзу є надзвичайно гармонійне поєднання вивчення матеріального змісту норм права, а також дослідження їх застосування в практиці судових та адміністративних (чи то виконавчих) органів.

Звичайно, спеціалістам відомо, що правозастосування норм конкурентного права Євросоюзу є надзвичайно різноманітною та за своїм характером та тенденціями розвитку нагадує навіть розвиток «прецедентної» системи. Значущість та важливість доктрин та концепцій, які були встановлені судовою практикою, отримує своє підтвердження і в наш час. Таким чином, студентам необхідно охопити весь цей масив документів та практик.

При чому вивчення узагальненої судової практики застосування антимонопольних норм Євросоюзу все одно не є достатнім з методологічної точки зору для практичної їх реалізації майбутніми фахівцями. Таким чином, в програму дисципліни «Антимонопольне право Євросоюзу» слід включити не тільки власне вивчення «наднаціональних» механізм регулювання цієї сфери, а й міжнародно-правові механізми. Так, наприклад, регулювання в межах ЮНКТАД, Світової Організації Торгівлі, Організації Економічного Співробітництва та Розвитку та СНД. Окрім цього досить впливовою на сьогоднішній день є точка зору практиків щодо можливості запровадження «універсального» міжнародного механізму регулювання конкуренції на світових ринках. З такими рекомендаціями неодноразово виступала така організація, як Міжнародна мережа з питань конкуренції, однак такі норми поки що залишаються нормами так зв. *soft law*. Такі пропозиції поки що не отримують своєї

підтримки у більшості держав, в основному з огляду на можливість втрати контролю над застосуванням національного законодавства, а також можливості поширювати національні норми за межі територіальної юрисдикції. Доктрина навіть дійшла до розробки проекту Міжнародного антимонопольного кодексу [8], що був розроблений в 1993 році Мюнхенською групою науковців, до складу якої здебільшого входили представники з Європи. На сьогоднішній день кожна спроба прийняти юридично обов'язкові багатосторонні правила щодо конкуренції завершувалася провалом через сприйняття державами такого механізму як обмеження їхнього суверенітету. Такої практики дотримуються США, де й була запроваджена доктрина «екстериторіальності» конкурентних норм. Намагання Євросоюзу уніфікувати конкурентне право за допомогою СОТ також не були успішними, перш за все, через небажання США підтримати позицію ЄС. США завжди були проти укладення багатосторонньої угоди про конкурентне право під егідою СОТ. Основною причиною існування такої конфліктної ситуації між США та ЄС є розбіжності двох юрисдикцій щодо бачення змісту багатосторонньої угоди: США вважають, що зміст угоди повинен віддзеркалювати конкурентне право США, а ЄС, відповідно, бажає розповсюдити свій вплив на конкурентне право міжнародного співтовариства [9].

Навчальна програма дисципліни спеціалізації може виходити за рамки суто європейських механізмів регулювання конкуренції, з огляду на те, що конкурентний простір не має кордонів.

Вивчення практичних аспектів взаємодії та взаємовпливу міжнародно-правових норм, норм національних законодавств виходять на перший план. Яскравий приклад практичного такого застосування простежується в сфері контролю над концентраціями. При чому концентрації «з іноземним елементом» (тобто об'єднання підприємств, які підпорядковуються різним юрисдикціям) потребують отримання попереднього дозволу на концентрацію від конкурентних відомств декількох юрисдикцій одразу. Рішення антимонопольних органів різних країн можуть відрізнятися один від одного.

Таким чином, методологія вивчення антимонопольного права Євросоюзу повинна включати такі форми проведення занять, як ділові ігри, моделювання практичних ситуацій, моделювання звернення до судових та інших органів контролю (із підготовкою до складання текстів документів). На перший план виходять так звані «case study», які по суті є юридичними задачами. З методологічної точки зору при їх формулюванні слід утримуватись від зайвої деталізації ситуації, віддаючи на розсуд студентів можливі різновиди варіантів. Таким чином, готуючи юридичний висновок щодо вирішення таких казусів, студенти застосовують не тільки теоретичні знання, а й отримують практичні навички щодо застосування норм права в певній ситуації. Досвід викладання антимонопольного (конкурентного) права Євросоюзу із застосуванням методів вирішення казусів, узагальнено відображений у підготовленому навчальному посібнику [10]. Посібник побудований із застосуванням схем для більш зручного сприйняття теоретичного матеріалу. До кожної з тем додані перелік case study, які в свою чергу побудовані на основі реальних судових чи інших справ. Саме такий підхід до практичної систематизації теоретичних знань дозволяє студентам звузити масив навичок та отримати необхідні компетенції в сфері правозастосування.

Література:

1. Whish R. Competition Law / Whish R. – L. : Oxford University Press, 2008. – 1006 р.

2. Korah V. An Introductory Guide to EC Competition Law and Practice / Korah V. – L. : Hart Publishing, 2007. – 539 p.
3. Monti G. EC Competition Law / Monti G.– L. : Cambridge University Press, 2007. – 566 p.
4. Лук'янець В.С. Правове регулювання відносин конкуренції в Євросоюзі: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 «Міжнародне право» / В.С. Лук'янець; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2008. — 17 с.
5. Казачкова З.М. Государственное антимонопольное регулирование в России и США: сравнительное правовое исследование / Земфира Мухарбиевна Казачкова : Дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.02 – М., 2002. – 343 с.
6. Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи: загальнотеоретична характеристика: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / Л. А. Луць. - К., 2005. - 32 с.
7. Maher M. Dabbah. International and Comparative Competition Law / Maher M. Dabbah. – L. : Cambridge University press, 2010. - 714 p.
8. Fikentscher, W. An international antitrust code// International Review of Intellectual Property and Competition Law. -1996. -№ 27(6) – Pp. 755-770.
9. Bradford, A. International Antitrust Negotiations and the False Hope of the WTO// Harvard International Law Journal. - 2007. – Vol. 48, No.2. - Pp. 383- 439.
10. Smyrnova K. EU Competition Law : textbook with schemes & case studies / K.V. Smyrnova. – Odesa : Feniks, 2013. – 144 p.

УДК 316.77:02.

ТЕХНОЛОГІЇ АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНОЇ ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ ЯК СТРУКТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ПІДГОТОВКИ ЗА ПРОГРАМОЮ «ЄВРОПЕЙСЬКІ КОМУНІКАЦІЇ»

Гулай В.В.

д. політ. н., проф., завідувач кафедри міжнародної інформації
Національного університету «Львівська політехніка»

Парубчак В. О.

асистент кафедри міжнародної інформації
Національного університету «Львівська політехніка»

Прийнято вважати, що аналітико-синтетична обробка (АСО) є самостійним елементом інформаційної діяльності і не ставить за мету отримання нового наукового чи просто нового предметного знання, обмежуючись лише перебудовою існуючої інформації та оптимізуючи документальний чи інформаційний потік. Та інформаційний ланцюжок, що тягнеться від сховища інформації до споживача, особи, що приймає рішення, включає, крім інформаційного пошуку та АСО ще й такий вид обробки інформації, як аналітика[1].

Кожен вид аналітико-синтетичної обробки інформації (АСП) розглядається як процес (метод), за допомогою якого можна створити пошукові образи документів (ПОД) для введення інформаційних масивів в інформаційно-пошукові системи (ПС); створення електронних каталогів (ЕК), баз даних (БД) різноманітних видів інформаційної продукції як у традиційному, так і в електронному вигляді [1, с. 4].

Зокрема, наприклад, аналітико-синтетичне опрацювання документів (АСОД) – це аналіз документів і наявної в них інформації (текстової, графічної, аудіальної, відео тощо), який дає змогу синтезувати за певними правилами інший текст [2, с. 117].

В найзагальнішому вигляді схема еволюції систем аналізу даних і прийняття рішень із зростанням об'ємів даних, що проглядаються, ускладненням (і інтелектуалізацією) засобів їх аналізу і з урахуванням чинника реального часу породження рішень може бути охарактеризована наступними основними кроками:

1. Технологія баз даних (БД). В певний момент із зростанням до процесу ухвалення рішень даних, що залучаються, стало зрозуміло, що необхідна спеціальна форма організації таких даних – у вигляді так званої бази даних.

2. Технологія OLTP (on-line Transaction Processing – обробка транзакцій в режимі on-line). Вплив чинника реального часу (зокрема, можливість діставати відповідь на запит в режимі OnLine) на фоні зростання експлуатованих БД зажадав перегляд (у бік підвищення ефективності функціонування) технології систем управління базами даних (СУБД).

3. Технологія OLAP (on-line Analytical Processing – аналітична обробка даних в режимі on-line). Ускладнення засобів аналізу даних в процесі прийняття рішень, зокрема, залучення в нього розрахунків, що охоплюють велику кількість значень різних параметрів, зажадало нових удосконалень в технологіях накопичення і обробки даних. Стало необхідним так перебудувати технологію СУБД, що склалася, щоб мати нагоду ефективно одержувати у відповідь на запит до БД ті значення атрибутів, які входять у відповідні підтаблиці БД, що використовується. Гнучкість управління вибором таких підтаблиць зажадала нового кроку еволюції технологічних рішень, що використовуються у відповідній предметній області.

4. Технологія DWH DM (Data Warehouse and Data Mining – інтелектуальна обробка даних в Сховищах інформації). Data Mining – пошук залежностей в даних, накопичуваних в Сховищах інформації, став ефективним засобом автоматичного витягання знань (Knowledge Discovery), що в неявній формі містяться в таких Сховищах. Важливо підкреслити єдність двох складових цієї технології – взаємну узгодженість технологій накопичення даних (у тому числі – представлення даних і знань, їх ефективного зберігання, пошуку і доставки) і автоматичного витягання з них корисних залежностей (моделей, правил, функціональних відносин і т. п.) [3].

В процесі трансформації програм підготовки напряму 6.030204 «Міжнародна інформація» й спеціальності 7.03020401 / 8.03020401 «Міжнародна інформація» до нової спеціальності 055 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» кафедрою міжнародної інформації Національного університету «Львівська політехніка» одним із пріоритетів стало збереження «технологічного» ухилу підготовки фахівців інформаційно-аналітичного профілю. До специфічних компетентностей випускників бакалаврської програми по кафедрі МІ варто віднести: здатність отримати якісну інформацію про закономірності міжнародних інформаційних відносин з числових даних; обирати та використовувати методи управління інформаційними потоками в міжнародних відносинах та суспільних комунікаціях; здатність використовувати обчислювальні засоби як допомогу автоматизації обробки інформації; здатність використовувати інтелектуальні системи для розв'язування проблем в міжнародних відносинах і суспільних комунікаціях; вміння створювати бази даних в конкретній предметній області, працювати з базами даних, здатність отримати якісну інформацію з числових даних, здатність розробляти експериментальні дослідження і спостереження і аналізувати їх результати та ін.

Одночасно, закріплено й розширення бази дисциплін, які можуть бути віднесені до умовного профілю «Європейські комунікації». Наприклад, до останніх на рівні

ОКР «Бакалавр» можна зарахувати курси «Технології аналізу й прийняття рішень у державах-членах ЄС та країнах-сусідах», «Аналіз та прогнозування криз та конфліктів у Центрально-Східній Європі», «Європейські кризові комунікації».

На рівні ОКР «Магістр» основу спеціалізації «Інформаційно-аналітичне забезпечення зовнішньої політики європейських держав» становлять дисципліни «Основи інформаційно-аналітичного забезпечення зовнішньої політики європейських держав» (із курсовою роботою), «Конфліктогенний потенціал Європейського континенту», «Теорія та практика електронного урядування в державах ЄС» та «Геоінформаційні системи та бази даних для дослідження процесів на Європейському континенті».

На думку авторів, в пропонованому варіанті можна вдало інтегрувати оволодіння технологіями аналітико-синтетичної обробки інформації в перспективну програму підготовки здобувачів вищої освіти «Європейські комунікації».

ЛІТЕРАТУРА

1. Власова Г.В. Аналітико-синтетична переробка інформації: посібник [Текст] / Г. В. Власова, В. І. Лутинова, Л. І. Титова. – К.: ДАКККіМ, 2006. – 290 с.

2. Митко А. М. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. [Текст] / А. М. Митко. – Луцьк: «Терен», 2012-262 с.

3. Мохортова Н. В. Про перспективи розвитку аналітико-синтетичної обробки інформації як навчальної дисципліни [Електронний ресурс] / Н. В. Мохортова, І. О. Омелянченко, М. Чурсін. – Режим доступу: http://www.rbis-nbu.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?..

ПРО НОВІ ПРОБЛЕМИ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Соснін О.В.,

доктор політичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного Університету

У сучасному світі, враженому глобальною і всеосяжною кризою в економіці, суспільно-політичному житті, державному управлінні, локомотивом розвитку, безумовно, може стати лише активна реалізація новітніх наукових ідей щодо управління матеріальними і нематеріальними активами людства. Сьогодні, вивчаючи досвід, внутрішню і зовнішню політику провідних країн світу, ми бачимо, що, поперше, під впливом транснаціональних корпорацій (ТНК) йде поступовий, не завжди помітний, але надважливий процес формування нового спеціального і самостійного виду професійного управління потоками інформації, поведінкою людей, їх знаннями та досвідом за допомогою так званого комунікативного менеджменту. Його методи дедалі більше і ефективніше доповнюють адміністративний, фінансовий, і, за певних умов, виступають як провідна сила управління [1]. Амбіції старих імперій, що набули нової якості, спираються на сучасні науково-технічні досягнення і потужну промислову базу, створюють нову економіку знань за допомогою новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) розширяють сфери свого впливу. За глобалізацією, яку вони оголосили «об'єктивним процесом», знов-таки «стирчать

вуха» ТНК, а «широка публіка» це бачить і не розуміє того, що глобалізований світ подібний до «підводного човна, в якому немає перегородок», тобто, одна «пробіона» і гинуть усі. Як приклад, ми бачимо, що будь-яка світова криза у відносинах сьогодні закінчується війною.

І все ж таки, навіть в таких умовах, світ здійснює чергову технологічну революцію, трансформується під впливом знань про геном людини, нано-, біотехнології, можливостей комп'ютерів і ІКТ. Вони сьогодні найбільш активно розвиваються і впроваджуються, а людство постійно перебуває під впливом креативних ідей їх творців, які працюють в різних країнах. Конкурентна розвідка транснаціональних корпорацій відстежує і намагається регулювати ці процеси через глобальні комп'ютерні мережі, в яких циркулює і накопичується інформація [2]. Таким чином, під тиском технологічних новацій людство сьогодні розвивається по експоненті, набуваючи досвіду в роботі із світовими нематеріальними активами (НМА) і зокрема інформаційними ресурсами, змінює відношення до змістовної інформації взагалі. Класична наука ще не визначила тут до кінця законодавчих і економічних меж в інформаційно-комунікаційній діяльності, а під передачею інформації ми поки що розуміємо достатньо простий процес одержання будь-яких відомостей. Однак, цей процес є надскладним, а можливо й надкритичним елементом у всьому процесі використання змістовної науково-технічної інформації і відомостей про всі НМА заради інноваційного розвитку і інвестиційної привабливості держав в міжнародному співробітництві.

На сьогодні ІКТ уже дозволяють реалізовувати всі найважливіші функції управління в глобальному масштабі у реальному масштабі часу. (Нагадаю, що найважливішими функціями управління є: передбачення, організація, розпорядження, координація, контроль.) Тобто, технологічно канали зв'язку і комунікацій в системі управління глобалізованим світом перебувають в стадії близькій до завершення.

Технологічні можливості комп'ютерної техніки, які вже достатньо органічно інтегровані в засобах зв'язку, системах управління і апаратних пристроях збереження, обробки і передачі інформації, всюди обумовлюють потребу в нових високоосвічених фахівцях і провідні країни світу активно ведуть їх підготовку не лише за напрямками комп'ютерних спеціальностей. Вони здатні уніфікувати протоколи обміну інформацією у світовому масштабі і за допомогою новітніх ІКТ впроваджувати методи управління інформаційними ресурсами людства, створюючи величезні комп'ютеризовані системи. Процес їх освіти і знання дають імпульс для подальшого науково-технічного пошуку щодо визначенням всіх параметрів основних процесів життя людини, суспільств і держав (на рівні глобальних і регіональних змін, економічних і політичних утворень). Для України це теж виключно актуальне завдання, оскільки ми досі, на жаль, системно не враховуємо значення такої освіти при підготовці спеціалістів для міжнародного співробітництва в технічних вишах України. Приклад особливої актуальності такої роботи можна побачити в потребах суспільства на кваліфікованих спеціалістів для реалізації проектів євроінтеграції, зокрема ініціативи Євросоюзу щодо створення програми об'єднання всіх інформаційних ресурсів континенту «Горизонт 2020». Наразі її визнано ключовим інструментом у створенні Інноваційного Союзу – флагманського пріоритету в стратегії «Європа 2020» [3]. З її появою для нас, кінець кінцем, відкрилася і перспектива повноцінної інтеграції науково-освітнього простору України до європейських проектів і фондів науково-технічних знань. Коли це відбудеться – наш науковий і освітній світ буде не тільки «як на долоні» для «керівного центру» Європи – наші фахівці стануть повноправними партнерами світових фірм.

Однак, при цьому всюди виникає болюча проблема безпеки нашої інтелектуальної власності, інформаційно-комунікаційного простору і інформації взагалі. Сенс інформації і технологій її впливу на життя людини, суспільства і держави, безумовно, всюди стають надзвичайно важливими питаннями. Ані вітчизняне, ані європейське законодавство поки що не врегулює ці питання повною мірою, оскільки темпи розвитку новітніх ІКТ із технічними засобами спостереження, зняття і спотворення інформації при її обертанні в комп'ютерних мережах надзвичайно високі, що обумовлює постійно потребу розробки не тільки абсолютно нових технологій комп'ютерного сприйняття і обробки величезних масивів даних (сьогодні вона відома як загальносвітова проблема Big Data), але й нових норм законодавчого регулювання в цій сфері.

Проблеми безпеки інформації всюди тягнуть за собою безліч невідомих до цього питань безпеки людини, суспільств і держав, взагалі нового розуміння права на інформацію на її місце у вимірі національної безпеки. Вони постійно виникають, головним чином, в процесі розуміння практичного застосування вад і чеснот фундаментальної властивості комп'ютера – пам'яті, проблем реєстрації і зберігання інформації, що на сьогодні поставило перед нами загальне питання – чи зможе людина взагалі залишитися елементом технології обробки інформації на тлі шаленого темпу розвитку комп'ютерної і інформаційно-комунікаційної техніки і технологій комунікації.

Відкриваючи для себе багатовимірність національного організованого за законами кібернетики інформаційно-комунікаційного простору, ми змінюємо уявлення про умови існування і розвитку всього комплексу питань науково-освітньої діяльності. Саме тому, обговорюючи сьогодні проблеми щодо європейської інтеграції університетської освіти України, ми маємо наголошувати на проблемах підготовки спеціалістів, здатних одночасно впевнено працювати в умовах європейського світу і забезпечувати безпеку інформації (взагалі нематеріальних активів) за діючими в Україні правилами, а вони застарілі і перестають діяти в глобальному інформаційно-комунікаційному просторі. Ми маємо уважно це вивчити і враховувати застереження науково-технічної спільноти країни, оскільки в кіберпросторі і в інформаційно-комунікаційному середовищі спостерігаються одночасно два протилежні за спрямованістю, але нерозривно пов'язаних між собою, процеси. З одного боку, зростає відкритість держав (її обумовлює надшвидкий розвиток комп'ютеризованих ІКТ і їх надлегке проникнення в усі сфери життя), з іншого – зростає прагнення влади у всіх країнах світу до закритості й політичного контролю над цими процесами. У внутрішній політиці цей тренд простежується, скажімо, в істотному розширенні повноважень правоохоронних органів і спецслужб щодо боротьби із правопорушеннями в сфері ІКТ, а в зовнішньополітичній сфері – в дипломатичній активності, просуванні ідей (іноді аматорських) щодо контрольованого управління засобами ІКТ, Інтернетом зокрема.

Інформаційно-комунікаційний простір вже перетворився в сферу протистояння «всіх проти всіх», а тому, крім необхідності створення національних систем кібербезпеки, про що наголошують в своїх виступах лідери країн світу, потрібно всюди поглиблювати сенс сприйняття і розуміння значення для життя суспільства самих понять «інформація», «інформаційні ресурси» і «нематеріальні активи» тощо. Рационально здійснювати це, розвиваючи напрям підготовки фахівців за новими спеціальностями, що, безумовно, вимагатиме від вищої школи певних зусиль щодо якісно нової підготовки вимог до навчального процесу, оскільки значну кількість звичних гуманітарних дисциплін доведеться трансформувати під впливом науково-технічних знань. Таку роботу вже треба починати заради підготовки

майбутніх фахівців для роботи з інформацією на рівні вимог міжнародних інформаційно-комунікаційних систем для перебудови всіх соціально-економічних, політичних, військових, утаємничених і відкритих процесах національного державотворення.

Список літератури:

1. Управління проектами: вітчизняний і зарубіжний досвід: [монографія] / Під. ред. С.Чернова, В. Воронкової, А. Двігун, О. Сосніна і ін. – Запоріжжя: РВВ ЗДТА, 2015. – 356 с.
2. Додонов А.Г., Ландэ Д.В., Прищепа В.В., Путятин В.Г. Конкурентная разведка в компьютерных сетях. – К.: ИПРИ НАН України, 2013. – 248 с.
3. Europe 2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.

ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО КОНТЕНТУ НА ТЕЛЕБАЧЕННІ

Фісанов В. П.

д. і. н., професор, завідувач кафедри міжнародної інформації Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Гатрич В. Р.

к. політ. н., ведуча МТРК «Чернівці», громадська діячка

Забезпечення плюралізму суспільно-політичного контенту є визначальним у медійній політиці ЄС на сучасному етапі. Телебачення в європейських країнах відіграє вирішальну роль у політичних процесах та й у забезпеченні демократії загалом. Тому питанню регулювання телевізійного контенту у відповідних структурах ЄС надають особливої уваги. З цією метою постійно проводяться національні та загальноєвропейські моніторинги і вимірювання плюралізму суспільно-політичного контенту. Крім того, європейці систематично працюють над вдосконаленням як національних законодавчих баз країн-учасниць, так і загальноєвропейських норм телевізійної регулятивної політики.

Дослідження досвіду ЄС у сфері регулювання суспільно-політичного контенту телебачення дало можливість з'ясувати, що спрямованість сучасної європейської політики в умовах інтенсивного розвитку новітніх інформаційних і комунікаційних технологій зазнає певних трансформацій. Стратегічний вектор політики ЄС зорієнтований на розвиток глобального інформаційного суспільства за допомогою розбудови інформаційної інфраструктури і наповнення її якісним контентом. Регулятивна політика ЄС у сфері телевізійного контенту ґрунтується на засадах європейської Хартії та європейської Конвенції з прав людини, у яких свобода слова та медіа-плюралізм зазначені як основні принципи поглиблення прав і свобод ЄС.

Актуальні практики ЄС у сфері регулювання телевізійного контенту спираються на розгалужене загальноєвропейське законодавство. Причому законодавство провідних країн-членів ЄС у сфері медіа покликане слідувати насамперед не економічним цілям, а завданням суспільної згуртованості, що і є однією із засадничих тенденцій, притаманних розвитку відкритої й демократичної

публічної сфери в межах сучасного європейського соціуму. Поряд з цим аналіз сучасної медійної політики ЄС продемонстрував важливість для Європи телевізійного контенту в умовах технологічних змін як генератора економічного зростання та загальноєвропейського розвитку, що цілком засвідчує першочерговість створення для ЄС вивіреної та гнучкої регулятивної політики у сфері конвергентного телебачення, яка б володіла потужними інструментами фільтрації контенту, але водночас не стала на заваді забезпечення плюралізму суспільно-політичної інформації. Зрозуміло, що подібні інформаційні моделі подачі контенту не повинні формувати події й новини із задалегідь «передбачуваним сенсом», де реальне, зазвичай, трансформується, перетворюючись у складову механізму маніпулювання суспільною свідомістю.

Проаналізувавши європейський досвід імплементації громадського телебачення у посткомуністичних суспільствах, констатуємо, що ситуація з суспільними мовниками у країнах, які відносно нещодавно ввели практику суспільного мовлення, насправді демонструє низку проблем, серед яких насамперед можна виокремити політичний тиск і жорсткі закони самоцензури. На загальнополітичному рівні цьому сприяло насамперед те, що об'єктивно п'ята і шоста хвилі розширення у 2004 і 2007 рр. призвели до входження в ЄС не порівнювальних за рівнем розвитку країн, зокрема і у сфері політичної культури.

Здійснивши аналіз важливих аспектів сучасної політики формування незалежного суспільно-політичного контенту в Республіці Болгарія, Румунії та Республіці Польща, можна констатувати, що ці країни можна зарахувати до «східної моделі» за умови впровадження суспільного мовлення. І хоч на шляху до ЄС вони слідували зразкам західноєвропейських країн у сфері медіа, все-таки змушені були розв'язувати як «застарілі» завдання комуністичної доби, так і питання проникнення на телебачення кон'юнктури ринку. Це проблеми, пов'язані з непрофесіоналізмом журналістів, політизацією суспільних мовників та залежністю телевізійного контенту від політичних та комерційних інтересів.

Для болгарської моделі характерним є те, що утворена для збереження незалежності суспільного мовлення Рада електронних медіа на практиці досить часто слугує інструментом реалізації політичних та корпоративних інтересів через вплив на неї парламенту і президента країни. Інакше кажучи, реалізується відома схема «політика над мовленням» (politics-over-broadcasting), де державні органи залишилися авторитетними в прийнятті засадничих рішень. У Румунії, незважаючи на низку досягнень (особливо у сфері європеїзації медійного законодавства), особливо у період вступу до ЄС, розвивався процес, який місцеві експерти називали «берлусконізацією» телебачення. Адже усвідомлюючи його важливість у передвиборчій боротьбі й у формуванні іміджевих стратегій, багато хто з політиків ставав власником телеканалів, створюючи офшорні компанії. Хоч Польща і сформувала публічну сферу та демократичні інститути, вона все ж продовжує порушувати актуальні питання, які є типовими для нових демократій. Спадок комуністичних часів та рівень політичної культури мають значний вплив на втручання держави відповідно до politics-over-broadcasting. Політичні еліти Польщі намагаються ще певним чином контролювати суспільне мовлення. Однак саме журналісти, й особливо на телебаченні, формують «групу творців громадських думок», намагаючись стати креативною посередницькою ланкою, яка стимулює громадян до участі у публічному дискурсі.

Отже, у країнах Центральної та Східної Європи, досвід яких багато в чому повчальний для України, усе ще актуальними в умовах формування незалежного суспільного мовлення залишаються завдання, пов'язані із подоланням недосконалості власних керівних структур, маніпуляцій із джерелами фінансування та невідповідності контенту зобов'язанням суспільного мовника. Зауважимо, що

намагання залучити якнайширшу аудиторію до перегляду суспільно-політичних та аналітичних програм сприяє застосуванню інформейтменту. При цьому досить часто страждає інформативність програм на відміну від їх розважальної складової. Присутність російського фактора також має місце у формуванні суспільно-політичного контенту телеканалів України, що негативно впливало і продовжує впливати на об'єктивність інформування громадян.

УДК: 341.12 + 341.16

ЄВРОПЕЙСЬКЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО: ДО ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ У КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Забара І.М.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Зростання ролі інформації фактично в усіх областях життєдіяльності людства обумовлено багатьма чинниками. Одним із вагомих виступає формування інформаційного сектору економіки, що за своєю вагою вже дорівнює і переважає ресурсний потенціал промисловості, сільського господарства і послуг. Його рівень розвитку спирається не тільки на виробничі відносини, але й визначає межі можливостей членів суспільства шукати, отримувати і поширювати інформацію. Цим закладаються основи розвитку інформаційних відносин і, як майбутній результат, побудова інформаційного суспільства. Незаперечною роллю у цьому відіграє право.

У системі європейського права теж, окреме і особливе місце посіли правовідносини, пов'язані із інформацією і комунікацією. Це обумовило появу не тільки нового напрямку регулювання, але й принципово нової дисципліни – європейського інформаційного права.

Учебна дисципліна «Європейське інформаційне право» має свої особливості і, на нашу думку, має враховувати кілька принципових положень, зокрема:

- розвиток європейського інформаційного права відбувається з урахуванням тенденції становлення європейського інформаційного і глобального інформаційного суспільства;

- європейське інформаційне право розвивається з урахуванням доктринальних, програмних і законодавчих засад Європейського Союзу;

- динамічність розвитку європейського інформаційного законодавства (перегляд і доповнення відбуваються кожні 3-5 років) постійно впливає на зміст дисципліни «Європейське інформаційне право»;

- Угода про асоціацію Україна – ЄС визначає найбільш актуальні і перспективні напрями регулювання двосторонніх відносин, які повинні бути враховані при вивченні курсу.

Запропонований нами матеріал не має на меті охопити усі можливі сторони і аспекти регулювання європейських інформаційних правовідносин. За основу приймалась позиція, відповідно до якої учебна тематика дисципліни європейського інформаційного права, на цьому етапі розвитку, повинна розглядатись і відображати правовідносини в тій мірі, у якій це необхідно для розуміння сутності європейського

інформаційного права, його доктринальних і програмних підходів, основних інститутів, механізмів дії і реалізації.

На нашу думку, відображення сучасного стану правового регулювання та визначенні оптимального обсягу знань з дисципліни «Європейське інформаційне право» повинно охоплювати наступну тематику (і відповідні теми):

1. *Європейське інформаційне суспільство, європейська інформаційна політика та їх роль у формуванні інформаційного законодавства ЄС.*

Особливості формування європейського інформаційного суспільства. Розвиток інформаційної політики ЄС. Програми «e-Euro», Стратегія i2010 (1999-2020 рр). Рамкові програми з наукових досліджень та технологічного розвитку (Framework Program — FP1 - FP8 (Horizon 2020) (1984-2020 рр.). Розвиток систем регулювання Інтернет в ЄС. Правові основи політики ЄС у галузі розвитку інформаційного суспільства.

2. *Джерела європейського інформаційного права.*

Система джерел правового регулювання інформаційної діяльності в ЄС (джерела первинного права, джерела вторинного права, джерела прецедентного права ЄС). Предметний, функціональний і структурний підходи у вивченні європейського інформаційного права.

3. *Інформація. Загальні положення про права і свободи людини в галузі інформації і комунікації.*

Свобода інформації. Право на інформацію. Право на комунікацію.

Інституційні гарантії захисту інформаційних прав: а) судовий захист: практика Європейського суду з прав людини у розгляді справ із захисту інформаційних прав; б) позасудові механізми захисту: діяльність Омбудсмена, Європейського контролера із захисту даних, Загального контрольного органу в рамках Європолу.

Процесуальні гарантії захисту інформаційних прав.

Матеріальні гарантії захисту інформаційних прав.

4. *Правове регулювання діяльності засобів масової інформації в Європейському Союзі.*

Первинне і вторинне право регулювання діяльності ЗМІ в ЄС. Директива про аудіовізуальні медіа-послуги (AVMS): політика ЄС у аудіовізуальній медіа-сфері, аудіовізуальні медійні послуги (традиційні телетрансляції, послуги за запитом). Правове регулювання суспільного мовлення в ЄС. Позиція Суду ЄС щодо надання аудіовізуальних послуг.

Правила саморегулювання ЗМІ в ЄС. Правила саморегулювання: сектор мовлення, редакційна незалежність, захист проф. стандартів.

5. *Правове регулювання використання інформаційно-комунікаційних технологій у Європейському Союзі.*

Електронні комунікації в праві ЄС. Джерела правового регулювання електронних комунікацій та послуг ЄС. Рамкова директива для електронних комунікацій. Доступ до електронних комунікаційних мереж і послуг. Санкціонування використання електронних комунікаційних мереж і послуг. Універсальні послуги і права користувачів. Захист даних в секторі електронних комунікацій.

Правові аспекти електронної торгівлі в ЄС. Електронні підписи в праві ЄС. Правове регулювання використання електронних грошей в ЄС.

6. *Правове регулювання утворення і функціонування Європейських інформаційних систем і баз даних.*

Інформаційні системи універсального призначення (Шенгенська інформаційна система, Інформаційна система Європолу); Інформаційні системи спеціального призначення (Інформаційна система митних органів, Європейська система зберігання

зображень дійсних та справжніх документів, Європейська інформаційна мережа із попередження злочинності, Європейська інформаційна мережа в області правосуддя, Європейська інформаційна мережа з питань расизму та ксенофобії).

Інформаційні системи і мережі у банківській, страховій, фінансовій, транспортній, пенсійній та іншій сферах: правові аспекти.

Інформаційні служби, інформаційні системи і бази даних права ЄС. Офіційні друковані органи ЄС. Інформаційні системи і бази даних законодавства і судових рішень ЄС (CELEX, EROQUE).

7. Розвиток правового регулювання інформаційної безпеки в ЄС.

Доктринальні, програмні і законодавчі положення щодо інформаційної безпеки в ЄС 1980 – 2016 рр. Співробітництво ЄС в області інформаційної безпеки з міжнародними організаціями. Європейське агентство з мережевої та інформаційної безпеки: правовий статус.

8. Співробітництво України з ЄС у розвитку інформаційного суспільства та міжнародно-правового регулювання надання електронних комунікаційних послуг. Положення Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, і ЄС і його державами-членами, з іншої сторони 2014 р.: розвиток основних засад побудови інформаційного суспільства; міжнародно-правове регулювання надання електронних комунікаційних послуг в умовах розвитку зони вільної торгівлі Україна – ЄС.

Узагальнюючи зазначене зауважимо, що запропонована університетська програма призвана у систематизованому і стислому вигляді викласти найбільш важливі сторони правового регулювання європейських інформаційних правовідносин.

УДК 378.147:339.738:339.924

ФОНДОВИЙ РИНОК ЄС: МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ

Фаренюк Н.В.

к.е.н., доцент кафедри міжнародні фінанси

Інституту міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Глибокий рівень інтеграції фондових ринків в країнах ЄС і диверсифіковані джерела фондів посилюють економічну стійкість регіону, шляхом покращення джерел інвестиційних фондів. Ефективно функціонуючі фондові ринки сприяють залученню капітальних ресурсів і посиленню економічного зростання. Вартість активів у боргових цінних паперах сягає 171% від ВВП ЄС, акції, які знаходяться в лістингу на відкритому ринку і випущені в ЄС, оцінюються в 60% від ВВП. Аналіз структури і обсяг фондових ринків ЄС дозволяє з'ясувати потенціальні відмінності з іншими глобальними регіонами. Для українських емітентів використання широких можливостей європейських ринків капіталу є, наразі, актуальним і пріоритетним напрямком реалізації стратегії розвитку. Фондові ринки ЄС сконцентровані у найбільших економіках регіону: Великобританія, Німеччина і Франція. Саме з них походять імпульси для подальшої уніфікації і стандартів функціонування загальної спільноти європейських фондових ринків.

Метою вивчення курсу є вивчення особливостей функціонування організованих біржових та позабіржових ринків цінних паперів ЄС, а також

законодавче регулювання даних ринків; з'ясування особливостей діяльності його учасників та специфіки інструментів; висвітлення переваг, недоліків і потенціал інтеграції фондового ринку України до єдиного фінансового простору ЄС. Вміння та навички, які формуються у студентів після прослуховування даного курсу, дозволяють вільно орієнтуватися в системі фондових ринків ЄС; аналізувати етапи розвитку та специфічні особливості національних фондових ринків окремих країн ЄС; володіти основними положеннями нормативних актів щодо регулювання розвитку фондових ринків в ЄС; орієнтуватися в національних особливостях регулювання щодо випуску і обігу цінних паперів на міжнародних фондових майданчиках; робити висновки щодо можливостей використання українськими емітентами європейських фондових ринків.

Дисципліна вільного вибору студентів “Фондовий ринок ЄС” викладається для студентів спеціальності „Міжнародні економічні відносини” і є складовою блоку дисциплін спеціалізації «Економіка Європейської Інтеграції», що викладається на IV курсі 7 семестру в обсязі 72 годин, із них *Лекції* –20 год., *семінарські* – 14 год., *самостійна робота* – 38 год. Формою підсумкового контролю є залік.

Навчальна та робоча навчальна програми дисципліни, а також її змістовна частина, підготовлені в рамках реалізації спільного європейського проекту TEMPUS «Вивчення міжнародних фінансів в українських університетах» (контракт CD_JEP-22039-2001) за результати стажувань в європейських університетах та вивченні провідного міжнародного досвіду викладання навчальних курсів такого спрямування.

Курс “Фондовий ринок ЄС” є однією з найважливіших теоретико-практичних дисциплін у студентів спеціалізації «Економіка Європейської Інтеграції», для яких знання механізмів функціонування європейських фондових ринків становлять невід’ємну частину їх професійної освіти. Вивчення цього курсу передбачає базові знання з таких дисциплін, як “Економічна теорія”, “Макроекономіка”, «Світові фінанси», “Теорія грошей та світовий грошовий обіг”, “Загальна теорія статистики”, “Ринок цінних паперів і біржова справа”, тощо. Водночас вона об’єктивно доповнює такі спеціалізовані курси як “Грошово-кредитні системи зарубіжних країн”, “Банківські системи країн ЄС”, «Монетарна політика ЄС», “Податкові системи зарубіжних країн” тощо.

Викладання дисципліни “Фондовий ринок ЄС” передбачає широке коло завдань, основними з яких є: ознайомлення із структурою і функціонуванням ринків цінних паперів в найбільш розвинутих країнах ЄС; вивчення видів і форм цінних паперів, які випускаються корпораціями і державними органами європейських країн; особливості торгівлі строковими контрактами на фондових майданчиках країн ЄС; порівняльний аналіз організаційно-правових та технологічних основ провідних європейських бірж та позабіржових торговельних систем; з’ясування техніки торгівлі і механізмів укладання угод на ф’ючерсних і опціонних біржах; ознайомлення із ключовими нормативними положеннями у сфері регулювання фондових ринків ЄС, а також формами контролю за їх дотриманням в окремих європейських країнах.

На лекційних заняттях з мультимедійними презентаціями викладається основний матеріал тем, розглядається понятійно-термінологічний апарат, нормативно-правова база функціонування фондових ринків в окремих країнах ЄС, висвітлюються сучасні тенденції у сфері європейських законотворчих ініціатив, спрямованих на подальшу фінансову інтеграцію в регіоні, фінансова аналітика з провідних фондових майданчиків ЄС, наводяться результати теоретичних та емпіричних досліджень, статистичні дані, що має на меті спрямувати подальшу пошукову самостійну роботу студентів у необхідний формат.

На практичних заняттях студенти відпрацьовують поточні теми за опитувальною схемою. Практична спрямованість даної дисципліни зумовлює необхідність володіння навичками щодо обробки даних з котирувальних таблиць, які знаходяться на спеціалізованих фінансових сайтах. За результатами самостійної обробки студентами вищезгаданої інформації відбуваються обговорення у групі, які носять, переважно, форму дискусій. За окремими темами передбачено підготовку мультимедійних презентацій, які також виносяться на публічний захист під час семінарів.

З метою повної реалізації зазначених аспектів передбачається проведення окремих занять з цієї дисципліни (як лекційних, так і семінарських) англійською мовою. Навчальна дисципліна “ Фондовий ринок ЄС ” оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Вона складається з двох модулів та підсумкового залікового контролю (тестування).

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою в кінці семестру. Основними формами поточного контролю є усні відповіді студентів на семінарських заняттях та написання ними невеликих письмових контрольних робіт по темі семінару та завданням для самостійної роботи до відповідного практичного заняття. Студент може отримати максимально 5 балів за усні відповіді та 10 балів за тестові завдання по матеріалам самостійної роботи в 1-му змістовному модулі та максимально 5 балів за усні відповіді та 5 балів за тестові завдання по матеріалам самостійної роботи в 2-му змістовному модулі .

Модульний контроль передбачає дві модульні контрольні роботи. Студент може отримати максимально 15 балів за першу модульну контрольну роботу та 20 балів за другу модульну контрольну роботу. Залік проводиться в письмовій формі. Оцінюється максимально в 40 балів.

За результатами семестру студент отримує підсумкову оцінку за 100-бальною системою, яка розраховується як накопичена сума отриманих балів за всі види поточного, модульного та підсумкового контролю.

Бібліографія

1. Європейський Союз: економіка, політика, право: енциклопедичний словник / редкол.: В.В. Копійка (голова), О.Шнирков (заст.голови), В.І.Муравйов та ін. –К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011.- 368 с.
2. Офіційний сайт LSE [Електронний ресурс] : Електрон. текстові дан.. – London.: сайт Лондонської фондової біржі, 2010. – Режим доступу: <http://www.londonstockexchange.com>, вільний. – Загл. з екрану.
3. Офіційний сайт EUREX [Електронний ресурс] : Електрон. текстові дан. – Frankfurt.: сайт Європейської біржі деривативів, 2011. – Режим доступу: <http://www.eurexchange.com>, вільний. – Загл. з екрану.
4. Офіційний сайт ICE Futures [Електронний ресурс] : Електрон. текстові дан. – London.: сайт Міжконтинентальної біржі, 2011. – Режим доступу: <http://www.ipe.uk.com>, вільний. – Загл. з екрану.
5. Офіційний сайт FSA [Електронний ресурс] : Електрон. текстові дан. – London.: сайт Відомства з фінансових послуг Великобританії, 2011. – Режим доступу: <http://www.fsa.gov.uk>, вільний. – Загл. з екрану.
6. Офіційний сайт BaFin [Електронний ресурс] : Електрон. текстові дан. – Berlin.: сайт

Федеральної служби з регулювання фінансових ринків у ФРГ, 2011. – Режим доступу: <http://www.bafin.de>, вільний – Загл. з екрану.

7.

Офіційний сайт IOSCO [Електронний ресурс] : Електрон. текстові дан. – London.: сайт Міжнародної організації комісій з цінних паперів, 2011. – Режим доступу: <http://www.iosco.org>, вільний. – Загл. з екрану

8. European Central Bank (ECB), Building a Capital Markets Union – Eurosystem contribution to the European Commission's Green Paper, May 2014.

9. Capital Markets Union: Integration of Capital Markets in the European Union – PwC. - Режим доступу: <http://www.pwc.com>pdf>cnu-report>.

УДК 378.147 : 339.738 : 339.924

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «РОЗРАХУНКИ І ПЛАТЕЖІ В ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН»

Батрименко В.В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У сучасному світовому господарстві триває процес посилення взаємозв'язку економік країн-партнерів. Порушення спільних міжнародних економічних зв'язків завдає великих втрат кожній з держав. Міжнародні розрахунково-кредитні відносини повинні повною мірою служити диверсифікації і стабільному функціонуванню національних економік. Успішне здійснення реформ у фінансово-банківській сфері України, структурна перебудова економіки й прискорення темпів господарського зростання нашої держави значною мірою залежать від розробки та впровадження ефективної стратегії взаємодії її економічних інститутів з міжнародними ринками капіталу як джерела надходження новітніх банківських технологій та фінансових ресурсів.

Формування ефективної моделі торговельної та фінансової взаємодії України з європейськими країнами постає одним із ключових завдань економічного розвитку держави на сучасному етапі. Реалізація економічної асоціації України з Європейським Союзом вимагає широкого комплексного вивчення наявного валютно-фінансового потенціалу євроінтеграції, запровадження дієвого інституційно-господарського механізму торговельної взаємодії, а також оптимізації, розширення та вдосконалення національних електронних платіжних систем, застосування сучасних розрахунково-кредитних інструментів на взаємовигідних умовах.

Навчальна дисципліна «Розрахунки і платежі в зовнішній торгівлі європейських країн» в Інституті викладається більш ніж десятиліття та є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» зі спеціальності «Міжнародні економічні відносини». Дана дисципліна входить у цикл дисциплін вільного вибору студентів за спеціалізацією «Економіка європейської інтеграції», базується на циклі дисциплін професійної та практичної підготовки, зокрема, передбачається, що перед вивченням курсу студенти вже мають базові знання з теорії та регулювання міжнародних економічних відносин,

світової економіки, міжнародних фінансів, теорії грошей і кредиту. Мова викладання – українська та англійська.

Курс складається з двох змістових модулів. Перший присвячений вивченню історії формування, перспектив розвитку та інституційним засадам розрахунків і платежів у європейських країнах. Другий – засобам, процедурним аспектам та наслідкам конвергенції розрахунково-кредитних механізмів фінансової системи європейських країн. По темах дисципліна структурована наступним чином: теоретичні аспекти міжнародних розрахунків та передумови для їх здійснення; науково-технічна революція у сфері міжнародних розрахунково-платіжних відносин в ЄС на сучасному етапі; типи сучасних банківських та розрахунково-платіжних систем; ризики та способи їх мінімізації у міжнародних угодах країн ЄС; способи та методи платежів і засобів розрахунків у зовнішній торгівлі Європейського Союзу; новітній інструментарій запровадження зовнішньоторговельних розрахунків та платежів у країнах ЄС; поєднання кредиту та платежу як інструмент забезпечення виконання зобов'язань у зовнішній торгівлі ЄС; конвергенція розрахунково-кредитних механізмів фінансової системи країн ЄС. Зовнішня торгівля європейських країн має розгалужену географічну структуру, саме тому викладання дисципліни передбачає вивчення особливостей розвитку розрахунково-платіжних відносин у Південно-Східній Азії й Північній Америці, а також в Ісламських країнах.

На лекційних заняттях з мультимедійними презентаціями подається основний матеріал, розглядаються понятійно-термінологічний апарат, нормативно-правова база здійснення розрахунків і платежів в зовнішній торгівлі європейських країн, фінансова аналітика, результати теоретичних і емпіричних наукових досліджень, статистичні дані, кейси, якомога більше уваги приділяється розгляду проблем валютно-фінансового ринку під час здійснення міжнародних розрахунків, досліджуються переваги та недоліки використання інструментів, методів і засобів міжнародних розрахунково-кредитних відносин.

З метою кращого засвоєння дисципліни «Розрахунки і платежі в зовнішній торгівлі європейських країн» студентам рекомендується регулярно самостійно опрацьовувати всі питання, визначені на практичних та лекційних заняттях. На практичних заняттях студенти відповідають на теоретичні питання; представляють результати опрацювання завдань для самостійної роботи (деякі завдання передбачають проведення розрахунків із застосуванням статистичних даних); передбачено вирішення ситуаційних завдань (кейсів), написання рефератів і наукових повідомлень, а також складання дайджесту літератури, дайджесту періодичних видань та інтернет-ресурсів.

Завдання для самостійної роботи розглядаються як додаткові питання для практичних занять у разі підготовки їх студентами. Вони можуть подаватися як у письмовій формі, так і у формі захисту мультимедійної презентації. Завдання для індивідуальних робіт мають, як правило, пошуковий і творчий характер, особлива увага приділяється економіко-математичним методам оцінки зв'язку між процесами та явищами.

Перший блок індивідуальних робіт готується на тему «Загальнотеоретичні основи міжнародних розрахунково-кредитних відносин». Мета завдань полягає в набутті початкових вмінь пошуку інформації з поєднання теорії та практики розрахунків і платежів за визначеними показниками, їх порівняння в динаміці. Другий блок виконується на тему «Механізми запровадження сучасних форм розрахунків і платежів у зовнішній торгівлі європейських країн». Мета завдань полягає у набутті вмінь аналітичного характеру для оцінки ефективності європейських платіжних систем, засобів і методів розрахунків. Рекомендується навести практичні приклади

банківських операцій у зовнішній торгівлі європейських країн. Важливою складовою виконання індивідуальних завдань є подача робіт в електронному вигляді з метою матеріалозбереження та можливістю перевірки на плагіат.

Рубіжний контроль оцінювання знань студентів здійснюється у вигляді написання тестів з відкритими відповідями за змістовними модулями, що проводиться двічі протягом семестру з метою визначення рівня поточної успішності студентів за відповідний період. Атестаційна оцінка виставляється на підставі поточних оцінок студента за всі види робіт як сукупність балів.

Основними джерелами інформації виступають сайти міжнародних економічних організацій, Міжнародної міжбанківської системи передачі інформації та здійснення платежів SWIFT, Європейського центрального банку, Європейської Комісії, монографічна та довідкова література, звіти й аналітичні матеріали з проблем розрахунково-кредитних відносин, перелік яких подано в обов'язкових та додаткових джерелах інформації, періодичних фахових виданнях.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студенти окрім одержаних знань мають сформувати вміння: систематизувати передумови розрахунків і платежів у європейських країнах; аналізувати наслідки конвергенції розрахунково-кредитних механізмів фінансової системи європейських країн; систематизувати підготовчі кроки щодо розширення розрахунково-платіжної системи TARGET; орієнтуватися у інституційному механізмі запровадження розрахунків і платежів у європейських країнах; аналізувати причини та передбачати дії Європейського центрального банку щодо функціонування TARGET; оцінювати вплив розвитку розрахунково-платіжних відносин на динаміку зовнішньої торгівлі європейських країн.

Бібліографія

1. Батрименко В.В. Розрахунки та платежі у зовнішній торгівлі європейських країн: навч. посібник. / В.В.Батрименко. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2009. – 297 с.
2. Економічна асоціація України з Європейським Союзом: монографія / Шнирков О.І., Заблоцька Р.О., Муравйов В.І. та ін.; за ред. О.І.Шнирков, В.І.Муравйова. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2015. – 415 с.
3. Європейський Союз: економіка, політика, право: енциклопедичний словник / редкол.: В.В. Копійка (голова), О.І.Шнирков (заст.голови), В.І. Муравйов та ін. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. – 368 с.
4. Періодичні видання ЄЦБ: Annual Report, Convergence Report.
5. Трансформація інноваційного потенціалу України в умовах інтеграції у світову економіку: монографія / за ред. А.Румянцева, В.Крамаренко. – Сімферополь: ДИАЙПИ, 2013. – 390 с.
6. Regling K., Deroose S., Felke R., Kutos P. The Euro After Its First Decade: Weathering the Financial Storm and Enlarging the Euro Area. ADBI Working Paper No. 205. – Tokyo: Asian Development Bank Institute, March 2010. – 37 p.
7. www.swift.com – офіційний сайт Міжнародної міжбанківської системи передачі інформації та здійснення платежів [Електронний ресурс].

ДІЛОВА ГРА ЯК АКТИВНИЙ МЕТОД ВИВЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Назаренко О.А.

к.ю.н., доцент

Доцент кафедри міжнародного та європейського права
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

В останні роки концепція ділової гри має тенденцію інтенсивно розвиватися. Практика засвідчує, що інтерес до предмету зростає якщо він практично значущий, якщо студенти чітко уявляють перспективи використання отриманих знань, якщо метою навчання стають корисні навички та вміння, які в майбутньому будуть цінними, востребуваними в професійній діяльності, отже, підвищать особисту конкурентоспроможність і шанси на успіх у кар'єрі, науці та ін.

Очевидно, що ділові ігри мають застосовуватися і застосовуються при вивченні європейського права в усьому світі. Ділова гра активізує розумову діяльність, розвиває творчі здібності майбутніх фахівців. У ділових іграх на основі ігрового задуму моделюються ситуації, з якими доведеться стикатися в професійній діяльності, що наближає навчання до реальної дійсності, вимагаючи від студентів взаємодії, творчості та ініціативи.

Ділові ігри допомагають студентам-правникам розвивати такі якості, необхідні для майбутньої роботи як: здатність працювати в команді; здатність брати відповідальність при вирішенні проблемних питань; здатність проявляти ініціативу; вміння аналізувати нові ситуації і застосовувати для їх аналізу вже наявні теоретичні знання; вміння розвивати взаєморозуміння між учасниками гри.

Ділова гра є комплексною, багатофункціональною дією, у межах якої поєднуються різні види діяльності: аналіз і пошук розв'язання проблем, навчання, розвиток, дослідження, консультування, формування колективної діяльності. Для досягнення навчальної та виховної мети ділові ігри потребують розробки сценарію.

Характерною ознакою ділової гри підвищена, порівняно з традиційними методами, ефективність навчання. Для проведення на семінарських та практичних заняттях з Європейського права оптимально підходять різні модифікації ділових ігор: імітаційні, операційні, рольові ігри, діловий театр. Зокрема, на практичних заняттях з Європейського права в КНЕУ проводяться ділові ігри: «Розгляд справи в Суді ЄС», «Розробка та прийняття правових актів ЄС», «Вирішення спору між компаніями в національному суді держави-члена ЄС на основі права ЄС» та ін.

Слід зазначити, що в навчальних іграх використовується не тільки ігровий метод як такий. У процесі гри можна застосовувати групову та індивідуальну роботу, спільне обговорення, проводити тестування, опитування, «мозковий штурм», створювати рольові ситуації. Іншими словами, гра органічно поєднує і дозволяє використовувати різні інноваційні та активні методи. У діловій грі досягається більш високий рівень спілкування, ніж при традиційному навчанні.

В 2016 р. в Україні вперше було проведено міжнародну Модель Європейського Союзу (MEU) - студентську конференцію, що моделює діяльність Європейського Союзу. Модель ЄС спрямована на обговорення актуальних питань порядку денного ЄС, моделювання процесу прийняття рішень в Європейському парламенті та Раді ЄС. Учасники Моделі, виступаючи в ролі європейських політиків, дипломатів і функціонерів, журналістів і лобістів, отримують уявлення про роботу ЄС "зсередини". В ході конференції учасники на практиці

знайомляться з деякими механізмами роботи ЄС, отримують досвід ведення переговорів, тренуються в майстерності переконання і публічних промов. Безперечно, проведення цього заходу провідними українськими ВуЗами слід тільки вітати.

Для підготовки в Україні фахівців, які будуть здатні в майбутньому конструктивно взаємодіяти і працювати з інституціями ЄС, розвивати бізнес на ринку ЄС, імплементувати Угоду про асоціацію між Україною та ЄС практику проведення рольових ігор з Європейського права потрібно продовжувати і розвивати. Міжнародна Модель ЄС не має бути єдиною діловою грою в Україні з європейського права.

Українські студенти беруть активну участь у міжнародних і національних конкурсах з міжнародного права, побудованих на принципах ділової гри (конкурс Ф. Джессапа, Конкурс Ф.Мартенса, Telders International Moot Court Competition, ELSA Moot Court Competition тощо), втім конкурсів з європейського права бракує. Для поглиблення знань з європейського права варто започаткувати й український конкурс з Європейського права.

Розробка української моделі ділової гри з Європейського права має стати актуальним напрямом взаємодії українських Вузів, в яких вивчають Європейське право. При розробці концепції ділової гри доцільно не обмежуватись тільки інституційними аспектами, хоча і вони є важливими для кращого усвідомлення сутності ЄС та його правової системи. Ділова гра з європейського права має включати актуальні аспекти внутрішнього ринку ЄС, регулювання конкуренції в ЄС, захисту інтелектуальної власності тощо.

УДК 378.147 : 339.738 : 339.924

ВАЛЮТНА ІНТЕГРАЦІЯ В ЄС: МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ

Чугаєв О. А.

к.е.н., доцент, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Валютний союз в ЄС на початку ХХІ століття став взірцем для багатьох країн, які прагнули до приєднання до євро, або інтеграційних утворень, які прагнули використати досвід ЄС на шляху до створення власної колективної валюти. Світова валютна криза, з одного боку, поставила питання щодо доцільності швидкої та масштабної валютної інтеграції, а з іншого – стала поштовхом для пошуку шляхів удосконалення механізму забезпечення стійкості економічного і валютного союзу ЄС. В Україні не є на часі питання приєднання до валюти євро, але з часом це може стати актуальним. Проте вже зараз досвід валютної і грошово-кредитної політики може бути корисним для Національного банку України, а прогнозованість кроків Євросистеми та економічних показників євросони необхідна в умовах тісних економічних зв'язків України та ЄС, на які суттєво впливають коливання курсу євро.

Дисципліна вільного вибору студентів «Валютна інтеграція в ЄС» в Інституті викладається близько десятиліття і є складовою блоку дисциплін спеціалізації «Економіка європейської інтеграції» в магістерській програмі «Міжнародні економічні відносини». Мова викладання – англійська. Передбачається, що перед

вивченням курсу студенти вже мають базові знання з теорії та регулювання міжнародних економічних відносин, міжнародних фінансів та економіки ЄС.

Дисципліна структурована по темах наступним чином: історія формування Європейського Валютного Союзу; передумови ефективної валютної інтеграції, наслідки впровадження євро для країн єврозони та всього світу; організація розширення єврозони та перспективи валютної інтеграції для України; функції, структура та організація діяльності Європейської системи Центральних банків; засоби та процедурні аспекти єдиної монетарної політики в євроні; трансмісійний механізм монетарної політики, взаємодія монетарної, фінансової та зарплатної політики, фактори формування курсу євро; практика реалізації єдиної монетарної політики в євроні у перші роки функціонування валютного союзу та антикризові заходи Євросистеми. За бажанням студенти також мають можливість розглянути монетарну політику країн ЄС за межами єврозони.

При підготовці матеріалів курсу був використаний досвід закордонного стажування викладача у Вищій школі Лессіус (Бельгія) в рамках проекту ТЕМПУС «Вивчення міжнародних фінансів в університетах України», в літній школі з Європейського права в рамках Європейського форуму в м. Альпбах (Австрія) та в частині методики викладання англійською мовою – міжнародного тренінгу в рамках проекту ТЕМПУС «Засоби забезпечення якості управління інтернаціоналізацією» (Польща, Німеччина, Нідерланди, Іспанія).

На лекційних заняттях з мультимедійними презентаціями подається основний матеріал, розглядаються понятійно-термінологічний апарат, нормативно-правова база валютного союзу ЄС, економічна аналітика, результати теоретичних і емпіричних наукових досліджень, статистичні дані, кейси, переваги та недоліки використаних підходів у політиці.

На практичних заняттях студенти відповідають на теоретичні питання; представляють результати здійснення завдань для самостійної роботи (деякі завдання передбачають проведення розрахунків із застосуванням статистичних даних); характеризують наукові роботи, в яких досліджуються проблеми монетарної політики ЄВС та валюти євро; доповідають про новини, що стосуються предмету дисципліни; проводиться дискусія з проблем, що розглядаються. Розгляд окремих питань може бути організований у формі дебатів. При цьому рекомендується окрім загальнотеоретичних міркувань використовувати як аргументи конкретні приклади, статистичні дані, результати наукових досліджень. Практичні заняття можуть відпрацьовуватися у формі рефератів, а при великій кількості пропусків принаймні частково й усно.

Студенти також пишуть та захищають індивідуальні роботи (мультимедійні презентації). Перша робота готується на тему «Відповідність країн обраній передумові для валютної інтеграції». Студент обирає одну з передумов валютної інтеграції та аналізує відповідність їх країн ЄС та інших країн (поточний стан та динаміку) або обирає країну і аналізує відповідність різним передумовам на її прикладі. Друга робота виконується на тему «Вплив монетарної політики та динаміки валютного курсу на економіку окремої країни». Кожний студент має обирати одну країну Європи. Якщо це країна єврозони, то аналізується вплив єдиної монетарної політики Євросистеми та динаміки курсу євро на її економіку. Якщо обрана країна за межами єврозони, то аналізується вплив монетарної політики її національного центрального банку і динаміки курсу її національної валюти на економіку цієї країни.

Всі письмові роботи перевіряються викладачем на плагіат. Тому рівень самостійності написання роботи є важливим критерієм її оцінки. Найбільша можлива санкція – це мінусова оцінка, у випадку майже повного одного зовнішнього джерела

без переробки. Рекомендується подача робіт в електронному вигляді з метою матеріалозбереження та полегшення перевірки на плагіат.

Важливою складовою оцінки є результати написання фінального тесту з відкритими відповідями. Можливі також додаткові бали студентам за критичну оцінку методики викладання курсу – для забезпечення зворотного зв'язку і вдосконалення курсу.

Інформаційні джерела включають видання та сайти Європейського центрального банку, Європейської Комісії, підручники, навчальні посібники, нормативні акти, наукові статті та роботи, статистичні бази даних. Для кожної теми також визначені джерела для поглибленого вивчення. Власні публікації викладача включають англomовну скорочену версію навчального посібника з курсу, україномовну розширену версію навчального посібника із зазначенням перекладу основних термінів та інституцій (доступні для вільного скачування на авторському сайті), окремі наукові статті та тези доповідей. Студенти також одержують від викладача мультимедійні презентації лекцій.

В результаті вивчення курсу студенти окрім одержаних знань мають сформувані вміння: орієнтуватися у інституційному механізмі валютної інтеграції в ЄС; оцінювати доцільність та перспективи приєднання нових країн до єврозони; визначати необхідні параметри та кроки для використання інструментів монетарної політики з боку Євросистеми; аналізувати зв'язки між параметрами монетарної політики в євзоні, динамікою курсу євро та іншими економічними показниками; аналізувати причини та передбачати дії Євросистеми щодо реалізації монетарної політики; оцінювати вплив монетарної політики та змін валютного курсу на економічний розвиток окремих країн, ЄС та світ у цілому.

Бібліографія

1. Європейський Союз: економіка, політика, право: енциклопедичний словник / редкол.: В.В. Копійка (голова), О.І.Шнирков (заст.голови), В.І. Муравйов та ін. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. – 368 с.
2. Насадюк І.Б. Валютно-фінансова інтеграція в ЄС: Навчально-методичний посібник. – Одеса: «Астропринт», 2011. – 136 с.
3. Чугаєв, О.А. Валютна інтеграція в Європейському Союзі : навчальний посібник К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2010. – 191 с. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/achugaiev/stati/cugaev-o-a-valutna-integracia-v-evropejskomu-souzi>
4. Chugaiev O.A. Monetary Policy of the European Union: Study Manual. – Kyiv.: Kyiv National Taras Shevchenko University, Institute of International Relations, 2009. – 90 p. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/achugaiev/stati/monetary-policy-of-the-eu>
5. Сайт Європейського центрального банку (<http://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>).
6. Періодичні видання ЄЦБ: Annual Report, Convergence Report.

ПРОБЛЕМА ВИВЧЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ВНЗ УКРАЇНИ

Зеленко В.А.

к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії
факультету управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

З 01.01.2016 р. почала діяти поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (згідно Угоди про асоціацію між Україною та ЄС). Для основних суб'єктів ринку ці зміни передбачають багато і переваг, але водночас – достатню кількість потенційних ризиків.

Так, на фоні суттєвого зростання попиту українського суспільства на інформацію (знання) про європейську інтеграцію та ЄС загалом існує суттєвий дефіцит дійсно якісної інформації у цій сфері, що позначається на рівні сприйняття українцями сучасних євроінтеграційних процесів.

Зокрема, результатами опитування Фонду "Демініціативи" та Центру Разумкова 51% українців підтримали б вступ України до ЄС, а за інтеграцію до Євразійського економічного союзу Росії, Білорусі та Казахстану виступають 17% респондентів, кажуть соціологи. Не визначилися з відповіддю на це питання 31% опитаних (рис. 1).

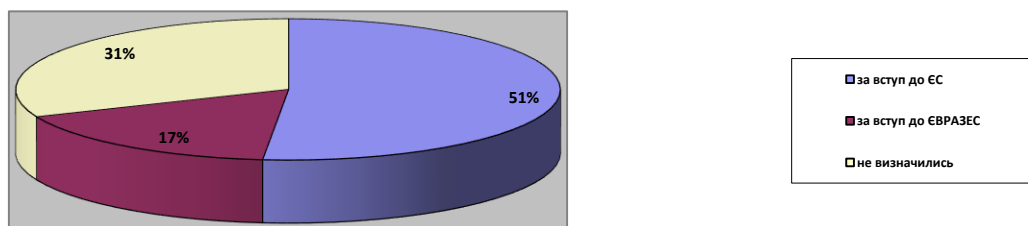

Рис. 1. Результати опитувань підтримки українцями інтеграційних процесів України.

Як видно, лише близько половини українців повністю підтримують європейську інтеграцію, а це впливає: на якість управлінських рішень владних структур, на ефективність вітчизняного бізнесу, на характер діяльності громадянського сектору тощо. Якщо підсумувати, то недостатність знань про ЄС та євроінтеграцію гальмує виконання Україною Угоди про асоціацію з ЄС, як основного чинника ефективності розвитку нашої держави.

Звичайно, що на рівні держави приймаються відповідні програми для збільшення поінформованості про євроінтеграцію пересічних громадян, бізнесу, держслужбовців, однак, вони не є достатньо ефективними. Однією із причин такої ситуації є те, що в Україні немає системного досвіду поширення спеціалізованої інформації про євроінтеграційні процеси, зокрема – про особливості функціонування ПВЗВТ.

Дана проблема відноситься і до української системи вищої освіти, де до сьогоденішнього дня не впроваджено у практику ВНЗ єдиних підходів щодо викладання дисциплін з європейської інтеграції. Це зумовлює необхідність запровадження точкових заходів навчально-консультативного характеру. Зокрема,

цей факт загострює важливість автономної участі у даному процесі вищих навчальних закладів, які можуть підвищити рівень кваліфікації студентів-випускників шляхом запровадження у навчальний процес спеціалізованих фахових дисциплін у галузі європейської інтеграції, а також – через проведення відповідних наукових досліджень.

На сьогоднішній день, вивчення економічних дисциплін вимагає врахування специфіки євроінтеграційних процесів України. Помилковим, але водночас доволі розповсюдженим, є уявлення про те, що положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, особливо в частині функціонування зони вільної торгівлі, слід застосовувати тільки під час викладання дисциплін, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю із Європейським Союзом. Відмітимо, що значна частина тексту цієї ж Угоди містить положення, метою яких є трансформація саме внутрішньої соціально-економічної системи України. На наше переконання, застосування молодими фахівцями-економістами на практиці одержаних спеціалізованих знань із європейської інтеграції підвищить ефективність їх трудової діяльності.

За оцінками експертів, повністю виконати всі положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС можна буде не раніше ніж через п'ять, а то і десять років, що вимагає реформування практично усіх сфер соціально-економічного середовища. В частині ж економічної складової даного документу, удосконалення потребуються у сфері системи якості товарів та послуг, функціонування конкурентного середовища, системи ціноутворення, зовнішньоекономічної діяльності підприємств, макроекономічної політики держави загалом тощо. Особливої уваги Угодою присвячується реформуванню роботи органів державної влади, в частині регулювання та контролю економічних процесів.

В загальному, підписана Угода про асоціацію між Україною та ЄС тягне за собою ряд зобов'язань, невиконання яких зумовить економічні та політико-правові наслідки. Тому вивчення, дослідження, розуміння та адаптація на практиці її основних положень на даний час є вкрай актуальною.

Окремої уваги слід приділити проблемі вивчення та дослідження економічних процесів як в окремих західноєвропейських країнах, так і в ЄС загалом, оскільки від знання специфіки функціонування економічних систем цих держав на пряму залежить ефективність економічної співпраці з ними (вітчизняного бізнесу, органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських організацій).

З вищесказаного можна зробити висновок, що викладання у ВНЗ України дисциплін, які вивчають економіку у європейській інтеграції (за різними напрямками), а також суттєве збільшення наукових досліджень у цій сфері, має стати одним із пріоритетів при підготовці фахівців економічних спеціальностей.

СПІЛЬНА КОМЕРЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС: МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ

Стаканов Р.Д.

к.е.н., доцент, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Європейський союз є найбільшим торговельним блоком в світі. В основі його провідної ролі у світовій політиці лежить спільна комерційна політика (СКП), яка разом з сільськогосподарською політикою і політики в області конкуренції, на нашу думку, є єдиною справді централізована політика Союзу. Після підписання Римського договору в 1957 році, країни-члени ЄС спільно вирішують всі торговельні питання, передаючи свій суверенітет в цій області політики на наднаціональний рівень. Пройшовши через серію трансформацій, на сьогодні СКП ЄС включає в себе окрім питань торгівлі товарами та послугами, також аспекти прямих іноземних інвестицій, а також положення про торгівлю правами інтелектуальної власності.

Значення СКП ЄС для України знайшло своє практичне відображення під час переговорів, підписання, а також подальшої імплементації Договору про Асоціацію, а також його складової частини – Поглибленої та розширеної Зони вільної торгівлі між ЄС та Україною. Зважаючи на євро інтеграційні прагнення, а також все більше зростаюче значення європейського ринку для українських виробників продукції, вивчення питання СКП ЄС студентами українських вищих навчальних закладів, зокрема майбутніми економістами-міжнародниками, має особливо велике значення.

В контексті вищезазначеного, в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка з 2011 р. викладається дисципліна вільного вибору студентів «Спільна комерційна політика ЄС». Даний предмет є складовим елементом блоку дисциплін спеціалізації «Економіка європейської інтеграції» в магістерській програмі «Міжнародні економічні відносини». Викладання дисципліни ведеться англійською мовою. Передбачається, що перед вивченням курсу студенти вже мають базові знання з теорії та регулювання міжнародних економічних відносин, світової економіки та економіки ЄС.

Дисципліна структурована по темах наступним чином: Цілі та принципи спільної комерційної політики Європейського Союзу, Інструменти торговельної політики Європейського Союзу, Двостороння та багатостороння торговельна політика ЄС, Система торговельних преференцій Європейського Союзу, Регулювання торгівлі послугами в рамках спільної комерційної політики ЄС, Регулювання здійснення прямих іноземних інвестицій та комерційних аспектів інтелектуальної власності в рамках спільної комерційної політики ЄС, Секторальні особливості спільної комерційної політики Європейського Союзу, Спільна комерційна політика ЄС щодо України.

Лекційні заняття проходять у комбінованій формі Power-Point презентацій та перегляду тематичних початкових, освітніх та практичних відео англійською мовою. На лекційних заняттях подається основний матеріал, розглядаються понятійно-термінологічний апарат, нормативно-правова база Спільної комерційної політики ЄС, результати теоретичних і емпіричних наукових досліджень, статистичні дані, кейси, переваги та недоліки використаних підходів у політиці. Під час лекційних занять зі студентами проводяться короткі ситуаційні тести. Переважно у формі закритих

запитань з варіантами відповіді розраховані на час виконання в 10-15 хв., які допомагають контролювати процес засвоєння студентами пройденого матеріалу.

Лекційні заняття розпочинаються з відсилок до вже пройденого матеріалу та роз'яснюється взаємозв'язок між поточним матеріалом лекційного заняття та вже вивченого раніше матеріалу. Як під час презентацій, так і в процесі демонстрації відеоматеріалів лектор підтримує двосторонній зв'язок з аудиторією, коментуючи окремі моменти, проводячи алюзії з відомими студентам фактами, а також цікавлячись думкою аудиторії з приводу почутого та побаченого, а також, за необхідності, відповідаючи на уточнюючі запитання студентів. Завершуються лекційне заняття коротким узагальненням пройденого матеріалу та наголошуванням на ключових визначеннях, нормативних документах або ж тенденціях, які розглядались на занятті.

Протягом семестру передбачено проведення однієї модульної контрольної роботи по результатам Змістовного модуля 1. «Концептуальні засади дослідження спільної комерційної політики ЄС», а також заключного модуля в кінці семестру по результатам розглянутих тем Змістовного модуля 2 «Сучасні особливості функціонування спільної комерційної політики ЄС».

На практичних заняттях студенти відповідають на теоретичні питання, представляють результати виконаних завдань для самостійної роботи. Студентам пропонується виступити з двома індивідуальними роботами впродовж семестру. Для виконання індивідуальних робіт студентам пропонується активно працювати з першоджерелами (зокрема, включають видання та сайти Європейського центрального банку, Європейської Комісії), для виступів використовувати механізм мультимедійних презентацій.

Перша робота передбачає аналіз двосторонніх торговельних відносин ЄС та третьої країни на вибір студента. В процесі виконання завдання студенти повинні проаналізувати нормативно-договірну базу двосторонніх економічних відносин, структуру і динаміку торговельних та інвестиційних процесів, а також їхню подальшу перспективу розвитку.

Друга робота виконується на одну з фіксованих тем, які, зокрема включають: дослідження зміни повноваження різних інституцій ЄС після запровадження Лісабонської угоди, аналіз тенденцій антидемпінгових розслідувань в ЄС за останні 3 роки, дослідження процесу вирішення суперечок в рамках процедури СОТ, коли ЄС був заявником, об'єктом скарги або приєднався до процесу в якості третьої сторони (один випадок на вибір студента), порівняння систему торговельних преференцій США та ЄС, дослідження прикладу захисту прав інтелектуальної власності в одній з двосторонніх угод (на вибір студента) підписаних ЄС з третіми країнами, дослідження однієї з програм технічної допомоги у сфері захисту прав інтелектуальної власності за участю ЄС, дослідження взаємозв'язку між економічним розвитком в одній з галузей промисловості ЄС та еволюцією торговельної політики Союзу щодо даної галузі, а також вивчення наслідків запровадження положень про захист прав інтелектуальної власності в Угоді ЗВТ між Україною та ЄС.

В результаті вивчення курсу студенти окрім одержаних знань мають сформулювати вміння: аналізувати ефективність спільної комерційної політики ЄС; застосовувати знання щодо інструментів імпорного контролю в ЄС при здійсненні торгових операцій між Україною та ЄС; складати прогнози розвитку економічних відносин ЄС з третіми країнами аналізуючи договірну базу ЄС з цими країнами; використовувати знання щодо системи преференцій ЄС для здійснення товарообмінних операцій між Україною та ЄС; використовувати знання щодо секторальних особливостей спільної комерційної політики ЄС для більш ефективного

включення українських підприємств на ринок Союзу; розрахувати вартість мита при імпорті до ЄС з будь-якої країни світу; аналізувати та прогнозувати економічну динамку двосторонніх відносин ЄС та надання рекомендацій органам державної влади та комерційним підприємствам при плануванні середньо- та довгострокової економічної співпраці.

Бібліографія

1. Шнирков О.І. Торговельна політика Європейського Союзу: Моногр. / О.І. Шнирков; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К.: ВПЦ "Київський ун-т", 2005. — 152 с.
2. Brühlhart M., Matthews A. (2007). EU External Trade Policy / Marius Brühlhart, Alan Matthews // [Electronic Resource] - Mode of access: www.hec.unil.ch/mbrulhar/papers/elagraa610.pdf
3. Bungenberg M., Herrmann C. (2013). Common Commercial Policy after Lisbon / M. Bungenberg, C. Herrmann / [Electronic Resource] - Mode of access: <http://link.springer.com/book/10.1007%2F978-3-642-34255-4>
4. European Commission (2014). An Investment Plan for Europe // [Electronic Resource] - Mode of access: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52014DC0903>
5. European Commission (2015). Trade for all. Towards a more responsible trade and investment policy / European Commission // [Electronic Resource] - Mode of access: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf
6. European Commission (2015). How trade policy and regional trade agreements support and strengthen EU economic performance / [Electronic Resource] - Mode of access: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/march/tradoc_153270.pdf
7. European Commission (2015). The Digital Single Market strategy / [Electronic Resource] - Mode of access: <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/digital-single-market>
8. Moussis N. Access to European Union. 18th updated edition. / Nicholas Moussis. – 2009. – 556 p. [Electronic Resource] - Mode of access: <http://europedia.moussis.eu/about/?book=B0001>

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА В КИЇВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ПРАВА НАНУ

Мушак Н.Б.

к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства Київського університета права НАНУ

Європейське право є однією з найбільш динамічних, прогресивних та комплексних галузей права. На сьогодні неможливо бути висококваліфікованим юристом, не маючи навіть звичайного уявлення про основні правові положення та інститути європейського права. Знання цієї галузі стає все більш необхідним не тільки для юристів, але й працівників державного апарату, представників громадських організацій, а також підприємців, які зацікавлені в успішному співробітництві у сфері бізнесу.

Починаючи з 2008-2009 рр. з огляду на підвищений інтерес та зацікавлення студентів до таких предметів як «Право Європейського Союзу», «Європейське

соціальне і трудове право», «Правове регулювання відносин України з Європейським Союзом» університет значно посилює увагу на розширенні дисциплін з європейського права.

Скажімо, у порівнянні з минулими 2009-2012 рр., де акцент був переважним чином сфокусовано на дослідженні питань у сфері публічного та приватного права, на сьогодні аспіранти та докторати кафедр університету поглиблено працюють над своїми дисертаційними дослідженнями у сфері європейського права. Зокрема, «Правове регулювання банківської діяльності в Європейському Союзі», «Інвестиційна діяльність у Європейському Союзі», «Правові засади регулювання імміграційної політики у Європейському Союзі» та основи Шенгенського права є предметом написання наукових робіт на кафедрі міжнародного права та порівняльного правознавства університету.

В цілому, КУП НАНУ забезпечує професійне викладання дисциплін з європейського права студентам через наступні напрями: 1) організацію спільних магістерських програм; 2) академічні обміни; 3) проведення циклів майстер-класів як вітчизняними, так і іноземними фахівцями з європейського права.

Зокрема, з жовтня 2011 р. у Київському університеті права успішно функціонує спільна з Варненським вільним університетом ім. Чорноризця Храбра (Varna Free University, Bulgaria) магістерська програма, яка була започаткована в рамках розвитку міжнародних зв'язків університету.

Спільна магістерська програма спрямована на підготовку юристів-міжнародників і надає можливість студентам здобути одночасно вищу освіту як в університеті, так і у Варненському вільному університеті ім. Чорноризця Храбра. Для того, щоб стати учасником програми необхідно отримати ступінь бакалавра. Крім того, до програми залучаються особи, які мають повну вищу освіту.

Однією з переваг програми є взаємна інтеграція української та європейської освітніх систем та впровадження практично-орієнтовного навчання на основі кращих європейських та міжнародних досліджень.

За власним бажанням випускники можуть продовжити навчання у Варненському вільному університеті для отримання науково-кваліфікаційного ступеня «доктор» або в КУП НАНУ для здобуття наукового ступеня – кандидата юридичних наук.

Умови спільної магістерської програми полягають у наступному:

Навчальний період складає 1 рік – 2 семестри: I семестр (жовтень-лютий) – навчання відбувається в КУП НАНУ; II семестр (березень-липень) – навчання продовжується у Варненському вільному університеті ім. Чорноризця Храбра. Навчання передбачає отримання 90 залікових кредитів ECTS. В рамках спільної магістерської програми є 2 спеціалізації: «Міжнародне право» та «Право Європейського Союзу».

Навчальний процес охоплює 2 модулі: I модуль - це «Базова підготовка» (обов'язкові дисципліни), II модуль - «Спеціалізована підготовка» (вибіркові дисципліни, студенти самостійно можуть обирати 5-7 навчальних дисциплін). В рамках спеціалізованої підготовки студентам пропонуються такі дисципліни як європейська інституційна система, міжнародне соціальне та трудове право, комерційне право зарубіжних країн, міжнародне морське право, міжнародне екологічне право, боротьба з міжнародним тероризмом, глобалізація та регіоналізація в економічному розвитку, міжнародне кримінальне право та міжнародно-правове регулювання інтелектуальної власності.

Після завершення 2 модулів студенти виходять на захист магістерських робіт. В результаті навчання в рамках спільної магістерської програми студенти отримують

два дипломи: Диплом КУП НАНУ (за умови навчання в університеті одночасно з навчанням за спільною україно-болгарською магістерською програмою) та Диплом ECTS Label та DS Label Law Magister of Varna Free University.

КУП НАНУ сприяє оформленню віз для навчання. Студенти оплачують лише консульський і страховий збір. Додаткові витрати на проживання в м. Варна – помешкання, харчування, проведення вільного часу – складають близько 200-300 євро на місяць.

Окрім спільної магістерської програми серед пріоритетних напрямів роботи КУП НАНУ в рамках міжнародного співробітництва з іноземними вузами є здійснення академічних обмінів. Зокрема, 04 квітня 2016 р. між КУП НАНУ та Мішкольським університетом (Угорщина) підписано договір, згідно з яким сторони заохочуватимуть і сприятимуть розвитку різних форм співробітництва на основі спільних наукових досліджень, сприятимуть обміну досвідом та безпосередньої співпраці з науково-дослідними центрами сторін.

Також регулярно університет з робочими візитами з метою проведення циклів майстер-класів для студентів КУП НАНУ відвідують представники з Угорщини, Польщі, Словаччини, Болгарії, Австрії, Німеччини та ін. Наприклад, 03 грудня 2015 р. університет відвідав Радник Посольства Республіки Болгарії в Україні Петар Танев з доповіддю «Роль Ради Європи в єдиному європейському просторі»; 22-23 березня 2016 р. відбувся цикл майстер-класів професора підприємницького права Вісбаденської бізнес-школи Райнера Ведде, який зосередив свою увагу на питаннях європейського права, німецькому цивільному і торговому праві, німецькому корпоративному праві; 25 березня 2016 р. перед студентами з лекцією «Сутність європейської інформаційної діяльності» виступив керівник Консульського відділу Посольства Угорської Республіки в Україні Янош Коллар; 05 квітня 2016 р. ректор Мішкольського університету Андраш Торм обговорив зі студентами проблематику Європейського адміністративного простору.

Тиждень тому, а саме 15 квітня 2016 р. Генеральний секретар Європейського Інституту Омбудсмана Джозеф Зігеле (Австрія) висвітлив питання історії Європейського інституту омбудсмана. Більше того, відбулася презентація книги «Європейське серце прав людини», видана Київським університетом права НАН України спільно з Європейським інститутом омбудсмана та Союзом юристів України.

По суті, під час проведення майстер-класів із залученням іноземних фахівців не лише студенти, але й професорсько-викладацький склад університету мають змогу взяти участь у дискусіях, обговорювати проблеми щодо актуальних питань, пов'язаних із низкою правових аспектів європейського права.

Тому динамічна і водночас регулярна співпраця КУП НАНУ з іноземними вузами через проведення майстер-класів, окрім позитивної тенденції, стала одночасно і передовою освітньою концепцією забезпечення викладання дисциплін з європейського права у стінах університету.

При цьому одним із недоліків забезпечення викладання європейського права є відсутність відповідного інформаційного центру з європейського права в університеті. Це пояснюється тим, що іноземні партнери не у повній мірі надсилають нам найбільш необхідну та цінну літературу, що, в свою чергу, унеможлиблює створення спеціалізованої бібліотеки кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства. Наприклад, спеціалізовані бібліотеки з європейського права успішно функціонують у більшості вузів Польщі, Словаччини, Болгарії, де студенти без жодних труднощів мають можливість ознайомлюватися та користуватися провідною європейською правовою базою. Крім того, доступ до таких бібліотек мають також викладачі та колеги із інших вузів.

Відповідно, в межах університету і надалі існує потреба у вирішенні нагальних питань щодо викладання дисциплін з європейського права, пошуку оптимальних підходів до їх викладання та належного професійного забезпечення із урахуванням сучасних комунікаційних технологій, балансу теоретичних знань і практичних навичок і взаємної мотивації студентів та викладачів.

УДК 339.924: 331.556.4

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС: МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Відякіна М. М.

к.е.н., доцент, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Сучасні реалії економічного та соціального розвитку ЄС вимагають від країн-членів трансформації усталеної моделі міграційної політики, зміни підходів до сприйняття явища імміграції, та іммігрантів. Демографічні тенденції, пов'язані зі старінням економічно активного населення, структурні зрушення в економіці, що передбачають якісно нові характеристики робочої сили, необхідність зміцнення конкурентних позицій ЄС на світовій арені свідчать про стратегічну роль імміграційного чинника у вирішенні зазначених проблем й актуалізують вивчення міграційної політики як окремих країн, так і узгодженої міграційної політики Союзу.

Дисципліна вільного вибору студентів «Міграційна політика ЄС» викладається п'ять років і є складовою блоку дисциплін спеціалізації «Економіка європейської інтеграції» в магістерській програмі «Міжнародні економічні відносини». Мова викладання – англійська.

Навчальна дисципліна складається з двох змістовних модулів, що разом охоплюють шість тем: теоретичні основи дослідження міграційної політики; трансформація європейських підходів до управління міжнародною міграцією; інституційні виміри трансформації міграційної політики країн ЄС; регулювання міграції робочої сили з нових країн-членів в контексті розширень ЄС; формування спільної міграційної політики Європейського Союзу; міграційна складова співробітництва України та ЄС.

Під час лекційних занять основний матеріал подається у формі мультимедійної презентації, які студенти отримують заздалегідь на свою електронну адресу. На слайди зазвичай виносяться основні графічні елементи, тези за темою лекції, тому на лекціях матеріал подається ширше, пояснюється понятійний апарат, розглядається аналітика, результати наукових досліджень, статистичні дані, кейси, відео матеріали.

На практичних заняттях студенти відповідають на теоретичні питання; представляють результати виконаних завдань для самостійної роботи; виступають з критичними оглядами наукових робіт з досліджуваної тематики, з інформаційними повідомленнями, що стосуються предмету дисципліни; дискутують з проблем, що розглядаються. Оскільки на семінарських заняттях в аудиторії наявні мультимедійний проектор і комп'ютер, студенти мають змогу супроводжувати свої відповіді чи виступи необхідними графічними, статистичними матеріалами.

В останні роки суттєво розширилися можливості якісного й оперативного супроводу лекційних і семінарських занять найактуальнішими даними, адже і викладач, і студенти мають смартфони та/або планшети із підключенням до мережі Інтернет, що дозволяє оперативно відшукати необхідну інформацію, що стосується теми заняття, й, крім того, афактично зводить нанівець шанси неготовності студентів до семінарів. Йдеться як про новітні звіти, з якими можемо ознайомитися під час заняття, так і про статистичні дані, відео матеріали (особливо актуально з огляду на сучасну міграційну кризу в Європі). Втім, підключення до Інтернет відбувається через мобільну мережу кожного присутнього в аудиторії. Тому якісний wi-fi зі швидким Інтернет-каналом в навчальних аудиторіях суттєво спростив би завантаження необхідного контенту.

Крім роботи на семінарських заняттях, студенти пишуть та захищають індивідуальні роботи (у формі мультимедійних презентацій). У поточному семестрі роботи стосуються інституційної складової трансформації міграційної політики окремих країн ЄС. Студенти обирають одну країну й аналізують інституційні перетворення в галузі регулювання міграції робочої сили за останні три-п'ять років, простежуючи відповідні зміни в масштабах і динаміці міграційних потоків. Після захисту й обговорення роботи надсилаються викладачеві в електронному вигляді.

Заняття відпрацьовуються у формі усної співбесіди з теми пропущеного заняття.

Важливою складовою оцінки є результати написання підсумкового тесту з відкритими відповідями.

Наприкінці курсу з метою забезпечення зворотного зв'язку і вдосконалення викладання дисципліни, викладач проводить письмове анонімне опитування студентів, в якому останні надають критичну оцінку викладання, формулюють побажання щодо методології, змістовного наповнення курсу.

Джерельна база з дисципліни охоплює як видання Європейської Комісії, МОП, МОМ, компетентних інституцій усіх 28 країн-членів ЄС, так і нормативні акти, наукові публікації, статистичні бази даних. Крім того, до кожної теми надаються джерела для поглибленого вивчення. Публікації викладача включають дві монографії у співавторстві, окремі наукові статті та тези доповідей. Як вже зазначалося, студенти отримують від викладача мультимедійні презентації лекцій.

Результатом вивчення студентами курсу, окрім набутих знань, мають стати вміння: застосовувати знання щодо чинників імміграційної політики при дослідженні особливостей формування міграційної політики будь-якої країни ЄС; оцінювати ефективність спільної міграційної політики ЄС; аналізувати вплив реформ міграційної політики за визначений період на міграційну динаміку та ситуацію на ринку праці країни-реципієнта; визначати макроекономічні ефекти трудової міграції з нових країн-членів для країн-донорів і реципієнтів; прогнозувати розвиток міграційних відносин ЄС з третіми країнами, вивчаючи договірну базу ЄС з цими країнами; формулювати рекомендації органам державної влади у міграційній сфері на основі аналізу ефективності державного регулювання української трудової еміграції до країн ЄС.

Насамкінець, варто зазначити, що предмет дослідження даної навчальної дисципліни передбачає постійний моніторинг викладачем процесів і змін, що відбуваються у міграційному законодавстві як на загальноєвропейському рівні, так і в кожній з 28 країн-членів ЄС. Крім того, іноземна мова викладання курсу вимагає відповідної лінгвістичної компетентності викладача, постійного удосконалення. І, насамкінець, як і будь-яка інша навчальна дисципліна, передбачає перманентний творчий пошук.

Бібліографія

1. Відякіна М. М. Концептуальні засади дослідження імміграційної політики / М. Відякіна // *Procesy migracyjne we współczesnym świecie: wyzwania dla społeczności międzynarodowej*, R. Kordonski, O. Kordonska (red.), Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Lwów-Olsztyn 2016. – s. 99-109.
2. Відякіна М. М. Міграційна політика на регіональних ринках робочої сили / М. Відякіна, Р. Стаканов. – Черкаси: видавництво Ю. Чабаненко, 2013. – 354 с.
3. Відякіна М. М. Міграційно-візова складова співробітництва України з ЄС в умовах економічної інтеграції / М. М. Відякіна // *Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць*. – Випуск 119. – Ч. II. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка Інститут міжнародних відносин, 2014 – С. 84-93.
4. Відякіна М. М. Трудова міграція з України до ЄС: макроекономічний вимір: Монографія / М. М. Відякіна, Р. Д. Стаканов. – Київ: ТОВ «ДКС», 2011. – 198 с.

УДК 378.4

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Святненко В.Ю.

к.е.н., доцент

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Реалії соціально-економічного розвитку та виклики, що стоять перед Україною, формують гостру необхідність реформування вищої освіти та розв'язання важливих завдань, пов'язаних із підвищенням якості освіти фахівців, посиленням вимог до їх професійної підготовки й діяльності та використанням зарубіжного досвіду.

Питанням реформування вищої освіти в Україні та посиленню вимог до рівня освіченості велику увагу було приділено ще в середині 90-х років ХХ ст. Тоді, з метою збереження потенціалу вищої освіти (мав місце вплив педагогічних і викладацьких кадрів) та обсягу підготовки фахівців, Указом Президента України було затверджено (вересень 1995 року) “Основні напрями реформування вищої освіти в Україні”. Вища освіта потребувала глибокого системного реформування, посилення державної підтримки пріоритетних напрямів освіти і науки, приведення у відповідність із найновішими світовими досягненнями сучасної науки. Напрями реформування вищої освіти потребували адекватно враховувати процеси реформування ринкових відносин. Вирішення зазначених питань передбачало розв'язання таких першочергових завдань: розробку стратегічних напрямів розвитку вищої освіти; удосконалення мережі вищих навчальних закладів, структури підготовки спеціалістів та ефективності їх використання; забезпечення якості освітньої діяльності (зокрема, Міністерству освіти України, Міністерству закордонних справ України необхідно

було розробити механізм поетапної інтеграції вищої освіти України в міжнародну систему) [1].

Європейський Союз (ЄС) визнає, що освіта та професійне навчання є життєво важливими для розвитку сучасного суспільства і економіки. Освіта є пріоритетним напрямом для урядів усіх країн-членів ЄС, втім, системи освіти в цих країнах різняться. На європейському рівні освіта не регулюється “єдиною європейською політикою”: відповідальність за зміст та організацію навчального процесу несуть самі країни-члени ЄС. У 1997 р. під егідою Ради Європи та ЮНЕСКО було розроблено й ухвалено Лісабонську конвенцію про визнання кваліфікацій, що належать до вищої освіти Європи. Цю конвенцію підписали 43 країни (у їх числі й Україна), більшість з яких сформулювали згодом принципи Болонської декларації. Лісабонська конвенція декларує наявність і цінність різноманітних освітніх систем і ставить за мету створення умов, за яких більша кількість людей зможе бути мобільною на європейському ринку праці. 19 червня 1999 р. міністри освіти 29 європейських країн підписали Болонську декларацію, яка започаткувала так званий «Болонський процес», який на сьогоднішній день охопив майже всю Європу. Болонський процес є загальноєвропейською стратегією реформування вищої освіти, яка зосереджується на трьох елементах:

1) переході європейських вищих навчальних закладів на триступеневу структуру (бакалавр – магістр – доктор);

2) забезпеченні якості вищої освіти, зокрема створенні незалежних агенцій, що слідкують за якістю вищої освіти в країнах-учасниках;

3) визнанні кваліфікацій та періодів навчання, здобутих студентами в різних вищих навчальних закладах Європи.

У травні 2005 р. до Болонського процесу приєдналась і Україна (всього залучено 46 держав) [2, с. 9-10].

Також Україна має досвід співпраці у програмах Європейської Комісії, зокрема, у програмі “Темпус” (розроблена для підтримки соціальних та економічних перетворень в країнах-партнерах), у програмі “Еразмус Мундус” (це програма співпраці та мобільності у сфері вищої освіти, спрямована на розвиток Європейського Союзу як всесвітнього центру досконалості освітнього процесу, розвиток партнерства між вищими навчальними закладами Європи і третіх країн та зміцнення міжнародних зв’язків у сфері вищої освіти через підтримку високоякісних європейських магістерських і докторських програм), у програмі “Жана Моне” (це освітня програма, мета якої полягає у підвищенні рівня знань і поінформованості суспільства в ЄС і за його межами в питаннях європейської інтеграції через стимулювання викладання, дослідницької діяльності та дискусій на теми, що стосуються Європейського Союзу) [2, с. 11].

В 2014 році з метою вдосконалення правових та організаційних засад розвитку освіти Указом Президента України була схвалена “Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року”. За останні роки здійснено низку заходів щодо реалізації ідей і положень Національної доктрини розвитку освіти, щодо реформування освіти, підвищення її якості, доступності та конкурентоспроможності. Зокрема, у вищій освіті впроваджуються принципи Болонського процесу, кредитно-модульна система навчання, але залишається незадовільним стан фінансового й матеріально-технічного забезпечення системи освіти, а також має місце недостатня підготовленість органів управління освітою до комплексного розв’язання нових завдань, до забезпечення скоординованості діяльності всіх служб та інституцій [3].

Крім того, у 2014 році Україна приєдналася до програми ЄС “Еразмус +” в якості країни-партнера. Дану програму Європейська Комісія розпочала активно

впроваджувати з 1 січня 2014 року (діятиме до 2020 року). Програма “Еразмус+” є новою програмою, що прийшла на заміну попередніх освітянських міжнародних програм, таких як “Еразмус Мундус”, “Темпус”, “Жан Моне”, “Леонардо да Вінчі”, “Молодь в дії” та інші. Можливості цієї програми є значно ширшими, а процедури спрощеними у порівнянні з попередніми, зокрема у частині налагодження міжнародної міжуніверситетської та академічної співпраці, здійснення навчальних обмінів між вищими навчальними закладами, заохочення до навчання за кордоном, реформування системи вищої освіти та управління навчальними процесами. З метою розширення інформаційної присутності програми ЄС в Україні, восени 2014 року у Києві та регіонах України створена мережа програми “Еразмус+Україна”, яка надає необхідну консультативну підтримку українським заявникам для участі в конкурсах програми [4].

Нині (квітень 2016 року) в Україні здійснюється 18 пріоритетних напрямків реформ, серед яких і реформа освіти (головною метою якої є висока якість дошкільної, загальної середньої, професійної та вищої освіти). Зокрема, серед основних напрямків реформи у вищій освіті передбачено:

- надання університетам академічної, організаційної та фінансової автономії, водночас підвищивши вимоги до результатів діяльності закладів вищої освіти, прозорості прийняття ними рішень та використання коштів;
- створення системи забезпечення та постійного поліпшення якості вищої освіти, яка відповідає рекомендаціям і стандартам Європейського простору вищої освіти;
- зміна системи бюджетного фінансування вищої освіти на основі конкурсного підходу та об'єктивної системи оцінювання якості діяльності університетів;
- створення належного зв'язку між ринком праці та системою вищої освіти;
- стимулювання інтеграції університетів і наукових установ шляхом фінансування спільних проектів [5].

Вже розроблено проект стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року [6], підписано та ратифіковано угоду з Європейським Союзом про участь в рамковій програмі ЄС з наукових досліджень та інновацій "Горизонт (2014-2020).

Отже, співпраця України з ЄС в процесі реформування вищої освіти дає можливість укладати угоди співробітництва між вищими навчальними закладами України та країн-членів ЄС, модернізувати зміст навчання з метою забезпечення зіставності якості освіти та кваліфікації, сприяти академічній мобільності, активізувати інформування про українські заклади вищої освіти, запроваджувати нові та вдосконалювати існуючі освітні програми, брати участь (потенційним учасникам) у міжнародних проектах, тематика яких регулярно публікується на офіційному сайті Єврокомісії.

Список використаних джерел:

1. “Про Основні напрями реформування вищої освіти в Україні” Указ Президента України від 12.09.1995 № 832/95.
2. “Європейський Союз – Україна: співробітництво у сфері вищої освіти”, 2010 р., 20 стор. [Електронний ресурс] / – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/virtual_library/eu_educational_broschure5_uk.pdf. – Назва з екрану. – Дата звернення: 06.04.2016.

3. “Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року” Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013 [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 06.04.2016.
4. Ключові тенденції політики ЄС у сфері освіти та культури, програма ЄС “Еразмус +” [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/sectoral-dialogue/education>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 06.04.2016.
5. Реформа освіти (Моніторинг прогресу). [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://reforms.in.ua/ua/reforms/reforma-osvity#overview>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 06.04.2016.
6. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року (Проект). [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://reforms.in.ua/ua/reform/indicator/10327>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 06.04.2016.

УДК 316, 008

EU AND EASTERN PARTNERSHIP: SCIENTIFIC NETWORK

Kharlamova G.

PhD, associate professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv

EU integration and enlargement in education and science issues is complicated phenomenon and it is tricky to measure directly. The EU is oriented on building together knowledge-oriented and forward-looking EU neighbourhood – developing a common knowledge and innovation space.

The EU could consider, in the context of the Mobility Partnerships, encouraging member countries to start pilot programs specifically targeted for EaP nationals for access to the labour force in EU countries, as well for special programmes for scientists and academia. By providing a structured environment for high-educated labour migration, it would also be possible to avoid labour market disruption in EU member states in aspect of educated labour force. However, the current migration policy framework between the European Union and the countries of the Eastern Partnership is far from satisfactory, and as discussed leads to reduced benefits for both sending and receiving countries (and the migrants themselves).

Both the relevant literature and also various political moves – as well as this very topic – suggest that there is a distinct need for the EU to determine the conditions necessary for the successful implementation of agreements and other measures that would regulate the relevant ever-spreading phenomenon of inter-European “scientific” migration currently blocked not least because the three components of the issue are held unbalanced between them. In this regard, it should be noted that some Eastern Partnership countries have been successful in concluding bilateral agreements with individual EU countries, while others seems to still lagging behind. Good examples for such agreement can be seen in the case of Belarus which has concluded agreements on the social security of migrants with Latvia and Lithuania or the significant bilateral treaties signed by Ukraine and Moldova with individual EU countries on matters such as labour conditions, social security payments and benefits,

migrants' welfare and other matters. However, there is no single permit directive that could simplify negotiations between the countries in question and the EU, which can provide a common platform for discussions and resolutions pertaining to social security and other working conditions for migrants. It might well result from the under-appreciation of significance of the potential that might be offered by the migration from the East Partnership Countries to the EU and the impact therein. One such impact is the potentially high benefits (also in terms of minimising costs) that scientific migration and exchange can bring with it. Indeed, scientific activities of migrants have huge potential for development of economic, political and social processes of the modern EU and, of course, in the states of their origin.

The European Union faces growing skill shortages in its labour markets, mainly as a consequence of adverse demographic trends in Europe. Developing measures to allow the enhancement of scientific cooperation and mobility of researchers so as to contribute to better understanding between the EU and the BUM countries in the area of scientific & technological sustainable development. This will also better regulate the participation of scientific migration community in the political process of their countries of origin.

The proposed report shall result in particular studies for each target country, (Belarus, the Ukraine and Moldova) to the EU. Research plans to examine if and how scientific cooperation and the mobility of researchers can contribute to an increased understanding between the EU actors and the countries of the Easter Partnership (EaP) (particularly, Belarus, Moldova, Ukraine (BUM)) and people of the region and to addressing societal and macroeconomic challenges of shared concern. There is sound evidence in the literature that (i) the balance of costs and benefits is positive for both sending and receiving countries; (ii) costs can be reduced, and benefits maximized, by the use of appropriate policies that facilitate mobility and integration of migrants and their families, and that help manage the economic consequences of large remittance flows; (iii) labour migrants from the EaP countries could help the member states of the European Union to fill skills gaps at all levels over the next few years, as the demographic transition intensifies in Europe (Barbone et al., 2013; Delcour, 2011).

Facing the potential while not neglecting the downside risk of the resources offered by migrants and diaspora of BUM throughout the EU, this proposed project aims at analysing these resources and developing viable and workable programmes that could utilise such resources and direct them towards entrepreneurial activities that could actually improve the economic performance and sustainability of the target economies, namely Belarus, the Ukraine and Moldova.

Recommendations for the EU and its Member States:

- The adoption of a visa-free travel regime;
- A stepped-up engagement with the EaP countries through EU-level, multilateral and bilateral mobility frameworks, work permit liberalization and facilitation, programs for specific professions and sectors, as well as simplification and increased transparency of immigration procedures.
- Enhancement of complementary migrant integration policies, including skill transferability, scientific cooperation, recognition of social rights, reduction of informational gaps, management of public opinion and involvement of relevant stakeholders.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Радомська А.М.

доцент кафедри «Образотворче мистецтво»
Харківського Національного університету ім. Г. С.Сковороди

З точки зору педагогічної науки, яка формує особистість, сенс освіти полягає в розвитку індивідуальних якостей людини - надбанні особистісного образу, виходячи з уявлень про ідеал, ціннісні підстави буття, закладені в культурі. Вивчаючи питання взаємодії особистості і суспільства у просторі мистецької культури, необхідно зробити акцент не просто на формуванні особистості, здатної до творчості, а на проблемах активної взаємодії особистості і суспільства в просторі мистецької художньої культури. Діалектичний підхід до проблеми формування етнокультурної позиції особистості характеризується з одного боку збереженням особистісного неповторного світу майбутнього митця, з іншого-включенням його як одиниці до суспільного процесу з його глобальними законами.

Розуміння етнокультурної позиції студентів художньо-графічних факультетів в складній просторовій структурі взаємодії національної і глобальної складових світової та національної культури дозволяє вибудувати певний алгоритм розуміння місця індивідуальності в сучасному культурно-освітньому процесі та отримати бачення можливостей і перспектив участі особистості у всіх процесах, які відбуваються в художній та мистецькій культурі

Зміна ідей, технологій, знань відбувається сьогодні значно скоріше, ніж зміна поколінь людей. Тому функція отримання і засвоєння знань об'єктивно не може бути узагальненою. Актуалізуючи необхідність фундаментальних фахових знань етнокультурна позиція зумовлює таке відношення до знання, яке дозволяє оволодіти професією "педагога для себе". Це означає: 1) Вміти розподіляти власний час; 2) Вміти особисто складати стратегію вчення у своїй області; 3) Вміти складати тактику збагачення власних знань і їх легітимізації - щоденне особисте спілкування з великою кількістю малознайомих людей, наприклад можна замінити виставкою або науковою статтею. Тобто вміти здійснювати цілеспрямовану адресну комунікацію; 4) Уникати авторитарності, вміти змінити своє судження під впливом авторитетних доказів; 5) Уміти вчитися - постійно оновлювати навички пошуку інформації; вміти використовувати навички аналізу і синтезу, тобто вміння виділити потрібну інформацію з необмеженої великої кількості інформації; 6) Уміти самостійно вибудовувати власні знання в ланцюжок, вчасно заповнюючи прогалини необхідною інформацією. Те ж саме з навичками і вміннями (алгоритмізація навичок)

Сьогодні, коли більшість педагогів є прихильниками компетентнісного підходу, перевага віддається навчанню здійснювати професійну і творчу діяльність на основі розвитку вмінь мобілізувати особистісний потенціал в потрібному напрямку, в різнобічному зв'язку з різними сферами культури. Без чітко визначеної, окресленої і усвідомленої етнокультурної позиції особистості по відношенню до суспільства, культури, знання такий підхід видається нам утрудненим. Використовуючи компетентнісний підхід до сучасної освіти, етнокультурну позицію можна представити у вигляді трьох ключових компетенцій - етнокультурної, активного громадянства та компетенції навчатися протягом життя. Зазначені три компетенції,

склавшись, нададуть молодій людині первинну базу, на якій можливо будувати і нарощувати освітній потенціал протягом усього життя, і творчого в тому числі.

УДК 291(23/28+296+297)

ЄВРОПЕЙСЬКІ РЕЛІГІЄЗНАВЧІ СТУДІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Маруховська-Картунова О.О.

канд. філос. наук, професор кафедри суспільних наук
Університету економіки та права «КРОК» (Київ)

Дезінтеграція СРСР створила досить сприятливі умови для трансформації системи вищої освіти в Україні. Поступово, з багатьма труднощами і перешкодами в університетах країни замість тогочасних суспільних дисциплін з'явилася низка нових, не знаних раніше. Зокрема, замість «Історії КПСР» – «Історія України», замість «Марксистсько-ленінської філософії» – «Філософія», замість «Наукового комунізму» – «Політологія», замість «Наукового атеїзму» – «Релігієзнавство».

1). Впродовж кількох років були відкриті спеціальні кафедри і розпочався процес розробки відповідних програм та підготовки таких потрібних для країни фахівців з релігієзнавства, відомого на Заході під назвою «релігієзнавчі студії» (Religious Studies). Вдалому старту тоді значною мірою посприяв величезний досвід європейських країн у цій сфері. Втім більша його частина і досі залишається невикористаною. Тому питання дослідження і використання цього досвіду нашою країною й досі залишається вкрай актуальним. Найбільшу увагу тут можуть привернути такі його складові, як: масштаби, рівні, напрямки, програми, навчально-методичне та науково-теоретичне забезпечення підготовки дипломованих фахівців-релігієзнавців.

2). Аналіз стану і перспектив розвитку релігії і всіх пов'язаних з нею аспектів дає підстави для висновку про те, що з середини 90-х рр. у Європі розпочалася і дедалі посилюється тенденція, яку можна назвати «повернення релігії у публічну та науково-навчальну сферу». Одним з багатьох підтверджень цього є загострення дискурсу щодо діяльності «релігієзнавчих студій» та підготовки дипломованих фахівців-релігієзнавців.

3). Просто вражаючою є кількість університетів, факультетів та кафедр, які готують згаданих фахівців практично в кожній європейській країні. Досить вказати, що лише у Великій Британії фахівців такого рівня, за нашими підрахунками, готують понад 250 спеціальних кафедр та приблизно стільки ж в інших країнах Європи. Тут готуються фахівці-релігієзнавці трьох рівнів чи ступенів: бакалаври, магістри та доктори наук. При цьому вони готують їх не лише для себе, а й для багатьох неєвропейських країн.

4). Підготовка бакалаврів (ВА) триває впродовж 3-4 років. Вона здійснюється за двома основними спеціальностями: «Релігійні студії» (Religious Studies) та «Теологія» (Theology). Спеціалізація відбувається переважно в контексті основних релігій світу, зокрема християнства, буддизму, ісламу, іудаїзму та ін. Вартість навчання за рік становить 8-9 тис. євро – для «своїх» студентів та 12-16 тис. євро – для іноземних студентів. Проте, майже всі студенти мають можливість отримувати досить пристойні стипендії [1].

5). Навчання магістрів (MA) відбувається впродовж 1-2 років при вартості 5-8 тис євро за кожен з них для студентів «рідної» країни та 16-19 тис. євро – для іноземних. Показово, що отримати відповідні стипендії для навчання має можливість абсолютна більшість як «своїх», так і «чужих» студентів. Тут спеціальності приблизно ті ж самі, але спеціалізацій значно більше, причому їх кількість постійно зростає. Привертає увагу той факт, що релігійні студії намагаються «йти в ногу» з часом. Адже поряд з давніми усталеними спеціалізаціями з'являються й чимало нових, зокрема таких, як: «Теологія та релігійні студії: медіа» (M.A. Theology & Religious Studies: Media), «Релігія та політичне життя» (MA Religion & Political Life); «Релігія та глобальна політика» (M.A. Religion & Global Politics); «Релігія, суспільство та глобальні проблеми» (MA Religion, Society & Global Issues); «Теологія та релігійні студії: лідерство» (M.A.Theology & Religious Studies: Leadership) та ін. Упродовж останніх років особливо бурхливого поширення набуває спеціалізація «Порівняльна релігія» (MA Comparative Religion) [2; 3].

6). Підготовка «докторів філософії» (PhD), тобто фахівців-релігієзнавців найвищої категорії в європейських університетах відбувається впродовж 3 років. Навчання платне, але не досить коштовне – 4-5 тис. євро для «своїх» та 12-13 тис. євро – для іноземних докторантів щороку, але є безліч реальних шансів отримати відповідну стипендію чи спеціальні гранти. Підготовка здійснюється за двома академічними та двома професійними науковими ступенями: 1) «Доктор філософії» (PhD) як академічний ступінь, присвоюються тим, хто набуває ґрунтовних знань з релігії як історичного, антропологічного, психологічного чи соціологічного феномену; 2) «Доктор теології» («Doctor of Theology – ThD), теж як академічний ступінь, присуджується тим, хто вивчає релігійні традиції, так би мовити, «з середини»; 3) «Доктор духовництва» («Doctor of Ministry – DMin») вважається професійним ступенем і вручається тим, хто досліджує проблеми прикладної теології та її втілення в богослужінні; 4) «Доктор освіти» («Doctor of Education – EdD») також професійний ступінь, що присвоюється тим, хто вивчає проблеми релігійної освіти та духовного наставництва [4].

7). Просто вражаючим є рівень забезпечення студентів і аспірантів відповідною науково-теоретичною, навчально-методичною та довідково-енциклопедичною літературою. В університетських бібліотеках можна легко знайти сотні найменувань підручників і посібників, десятки різних словників та енциклопедій, причому від багатотомних фундаментальних праць до видань кишенькового формату, до того ж як у друкованому, так і в електронному варіантах [5–8].

8). У більшості західних, зокрема європейських країн друкуються десятки найменувань наукових та науково-популярних журналів з релігієзнавства. Студенти і аспіранти мають можливість не лише набувати знань з матеріалів, розміщених на їх сторінках, а й друкувати свої статті.

9). Однак, попри цю ззовні благополучну ситуацію, у сучасній Європі дедалі загострюється публічний, науковий та навчально-методичний дискурс щодо відповідної проблематики. Він концентрується навколо таких питань, як: місце і роль релігії й релігієзнавчих студій в сучасному бурхливому і непередбачуваному світі, вплив процесів глобалізації, інформатизації та масової міграції на релігію, поява і посилення нових викликів і загроз для людства і самої релігії, перш за все, ескалація міжцивілізаційних та міжрелігійних конфліктів, зростання випадків релігійного тероризму тощо. Виходячи з цього, діяльність релігієзнавчих студій все більше підпорядковується і зосереджується на пошуку вчасних і адекватних відповідей на згадані виклики та загрози.

10). Отже, вітчизняним фахівцям, причому як науковим дослідникам, так і університетським викладачам та представникам духовництва, є що запозичувати і творчо застосовувати з величезного досвіду європейських релігієзнавчих студій.

Список використаних джерел

1. 86 Religious Studies & Theology Bachelor's degrees in United Kingdom [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.bachelorsportal.eu/study-options/268927075/religious-studies-theology-united-kingdom.html>.
2. 167 Religious Studies & Theology Master's degrees in United Kingdom. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.mastersportal.eu/study-options/268927075/religious-studies-theology-united-kingdom.html>
3. 19 Religious Studies & Theology Master's degrees in Netherlands. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.mastersportal.eu/study-options/268451939/religious-studies-theology-netherlands.html>
4. How to Get a PhD, EdD, DMin, or ThD in Religious Studies or Theology. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.worldwidelearn.com/online-doctorate/religious-studies-phd.htm>
5. Christoffersen L. Religion in the 21st Century: Challenges and Transformations. / L. Christoffersen, M. Warburg, H. Iversen. – Routledge, 2010. – 248 p.
6. Ellwood R. Introducing Religion: Religious Studies for the Twenty-First Century. / Ellwood R. – Routledge; 2014. – 320 p.
7. Olson C. Religious Studies: The Key Concepts. / C. Olson. – Routledge, 2010. – 320 p.
8. Scott S. Elliott. Reinventing Religious Studies: Key Writings in the History of a Discipline. / S. Scott. – Routledge, 2014. – 280 p.

УДК 378

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Горбась І.М.

к.е.н., асистент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі, стосуються абсолютно усіх сфер суспільного життя. За таких умов освіта виступає не лише необхідною умовою, а й чи не найголовнішою активною причиною прогресивних змін.

В Україні державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)» передбачає ґрунтовне реформування університетської освітньої системи, спрямованої на підвищення рівня підготовки фахівців для народного господарства, формування та розвитку творчої особистості з високим рівнем знань, умінь і навичок та професійної культури.

Підписана у 2014 році економічна частина «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС», визначає орієнтацію української вищої школи на європейські освітні цінності. Основними орієнтирами даного процесу виступають: розвиток світової освітньої системи, поглиблення і фундаменталізація знань, посилення гуманістичної

спрямованості, духовної та загальнокультурної складової, формування у студентів системного підходу до аналізу складних технічних і соціальних ситуацій, стратегічного мислення, виховання соціальної та професійної мобільності.

Інтеграційні процеси для України не проходять легко і безболісно. Необхідність запровадження загальних європейських норм, принципів і стандартів спричиняє певні бар'єри та проблеми на шляху модернізації вітчизняної системи освіти. Так, серед основних перешкод освітньої євроінтеграції України слід виділити:

- несприйняття болонської системи організації навчання;
- невідповідність організаційного забезпечення вітчизняної системи освіти європейському рівню;
- якість освіти та результати освітньої діяльності;
- застарілість державних стандартів освіти.

Болонський процес – це процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм і необхідних інституційних перетворень у вищих навчальних закладах. Його метою є підвищення конкурентоспроможності європейської вищої освіти і науки у світовому вимірі, зростання її ролі в суспільних перетвореннях.

На сьогодні Україна в числі 48 європейських країн, що підписали Болонську декларацію, яка наголошує на необхідності європейської співпраці у забезпеченні якості вищої освіти, підвищенні якості підготовки фахівців, зміцненні довіри між суб'єктами освіти, мобільності, сумісності систем кваліфікацій, посиленні конкурентоспроможності європейської системи освіти.

Якість освіти в Україні значною мірою регулюється державними стандартами. При їхній розробці враховуються принципи формування єдиного освітнього простору в Європі. У рамках євроінтеграції поняття «якість освіти», є характеристикою філософською і вміщує економічні, соціальні, пізнавальні та культурні аспекти освіти та сприймається як всезагальна інтегральна характеристика результатів освітньої діяльності.

У відповідності до сучасних принципів освіти, центральною фігурою навчального процесу є студент (учень). Ключовою фігурою даного процесу, при цьому, виступає викладач, що обумовлює необхідність покращення якості підготовки і підвищення кваліфікації та професійної майстерності педагогічних кадрів. Отже, досягнення високої якості результатів можливе тільки за органічного поєднання управлінських функцій, педагогічної діяльності викладача і активної освітньої позиції студента.

Державні стандарти регламентують перелік та зміст нормативних дисциплін за кожною програмою підготовки для всіх кваліфікаційних рівнів. Вони містять суперечності варіативних дисциплін за вибором ВНЗ і студента. Такий формалізований підхід, з одного боку, зводить до мінімуму ініціативу навчальних закладів у формуванні змісту програм підготовки, а, з іншого, залишає мало простору для вибору студентів.

Зазначені особливості процесу входження нашої держави у європейський інтелектуальний простір є суб'єктивною точкою зору автора і визначають напрямки подальших досліджень; адже євроінтеграція України та налагодження відносин у рамках Угоди про Асоціацію відіграють надзвичайну роль у досягненні успіху на шляху зміни нинішньої моделі розвитку вітчизняної системи вищої освіти.

Використовувані джерела:

1. Eurostat [Electronic resource] - Access mode: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>
2. Курило В.М. Освіта України і науково-технічний та соціальний прогрес історія, досвід, уроки./ Курило В.М., Шепотько В.П. – К.: «Деміур», 2006. – 432 с.
3. Мусієнко І.І. Розвиток університетської освіти України в контексті євроінтеграції [Електронний ресурс] – Точка доступу: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uac/>
4. Черваньов Д.М. Система інноваційного менеджменту: теорія і практика: підручник / Д.М. Черваньов. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – 1391 с.

УДК [378.14:741/744] (09) "19"

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТУДІЙ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Паньок Т. В.

кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувачка кафедри «Образотворче мистецтво» ХНПУ імені Г. С. Сковороди

З ХХ століття відкривається нова сторінка в історії художньо-педагогічної освіти на українських землях, що територіально входили до складу двох імперій: Російської та Австро-Угорської. Револьюційні події 1917 року докорінно змінили традиційні позиції в художньо-педагогічній освіті і привели до розвитку нової освітянської концепції.

Скасування Санкт-Петербурзької Академії мистецтв як закладу (1917) сприяло організації в Україні першого художнього вищого навчального закладу європейського рівня – Української державної академії мистецтв (УДАМ). Ця подія уособлювала нове бачення розвитку мистецько-освітнього процесу і організацію навчального процесу: академічні методи докорінно змінювалися, навчання спиралося на об'єктивні закони сприйняття кольору й форми, а навчально-методичний процес організовувався за принципом індивідуальних майстерень на кшталт західноєвропейських приватних художніх закладів, де професор самостійно мав вирішувати свою педагогічну програму. У перші роки свого існування адміністрація Академії заохочувала різноманітні європейські педагогічні концепції, а викладачі прагнули започаткувати таку художню школу, яка могла рухатися в європейському річищі, проте не гублячи своєї національної ідентифікації.

Більшість з професорів, що викладали в УДАМ отримали освіту за кордоном і несли західноєвропейську художню культуру і освітні концепції на терени України. Так, Федір Кричевський закінчив Петербурзьку академію мистецтв (1910), після чого здійснив подорож по Європі, де мав нагоду вчитися в Густава Климта (Відень), творчі методи якого згодом переносить в українські майстерні УДАМ.

У творчості і педагогічній діяльності О. Мурашко теж були відчутні європейські впливи. Подорожі, навчання, виставкова діяльність у Берліні, Відні, Парижі, Амстердамі, Мюнхені, Венеції, Кельні, Дюссельдорфі (1909), Будапешті (1911–12) збагатили творчі експерименти і педагогічну методику викладання художника.

Проте найяскравішою постаттю серед усіх професорів закладу був М. Бойчук, який закінчив Краківську Академію мистецтв, а згодом пройшовши стажування в Мюнхенській Академії, мав нагоду виставлятися в «Осінньому салоні» у Парижі, відвідувати майстерню П. Серюзьє в Академії Рансон, виступати з науковою доповіддю для членів «Української Громади» (Париж, 1909). У своїй художньо-педагогічній концепції наполягав на тому, що розвиток українського мистецтва, його національні корені лежать у візантизмі. Флоренція, Равенна, Венеція, Відень – наповнювали М. Бойчука новими враженнями, але разом з тим допомагали викристалізувати власну художню концепцію. В УДАМ очоливши майстерню ікони і фрески він революціонізує педагогічну систему викладання і методи навчального процесу, звернувшись до форми індивідуальної майстерні (як у художників італійського треченто). Головною метою педагогічної системи М. Бойчука було виховання художника нового типу, здатного досягнути нові естетичні цінності й піднести українське мистецтво до світового рівня.

Увесь навчальний процес в Академії був спрямований на те, щоб якнайповніше розкрити індивідуальні здібності студентів, не втручатися в їхні художні замисли, а лише сприяти розвитку професійних навичок.

Отже, від самого початку існування УДАМ була поставлена мета – створити європейську, модерну систему художньо-педагогічної освіти, де важливими принципами навчання були систематичність, послідовність, структура, комплексність, ясність художньої мети, творчий експеримент, культурний взаємообмін.

Творення національної художньо-педагогічної освіти відбувалося на ґрунті уподобань різноманітними художніми течіями: у єдиному просторі поєднувалися реалістична, академічна школа, український візантизм М. Бойчука, захоплення педагогів конструктивізмом, авангардизмом, супрематизмом та ін. Українська художня школа того часу вирувала творчими експериментами та педагогічними пошуками, що відображували новий революційний світогляд - «Єдність мистецтва і технологій».

З утвердженням радянського уряду на Україні, реформуються й уніфікуються всі вищі заклади, чим значно знижується першорядне значення ВНЗ як інституції, спрямовуючи його в бік вузькопрофесійної.

Нове керівництво УДАМ ліквідувало індивідуальні майстерні, ввело розподіл майстерень за дисциплінами й техніками. Відкриття нового факультету «Фортех», мало на меті надати елементарні знання про закономірності форми та кольору, основи композиції, малюнка, властивостей матеріалів та ін. Подібні педагогічні концепції були не новими і на цей час вже існували в німецькій школі Баухгауз (1919), яка першою поставила своїм навчальним завданням підготовку фахівців для виробництва. Саме для цього було організовано спеціальний початковий курс «Vorkurs», де викладали так звані «пропедевтичні курси», що пробуджували творчі сили, а разом з ними художні здібності.

На той час у харківському художньому технікумі (ХХТ), що вважався у 1920-х роках вищим закладом, теж за орієнтир була взята німецька школа Баухгауз. Заняття ремеслом у харківських майстернях давало можливість студентам працювати не над одиничним предметом, а опановувати ті складові ремісничого процесу, що були загальним еталоном для промисловості. Перший ректор ХХТ А. Левітан, багато

зробив для утворення навчального закладу і формування нових навчальних концепцій. Випускник Львезького університету (1910, Франція), Тулузького політехнічного інституту (1912, Франція) стажер архітектурного відділення Паризької школи вишуканих мистецтв (Ecole de beaux arts, 1910–1911), маючи досвід викладання у технічних закладах Льежа в Central L'Education та ін. він переносить європейські традиції викладання у Харківський художній технікум. Обмін між європейськими і українськими традиціями впроваджували до начального процесу й інші викладачі. Передусім варто назвати Е. Блох, ученицю Родена, Б. Кратко, що вчився в Варшавському художньому інституті та ін.

В одеському Інституті образотворчого мистецтва (з 1922, 1921–Академія мистецтв) панували ті ж самі традиції європейського волелюбства. Академічна школа малювання була забута, натомість у майстернях шукали нові форми як у сфері образотворчого мистецтва, так і в галузі викладання. Пропонувалися різні види стилізації натури «під Пікассо» або композиційне трактування людської фігури в колі, півколі чи трикутнику, часом практикувалася імпровізація з натурними постановками. Одеський ВНЗ з 1921 року очолював ректор, професор філології, член багатьох європейських учених товариств доктор класичної філології Б. Варнеке, що закінчив історико-філологічний університет у Петербурзі, Гетенгенський і Лейпцизький університети. Більша частина його наукових публікацій торкалася проблем історії і теорії мистецтва. Б. Варнеке розробив власний теоретичний курс для студентів всіх художніх спеціальностей, в яких ставилися проблеми еволюції форми в мистецтві та зв'язку форми і матеріалу.

Отже, до середини 20-х років зміст художньої освіти формувався складними й суперечливими шляхами. Починаючи з початку 1930-х років впровадження низки прогресивних методик, інновацій, використання західноєвропейських концепцій підготовки майбутніх художників-педагогів зазнали нищівної критики і класифікувалися як формалізм. Проте аналіз літературних, історичних, архівних матеріалів дає змогу стверджувати, що в означений період художньо-педагогічна школа була складовою загальноєвропейського художнього процесу і стояла в авангарді мистецьких пошуків.

УДК 741.021.4

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ НА ТЕРЕНАХ МИСТЕЦТВА

Кулик В. Б.

Доцент кафедри образотворчого мистецтва

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди

Прийшов час інформаційних технологій. На дистанційну систему навчання поставлена велика надія. Інформаційне поле для самостійного навчання без відриву від виробництва набуває великого значення. Це ефективний, економічний і мобільний процес, який повністю нас задовільняє. Заочна освіта виконала свою державну проблему, набула іншої форми і відійшла на друге, чи третє місце. Тепер не треба відриватися від роботи, домашніх проблем, тратити кошти на транспорт, проживання.

Набирає темп новий вид спілкування в мережі комп'ютерних технологій: текстовий, голосовий, аудіовідеочат. Саме для системи дистанційного навчання на

теренах великого мистецтва ,цей вид цілком задовольняє ,як вчителя так і студента. Говорити і писати про цей процес, краще через деякий час.

Слід відзначити, що в певні історичні епохи ,мистецтво брало на себе роль будівника культури і суспільства. Так в епоху відродження, романтизму, модернізму, соцреалізму і т.д саме мистецтво виступало ведучою формою суспільної свідомості. Не випадково є і той факт ,що в сім'ї мистецтва в ці періоди на перший план висувається АРХІТЕКТУРА (мати мистецтва), СКУЛПТУРА, ЖИВОПИС і вони виконують орієнтацію нового історичного типу культури. Архітектура,живопис реабілітували природний світ, людську чуттєвість, були ,за визначенням Леонардо да Вінчі, Джотто, Дюрера, найвищим, найдосконалішим з видів мистецтв.

Таким чином, художня культура є важливим складником сукупної культури людства, акумулює духовний досвід попередніх поколінь, прогнозує, ставить та вирішує проблеми взаємодії людини самою в собі, іншою людиною, світом, розширює горизонти людської особистості, шукає нові форми осягнення людської дійсності.

На сьогодні, методичне забезпечення дистанційного навчання майбутніх вчителів образотворчого мистецтва в школі, чи будь –якому навчальному закладі потребує наступного :

- за основу навчальної одиниці слід вважати не тему, а навчальний модуль;
- програми модулів мають бути достатньо стабільними з розрахунку на 3-4-5 років;
- стабільність програм досягається чіткою та логічною структурою, цілісністю, завершеністю, оптимізацією змісту;
- структура та зміст модулів не повинні залежати від спеціалізації викладача чи кафедри.

Методичне забезпечення дистанційного навчання повинно включати в себе: нормативні, методичні, контрольні- комунікативні документи. Слід звернути велику увагу на навчальні програми ,навчальні плани, методичні рекомендації, тести різного характеру. Перелік питань до співбесід, заліків, екзаменів, графіка консультацій, зустрічей зі студентом під час навчання за допомогою телекомунікаційних мереж, повинен бути добре продуманий, підготовлений та узгоджений.

Основною ключовою фігурою в процесі дистанційного навчання є викладач (тьютор) і студент. Коли в цьому учбовому процесі приймають участь і спілкуються дві людини ,повинні проявлятися елементи новизни в кожному з сторін. Студенту дозволяється відчувати самостійність мислення і, разом з тим, відповідальність ,що підвищує якість його навчання,творчий підхід при виконанні поставленого завдання.

Вчитель відчуває велику відповідальність перед студентом, перш за все, за особисту професійну підготовку,майстерність,компетенцію, теоретичну та практичну здібність. Слід не забувати за культуру викладача, вміння оперувати комп'ютерними технологіями і працювати з ними. Цим шляхом рухається вся система європейського дистанційного навчання. Необхідно обгрунтовано, в процесі навчання, вносити корективи в методичні документи. На практиці перевіряти їх, підпорядковувати теоретичним знанням та втілювати їх в життя.

ЧАСТИНА II. ЄВРОПЕЙСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ

ЕКОНОМІКА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

УДК 658.14

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОГО ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ НА ПРОМИСЛОВІ ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ

Демчук Н.І.

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів та банківської справи
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Функціонування підприємств в умовах ринкової економіки зумовлює необхідність забезпечити достатній обсяг ресурсів всіх видів. Необхідною умовою розвитку діяльності підприємства є формування належного обсягу коштів і зароблених у процесі здійснення виробничо-господарської діяльності, і залучених із зовнішнього середовища. Ефективне зовнішнє залучення коштів значно розширює можливості підприємства щодо фінансування виробничих та інвестиційних проектів та впровадження інновацій. Цей процес супроводжується також певними витратами та ризиками.

Формування системи методів та інструментів залучення коштів із врахуванням особливостей фінансово-економічного стану та завдань діяльності підприємства не лише сприятиме покращенню результатів його функціонування, але забезпечить і покращення його ринкової позиції. Однією з актуальних проблем, яку необхідно вирішувати, є вибір ефективних методів та способів зовнішнього залучення коштів. Це має важливе значення для підприємства, оскільки мобілізація коштів із зовнішнього середовища суттєво впливає на його фінансову стійкість, витрати та фінансові результати виробничо-господарської діяльності.

Зовнішнє залучення коштів на промислові підприємства має свої особливості, пов'язані зі значною фондомісткістю та капіталомісткістю виробничо-господарської діяльності, високим рівнем зношення основних засобів, орієнтуванням на інноваційну складову у процесі виробництва. Зазначимо, що негативні тенденції розвитку промислових підприємств, часто спровоковані впливом інших сфер економіки, які є основними споживачами машинобудівної продукції.

Міжнародний та вітчизняний досвід здійснення виробничо-господарської діяльності підприємств свідчить, що їх ефективне функціонування та постійний розвиток неможливі без достатнього обсягу фінансування. Обмеженість коштів є основною причиною, яка стримує зростання економічного потенціалу підприємств України, зумовлює низький рівень оновлення їх технічних ресурсів та технології виробництва, недостатню інноваційну активність, а відтак є суттєвою перепорою для виходу українських підприємств на лідируючі позиції на міжнародному ринку.

Негативні зрушення, які відбувались на міжнародному та вітчизняному фінансово-економічному ринку останнім часом продемонстрували низьку здатність українських промислових підприємств адаптуватись до різких змін умов діяльності. Однією із причин цього є застосування застарілих моделей фінансування підприємств, неефективність стратегічного управління процесами залучення коштів. Не виважена фінансова політика у сфері залучення коштів призводить до зростання вартості капіталу, зниження платоспроможності, падіння кредитних рейтингів

підприємства перед кредиторами та контрагентами. Однією із проблем недостатнього розвитку системи зовнішнього залучення коштів є низька орієнтація пріоритетів зовнішнього залучення коштів на зростання ринкових переваг промислового підприємства. Відтак, актуальність потреби у розробці положень щодо формування пріоритетів зовнішнього залучення коштів визначена наступними аспектами:

- інтенсивність зміни факторів зовнішнього підприємницького середовища не дає змоги ефективно управляти структурою коштів, залучених у господарську діяльність підприємства. При відсутності чітких пріоритетів зовнішнього залучення коштів, управлінські рішення, прийняті керівництвом підприємства, можуть мати незбалансований характер і зумовити погіршення результатів виробничо-господарської діяльності підприємства;

- встановлення пріоритетних параметрів зовнішнього залученням коштів дає змогу попередньо оцінити та проаналізувати перспективи розвитку інвестиційної діяльності підприємства на ринку;

- пріоритети зовнішнього залучення коштів дають змогу визначити нові виробничо-комерційні можливості підприємства, що потребують постановки нових завдань операційної діяльності, реалізація яких вимагає освоєння нових ринків продажу, модернізації обладнання, розширення асортименту продукції.

Основою ефективного встановлення пріоритетів зовнішнього залучення коштів діяльністю підприємства повинно бути є розроблення моделей поведінки. Насамперед це пов'язано з самою сутністю поняття «модель поведінки», яке охоплює три базові аспекти функціонування промислового підприємства: дії спрямовані на досягнення певних цілей; інструменти досягнення поставлених завдань; результат досягнення завдань. Тобто, промислове підприємство обирає модель поведінки для виконання певних дій спрямованих на покращення виробничо-господарської діяльності та розвитку, відповідно до встановлених завдань, а також обирає інструменти їх досягнення.

Основною вимогою реалізації моделей поведінки має стати орієнтація на пріоритети та прогнозований результат. Деякі наковці розглядають моделі поведінки як функціональний елемент планування, тобто основною метою виокремлення моделі поведінки є розробка плану досягнення поставлених завдань, інша група науковців стверджує, що модель поведінки це комплексна програма дій, що визначає мету діяльності підприємства в певному періоді, пріоритетні напрями розвитку, головні цілі і розподіл ресурсів для їх досягнення.

Розроблення моделі поведінки щодо зовнішнього залучення коштів є складовою загального управління зовнішнім залученням коштів. Зокрема, встановлення пріоритетів є складовою менеджменту організацій та ґрунтується на аналізі, розробці і контролі реалізації завдань організації. Встановлення пріоритетів сприяє реалізації довгострокових завдань підприємства з врахуванням зміни ринкових умов функціонування та планування майбутніх дій щодо досягнення прогнозованих результатів.

Модель поведінки щодо встановлення параметрів зовнішнього залучення коштів на промислове підприємство має бути спрямована за забезпечення повного та безперебійного фінансування його виробничо-господарської діяльності. Одним з її основних завдань є оптимізація структури фінансових ресурсів підприємства, що сприятиме уникненню негативних впливів чинників нестабільного зовнішнього середовища та різних ризиків, що виникають у процесі фінансування діяльності підприємства.

Модель поведінки щодо встановлення параметрів зовнішнього залучення коштів на промислове підприємство має бути орієнтована на забезпечення

стабільного функціонування і розвитку підприємства на ринку. З огляду на це нами сформовано визначення

Модель поведінки щодо встановлення параметрів зовнішнього залучення коштів на промислове підприємство – визначені елементи зовнішнього залучення коштів, щодо стану та поведінки машинобудівного задля досягнення завдань забезпечення надходження, розподілу та використання коштів, залучених з зовнішніх джерел з метою забезпечення повноцінного, своєчасного і ефективного фінансування виробничо-господарської діяльності промислового підприємств у визначеному періоді.

Основними характеристиками моделі поведінки щодо встановлення пріоритетів зовнішнього залучення коштів мають бути результативність, адекватність, надійність, здатність створювати і підтримувати конкурентні переваги підприємства, часові рамки реалізації, досяжність, зумовлена відповідністю потенціалу підприємства щодо зовнішнього залучення коштів його можливостям функціонування й розвитку, плановість, системність, диференційованість, гнучкість, ризиковість.

УДК 338.24

STATE AID TENDENCIES IN THE EUROPEAN UNION

T. Zatonatska

Doctor of Economics, Associate Professor

D. Martynovych

Ph.D. student

Taras Shevchenko national university of Kyiv

The EU programmes of state aid started in 80th in the form of investment aid, export credits, insurance, corporate "saving", direct cash injections into public and private firms, reduction of loan rates and some types of subsidies.

According to the Treaty on the Functioning of the European Union, if state aid is clearly justified in terms of overall economic development, it is allowed within the European Union (EU) by the European Commission.

State aid includes the costs of the Member States provided for individual sectors for purposes of common interest. These sectors are agriculture, fisheries, coal mining, transport and communications, etc. Moreover, state aid includes costs for restructuring needs or rescue programs.

The EU annually spends about 70 billion euros on state aid that is more than 0.5% of EU GDP. The main share of EU state aid is horizontal aid. It should be noted that these activities are financing from joint EU funds (e.g., the European Regional Development Fund, Structural Fund, Social Fund, etc.), but not from the budgets of individual states. The structure of horizontal state aid is characterized by the largest share of protection of environment and energy saving (in particular in 2014 spent 0.31% of GDP), regional development, 0.11% of GDP; stimulation of research and innovation, 0.08% of GDP (Table. 1)

Table 1

State Aid in the EU 2008-2012 (% of GDP)

State aid	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
State aid	0,58	0,63	0,57	0,51	0,52	0,43	0,67

Horizontal aid, including:	0,39	0,44	0,41	0,38	0,39	0,40	0,51
protection of environment	0,11	0,12	0,11	0,10	0,11	0,11	0,31
regional development	0,11	0,13	0,11	0,09	0,09	0,10	0,11
research and innovation	0,07	0,09	0,09	0,08	0,07	0,07	0,08
Sectoral aid	0,09	0,10	0,09	0,06	0,07	0,04	0,03

Source: compiled from data [1]

Sectoral aid is 15% of the state aid. In 2014, sectoral aid was 4 billion euros, or 0.03% of GDP. [2] In some countries, where sectoral support is absent, horizontal aid is 100% of the total state aid. These countries are Bulgaria, Estonia, Slovenia, and Portugal. [2] The main sectors, which receive this aid, are coal and manufacturing (their share is about 5% of the total state aid).

Sectoral aid is mainly provided by the budgets of individual countries to support certain manufacturers. However, any form of state aid (subsidies, tax exemptions and other benefits) must be aligned with the Department of Competition of the European Commission (DG Competition). Structure of state aid by the tools presented in Fig. 1.

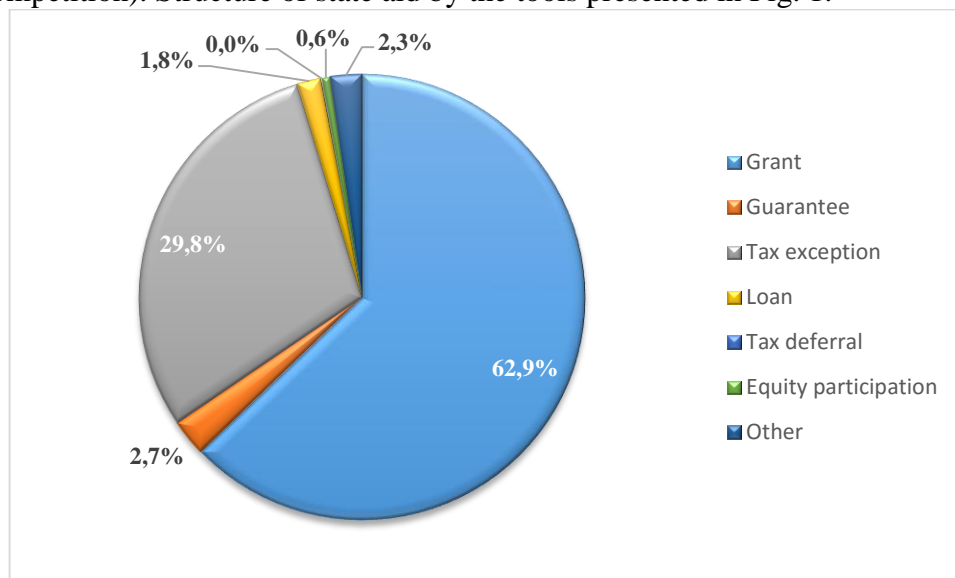

Fig. 1. Share of state aid tools in % of the total state aid in the EU, 2014 [2]

Fig. 1 shows that the biggest share of state aid instruments belongs to grants (in 2014 was 62.9%) and tax exemptions (29.8%).

The European Commission also provides state aid in the form of guarantee on more favorable financing terms than businesses receive. Guarantees provided by official contracts or other legal sources. There are also verbal commitments, but the lack of appropriate legal or accounting documents often leads to the inability or limited control over them. Several countries given the biggest share of guarantees: Germany, 54.4%; Greece, 38.3%; UK, 4.8%; the rest got less than one percent.

Conclusions. State aid is an important part of an integrated EU policy, which annually consumes an average of about 73 billion euros. In 2014, the amount of state EU support (excluding anti-crisis assistance and railway Management) reached 0.67% of the GDP in the EU-28. Moreover, its performance relative to the GDP has the tendency to increase (2012 - 0.44%, 2013 - 0.43%). The major share of state aid in the EU is horizontal support as funding measures to achieve common EU objectives. According to the structure of state aid in the EU by forms, the greatest amount of money provided for grants (62.9%) and tax exemptions (29.8%).

References:

1. Non-crisis state aid, % of GDP. Horizontal aid as a % of GDP. Sectoral aid, % of GDP. Available at: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm_comp/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=comp_ai_sa_01&language=en
2. State Aid Scoreboard 2013. Non-crisis aid. Available at: http://ec.europa.eu/competition/state_aid/scoreboard/non_crisis_en.html
3. Aid earmarked to horizontal objectives of common interest, as a % of total State aid / European Commission. Available at: http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/expenditure.html
4. A. Bulana (2014) State aid in Ukraine towards EU standards Available at: www.scribd.com/doc/205101135/Bulana-EU-Assoc-pdf
5. Modernization of state aid system to the economic entities in Ukraine. – К.: NISD, 2013. – 28 p

УДК 330(477)(061.1ЄС):331.105.44(043.2)

ЗБЛИЖЕННЯ УКРАЇНИ З ЄС: ОСНОВНІ ЕТАПИ, РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Гайдаржійська О.М.

к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів, обліку і аудиту ННІЕМ НАУ

Білковська Д.І.

студентка Національного авіаційного університету

Двадцятирічний період зближення України з ЄС підштовхнув її до рівня співпраці в програмі Євросоюзу «Східне партнерство», без пропозиції стати повноправним членом ЄС. Політичне керівництво країни розглядає підписання Угоди про асоціацію України з ЄС, як велике досягнення на шляху євроінтеграції. Тим часом, статус асоційованого з ЄС східного партнера більше відповідає на даному етапі інтересам Євросоюзу, ніж самої України. Він створює нову, більш міцну, ніж в рамках політики європейського сусідства, міжнародно-правову та інституційну прив'язку України до зовнішньої політики Союзу.

Одночасно стає очевидним, що взяті Україною зобов'язання ще більш відокремлюють її від Росії і країн, котрі формують Євразійський економічний союз. При цьому країна, ослаблена нинішньою кризою, не отримала від ЄС відчутної економічної допомоги і тих потенційних вигод, які їй обіцяли на стадії переговорів щодо Угоди про асоціацію.

У ситуації, що склалася реальністю стає тристоронній формат відносин: Україна - ЄС- Росія, як постійно діючий переговорний процес щодо ключових проблем взаємних інтересів і «стурбованості». Поки він задіяний у вигляді міністерських зустрічей з метою врегулювання торговельних відносин в «трикутнику», а також відносин у сфері енергозабезпечення ЄС і України російським газом. До кризи в Україні Євросоюз навідріз відкидав пропозиції Росії, розглядати відносини з загальними сусідами в східноєвропейському секторі СНД в форматі «трикутника», вважаючи це неприпустимим втручанням Росії у відносини Євросоюзу зі своїми східними сусідами. Масштабну українську кризу і переговори щодо Угоди

про асоціацію і зону вільної торгівлі з ЄС показали, що залежність України від Росії в економічній сфері дуже велика, а майбутня лібералізація торгівлі з ЄС не здатна компенсувати українські втрати на російському напрямку.

Інтересам Росії на українському напрямку співпраці, очевидно, відповідав би більш тісний контакт Євразійського економічного союзу (ЄАЕС), з Європейським Союзом в дусі концепції Загальноєвропейського економічного простору, і формування між цими регіональними союзами зони вільної торгівлі, в яку належить «вписати» і східноєвропейських партнерів ЄС - Україна і Молдова.

УДК 339.13.012

ЕКОНОМІЧНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Ситницький М.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

За поточної економічної ситуації в Україні, що заходиться на стадії падіння та рецесії є вкрай важливим пошук ефективних форм та методів стабілізації ситуації і початку поступового процесу відновлення економічного зростання на нових базових принципах прозорості, відкритості, рівності перед законом та справедливої фіскальної політики. В даному контексті набуває актуальності дослідження досвіду успішних європейських країн, що провели ефективні економічні реформи та у разі поглиблення економічної інтеграції України з ними принесуть додаткові конкурентні переваги, що дасть змогу укріпитися на міжнародних ринках та побудувати міцну економіку власної європейської інтеграції.

Необхідність повного реформування України обумовлюється тим, що поточна економіко-політична система побудована на адміністративно-командному управлінні за принципами не прозорого розподілу та накоплення національного багатства для збагачення тільки певного кола кланів, що знаходяться при владі. Відбір у владні інституції відбувається не за принципом порядності, досвідченості та професійної компетентності кандидата, а за принципом вірності клану, на який необхідно працювати з метою все більшого накопичення ресурсів на основі несправедливого розподілу, що призводить до деструктивних процесів в економічній моделі держави. Прозорість тільки декларується, а на практиці відбувається інше.

Така модель є не тільки застарілою, а її привела країну до тупикової ситуації, що сприяло накопиченню, до цього часу багатою та процвітаючою країною, великої кількості зовнішніх боргів, значному зменшенню експорту, збільшенню питомої ваги імпорту та колосального знецінення національної валюти. Навіть якщо поглянути зараз на національну ідею, економічну стратегію, та взагалі стратегію розвитку України в довгостроковій перспективі, то ми побачимо відсутність чіткого управлінського бачення національної перспективи з боку її керівників. Такий стан перш за все спричинила не узгодженість державних інституцій влади з питань стратегічного розвитку в економічній, фінансовій, політичній та гуманітарних сферах. Така єдність декларується у засобах масової інформації з уст владних осіб, але на експертному та нормативному рівні існує безліч розбіжностей та невизначеностей.

Країна знаходячись у критичній точці має не тільки зібрати всі політичні сили і побудувати нові відносини з представниками олігархічних кланів, які фактично контролюють владу в Україні ні всіх її рівнях, а і встановити новий суспільний договір держави та громадян. Такі відносини мають будуватися на самому головному – на повазі до людської праці, чого не було при радянській моделі та є відсутнім і зараз. На сьогодні праця українських фахівців є однією з низькооплачуваних у Світі (135 EUR показник середньої заробітної плати в Україні станом на 2015 рік) не тільки тому, що в Україні виникають кризи чи падають ціни на зовнішніх ринках, а тому, що представники кланів фінансово-промислових груп, що контролюють індустріальні джерела національного збагачення мають таке відношення до людської праці. Це призводить до інтенсивного збагачення багатих і до стрімкого падіння доходів бідних в умовах динамічності інфляційних процесів та загострення політичної нестабільності.

Зовсім протилежна позиція до людської праці існує у Польщі та Європейському Союзі в цілому. На кінець 2015 року середня заробітна плата у Польщі складала майже 750 EUR, що є більшим на 615 EUR ніж в Україні і це не тому, що країна має більш високі макроекономічні показники ніж Україна, а тому, що рівень оплати людської праці і доходів людей тут є одним з пріоритетних завдань уряду та держави в цілому.

В той час як Україна сьогодні витрачає бюджетні кошти на надумані псевдо державні програми «Інноваційного розвитку», що взагалі за своїм змістом і результатами не мають нічого спільного з інноваціями та розвитком тим більше є націленими на системне розкрадання бюджетних коштів та вивід їх за кордон, то Польща в цей час впроваджує ефективні соціально-економічні програми фінансової допомоги кожній польській родині, що має дві та більше дитини (програма «500+»), що безумовно призводить до стимулювання внутрішньої купівельної спроможності та підвищення рівня життя громадян. Разом з цим, відбувається стимулювання підприємницької діяльності за рахунок справедливої фіскальної політики та прекрасного інвестиційного клімату, створення ефективної системи захисту прав власності, прямий доступ до фінансових ринків європейських країн, відсутність митних бар'єрів у рамках Європейського Союзу, активної співпраці з поляками за кордоном, їх грантова підтримка, освітній і культурний розвиток та механізми спрощення візового режиму, збільшення обсягів інвестування в економіку Польщі, поглибленню зв'язків на зовнішніх ринках та формування іміджу надійної, справедливої та стабільної країни з ринковими механізмами функціонування економічної моделі і верховенству права на всіх рівнях.

Такі підходи до управління створюють передумови для забезпечення зростання валового внутрішнього продукту та розвитку країни для достойного життя кожного її громадянина та реалізацію їх права на щастя.

Безумовно на шляху до економічного зростання та модернізації не всі проблеми у Польщі на даний час є вирішеними. Однією з таких – є високий рівень безробіття, що було спричинено закриттям підприємств важкого машинобудування, металургійної та вугільної промисловості з причин дотримання жорстких екологічних норм законодавства Європейського Союзу. Але, натомість, окрім прямих бюджетних дотацій, безпосередньою вигодою від приєднання Польщі до ЄС слід вважати зростання реальних прямих іноземних інвестицій, а не зростання обсягів репатріації капіталу, як це відбувається в Україні.

Отже, сферами майбутньої економічної співпраці України та Польщі, що призведуть до зміцнення конкурентоздатності на міжнародному рівні та інтенсифікації реалізації євроінтеграційних прагнень України є: ІТ індустрія,

машинобудування, будівництво, легка промисловість, технології у сільському господарстві, туризм, освіта та наука, тощо.

Українські високоосвічені викладачі мають використовувати можливості викладання дисциплін з яких вони є фахівцями у Польщі. Цьому сприяє два чинника, по – перше, між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща існує Угода про академічне взаємовизнання документів про освіту та рівноцінність ступенів № 616-067 від 31.05.2006, що знімає процедурні бар'єри визнання кваліфікації та дає ширші можливості доступу до Польського ринку праці в освітній сфері; по – друге, Польща має по відношенню до України одну з самих ліберальних політик з країн членів Європейського Союзу з напрямів трудового та імміграційного законодавства, що сприяє взаємній співпраці та обміну досвідом у науковій та навчальній сферах на експертному рівні.

Вже українські викладачі та вчені використовуючи дані можливості знайшли оптимальні форми Україно-Польської співпраці в освітній сфері у якості гостьових професорів Польських вищих навчальних закладів, у формі спільної роботи над науковими проектами, публікації результатів досліджень, взаємних стажуваннях та спільного використання технологій.

Розвиток даного напрямку співпраці є вкрай важливим і конче необхідним, що дає змогу отримувати українським фахівцям доступ до європейських технологій, якісного експериментального обладнання, сучасних інформаційних наукових та навчально-методичних джерел, спостерігати тенденції європейської освіти та впливати на вектор їх розвитку, краще розуміти європейського студента, відчувати європейський ринок праці та його потреби, тощо. Цей досвід є безцінним для України на шляху до проведення освітніх реформ, що в перспективі підвищить рівень підготовки фахівців для ринку праці та призведе до ефективної економічної моделі функціонування держави.

УДК 339.924:061.1ЄС

ФІНАНСОВА КОНВЕРГЕНЦІЯ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Власенко М.О.

к.е.н., доцент кафедри економіки та управління підприємством
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Створення загальноєвропейського фінансового простору у контексті формування Єдиного ринку фінансових послуг (ЄРФП) та єдиного ринку капіталів обумовлено двома головними цілями: 1) покращення розміщення фінансових ресурсів без прив'язки до локації фінансових інститутів та 2) покращення диверсифікації фінансових ресурсів для захисту фірм та домогосподарств від місцевих шоків. Навіть у разі виникнення шоків через підвищення регіональної спеціалізації в результаті розвитку ЄРФП [1], створення єдиного ринку капіталів у ЄС та особливо у Єврозоні набуває необхідності через його здатність абсорбувати такі шоки.

Конвергенція може бути як необхідною передумовою, так і результатом регіональної інтеграції. Без досягнення певного рівня конвергенції практично неможливі подальші кроки щодо поглиблення інтеграції країн ЄС. Якщо економічні інтереси країн будуть різноспрямованими, то досягнення консенсусу щодо реалізації тих чи інших інтеграційних заходів будуть пов'язані з більшими витратами. Так само

країни з різними інституційними механізмами по-різному сприймають ухвалені рішення в країнах-партнерах, що негативно впливає на інтеграційні процеси [2, с. 58].

Для створення та ефективного функціонування загальноєвропейського фінансового простору в контексті формування єдиного ринку капіталів фінансова конвергенція країн ЄС є необхідною передумовою. Можна виокремити такі підходи до дослідження фінансової конвергенції в ЄС:

1. Підхід, оснований на цінній конвергенції, тобто конвергенції процентних ставок за кредитом, є проявом номінальної фінансової конвергенції [3, с. 28]. Створення Єврозони дозволило достатньо швидко досягти цінної конвергенції, але фінансові ринки, особливо роздрібні, так і залишилися фрагментованими, що, по-перше, не сприяло ефективній фінансовій інтеграції, по-друге, виявило недостатню репрезентативність цього індикатора особливо щодо попередження фінансової кризи [4]. Тому прихильники цього підходу наполягають на створенні необхідних структурних та інституціональних умов для ефективною фінансовою конвергенції, а також роблять акцент на дослідженні якісних індикаторів замість кількісних. Оцінювання фінансової конвергенції відповідно до першого підходу проводиться в Європейським центральним банком на регулярній основі;

2. Підхід, що розглядає конвергенцію фінансових активів країн ЄС відносно ВВП як прояв реальної фінансової конвергенції. Уніфікація регуляторного поля та створення рівних умов для функціонування фінансових інститутів в ЄС має сприяти поступовому вирівнюванню показників фінансових активів країн ЄС відносно ВВП. Посилення інтеграційних процесів також сприяє уніфікації каналів впливу фінансового сектору на економічне зростання країн ЄС. З огляду на те, що попри посилення інтеграційних процесів зберігається значна диференціація країн-членів ЄС за рівнем добробуту, цей підхід потребує більш ретельного дослідження.

Основним, надійним та найбільш поширеним методом виявлення конвергенції є статистичний метод, вперше описаний В. Баумолем. Він запропонував використовувати такі результативні показники як β -конвергенція та σ -конвергенція (або сигма-конвергенція). Моделювання β -конвергенції засновано на регресійному аналізі та відображає процес скорочення розриву нерівності у рівні економічного розвитку, за якого менш розвинені економіки наближаються до більш розвинених, а розрив між ними з часом скорочується. Моделювання σ -конвергенції базується на методах математичної статистики та відображає процес зменшення диференціації індикаторів, що характеризують показники розвитку країн протягом усього досліджуваного періоду. Наявність β -конвергенції вказує на існування довгострокової тенденції до вирівнювання рівнів економічного розвитку регіонів (країн) внаслідок прискореного розвитку відстаючих регіонів (країн), а наявність σ -конвергенції свідчить про зменшення в часі варіації (диференціації) рівнів розвитку країн. β -конвергенція є необхідною умовою для σ -конвергенції, але не гарантує наявність останньої. Дослідження обох типів конвергенції засновано на моделях економічного зростання.

Враховуючи спрямованість країн-членів ЄС на посилення фінансової інтеграції та остаточне формування єдиного ринку фінансових послуг, особливого значення набуває гармонізація процесів, що відбуваються у фінансовому секторі окремих країн ЄС, через конвергенцією основних показників їх фінансово-економічного розвитку. Тому вважаємо доцільним адаптувати метод σ -конвергенції для визначення фінансової конвергенції як наближення показників фінансових активів відносно ВВП країн ЄС.

На рис. 1 наведені результати розрахунків та відображено порівняння динаміки показника σ -конвергенції загальних фінансових активів для груп країн ЄС-28, ЄС-15 та ЄС-3 (Великобританія, Франція, Німеччина).

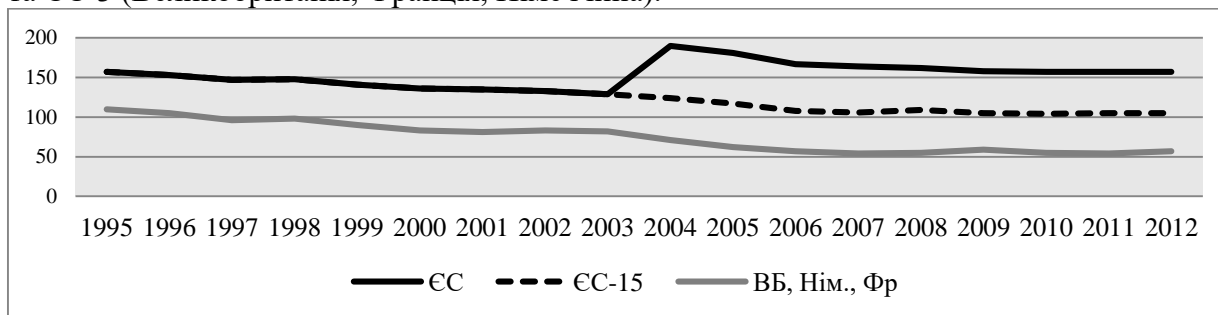

Рис. 1. Динаміка σ -конвергенції загальних фінансових активів у країнах ЄС (з урахуванням розширення), ЄС-15 та країн-лідерів ЄС

Джерело: розраховано та побудовано автором за [5]

Рис. 1. наочно демонструє загальну тенденцію до конвергенції фінансових активів у країнах ЄС-15 та особливо ЄС-3, які є фінансово розвиненими країнами, та до дивергенції у ЄС-28 у зв'язку із приєднанням фінансово менш розвинених країн.

Посилення спільних дій щодо інтеграції, у тому числі під впливом трансформаційних зрушень у фінансовому секторі ЄС, найбільшою мірою сприяло та конвергенції рівнів фінансових активів та добробуту трійки країн-лідерів ЄС – Великобританії, Німеччини та Франції. Причому у групі країн ЄС-15 та ЄС-28 спостерігається тенденція до суттєвої дивергенції, починаючи з періоду приєднання нових країн-членів з Центральної та Східної Європи.

Ймовірно, що суттєва фінансова конвергенція в ЄС не стане тенденцією найближчого майбутнього. Скоріше можна говорити про спільний напрямок лібералізації, але із різними варіантами політики в рамках більш вузького національного підходу, про рух у напрямі розвитку фінансових ринків, але у межах відмінних національних або міжнародних субмоделей на території ЄС. Ця тенденція може бути позитивною, за умови, що існуючі фінансові інститути залишатимуться ефективними стимуляторами економічного зростання країн.

Перелік використаних джерел:

1. Krugman P. Increasing returns and economic geography / P. Krugman // Journal of political economy. – 1991. – Vol. 99, № 3. – P. 483–499;
2. Либман А.М. Роль экономической интеграции и дезинтеграции на постсоветском пространстве: количественный анализ / А.М. Либман // Проблемы прогнозирования. – 2006. – № 5. – С. 58–73;
3. Optimal integration in the Single Market: a synoptic review. – A Europe Economics report for BIS. – April 2013. – 98 p.;
4. The financial cycle and real convergence in the euro area. Speech by Peter Praet, Member of the Executive Board of the ECB, at the Annual Hyman P. Minsky Conference on the State of the US and World Economies, Washington D.C., 10 April 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2014/html/sp140410.en.html>;
5. Eurostat database [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.

НОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ СПРИЯННЯ РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ В ЄС

Поліщук Л.С.

к.е.н., доцент

доцент кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин Інституту
міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка

Для нового **програмного періоду (2014-2020 рр.)** введені нові, жорсткіші правила фінансування соціально-економічного розвитку ЄС. Зміни передбачають концентрацію зусиль на обмеженому наборі цілей в рамках діючої стратегії "Європа-2020": встановлення прямої залежності між наданням коштів з європейських фондів та виконанням країнами-членами зобов'язань щодо скорочення бюджетного дефіциту і розмірів державного боргу; збереження лише **двох цілей сприяння регіональному розвитку: 1) інвестиції в зростання і зайнятість; 2) європейське територіальне співробітництво.**

Найпомітнішим нововведенням наднаціональної політики сприяння стало виділення з 2014 р за рівнем розвитку не двох, а трьох груп регіонів для розподілу асигнувань із структурних фондів ЄС, що відповідають за політику згуртування.

Найбільший обсяг фінансування ЄС напряму «Інвестиції для зростання та зайнятості», призначений для **найменш розвинених регіонів** (less developed regions) - з ВВП на особу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС) нижче 75% від середнього рівня по ЄС. Такі регіони розташовані в основному в країнах Центрально-Східної та Південної Європи (табл.1.)

Ранжування країн ЄС за ВВП на особу, 2013 р.

Країна член	ВВП на особу за ПКС(ЄС=100),%	Країна член	ВВП на особу за ПКС(ЄС=100),%
ЄС-28	100	Італія	101
Австрія	130	Латвія	64
Бельгія	120	Литва	72
Болгарія	47	Люксембург	273
Кіпр	92	Мальта	86
Чеська Республіка	81	Нідерланди	128
Данія	126	Польща	67
Естонія	71	Португалія	76
Фінляндія	115	Румунія	50
Франція	109	Словаччина	76
Німеччина	123	Словенія	84
Греція	75	Іспанія	96
Угорщина	67	Швеція	126
Ірландія	129	Велика Британія	106
Хорватія	62		

Джерело: Офіційний сайт Eurostat. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>.

У той же час деякий обсяг асигнувань отримують регіони *перехідного типу* (transition regions - з ВВП на особу населення від 75 до 90% від середнього по ЄС) і

більш розвинені (more developed regions, де ВВП на особу населення перевищує 90% від середнього по ЄС).[2]

Поділ регіонів на три групи дозволив дещо обмежити число проблемних територій і сконцентрувати допомогу. В рамках сітки NUTS-2 до менш розвинутих регіонів віднесено - 71 регіон (з населенням близько 128 млн. чол., асигнування в розрахунку на одного жителя в середньому перевищать 200 євро на рік). Регіонами перехідного типу названа 51 територія (з населенням 68 млн. чол. та щорічними витратами за напрямом «Інвестиції для зростання та зайнятості» близько 75 євро на чол.), більш розвиненими регіонами - 151 територія (з населенням 307 млн. чол. та витратами в 25 євро на одного жителя).

Нововведенням в рамках програмного періоду 2014-2020рр. регіональної політики вважають **макрорегіональні стратегії** - новий спосіб заохочення співробітництва регіонів Європи, незалежно від їх членства в Союзі. Європейська комісія просуває нову модель в життя з 2009 р. Першою була Стратегія для регіону Балтійського моря, за нею в 2011 р послідувала Дунайська стратегія, потім в 2014 р - Стратегія для регіону Адріатичного та Іонічного морів; До 2015 р завершено формування контурів Альпійської стратегії. Флагманські проекти в рамках названих стратегій отримують стартове фінансування з Структурних фондів (розрахованих на членів ЄС), Інструменту допомоги вступу і Інструменту партнерства (розрахованих на нинішніх і потенційних кандидатів), після чого відкриваються для участі зовнішніх акторів (міжнародних фінансових організацій, субрегіональних угруповань, фондів держав-партнерів ЄС).[7]

Створена платформа послужить активізації національних адміністрацій, обміну інформацією, досвідом і найкращою практикою, а також призведе до спільних дій. Реалізація цілей стратегії - розвиток енергетики, транспорту, охорони навколишнього середовища, туризму - ключ до поліпшення повсякденному житті громадян макрорегіонів.

На території ЄС утворилися щільні, багатозарові, у багатьох випадках складно перехрещені структури регіональної співпраці. Можна виділити кілька позитивних результатів, отриманих європейськими регіональними транскордонними утвореннями (асоціаціями, робочими групами або об'єднаннями, рідше - єврорегіонами) в процесі їх багаторічного функціонування.

По-перше, розвиток співробітництва в рамках таких утворень з адміністративними лініями відбувається одночасно з усіх сторін і на всіх рівнях: між ЄС та урядами безпосередньо зацікавлених держав, а також між комунами та регіональними владами.

По-друге, це співробітництво розвивається чітко на основі конкретних проектів, у яких особливо зацікавлені всі суміжні країни, провінції, міста та общини. На місцевому рівні, як правило, забезпечується не менш як 1/5 фінансування, решта надається Євросоюзом, федеральними та провінційними владами. Важливим також є те, що повноправними партнерами в рамках асоціацій або єврорегіонів виступають не держави, а управлінські структури відповідних провінцій та земель. Серед переваг цієї системи виділяється правило обов'язкового врахування інтересів регіону в цілому.

По-третє, заслуговує на увагу досвід розвитку економічних зв'язків між містами регіону. Вони, в основному здійснюються не за допомогою адміністративних органів, а за участю торгово-промислових палат, у які об'єднуються всі підприємства територій-учасниць єврорегіону.

Досвід створення та транскордонної діяльності асоціацій в Європі свідчить про те, що для ефективного рівня роботи необхідні довгі роки гармонізації інтересів їх

учасників, відпрацювання механізмів як прикордонної співпраці, так і знаходження каналів впливу на рівень національних урядів з метою створення сприятливого правового поля. Адже і мотивом виникнення міжрегіонального та транскордонного співробітництва була саме гармонізація законодавства в межах ЄС.

Важливу роль у реалізації євроінтеграційних прагнень України відіграють розробка та впровадження дієвої регіональної політики, досягнення сталого, збалансованого регіонального розвитку, що потребує комплексної оцінки та впровадження політики регіонального розвитку в Україні з максимальним узгодженням можливостей залучення фінансової допомоги ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bericht der Kommission an das Europäische Parlament, den Rat, den Europäischen Wirtschafts und Sozialausschuss und Denausschuss der Regionen zur Governance makroregionaler Strategien Brüssel, den 20.5.2014 COM(2014) 284 final- [Electronic resource]. – Mode of access : http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/cooperate/macro_region_strategy/pdf/gov_macro_strat_de.pdf
2. The European Grouping of Territorial Cooperation. [Internet resource] / Committee of the Regions Official Website..[Electronic resource]. – Access: www.cor.europa.eu/migrated_data/CoR_EGTC_Study_EN.pdf

УДК 330.341.424

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Уманців Г. В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку
Київський національний торговельно-економічний університет

Вектор розвитку світової економіки значною мірою спрямовується активізацією використання інтелектуального капіталу, котрий формується на основі досягнень науки, освіти, культури, а також умінні перетворити результати творчої діяльності на виробництво конкурентоспроможних товарів та послуг. Інтелектуалізація економічного розвитку перш за все передбачає зростання творчої складової у праці зайнятих як в економіці, так й в інших сферах суспільного життя. Саме тому цілком обґрунтованою є позиція авторів щодо трансформації у найближчій перспективі індустріальної економіки в постіндустріальну [1].

Високий рівень розвитку науки та технологій визначає значний рівень конкурентоспроможності національної економіки. Актуальним на сьогодні є дослідження проблем, пов'язаних з упровадження інновацій з метою перетворення цієї сфери на провідну інфраструктурну ланку національної економіки. Лідерами глобального економічного розвитку стають ті країни, які створили умови для поступального розвитку науки і освіти, що забезпечило їм формування потужного інтелектуального потенціалу [2, с. 5-8].

Активізація розвитку підприємництва потребує належного інформаційного забезпечення процесу управління. Цій проблемі властива певна невизначеність у

прийнятті оптимальних управлінських рішень. Оскільки вартість бізнесу максимізується в результаті прийняття оптимальних та взаємопов'язаних стратегічних, операційних, фінансових, інвестиційних та аналітичних управлінських рішень, то критерії та механізми формування цих рішень є надзвичайно важливими. Одним з методів формування оптимальних управлінських рішень є застосування інтегрованого збалансованого організаційно-економічного механізму показників.

Підходи до інтелектуалізації виробничих процесів, ускладнення систем управління підприємствами нагально потребують адекватного аналізу інтелектуальних ресурсів та інтелектуального капіталу, які в цей час набувають статусу основних ресурсів виробництва. Специфіка економічного змісту цих процесів надає підвищену актуальність та значущість проблемам комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності як особливим виробничим активам підприємств.

Особливого значення оцінка вартості набуває при визначенні реального потенціалу підприємства, тобто виробничих, фінансових, ринкових, інтелектуальних, інформаційних можливостей, що дозволяють забезпечити конкурентоспроможність і перспективи його сталого розвитку. Це дозволило зробити висновок про те, що процес оцінки підприємства може слугувати підґрунтям визначення його стратегічних цілей. При цьому виявляються альтернативні сценарії розвитку та визначається, який з них забезпечить підприємству ефективну діяльність і більш високу вартість. Вартість підприємства є інтегральною характеристикою, яка відображає, з одного боку, вектор його сталого розвитку, а з іншого – спроможність генерувати цінності для різних груп учасників ринкових відносин.

Інтелектуалізація економічного розвитку передбачає забезпечення структурних зрушень у національному господарстві та підвищення його технологічного рівня. Реалізація цієї моделі передбачає науково-дослідницьке забезпечення довгострокових програм розвитку, створення механізму фінансування нововведень, здійснення інноваційних програм, формування дієвої системи інформаційного забезпечення та вирішення стратегічних суспільних проблем у цілому [3, с. 115-129].

Поєднання ефектів глобалізованого розвитку з посиленням впливу технологічних чинників стимулювали видозміну сучасних моделей економічного розвитку, при яких безперервне навчання й інновації стають основною стратегією забезпечення національної конкурентоспроможності. Інноваційна діяльність впливає на рівень економічного розвитку будь-якої країни, оскільки в умовах глобалізації лідерами стають ті країни, які обрали інноваційну модель розвитку економіки як основний пріоритет довгострокової стратегії підвищення рівня конкурентоспроможності.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Мініч О. Економіка знань: якою має бути стратегія розвитку країни /О. Мініч // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1413550-ekonomika-znan-yaqouy-mae-buti-strategiya-rozvitku-krayini>
2. Балтовські М. Еволюція економічної науки та новий прагматизм Гжегожа В. Колодка / М. Балтовські // Економіка України. – 2016. – №1. – С. 4-18.
3. Гальчинський А. Політична нооекономіка: начала оновленої парадигми економічних знань / А. Гальчинський. – К.: Либідь, 2013. – 472 с.

РЕЗУЛЬТАТИ ДІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ТА ЄС В 2015 РОЦІ

Іващенко М.В.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії
Харківський навчально – науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської
справи»

З 2016 року, коли Угоду про асоціацію України і ЄС імплементовано, Україна поступово почала відкриватися для товарів з ЄС. Головним позитивним наслідком Угоди є спрощення процедури виходу на ринки Євросоюзу, пов'язане з синхронізацією технічних стандартів і сертифікацією. Але в односторонньому порядку спрощено умови для експорту українських товарів в ЄС ще в 2014 році, а тому перші результати дії асоціації вже можна оцінити.

За результатами 2015 року, найбільші обсяги експорту до країн ЄС склали продукція агропромислового комплексу та харчової промисловості – 31,2% від загального обсягу експорту, чорні метали та вироби з них – 22,2%, електричні та механічні машини – 13,8%. Найбільші експортні поставки здійснювались до Італії та Польщі – по 15,2% від загального обсягу експорту до країн ЄС, Німеччини – 10,2%, Іспанії – 8,0%, Угорщини та Нідерландів – по 7,0%. У порівнянні з 2014р. обсяг експорту збільшився лише до Мальти – у 7,5 рази, Данії – на 15,0%, Португалії – на 3,3% та Словенії – на 1,8%, до інших країн він скоротився.

Протягом 2015 р. експорт товарів до країн ЄС становив 13017,5 млн. дол. США, що порівняно з 2014р. менше на 23,4% (або на 3985,4 млн. дол.). Оскільки імпорт товарів в Україну скоротився більшими темпами (на 27,2%), то негативне сальдо скоротилось з 4066,2 млн. дол. до 2326,3 млн. дол. [1].

Таким чином, результати зовнішньої торгівлі України з ЄС в 2015 році є більш ніж скромними, тому стає очевидним, що ЗВТ з ЄС не зможе стати панацеєю від усіх проблем вітчизняного бізнесу яка в одну мить принесе їм інвестиції, завоює ринок Європи, підніме економіку.

Взагалі, скорочення експорту українських товарів спостерігається не перший рік і причин такого становища зі зовнішньою торгівлею ціла низка, як економічних, так і воєнно – політичних. При чому це стосується як експорту загалом, так і до країн Європейського Союзу. Це можна пояснити тим, що Україна традиційно експортувала сировину, в першу чергу – метали, тому втрата частини територій зменшили можливості України, особливо з експорту продукції металургії. За умови уповільнення світової економіки, це ще й призвело до надлишку металу на світових ринках, а ціни на нього через здешевлення нафти знизились вдвічі. Основу експорту, на відміну від минулого року, склали не кінцеві товари, а сировина. Продукція з високою часткою переробки, наприклад, машинобудування, хімічної і харчової промисловості скоротилася до менш ніж 10%.

Зона вільної торгівлі - це стимул, допомога. Україна логістично є близькою і зручною для ефективної торгівлі з ЄС. Але більша частина відповідальності за використання торгових преференцій буде лежати виключно на плечах бізнесу і держави: покращувати якість своєї продукції, робити кредити для розвитку бізнесу доступними, що дозволить впроваджувати технології та ставати конкурентоспроможними на ринках країн ЄС, розв'язувати внутрішні проблеми країни.

Якщо звернутись до практичного досвіду країн-сусідів України, які уклали Угоду про асоціацію ще на початку 90-х, то виявляється, що економіки Польщі, Словаччини, Румунії та Угорщини з 1992 року після укладення угод росли в середньому на 3% на рік [2].

За оцінками Інституту економічних досліджень і політичних консультацій, імплементація економічної частини Угоди про асоціацію дасть Україні можливість в п'ятирічній перспективі нарощувати експорт в країни Євросоюзу на рівні 4-5%, або близько 800 млн дол. в рік. В той же час, у зв'язку зі зниженням тарифів на імпорт європейської продукції, слід очікувати збільшення добробуту населення за рахунок падіння цін на неї.

На думку експертів, в десятирічній перспективі зона вільної торгівлі з ЄС збільшить добробут українців на 12,3%, зростання зарплат тільки за рахунок Угоди про асоціацію складе близько 10%, а приріст капітальних інвестицій в Україну буде на рівні 17,3% [3].

Активне просування своєї продукції на зовнішніх ринках допоможе Україні стабілізувати фінансову ситуацію на внутрішньому ринку. Приплив іноземної валюти за рахунок активізації торгівлі з Євросоюзом та іншими партнерами сприятиме зміцненню гривні, а також здешевлення імпортних товарів, що може значно підвищити добробут населення.

Угода про асоціацію відкриває для України доступ на найбільший ринок в світі - ринок євросони, ВВП якої в 2014 році досяг 14 трлн євро, а кількість споживачів - 500 млн чоловік.

Зона вільної торгівлі з ЄС може стати основою для забезпечення економічного зростання України в найближчому майбутньому, але лише за умови активної торгової політики держави та відповідної ініціативи бізнесу. Якщо ж менеджмент країни і бізнесу скористаються позитивним досвідом східноєвропейських економік, це забезпечить відновлення економічного зростання, який так необхідний для досягнення макрофінансової стабілізації.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm].
2. Гаценко А. Торговля с Евросоюзом ушла «в минус» [Электронный ресурс] /А. Гаценко. - 17 ноября 2015. – Режим доступа: <http://kr.ua/economics/519437-torhovlia-s-evrosouizom-ushla-v-mynus#comments>
3. Шевченко М. Торговля с ЕС: что получит Украина [Электронный ресурс] /М. Шевченко //УНИАН. - 01.2016. – Режим доступа: <http://www.unian.net/1222661-x.html>

РАЗРАБОТКА «ЕВРОПЕЙСКОЙ ОПОРЫ СОЦИАЛЬНЫХ ПРАВ» ЕС И ЛИМИТИРУЮЩИЕ ФАКТОРЫ ЕЕ РЕАЛИЗАЦИИ

Бурлай Т.В.

к.э.н., доцент, с.н.с. отдела экономической теории,
Институт экономики и прогнозирования НАН Украины

Стратегическая линия Евросоюза по посткризисному восстановлению экономики и усилению его социального измерения четко прослеживается в ряде программных документов, изданных ЕС в последнее время. В середине 2015 года был издан доклад по авторством пяти президентов основных институций ЕС, в котором успешное завершение строительства Экономического и валютного союза (ЭВС) было поставлено в прямую зависимость от возобновления остановленных кризисом процессов конвергенции в зоне евро, а также поддержки всеми ее участниками справедливых и эффективных рынков труда и систем социального обеспечения. При этом руководством ЕС было заявлено, что долгосрочные амбиции Европы связаны с получением ею «социального рейтинга AAA» то есть наивысшего рейтинга социального развития [1, с. 7-9].

Затем, в марте 2016 года Еврокомиссией для проведения широких общественных консультаций предложен документ «Европейская опора социальных прав» («European Pillar of Social Rights»), в котором изложены стратегические принципы и правовые подходы, на основе которых потенциально будет формироваться национальная политика стран-членов еврозоны в сфере занятости и социального обеспечения [2]. А также и других стран евросодружества, пожелавших использовать данный концепт.

Консолидированный вариант документа появится в начале 2017г. и будет использован при подготовке Белой книги о перспективах ЭВС ЕС.

Предложенные Еврокомиссией принципы и подходы правового регулирования, изложенные в «Европейской опоре социальных прав», распространяются на такие три сферы социальной политики: 1) равные возможности и доступ на рынок труда; 2) достойные условия труда; 3) адекватная и устойчивая система социальной защиты. Они охватывают двадцать конкретных направлений и рассматриваются ЕС в качестве необходимого условия для более глубокого и справедливого построения ЭВС, обеспечения адекватной социальной защиты и наиболее полного использования потенциала людей, повышения устойчивости финансовой системы и системы государственного управления [3, с. 2]. Фактически, «Европейская опора социальных прав» строится на результатах ревизии правового наследия ЕС в социальной сфере («EU social acquis»), но при этом подчеркивается, что речь идет не о серьезных ее изменениях, а о качественном улучшении, необходимом в посткризисных условиях.

На наш взгляд, в отношении проекта «Европейская опора социальных прав» необходимо объективно отметить его актуальность и значимость сразу по нескольким направлениям: *институциональному* (может рассматриваться как новая Социальная доктрина ЕС); *интеграционному* (направлен на ускорение процессов интеграции и конвергенции внутри Евросоюза); *макроэкономическому* (усиливает социальные аспекты антикризисного регулирования и посткризисного восстановления экономики); *социально-гуманитарному* (ориентирован на обеспечение социального прогресса и социальной конвергенции стран Евросоюза).

При этом наряду с очевидными преимуществами, предложенный Еврокомиссией концепт имеет и заметные недостатки. Критически его оценивая, эксперты отмечают, что «Европейская основа социальных прав» не заслуживает «социального рейтинга AAA» по ряду причин [4]:

- 1) неопределенность правового статуса документа, связанная с заявленным отказом Еврокомиссии вносить изменения в первичное или вторичное законодательство ЕС, регулирующее соцсферу;
- 2) отсутствие законодательно-правовой конкретики в предложенных формулировках принципов и подходов социальной политики;
- 3) приоритет целей финансовой устойчивости (экономии бюджетных средств) над целями социального обеспечения и развития;
- 4) фрагментарность перечня социальных прав, в частности прав, касающихся коллективных трудовых договоров и протестных акций (забастовок) наемных рабочих.

К перечню недостатков разработанного Еврокомиссией документа также следует отнести отсутствие ряда важных элементов, обеспечивающих более полную реализацию социальных прав людей, и предполагающих стимулирование социальных инноваций, усиление механизма корпоративной социальной ответственности, продвижение принципов социального качества в системе государственного управления.

Учитывая обязательную доработку «Европейской опоры социальных прав» по итогам общественных консультаций, можно ожидать, что большинство их указанных недостатков будут устранены. Однако неизменными остаются суть, направленность и сферы применения этого концепта, а поэтому крайне важно определить потенциальные риски его реализации, чтобы в дальнейшем предложить меры по их упреждению.

По нашему мнению, на пути практического внедрения принципов и правовых подходов, составляющих основу «Европейской опоры социальных прав», в сложившихся условиях существует ряд барьеров и рисков. *Во-первых*, они связаны с недостаточно корректным подходом к определению сфер охвата и ожидаемых результатов реализации этого концепта. Учитывая, что в 19-ти странах еврозоны предполагается его обязательное внедрение, а в остальных 9-ти странах ЕС оно необязательно, а также достаточно значительную разницу в уровнях социального развития стран-участниц (как внутри Евросоюза, так и внутри зоны евро), сложно представить, что это приведет к качественному обновлению и унификации общего социального пространства Европы.

Во-вторых, эти риски связаны с усилением тенденций социальной дивергенции (расхождения ключевых индикаторов социальной динамики) европейских государств, которое вызвано негативным влиянием мирового кризиса и длительной экономической рецессии в Европе. А значит, требуется институциональная, структурная и макроэкономическая корректировка в ЕС для перелома этих тенденций и обеспечения реальной социальной конвергенции (компасом которой, по замыслу Еврокомиссии, и должна стать «Европейская опора социальных прав»).

В-третьих, весомый фактор риска – продолжающаяся деформация Европейской социальной модели – той «несущей конструкции» общего социального пространства ЕС, без которой его измерение может стать абсолютно другим, не способствующим усилению ЭВС.

В-четвертых, риски связаны с расширением в европейском обществе новой страты – прекариата, т.е. людей, не имеющих постоянной работы, заработка или дохода, а также социальных гарантий, профессиональных и карьерных перспектив.

Одной из ключевых причин прекаризации называют распространение в Евросоюзе форм гибкой занятости (частичной, дистанционной, временной занятости и др.) в рамках активно реализуемой им в последние годы политики «флексикьюрити» [5]. Поскольку именно на этой политике делается упор в «Европейской опоре социальных прав», это может привести к разбалансировке структуры европейского общества за счет увеличения доли «социально опасного» прекариата и затормозить продвижение по пути укрепления социального измерения ЕС, заявленному руководством Еврокомиссии.

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ

1. Completing Europe's Economic and Monetary Union. Report by Jean-Claude Juncker in close cooperation with Donald Tusk, Jeroen Dijsselbloem, Mario Draghi and Martin Schulz. – European Commission, June 2015. – 23 pp.
2. Launching a consultation on a European Pillar of Social Rights / COM(2016) 127 final. –European Commission, 8 March 2016. – 11 pp.
3. First preliminary outline of a European Pillar of Social Rights / COM(2016) 127 final. Annex 1. – European Commission, 8 March 2016. – 18 pp.
4. Seikel D. The European Pillar of Social Rights – no ‘social triple A’ for Europe // Social Platform: [веб-сайт социальных НГО ЕС]. – 24 March 2016. – Доступ к ресурсу: <https://www.socialeurope.eu/2016/03/european-pillar-social-rights-no-social-triple-europe/>
5. Бринцева Е.Г., Глибовец В.Л. Региональные особенности прекаризации современного общества в странах Европейского Союза / Международная и национальная экономика. Текущие научные проблемы Восточной Европы. – Люблин, 2013. – С. 33-42.

УДК: 338.45.01 (061.1ЄС)

НОВА ГЛОБАЛЬНА ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ КРАЇН ЄС

Вітер І.І.

к.е.н., с.н.с., доцент,

провідний науковий співробітник

Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України»

Постіндустріальна економіка, до якої перейшли країни ЄС, передбачає зростання сфери послуг як у структурі ВВП, так і в структурі зайнятих. Сьогодні більша частина ВВП країн ЄС (близько 71,5%) створюється у третинному секторі економіки, на частку вторинного сектора припадає (в середньому) 26,7%; відповідні тенденції спостерігаються й в структурі зайнятості за секторами економіки.

В той же час на початку ХХІ ст., в обстановці нового витка науково-технічної революції, позиції будь-якої країни або регіонального економічного об'єднання в конкурентній боротьбі на світовому ринку вирішальною мірою визначаються станом їх промислового і науково-технічного потенціалу, здатністю підприємств гнучко міняти свою виробничу структуру відповідно до потреб часу. Саме тому промисловість залишається ключовою сферою економіки Союзу, матеріальною базою та важливим інструментом інтеграції країн-членів та угруповання в цілому в глобальну економіку, а рівень розвитку промисловості значною мірою визначає якість життя населення ЄС. Більше того, промислове виробництво – необхідний елемент

економічної безпеки будь-якої країни.

За цих умов, реалізуючи промислову та структурну політику, країни ЄС стикаються з певним протиріччям: активно формуючи економіку постіндустріального типу, вони поступово втрачають свою матеріально-технічну базу, в першу чергу – промисловість, їх економіка стає все більш віртуальною та неконтрольованою, що представляє загрозу для майбутнього європейських країн та ЄС в цілому. Таким чином, на порядку денному Європейського Союзу постає *нова глобальна індустріалізація*, яка має вирішити це протиріччя з урахуванням нових світових реалій та досягнень НТП. Значну роль в цьому процесі має відігравати модернізація європейської *промислової політики*.

Зазначимо, що промислова політика як частина економічної політики європейських країн розробляється й успішно проводиться в життя вже не перший рік. Проте активна розробка перспективної промислової політики з упором на розвиток провідних наукоємних галузей почалася по суті тільки у 90-х рр. ХХ ст. після завершення формування єдиного внутрішнього ринку ЄС, коли в промисловій політиці Співтовариства запанував *новий підхід*, що характеризується акцентом на вільну конкуренцію в рамках відкритого ринку і застосування так званих горизонтальних заходів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва й впровадження передових технологій у всіх галузях промисловості. Цей підхід отримав відображення в Маастрихтській угоді (1992 р.), яка проголосила підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств Співтовариства головною метою промислової політики і в якій вперше з'явився спеціальний розділ «Промисловість».

Проблема ефективності промислової політики ЄС знайшла своє відображення в наступних програмних документах Союзу. Значним імпульсом до подальшого розвитку промислової політики ЄС виступила Лісабонська стратегія (2000 р.), яка ставила за мету перетворити економіку Союзу на найбільш конкурентну економіку в світі й передбачала перехід до конкурентної, динамічної економіки, яка базується на знаннях. Фактично стратегія визначила місце й роль економіки ЄС у світовому господарстві як економіки знань, її міжнародну спеціалізацію на виробництві високотехнологічних продуктів, що неможливо без розвитку сучасної промисловості. В рамках Стратегії були визначені *нові напрями інноваційної політики*, а також – основні завдання стратегічної промислової політики, серед яких: отримання максимальної користі від інновацій на рівні держав-членів та рівні ЄС, формування сприятливого середовища для створення й розвитку інноваційних підприємств.

Починаючи з 2005 р. Європейським парламентом прийнято ряд резолюцій щодо необхідності зміцнення промислової політики ЄС, проблемам здійснення промислової політики були присвячені спеціальні повідомлення Єврокомісії 2002, 2004, 2005, 2010 рр., де зазначено, що вона відіграє ключову роль у справі формування конкурентоспроможної та динамічної наукомісткої економіки розширеної Європи [2].

Сьогодні велику надію покладено на стратегію «Європа-2020» (2010 р.), особлива роль у якій відводиться *новій промисловій політиці ЄС*, що передбачає подальшу модернізацію систем державних закупівель, державної підтримки й інших правил конкуренції, спрощення і інтернаціоналізацію діяльності МСП, забезпечення ефективного доступу до єдиного ринку, розвиток європейської стандартизації, становлення інструментів для вирішення глобальних завдань і проектів – «Галілео» і ГМЕД (Глобальна система моніторингу довкілля). Така політика стимулюватиме відновлення економіки та зайнятості, забезпечуючи розвиток промислової бази в країнах ЄС на світовому рівні. Єврокомісія у повідомленні «Європа 2020. Стратегія гармонійного, сталого і всеосяжного зростання» віднесла промислову політику до семи головних ініціатив нової європейської стратегії, підкресливши, що ця політика

покликана створювати «...найкращі умови для збереження й розвитку сильної, конкурентоспроможної і диверсифікованої виробничої бази в Європі, а також – для підтримки переходу виробничих секторів до більшої енергетичної та ресурсної ефективності» [3].

З 1 січня 2014 р. почато реалізацію нової програми «Горизонт 2020», яка поєднує в собі рамкові програми ЄС із наукових досліджень і розробок, із конкурентоспроможності та інновацій, а також Європейський інститут інновацій і технологій. Цілями цієї програми виступають генерування передових знань, досягнення індустріального лідерства, вирішення соціальних проблем, а пріоритетами – високоефективні технології – еко-, нано-, біо- та інформтехнології. Крім того, увага буде зосереджена на вирішенні соціальних і глобальних проблем – «зеленій» енергетиці, транспорті, змінах клімату, старінні населення тощо [4].

Таким чином за час існування ЄС відбувалася певна еволюція промислової політики, було розроблено немало концепцій і програм підвищення ефективності промисловості, пристосування її до глобальних змін і викликів з боку конкурентів на глобальному ринку. Не всі ці концепції і програми були реалізовані повною мірою, ряд проблем досі залишаються невирішеними (проблеми ресурсів, «старих» галузей, продуктивності праці та підвищення ефективності виробництва; введення нової стратегії дослідження та інновацій; екологічні проблеми тощо) та вимагають нових підходів. Перед Європейським Союзом стоїть завдання постійного перегляду промислової політики, її адекватного реформування відповідно до глобальних цілей та стратегічних пріоритетів Союзу. За таких умов *промислову політику можна дорівняти глобальній стратегії.*

Література:

1. Industrial policy in an enlarged Europe: Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions [Electronic resource] // European Commission. – Brussels, 2002. – 39 p. – Mode of access : <http://ec.europa.eu/research/era/docs/en/ec-era-partnership-1.pdf>.
2. Europe 2020 : A strategy for smart, sustainable and inclusive growth [Electronic resource] // European Commission. – Brussels, 2010. – 37 p. – Mode of access: <http://issuu.com/partyofeuropeansocialists/docs/europe2020>.
3. Новая рамочная программа Европейского Союза по научно-технологическому и инновационному развитию «Горизонт 2020» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://rosmu.ru/activity/attach/events/898/gorizont_2020.pdf.

АДАПТАЦІЯ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ ДО ПРАВИЛ ЄС

Шнирков О.О.

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки Київського національного торговельно-економічного університету

Економічна асоціація України з Європейським Союзом означає інтеграцію національної економіки країни до єдиного внутрішнього ринку ЄС без набуття членства в Союзі. Поглиблена та розширена зона вільної торгівлі між Україною та ЄС характеризується не тільки й не стільки лібералізацією взаємної торгівлі, скільки регуляторною конвергенцією, системною адаптацією економічної політики України

до стандартів та правил Європейського Союзу. Реалізація положень економічної частини Угоди про асоціацію України з ЄС фактично означатиме набуття країною фундаментальних ознак європейської моделі соціально-економічного розвитку.

В умовах лібералізації міжнародної торгівлі середній рівень тарифного захисту ринку промислових товарів в ЄС для України є незначним і майже не виливає на об'єм торгівлі. Тому основними перешкодами у торгівлі промисловими товарами з ЄС є не імпорتنі тарифи, а саме технічні бар'єри.

Інтегральною складовою Угоди про асоціацію між Україною та ЄС будуть положення Угоди про зону вільної торгівлі (Угода про ЗВТ). Згідно з практикою укладання подібних угод, додатком до положень Угоди про ЗВТ є Угода про взаємне визнання сертифікатів відповідності на промислову продукцію (*Agreements on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Goods* - АСАА). Така угода укладається в формі Протоколу щодо оцінки відповідності та прийнятність промислової продукції. Такі угоди укладались Європейським Союзом з країнами, які були кандидатами на членство в ЄС, та країнами Середземномор'я в тому числі з країнами північної Африки і дали змогу продукції, що охоплювалась цими угодами, вільно просуватись на внутрішньому ринку ЄС без додаткових процедур сертифікації та оцінки відповідності.

В Євросоюзі створена система технічного регулювання, яка на сьогодні у світі розглядається, як найбільш ефективна модель для міжнародного співробітництва, оскільки визначально створювалась для формування єдиного економічного простору.

Поточне співробітництво України та ЄС у сфері технічного регулювання здійснюється в рамках чинного Порядку денного асоціації Україна – ЄС, реалізації програми бюджетної підтримки (І фаза) «Сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС», спільних проєктів причетних відомств України та окремих держав-членів ЄС. Загальною метою такого співробітництва є наближення законодавчої бази України у сфері технічного регулювання до вимог ЄС та СОТ, у тому числі, перехід від обов'язкової сертифікації до оцінки відповідності, прийняття технічних регламентів, узгоджених з Директивами Нового Підходу ЄС, перегляд і заміна старих стандартів (ГОСТ) та запровадження стандартів ISO (International Organization for Standardization) та Європейських стандартів, створення системи ринкового нагляду, оновлення та модернізація матеріальної бази, реформування та зміцнення інституціональної бази забезпечення якості тощо.

Таким чином, Україна взяла на себе чіткі зобов'язання по гармонізації власного законодавства в сфері технічних регламентів, стандартів і оцінки відповідності з законодавством ЄС. Процес гармонізації здійснюватиметься Україною в односторонньому порядку

Перехід на технічні правила і стандарти Європейського Союзу в контексті створення всеосяжної зони вільної торгівлі буде супроводжуватися певними труднощами. Подолання цих труднощів буде на пряму залежати від української влади, від можливості та готовності вітчизняних виробників до структурних змін, а також від розуміння та готовності самих українців.

Список використаної літератури

1. Кабінет міністрів України, розпорядження №844р від 19. 08. 2015 року про «Стратегію розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року».
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим

доступу:

<http://comeuroint.rada.gov.ua/komevrint/doccatalog/document;jsessionid=92F3367443C120648A8A50B0E9275CB7?id=56219>

3. Jocelyn Guitton. What Can Ukraine Expect from the Forthcoming Trade Agreement with the EU. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://voxukraine.org/2015/07/01/what-%D1%81an-ukraine-expect-from-the-forthcoming-trade-agreement-with-the-eu/>

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГІВ НАРАХУВАННЯ ВАРТОСТІ НА ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЄС

Хмара М.П.

к.е.н., доцент кафедри міжнародного бізнесу Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Глобальні ланцюги нарахування вартості пропонують (надають) можливості країнам, що розвиваються приєднатися до міжнародної економіки за більш низькими цінами, але прибуток від інтеграції не автоматичний. Але не всі країни здатні приєднатися до GVCs. Участь в GVCs має певні ризики. Це як правило збільшує уразливість глобальних ділових циклів та руйнує мережі поставок. Крім того це може призвести до негативного впливу на нерівність розподілу доходів в країні та збільшити ризик, який призведе до соціальної нерівноваги. Цікавість до GVCs збільшилась за останні 10 років. Частка імпорту компонентів надає приблизне уявлення про участь країн в міжнародних виробничих мережах. Світовий імпорт компонентів постійно збільшувався за минуле десятиліття.

Зменшення частки торгівлі компонентами країн, що розвиваються відбувається головним чином за рахунок збільшення імпорту розвинутих країн G20. Китай-основний драйвер зі збільшення частки торгівлі компонентами серед розвинутих країн. Його частка збільшилась майже в п'ятеро, приблизно від 3% в 1996 до 15% у 2012 році. Всі економічні системи, крім Південної Африки та Камбоджі збільшили свою участь в GVCs. Республіка Корея, Філіпіни, Індія, Китай збільшили участь в GVCs. Потоки напівфабрикатів з'єднують країни/сектори, викривають ступені вертикальної спеціалізації, а також географію мереж.

Використовуючи альтернативні дослідні методи аналізу даних визначають різні групи експортерів. Перша група експортерів представлена країнами з розвинутою економікою, наділеними природними ресурсами та маючи активний торгівельний баланс. Центром цієї групи є Латиноамериканські країни, такі наприклад як Аргентина. До складу другої групи входять невеликі експортери, які інвестують в наукові розробки. Це Центральноєвропейські країни. Ірландія та Люксембург формують окрему, спеціальну групу за рахунок невеликих територіальних розмірів та глибокої інтеграції в ланцюгах нарахування вартості ЄС.

Дані зазначають про значне збільшення GVCs між країнами, що розвиваються. Частка торгівлі компонентами між країнами, що розвиваються збільшилась приблизно з 6% в 1988 році до 25% у 2013 році. Частка торгівлі напівфабрикатами між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються збільшилась з 30% до 40% за цей самий період. Збільшення частки торгівлі напівфабрикатами між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються відбувається головним чином за рахунок

зусиль GVCs. Коста-Ріка доволі часто згадується як приклад потужної інтеграції до міжнародних систем постачання. Більш ніж 40% загального експорту країни пов'язані з GVCs.

Ланцюг створення вартості туризму включає послуги, пов'язані з організацією мандрівок, яка часто залучає міжнародних турагентів та туроператорів, міжнародні перевезення та безліч інших послуг. Крім того туризм приносить користь національній економіці, сприяє розвитку інших секторів економіки, таких як сільське господарство (наприклад доставка продовольства в готелі), будівництво, комунікації, проведення конференцій. Попит на дані послуги, деякі з яких працемісткі, створює можливості працевлаштування, спеціально для людей з середньою професійною кваліфікацією в сільських районах. Камбоджа, Танзанія та Уганда – найбільші експортери послуг туризму.

До речі, не було якісно доведено, призводить чи участь в GVCs до зростання. Але певні дослідження передбачають, що участь в GVCs можливо бути пов'язаною з більш значним зростанням. Міжнародний валютний фонд зазначає, що зростання виробництва пов'язано зі збільшенням кількості експорту, що є перевагою GVCs. Країни які активно беруть участь у GVCs зазвичай більш багаті ніж країни з пасивною участю. Країни котрі пристосувались до нових тенденцій глобальних ланцюгів нарахування вартості, замість індустріалізації, мають кращі результати в наведених секторах.

Для того щоб об'єднатися в GVCs, країна повинна бути або повинна стати конкурентоздатною на міжнародних ринках у певній сфері своєї діяльності. Інтеграція в GVCs призводить до динамічного розвитку прибутку від здійснення торгівлі. Людський капітал та технології – ключові фактори зростання. Наприклад, кращими експортоорієнтованими продуктами Китаю 20 років тому були одяг та текстильні вироби, а на сучасному етапі – це офісне обладнання. Приклад економічного успіху Коста-Ріки полягає у інвестиціях в освіту, розповсюдження вивчення англійської мови, стабільність політичної ситуації, низький рівень корупції та податків. Здатність Коста-Ріки залучити Intel, призвела до значних інвестицій в країну. Інтеграція в GVCs може бути найбільш вигідною для бідних країн, які не мають виходу до моря або острівних країн, яким не достатньо транспортної інфраструктури, а вартість доставки залишається значною.

Інтеграція GVCs стимулює створити можливості доступу до великих міжнародних ринків та створює прибуткові можливості. Дані можливості будуються різним чином, вони можуть включати навчання робітника, взаємодію з постачальниками та т.ін. Корисні організації в цьому відношенні – це ті організації, котрі надають технологічні послуги, такі як метрологія, стандарти перевірки та гарантії якості, а також технічне та організаційне консультування. Крім того, деякі можливості можуть бути набуті через пряму взаємодію з іноземними клієнтами. Через дані взаємодії GVCs надають інформацію про вимоги міжнародного ринку з точки зору продуктів, процесів, технологій та стандартів. Коста-Ріка змогла побудувати значне конкурентне середовище у більшості секторах економіки. Вчені констатують, що головні експортні продукти більшості успішних країн, що розвиваються змінилися за останні 20 років. Деякі країни з низьким доходом, наприклад країни Африки-Єфіопія, Кенія та Танзанія, тепер покращили свої можливості для того щоб досягти інтеграції в GVCs в багатьох сферах. Їх показники є вкрай важливими для створення позитивних прецедентів в межах Африки.

Ключове питання для країн, що розвиваються – це те, що прибуток в глобальних ланцюгах нарахування вартості розподіляється нерівномірно. Постачальники в країнах, що розвиваються виробляють прямо або опосередковано для головної

компанії в GVCs. Що відрізняє головні фірми – це те, що вони управляють доступом до головних ресурсів, таким як, дизайн продукту, нові технології, фірмові знаки та споживчий попит. Головні фірми в GVCs як правило не задіяні у самому виробничому процесі, вони тільки постачають технічні вимоги підрядникам розвинутих країн, які і здійснюють виробництво.

Список використаних джерел

1. Солонінко К. С. Міжнародна економіка/ Навчальний посібник/ Київ - 2008/Кондор/- с. 321.
2. Coe N. M., Hess M., Yeung H. W.-C., Dicken P., Henderson J. ‘Globalizing’ regional development: a global production networks perspective// Transactions of the Institute of British Geographers, Vol. 29, No 4 (2004). Pp. 468-484
3. UNCTAD / World Investment Report 2013
4. Абони Д. Оценка рынков, технологий, опыта. Роль глобальных цепочек начисления стоимости [Електронний ресурс] // Д. Абони, 2007. – № 1. – Режим доступу: <http://www.adb.org/Documents/Translation>
5. В борьбе за место в глобальной цепочке создания стоимости [Электронный ресурс] // Мосты. Аналитика и новости о торговле и устойчивом развитии. – Выпуск 3. – Июнь 2015. – ICTSD. Международный центр по торговле и устойчивому развитию. – Женева, Швейцария. – 32 с. – Режим доступа: http://www.ictsd.org/sites/default/files/review/Mosty%20June%202015_0.pdf

УДК 338.48:379.845 (477)

АГРОТУРИЗМ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Оліховська М.В.

к.е.н., доц. каф. менеджменту організацій

ПАТ “ВНЗ “Міжрегіональна академія управління персоналом”

Львівський інститут

Туризм відіграє одну із головних ролей як у світовій економіці, так і в суспільстві загалом. Останнім часом ця галузь економіки розвивається швидкими темпами і в найближчий час вона стане найбільш важливим її сектором. Розвиток туристичних послуг у світі за останні роки стрімко зріс. Різноманітність даних послуг вражає, в останні роки значно зріс інтерес до туризму на селі, особливим видом якого є агротуризм.

Питаннями розвитку міжнародного туристичного бізнесу в цілому відображено у працях відомих зарубіжних науковців-дослідників, зокрема А. Е. Дайнеко, Е. В. Данилової, А. Є. Кудасової, В. Ф. Медведєвої, С. І. Міхневича, А. Н. Тури, С. С. Полоніки, В. В. Почекіної, В. М. Руденкової, Г. А. Шмарловської, В. Н. Шимової, Ю. П. Якуба та інші.

Агротуризм – саме та нова сфера діяльності і дослідження, де прослідковується взаємовідносини економічного та економічного характеру, як світового, так і національного рівня, зокрема надання внутрішніх та міжнародних туристичних послуг, розвитку економіки регіонів і сільськогосподарського виробництва,

вирішення глобальних екологічних і соціальних проблем, збереження культурних та національних традицій [3, с.18]. Аграрний туризм – це низка послуг, які сільськогосподарські виробники і сільська громадськість надає туристам з метою задоволення їхніх потреб в рамках проведення вільного часу через організацію побуту туристів у власному господарстві селян.

У Проекті Закону України «Про аграрний туризм та агротуристичну діяльність» агротуризм визначається як вид туризму, як відпочинкового, так і пізнавального характеру, пов'язаний з використанням майна особистих селянських господарств, що передбачає здійснення агротуристичної діяльності під час тимчасового перебування туристів у сільській місцевості.

Аграрний туризм належить до одного із видів туризму та включає у своє поняття сутність сільського, екологічного та зеленого туризму. Його відмінна особливість, що відрізняє від інших видів туризму полягає у можливості туриста взяти участь у технічних процесах виробництва сільськогосподарської продукції (наприклад, виготовлення домашнього сиру чи ковбаси тощо). Цей вид туризму є ефективний для агрогосподарства, оскільки служить додатковим заробітком для власників та корисний для відвідувачів, створюючи культурний та оздоровчий ефект. Загалом туризм в аграрній сфері визначається потужним чинником покращення екології, сільської місцевості та соціально-економічного розвитку суспільства.

Таким чином, агротуризм поєднує інтереси трьох зацікавлених сторін:

- міських жителів – у потребах в здоровому, цікавому, спокійному і дешевому відпочинку;
- селян – у додаткових джерелах доходів, підтримці господарств і поповненні сімейного бюджету;
- сільської громади – у піднесенні добробуту людей, появі нових робочих місць і наповненні місцевих бюджетів [2].

Країни ЄС активно підтримують сільське населення, що займаються агротуризмом великою кількістю фінансових траншів та субсидій. Основною задачею для держав є забезпечення розвитку та повноцінне функціонування сільських територій, вирішення проблем бідності, ріст доходів сільського населення, розвиток підприємства та інше.

Окрім цього, туризм в аграрній сфері ефективно впливає на соціально-економічне життя сільської місцевості, зокрема селяни розвивають власні традиції, обряди, а також зберігають культурні цінності свого регіону.

Варто відмітити, що на розвиток агротуризму впливають такі фактори:

1. природно-ресурсні цінності регіону (особливості сільського господарства місцевості, природні та ресурсні умови територіального розміщення села);
2. культурні цінності місцевості (музеї, об'єкти архітектурної пам'ятки, храми, будинки культури);
3. духовна спадщина (особливість мови, звичаїв, культури, обряди регіону).

Для успішного розвитку агротуризму на селі необхідно, щоб селяни усвідомили той факт, що дані три категорії ресурсів відносяться до таких, якими можна торгувати, і які приносять досить великі прибутки.

Іншими необхідними передумовами розвитку агротуризму є:

1. Нічлігова база з різним стандартом.
2. Харчова база (продуктові крамниці, ресторани, бари, кафе тощо.)
3. Розвинена система послуг (пошта, банки, бібліотеки, прокат спортивного обладнання тощо.)

4. Система інформації (наявність довідкової інформації для туристів про різноманітність туристичних шляхів, культурних заходів, що відбуваються в даному регіоні) [2].

З усіх закордонних країн для України найбільше значення має досвід, набутий нашим безпосереднім сусідом — Польщею.

Отже, підсумувавши вищесказане, можна зробити висновок, що для перспективного розвитку туристичного бізнесу в аграрній сфері державі необхідно розробити нормативно-правове врегулювання агротуризму. А саме, створити сприятливі умови для функціонування підприємств аграрного туризму, зокрема надання кредитів, пільг та іншої фінансової допомоги на розвиток.

Список використаної літератури:

1. Coase R. The Problem of Social Cost // Journal of Law and Economics. – 1960. – Vol. 3. – № 1. – P. 1 – 44.
2. Eggertsson T. Economic Behavior and Institutions: Principles of Neoinstitutional Economics. – Cambridge : Cambridge University Press, 1990.
3. Kaufmann D., Kraay A., Mastruzzi M. The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues. – 2010. – Sept. – P. 1–2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.govindicators.org>.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Святюк О. Р.

кандидат економічних наук, доцент,

Качура А.А.

студентка 3 курсу напряму «Менеджмент»,

Львівський державний університет внутрішніх справ

Євроінтеграційні прагнення України є реаліями політичного сьогодення. Європейські орієнтири набули актуального практичного втілення у низці рішень та дій як української держави, так і офіційних органів Євросоюзу. Перед Україною постали завдання набуття нової якості економічного зростання та здійснення структурних економічних перетворень з метою підвищення конкурентоспроможності на загальноєвропейському ринку.

Процес характеризується формальними процедурами, які мають бути виконані. Тому стратегія європейської інтеграції є негнучкою та фрагментарною, призводить до втрати послідовності та ефективності цієї стратегії [2].

Розвиток соціально-економічних перетворень в Україні, зростання відкритості її економіки та посилення конкурентної боротьби на національному та міжнародних ринках створили умови, за яких формування в Україні як однієї з найбільших держав Європи сучасного громадянського суспільства та конкурентоспроможної динамічної економіки європейського зразка – практично єдиний шлях збереження національної політичної й суспільної ідентичності та єдності. Альтернативою є вихід нашої держави з поміж суб'єктів світової геополітики, фрагментація її між сферами впливу регіональних сил, занепад національної економіки та соціальні катаклізми. Вирішуючи ці проблеми, Україна прямує до створення економіки європейського

рівня, створює реальне підґрунтя власної інтеграції з ЄС [1].

Наявність євро інтеграційного орієнтиру надає політиці держави у сфері економічних та соціальних перетворень належної цілеспрямованості та послідовності. Таким чином, євро інтеграційний курс України є комплексом викликів, на які необхідно шукати відповіді.

Євросоюз є досить складним політико-економічним конгломератом, який прагне відшукати засади власної цілісності. Країна, яка заявляє про своє бажання стати складовою європейського простору, має не лише не вносити дисбалансу в його систему, але й підтримувати стабільність у регіоні, бути аргументом у глобальній конкуренції міжнародних «центрів сили» [9].

Запровадження комплексу європейських норм і стандартів, які мають бути дотримані в Україні, нерозривно пов'язані зі здійсненням структурних реформ, спрямованих на лібералізацію економіки, поліпшення підприємницького клімату в країні, створення ефективного конкурентного внутрішнього ринку, удосконалення податкової системи, розбудову фінансових інститутів, радикальне підвищення ефективності соціальних видатків та організаційну перебудову соціальної сфери тощо [3].

Україна має продемонструвати власну спроможність до цілеспрямованих та послідовних кроків не лише держави, а й усього суспільства у напрямі адаптації до критеріїв європейської інтеграції, концентрації зусиль вітчизняного бізнесу навколо завдань національного соціально-економічного розвитку в річищі євро інтеграційних орієнтирів.

Важливим для країни оволодіння сучасними чинниками конкурентоспроможності. Зберігаючи свою нинішню зовнішньоекономічну спеціалізацію, Україна, як вже зазначалося, може розраховувати здебільшого на роль периферійного додатку, а не рівноправного члена Євросоюзу. Про це свідчать особливості торговельної співпраці з ЄС.

Особливістю є готовність ЄС до розвитку партнерських економічних відносин з Україною. Це потребує від Євросоюзу чіткого бачення майбутнього місця України в Об'єднаній Європі, побудови адекватної політики, яка сприятиме практичному просуванню нашої держави шляхом європейської інтеграції. Очевидно, пошук відповіді на цей виклик – спільна справа України та ЄС.

Відносно торговельно-економічних зв'язків, то Україна співпрацює з ЄС у різних сферах діяльності таких як: співробітництво у сфері послуг, транспорту, у справах юстиції, свободи та безпеки, у фінансовій сфері. Аналізуючи торговельні зв'язки видно, що сума експорту в ЄС в 2014 році становила 20 302,1 млн. дол., а імпорт 23 995,3 млн. дол., сальдо відповідно становило 3 693,2 млн. дол. [8].

На сьогоднішній день вже було зроблено декілька кроків щодо вирішення питання безвізового режиму. Єврокомісія відзвітувала 18 грудня 2015 року про початок безвізового режиму в Україні та продовження економічних санкцій проти Росії. Україна отримала схвальний звіт, в якому йшлося про те, що Київ створив усі необхідні умови для запровадження безвізового режиму із Європою. А тому, комісія з початку 2016 року рекомендуватиме Європейській Раді і Європарламенту виключити Україну зі списку країн, громадяни якої мають обов'язково отримувати візи.

Зазначений орієнтир має бути врахований у процесі кінцевого формування нової посиленої угоди між Україною та ЄС щодо практичного формування зони вільної торгівлі нашої держави та Європейського Союзу.

Активізація торгівлі з ЄС може стати сприятливим чинником для української економіки у період після кризового відновлення. Проте це можливо лише за умови

забезпечення поступовості у зниженні рівня тарифного захисту українського ринку та адекватного перехідного періоду, протягом якого має відбуватися досягнення економікою України системних параметрів конкурентоспроможності.

Окремого вивчення потребують питання обмеження експорту в ЄС на законодавчому рівні, на протипагу необмеженого ввозу товарів іноземних виробників.

Список використаних джерел:

1. Васильченко О.А. Шляхи інтеграції України до ЄС / О.А. Васильченко // Економіка та держава. – 2011. – №8. – С. 36-38.
2. Гончаренко, Н. І. Інтеграційний вектор України: гравітаційна модель зовнішньої торгівлі країн Європейського Союзу та України / Н. І. Гончаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 1. – С. 78–84.
3. Горбенко Ю.В. Тенденції інтеграції України у світовий простір / Ю.В. Горбенко // Економіка України. – 2010. – № 10. – С. 12-14.
4. Гальперіна, Л. Європейський вибір України та можливості дотримання Маастрихтських критеріїв з точки зору внутрішньої макrorівноваги / Л. Гальперіна // Стратегія розвитку України. – 2010. – № 1. – С. 35–41.
5. Єгоров, І. Ю. Україна в світлі європейських індикаторів науково-технічного розвитку / І. Ю. Єгоров // Наука та наукознавство. – 2011. – № 1. – С. 3–10.
6. Калина, М. Євроінтеграційна політика України в контексті необхідності досягнення відповідності копенгагенським критеріям Європейського Союзу / М. Калина // Вісник НАДУ при Президентіві України. – 2010. – № 1. – С. 346–352.
7. Ковальова, О. О. Європейська стратегія сусідства: нові можливості для України / О. О. Ковальова // Стратегічна панорама. – 2009. – № 4. – С. 29–34.
8. Лук'яненко Д.Г. Інтеграція України у сучасні системи господарських зв'язків / Д.Г. Лук'яненко // Основи ринкової економіки. – 2011. – № 5. – С. 28-30.
9. В.І. Невмержицький, М.Б. Гецілевич // Інноваційний потенціал соціально-економічного розвитку України в умовах глобалізації: Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця: Центр підготовки наукових та навчально-методичних видань ВТЕІ КНТЕУ, 2012. – Ч. 1. - 500 с.

УДК 65.011.3

МОДЕЛЬ ВИБОРУ ПАРТНЕРІВ ПРИ ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЧНИХ БІЗНЕС-АЛЬЯНСІВ

Балан В.Г.

к.ф.-м.н., доцент,

доцент кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Посилення глобалізаційних процесів, зміщення акцентів із матеріальних та фінансових ресурсів на інтелектуальні та знаннєві активи, докорінна трансформація традиційних моделей і механізмів функціонування підприємств у конкурентному середовищі та перетворення природи самої конкуренції зумовлюють необхідність вирішення проблеми впровадження нових форм реалізації економічних інтересів компаній і фірм. При цьому все частіше розглядається інтеграція як один з ключових

напрямок розвитку підприємств. Використання інтеграційних форм розвитку спонукає їх учасників вести постійний пошук найбільш ефективних форм співпраці. При цьому виникає необхідність у використанні таких організаційних форм інтеграції, які були б гнучкими й найбільшою мірою відповідали сучасним реаліям. Такими формами є стратегічні альянси, які у світовій економіці розглядаються як одна з фундаментальних основ її розвитку.

На думку автора, стратегічний бізнес-альянс (SBA) – це об'єднання двох або більше підприємств-партнерів, яке базується на використанні потенціалу синергії при їх стратегічній взаємодії у визначених сферах діяльності й дає їм змогу ліквідувати прогалини у власному ланцюжку цінностей та посилити наявні чи отримати бажані конкурентні переваги.

Численні дослідження показують, що в даний час близько 60% альянсів не виправдовують очікувань на самому початку своєї діяльності або переглядають раніше узгоджені цілі своєї діяльності. Однією з їх основних проблем або часто й причиною розпаду окрім розміру альянсу, внутрішньої конкуренції та складності управління є якість партнерів по альянсу. Саме тому до вибору партнерів доводиться підходити вкрай прагматично й виважено. Вони мають доповнювати можливості одне одного.

Одним із основних мотивів створення стратегічних альянсів є отримання синергічних ефектів. Найважливішими синергічними вигодами, які необхідно мати на увазі при виборі партнерів по стратегічному альянсу, є: доступ до фінансових ресурсів партнера; доступ до каналів маркетингу і продажів партнера і його становища на ринку; доступ до продуктів, технологій та інтелектуальної власності партнера; нові ринки для товарів і нові товари для покупців; посилення бренду на ринку за допомогою каналів партнера; прискорення розробки нових продуктів і вихід з ними на ринок; скорочення вартості та ризику науково-технічних розробок і створення радикально інноваційних технологій; швидке досягнення критичної маси і потрібних масштабів; встановлення технологічних стандартів у галузі та випуск перших продуктів, що відповідають цим стандартам; утилізація побічних продуктів; доступ до професійних знань та менеджерської майстерності.

Запропонована модель вибору партнерів для формування стратегічного бізнес-альянсу дає змогу вирішити низку проблем із майбутньою життєздатністю та ефективністю функціонування створеного SBA та зменшити ймовірність його руйнування в майбутньому (рис. 1).

Рис. 1. Базові елементи моделі вибору партнерів по стратегічному бізнес-альянсу.

На рис. 2 відповідно до запропонованої моделі представлена розроблена автором методика, яка дає змогу вирішити низку процедурних питань, пов'язаних із підготовкою рішень щодо вибору компаній-партнерів для створення стратегічних бізнес-альянсів.

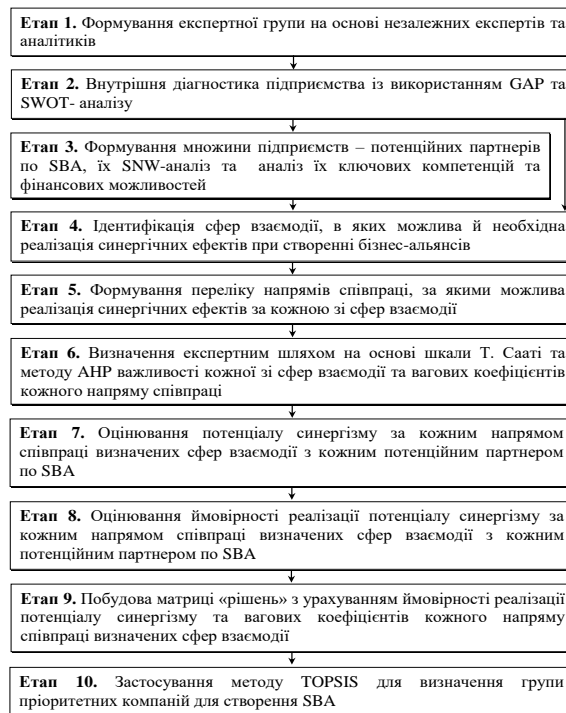

Рис. 2. Методика вибору партнерів по стратегічному бізнес-альянсу

Зазначимо, що вибір партнерів по стратегічному альянсу, окрім урахування потенціалу синергізму за напрямками можливої взаємодії та співпраці, має бути елементом стратегії розвитку підприємства та узгоджуватися з стратегічними цілями та корпоративними цінностями підприємства.

УДК 339.97

ПРІОРИТЕТИ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ

Жемба А.Й.

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки
Національного університету водного господарства та природокористування

Сучасні світові підходи до людського розвитку потребують створення відповідного інституційного середовища, яке містить в собі як формальні так і неформальні інститути. Їх головна мета досягнення стійкого, гармонійного розвитку, солідарність, кооперація, співпраця, згода та взаємодоповнення, як ключові аспекти взаємодії між роботодавцем та найманим працівником.

Проблеми адаптації України до європейських соціально-економічних стандартів стають найважливішими та найактуальнішими в сучасних умовах. Сьогодні, коли питання євроінтеграції для України стає переважно політичною проблемою на тлі гострого конфлікту між європейською та євразійською інтеграцією, особливо актуальними для країни стають проблеми імплементації економічних та соціальних стандартів світової спільноти. Високий ступінь можливості вирішення цих проблем обумовлена наявністю цілої низки принципів факторів: формуванням довгострокових стратегічних пріоритетів міжнародної політики України, виключно вигідним гео економічним положенням країни в Європі, впевненим просуванням по шляху зміцнення ринкового, соціально орієнтованого господарства, послідовною підтримкою суспільною думкою інтеграційних процесів суто прагматичного забарвлення.

У цілому, інтеграційний вектор України, зафіксований і національними законами, і міжнародними угодами може стати реальністю тільки після виконання таких умов:

- побудова в політичному плані сталої демократичної плюралістичної держави, де б поважалися права людини і були законодавчо захищені національні меншини;
- сталий розвиток ринкової соціально орієнтованої економіки на інноваційній основі;
- функціонування фінансових механізмів в умовах жорсткої конкуренції на тлі протистояння ринкового простору ЄС та МС;
- дотримання або врегулювання попередніх політичних, економічних і валютних союзницьких угод та домовленостей з усіма суб'єктами міжнародного права.

Формальні та неформальні складові інституту людського розвитку, структури, що їх підтримують шляхом системної взаємодії та взаємодоповнення створюють позитивний стимулюючий базис відносин корпорації з акціонерами, працівниками, діловими партнерами, споживачами, місцевими громадами та іншими зацікавленими сторонами, одночасно зменшуючи трансакційні витрати та уникаючи конфліктів між агентами з метою забезпечення сталого розвитку. Коли ж ці механізми не спрацьовують, значні групи населення потрапляють в уразливе становище через надмірну конфліктогенність соціально-економічної та політичної ситуації. Відразу ж виявляються масштабні фінансово-матеріальні та суспільно-психологічні втрати, які суттєво гальмують людський розвиток.

Значною мірою у подоланні цих труднощів може сприяти застосування переваг соціальної відповідальності організацій у всіх сферах життя. Найбільший потенціал мають такі переваги СВ: значне зменшення юридичних ризиків та ризиків, внаслідок соціально безвідповідальних дій; покращення репутації бізнесу та збільшення довіри суспільства на тлі формування сприятливої громадської думки; отримання статусу привілейованого партнера, що дає полегшений доступ до фінансово-економічних ресурсів та значно збільшує конкурентоздатність; можливість генерування інноваційних ідей та згуртування наукової еліти навколо вирішення глобальних проблем.

Таким чином, людський розвиток як інноваційна складова національної економіки повинен спиратися на зростання продуктивних сил та підвищення матеріального статку членів суспільства – працівників. Такий процес, заснований на знаннях та освіті сприяє формуванню класу підприємців шляхом дифузії власності, накопичення капіталу, підвищенню підприємницької активності, зростанню антикризової активності менеджерів.

Досвід формування Євросоюзом загальних і універсальних соціально-економічних стандартів переконливо доводить доцільність їх структуризації на основі

визначення тих сфер суспільних відносин, на які вони поширюються, враховуючи систему прав людини. На сьогодні в ЄС виділяють основні (цивільні, політичні, економічні, соціальні, культурні) і допоміжні (екологічні, фізичні, сімейні, особисті) права людини. Під економічними правами розуміють право власності, свободу підприємницької діяльності, право на працю, використання об'єктів публічної власності, права споживачів, а під соціальними – права на соціальний захист і забезпечення, на безпеку та охорону праці, на страйк, житло, охорону здоров'я, освіту (в т. ч. професійну орієнтацію та перекваліфікацію), гідний рівень життя, користування послугами соціальних служб, захист від бідності та соціального відчуження. Приміром, технологічно стандарт щодо тривалості робочого часу формується на основі п.1 ст. 2 ЕСХ (п), де визначено обов'язок держави встановлювати в розумних межах тривалість робочого дня і робочого тижня, поступово скорочуючи їх залежно від продуктивності праці та інших економічних обставин. З іншого боку, не окреслюючи точно гранично допустиму тривалість праці, враховуючи національні особливості, визнається не виправданою ситуація, коли допускається надзвичайно велика тривалість – 16-ти годинний робочий день або 60-ти годинний робочий тиждень. У той же час не встановлюється і мінімальний поріг, однак декларується, що встановлення тривалості робочого тижня менше 40 годин в більшості випадків зменшило б необхідність скорочувати робочий час.

Аналіз процесу формування цього та інших європейських стандартів у соціальній та економічній сферах дозволяє визначити їх як зразкові, нормативно закріплені вимоги, що встановлюють, як правило, верхню і нижню межі у сфері задоволення соціально-економічних потреб людини і мають достатню свободу щодо національної практики їх застосування.

Подібна інструменталізація соціально-економічних процесів характерна для всіх розвинених країн в умовах прискореної глобалізації. Це пов'язано з тим, що виклики глобальної конкуренції і масштаби інтернаціоналізації виробництва неодмінно сприятимуть скороченню державних витрат на соціальні потреби на тлі постійного декларування пріоритету людського розвитку над прискоренням економічного зростання. Тому поява в авангарді промислового виробництва нових наукоємних галузей і секторів економіки, підвищення ролі інновацій та креативності в процесі виробництва, затвердження якісно нової системи освіти і перепідготовки кадрів, становлення культури, охорони здоров'я, туризму і спорту як галузей, що вносять у людський розвиток все більш і більш вагомий внесок, можливе лише за умови глобального управління цим процесом.

Таким чином, політика держави, перш за все, має бути направлена на подолання диспропорцій в структурі економіки і збільшення попиту на інтелектуальну, інформаційну та наукомістку продукцію. Це забезпечить зростання споживчого попиту на продукцію сектору послуг, тим самим зменшуючи негативний вплив на дохідність та збільшуючи зростання рівня добробуту населення. Щодо зрушень у структурі зайнятості економічно активного населення, то важливим завданням держави є створення сприятливих умов для зростання зайнятості в третинному секторі економіки саме інтелектуальною працею. Для цього необхідно підвищити ступінь привабливості та рівень доходів зайнятих цією працею. Інакше кажучи, державна політика має бути направлена на перерозподіл доходної частини бюджету країни на користь тих працівників, які займаються інтелектуальною та науковою працею. УДК 338

НАНОЕКОНОМІЧНІ ПІДХОДИ ДО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Остапенко Т.Г.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту ЗЕД підприємств
Національного авіаційного університету

Кеннет Ерроу визначає наноекономіку [1] як економіку людини. І такий підхід є основним на сучасному етапі розвитку інтеграційних процесів. Відомо, що в епоху глобалізації інтеграційні процеси стають моделлю розвитку світу. Глобальні економіка тільки формується, а глобалізація є напрямом її формування. Глобальна економіка є провідною метою та місією глобалізаційних процесів, коли світ рухається в бік конвергенції – створення єдиної всесвітньої держави (федеративного чи конфедеративного типу).

Історично інтеграційні процеси найбільш чітко проявилися в Західній Європі – своєрідній «лабораторії» моделей і механізмів інтеграції, де остання досягнула найбільш зрілих форм. Господарський комплекс, що організується в Європейському Союзі вважається класичним прикладом реалізації теорій регіоналізму у світовому господарстві [3, с.55].

Слід зауважити, що питання наноекономіки мають бути присутніми у законодавстві і окремих країн, й інтеграційних угруповань, і всього світу в цілому. Звернемося до особливостей глумачення наноекономіки.

Російський вчений Г. Клейнер зауважує [2, с.5], що місце наноекономіки в системі основних розділів економічної науки визначається природним положенням її об'єкта – індивідуума – в системі економічних об'єктів. Він визначає завдання наноекономіки – пояснити та прогнозувати економічну поведінку людини, визначити внутрішні та зовнішні детермінанти і фактори її поведінки в різних економічних ситуаціях, зокрема – з погляду раціональності/ірраціональності. Завдяки наноекономіці ми зможемо виявити вплив діяльності окремих фізичних осіб на поведінку мікроекономічних об'єктів – підприємств, домогосподарств, організацій, визначити внутрішні та зовнішні фактори поведінки покупців. В цьому сенсі наноекономіка природним чином доповнює мікроекономіку. Відповідно, одна з органічних тем наноекономіки – аналіз можливостей мотивації та визначення детермінант поведінки працівників та менеджерів підприємства (у контексті, наприклад, теорії Х-фактора Х. Лейбенстайна).

Економіка людини є системним утворенням і передбачає існування факторів, відносин, процесу, результату, суб'єктів та рівнів, а також об'єкту та предмету.

Слід зауважити, що наноекономіка пов'язана з національною економічною системою, яка характеризується існуванням та взаємовідносинами продуктивних сил, виробничих відносин та відповідного механізму управління. Відомо, що фактори виробництва виступають як продуктивні сили. Продуктивні сили – це сукупність засобів виробництва і людей, які завдяки своїм зусиллям, виробничому досвіду і навичкам, приводять в дію ці засоби виробництва. Із всіх елементів продуктивних сил провідне місце належить людям, робітникам, бо саме вони створюють необхідні суспільні блага. А отже економіка людини – наноекономіка – можна вважати складовою економічної системи. Людина є фактором, знаряддям та результатом економічної діяльності. Людина, як фактор економічної діяльності, визначає те, що лише з її допомогою починає функціонувати процес вироблення благ (а за Арістотелем економіка є системою виробництва благ для задоволення потреб споживачів); людина є безпосереднім гвинтиком виробничого процесу, коли саме від

людини-працівника залежить виконання різних бізнес-процесів (виробничих, розподільчих, обмінних тощо), навіть якщо працюють складні механізми та обладнання, ними керують окремі працівники; людина як результат економічної діяльності є набором властивостей (психологічних, когнітивних, фізичних, професійних, компетентосних тощо) і в результаті економічної діяльності людина стає фахівцем, якого потребують різні господарюючі суб'єкти для подальшої праці за певну винагороду. Наноекономіка розглядає людину в цих трьох якостях – фактор, знаряддя, результат економічної діяльності.

Фактори наноекономіки – це сукупність чинників, від яких залежить розвиток людини як елемента продуктивних сил. Це фактори природного характеру (біологічні, фізичні та ментальні властивості, які стають основним джерелом надбань індивіда); фактори набуті, які розвивають індивідуальність та природні чинники; фактори до яких має бути спроможними націлюватися індивід (чинники-орієнтири, на які мають орієнтуватися індивіди у житті та праці); технологічні чинники (набір технічних чинників – обладнання, та техніки, які розвивають людину та її спроможності); соціальні фактори, як фактори оточення, що впливає на розвиток індивіда та його економічні поведінку; економічні фактори, які визначають рівень життя індивіда та задоволення його потреб та сподівань.

Відносини, в яких живе індивід, - це система стосунків, які витікають від факторів та формують базис наноекономіки. Динамічні підходи до формування наноекономіки залежать від здійснення процесу наноекономіки. Відомо, що процес – це набір дій, які передбачають зміни у бутті. Процес зміни наноекономіки передбачає комплекс дій, які перетворюють економічну поведінку людини від народження (віку можливості сприйняття себе) до завершення активної економічної діяльності (у багатьох випадках – період виходу на пенсію). Процес наноекономіки складається з певних етапів, які перетворюють індивідуума на індивідуальність, це свого роду життєвий цикл еволюції людини як основного суб'єкта наноекономіки.

Так, за процес дорослішання відповідає етап бебі-економіки, коли дитина набуває навичок соціологізації та готується повноцінно вступити у доросле життя і виробити навички економічної поведінки. Коли дитина перетворюється на юнака і вступає у доросле життя після закінчення училища чи університету, відбувається другий етап процесу наноекономіки – ініціалізація. Цей період ініціалізації щодо перших спроб одержати досвід роботи, створити сім'ю та розвинути свій потенціал. Цей етап перетікає у період повноцінного дорослого життя, коли використовуються одержані та набуваються нові навички та характеристики окремої людини.

Дані підходи до визначення наноекономіки мають одержати певне місце в законодавчій системі Європейського Союзу, коли нанорівень економічних відносин має бути представлений у системі тлумачення інтеграційних зв'язків. Європейський Союз вже створив спільні ринки товарів, послуг та факторів виробництва, будучи в межах такого етапу інтеграції, як Спільний ринок. Але інтеграція на рівні людських відносин є наступним кроком її розвитку. Так, Союз, як форма зв'язків, передбачає взаємопереплетення націй та окремих індивідуумів, коли утворюються інтернаціональні сім'ї, або мононаціональні, але із інтеграційними характеристиками космополітизму. Напевне такі відносини є об'єктивними закономірностями розвитку інтеграції. Людина є основним джерелом такого розвитку, коли людина або сприймає або ні наноств'язки, коли створюються домогосподарства як осередки нановідносин. Ці домогосподарства діють на основі законів наноекономіки, які ще будуть відкриті у майбутньому.

Таким чином, Європейський Союз стає на межі введення регулюючих засад щодо впровадження наноекономічних систем у багаторівневі відносини розвитку інтеграції.

Література:

1. K.Arrow. Reflections on the essays. In: Arrow and the Foundation of the Theory of Economic Policy / Ed.: G.R. Feiwel. – L.: Macmillan. 1987.
2. Клейнер Г. Наноекономика. / Г. Клейнер // Вопросы экономики. – 2004. №12. – С. 1-17.
3. Харламова В.Н. Международная экономическая интеграция. Учебное пособие. / В.Н. Харламова, МГИМО. М.: Издательство «АНКИЛ». 2002. 175с.

УДК: 339.977

ТОРГОВЕЛЬНА СТРАТЕГІЯ ЄС НА 2016 РІК – НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Шворак Л.О.

к.е.н., асистент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Т.Шевченка

В жовтні 2015 року Єврокомісія оголосила нову торговельну та інвестиційну стратегію «Торгівля для всіх» у якій визначила свої основні пріоритети у сфері торгової та інвестиційної політики на 2016 рік. Основною метою Єврокомісії при розробці цієї стратегії стало створення більш відповідальної торговельної політики, що заснована на ефективності, прозорості та поширенні європейських цінностей.

Новий підхід базується на розумінні, що торгівля та інвестиції є могутніми двигунами для економічного зростання та створення робочих місць в ЄС. Наразі дослідники прогнозують, що 90% економічного зростання у наступні 10-15 років буде досягнуто поза межами ЄС. Крім того, вже зараз більше 30 мільйонів робочих місць в ЄС створено в галузях, які залежать від експорту. Цей показник на 70% більший за аналогічний у 2000 році.

Експорт з ЄС також сприяє розвитку малого та середнього бізнесу (більше 600 000 підприємств малого та середнього бізнесу, в яких працює більше 6 мільйонів європейців безпосередньо експортують товари з ЄС) та дуже важливий для секторів, які наразі відчувають структурні трансформації (такі як сільськогосподарський сектор). Нарешті, розвиток глобальних виробничих мереж визначає взаємозалежність між експортом та імпортом, а отже також спричинює необхідність подальшого розвитку торгівлі ЄС.

Крім торгівлі, інвестиції є також дуже важливими для розвитку економічного потенціалу ЄС. Закордонні інвестиції допомагають ЄС збільшити свою конкурентоспроможність, а внутрішні інвестиції створюють можливість забезпечити робочими місцями 7,3 млн. працівників в ЄС. Закордонні та внутрішні інвестиції є частиною інфраструктури, що поєднує європейську економіку з глобальними виробничими системами.

Нова торговельна та інвестиційна стратегія ЄС передбачає необхідність інтеграції європейських компаній до глобальних виробничих систем. Це пропонується зробити шляхом розвитку торгівлі послугами, спрощення механізмів

торгівлі цифровими продуктами, підтримки мобільності висококваліфікованих працівників, регуляторної децентралізації, захисту доступу до сировинних матеріалів, захисту інновацій та оптимізації митного контролю.

Послуги створюють 70% ВВП ЄС та їх значення у міжнародній торгівлі постійно зростає. З 2004 р. по 2014 р. експорт послуг з ЄС збільшився в двічі і склав 728 млрд. євро у 2014 р. Запровадження нових технологій передбачає збільшення частки послуг у промисловості та вимагає створення ефективних механізмів лібералізації послуг в ЄС та в усьому світі. 60% прямих іноземних інвестицій ЄС пов'язано із торгівлею послугами, а отже лібералізація торгівлі послугами вимагає відкритості країн до прямих іноземних інвестицій.

ЄС є однією з 25 країн-учасниць СОТ, які наразі ведуть амбітні багатосторонні переговори щодо Угоди про торгівлю послугами (TiSA), що може стати наступним кроком у досягненні домовленостей країнами-учасницями СОТ в рамках Дохійського раунду переговорів. В той же час торговельні угоди ЄС встановлюють необхідність не перешкоджати урядам надавати послуги соціального характеру (вода, освіта, здоров'я, тощо). Наступним пріоритетом ЄС є лібералізація торгівлі цифровими продуктами. До бар'єрів для європейських компаній у цій сфері можна віднести непрозорі правила, втручання урядів, неправомірну локалізацію інформації, вимоги до збереження інформації, тощо. Задля вирішення цих проблем Єврокомісія запропонувала запровадити «Стратегію ЄС щодо єдиного ринку цифрових продуктів», а також прагне використовувати угоди про зони вільної торгівлі та TiSA щоб встановити правила для електронної комерції та транскордонних потоків даних, а також щоб запровадити нові форми цифрового протекціонізму, що відповідатиме правилам ЄС щодо захисту приватних даних.

В сфері міграції робочої сили, нова стратегія передбачає сприяння міграції безпосередньо пов'язаної з продажем товарів та послуг. Особлива роль належить впровадженню директиви «блакитної картки», що надає можливість в'їжджати та перебувати на території ЄС громадянам третіх країн, у яких з ЄС є певні торговельні угоди. В стратегії також наголошується на необхідності взаємного визнання професійних кваліфікацій працівників ЄС та країнами, з якими діють торговельні угоди. Крім того в стратегії встановлені ініціативи щодо спрощення візового режиму та підтримки міграції з метою професійної освіти для країн, з якими у ЄС діють ЗВТ.

Зважаючи на те, що стандарти виробництва товарів та послуг відрізняються для різних регіонів, що створює бар'єри на шляху міжнародної торгівлі, в стратегії встановлена ініціатива запровадити високі європейські стандарти виробництва у всьому світі шляхом проведення двосторонніх, регіональних та глобальних переговорів. Такий механізм, на думку Єврокомісії, допоможе зменшити тиск нетарифних бар'єрів на міжнародну торгівлю.

Нарешті, велика увага у стратегії приділяється захисту інновацій та прав інтелектуальної власності. Інноваційні дослідження є важливим елементом економіки, побудованої на ланцюгах доданої вартості. У таких ланцюгах виготовляється 90% товарів, які експортує ЄС та у відповідних секторах працює близько третини європейців. Єврокомісія підкреслює необхідність підвищення ролі захисту прав інтелектуальної власності, встановлення умов захисту прав інтелектуальної власності в її угодах про ЗВТ, а також поглиблення таких умов відповідно до правил СОТ. В стратегії також встановлені винятки для найменш розвинених країн щодо стандартів для виробництва фармацевтичних продуктів. Останнє на думку Єврокомісії допоможе забезпечити кращий доступ до ліків у відповідних країнах.

В стратегії згадується і про Україну, імплементація всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі з якою залишається пріоритетним завданням для ЄС в рамках забезпечення стабільності та добробуту в країнах, що оточують ЄС. В стратегії вказано, що ЄС тісно співпрацюватиме з Україною в рамках ЗВТ+ щоб максимізувати відчутний економічний результат після укладення цієї угоди.

Для України нова торговельна стратегія підтверджує прагнення ЄС працювати у напрямку та за умовами визначеними Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, а також дає можливість поживляти експорт до ЄС (шляхом уніфікації стандартів) та за рахунок ініціативи щодо скасування нетарифних бар'єрів. Актуальним для України залишається питання проникнення до європейських виробничих мереж та створення ланок таких мереж на території України. Фактично, ініціативи встановлені в стратегії передбачають такі можливості. Крім того, в рамках ініціатив, запропонованих стратегією, Україна може та має знайти своє місце на ринку послуг ЄС. Нарешті, умови стратегії дозволяють та заохочують мобільність робочої сили та взаємне визнання кваліфікацій працівників, що може мати наслідком підвищення ефективності процесів виробництва товарів та надання послуг на всіх рівнях економіки та у всіх секторах України.

Список використаних джерел:

1. Trade for All - Towards a more responsible trade and investment policy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf;
2. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://glavcom.ua/pub/2012_11_19_EU_Ukraine_Association_Agreement_English.pdf;

УДК 338.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Вітер В. І.

Старший науковий співробітник НДІ праці і зайнятості населення Мінсоцполітики України і НАН України

В ХХІ ст. європейські країни обрали курс на активну соціальну політику, націлену на забезпечення повної зайнятості, незначну диференціацію доходів населення, підвищення рівня життя трудящих і підтримання достатнього рівня споживання населення з невисоким рівнем доходів. Така політика в країнах ЄС проводиться з метою соціального розвитку, підвищення якості людського ресурсу та є інструментом забезпечення глобальних конкурентних переваг на світовому ринку. Формування активної соціальної політики в європейських країнах здійснюється на основі співробітництва широкого кола соціальних сил.

На сьогодні Євросоюз є світовим лідером в економіці й соціальній політиці. Громадяни Європи постійно обговорюють дотримання основних соціальних прав людини та вимагають збільшення витрат на забезпечення зайнятості, зменшення безробіття, модернізацію системи освіти й охорони здоров'я, професійну підготовку

й перекваліфікацію трудящих, соціальний захист населення тощо. Крім того, за умов глобалізації перед європейським суспільством постають нові завдання, які поширюються не тільки на систему охорони здоров'я, освіти, але і на соціальне страхування, соціально-трудова відносини.

Європейська соціальна політика враховує вже сформовані соціальні потреби населення на реалізацію соціальних функцій держави в кожній країні, отримані в результаті проведення Європейського соціального дослідження (ESS) (2002, 2004, 2006, 2008, 2010, 2012, 2014 рр.). Як показує дослідження, базові цінності населення змінюються у часі повільно. Перелік сучасних соціальних потреб населення включає наступне: «забезпечення роботою кожного, хто бажає працювати», «забезпечення гідного рівня життя людини в старості», «забезпечення кваліфікованою медичною допомогою тих, кому вона потрібна», «забезпечення догляду за дітьми працюючих батьків», «забезпечення гідного рівня життя безробітним», «надання оплачуваної відпустки людям, змушеним тимчасово доглядати за захворілим членом сім'ї». На базові цінності населення в кожній європейській країні впливають як сучасні досягнення цивілізації, так і минуле країни. Наприклад, значна частина східних німців віддає сьогодні перевагу соціальній і економічній рівності над політичною і економічною свободою [1].

В основу концепції добробуту населення в Європі покладено ієрархію економічних і соціальних цілей. Європейська концепція добробуту має три рівні: 1) *вузькі економічні цілі*: доходи; продуктивність праці; економічний ріст; 2) *широкі економічні цілі*: зайнятість; справедливий розподіл (розподіл доходів, масштаби бідності); система соціального забезпечення; збереження навколишнього середовища; 3) *соціальні цілі*: демократія, безпека, охорона здоров'я, освіта, культура, очікувана тривалість життя, довіра, правопорядок, розвиток людського капіталу [2].

За умов глобалізації проведення соціальної політики виступає однією з найважливіших функцій будь-якої держави. За класифікацією шведського ученого Коста Еспін-Андерсена держави загального добробуту поділяються на три групи за різною роллю держави у реалізації соціальної політики: 1) *ліберальна модель* (Великобританія) – роль держави у підтримці населення, його соціальному захисті незначна; мінімальна залученість держави до ринкових відносин й обмежене застосування заходів державного регулювання; держава виконує тільки регулюючу функцію та гарантує мінімальні доходи громадян; 2) *консервативна (корпоративна) модель* (характерна для країн із соціально орієнтованою економікою – Австрія, Німеччина, Італія, Франція) – посилення контролю держави в соціальній сфері, адекватна страховим внескам підтримка населення; для підтримки добробуту населення держава здійснює коригування соціальних наслідків ринкової економіки; 3) *соціально-демократична (солідарна) модель* (Швеція, Норвегія, Фінляндія, Данія, Нідерланди, Швейцарія) – повний контроль державою соціальної сфери, провідна роль в захисті населення належить державі, а пріоритетні задачі державної соціальної політики полягають у вирівнюванні рівня доходів населення й загальній зайнятості (мінімізації рівня безробіття) [3].

Найбільш важливі принципи соціальної моделі Євросоюзу такі: 1) захисна роль держави стосовно найманих працівників; 2) визнання представницьких органів персоналу на підприємствах (в організаціях), включаючи профспілки; 3) колективні переговори як основний метод регулювання соціально-трудова відносин [2].

Рівень життя характеризується обсягом реальних доходів на душу населення й відповідним обсягом споживання. В таких країнах, як Франція, Німеччина, Австрія, Швеція, прожитковий мінімум дорівнює половині середнього доходу на душу населення, що забезпечує достатній рівень життя. Взагалі в європейських країнах

спостерігається висока ефективність проведення політики перерозподілу доходів, яка стримує соціальну нерівність, диференціацію населення за доходами та зменшує масштаби поширення бідності.

Сучасна соціальна політика ЄС практично забезпечена соціальним законодавством: мінімальні соціальні стандарти, гармонізація систем соціального захисту і встановлення загальноєвропейських норм, збалансування національних законодавств, директиви, що захищають інтереси окремих соціальних груп – молоді, жінок, похилих, інвалідів, мігрантів. Особлива увага приділяється впливу нових технологій на людину, її якість життя та виробниче середовище. Соціальна політика містить у собі турботу про майбутнє економіки, удосконалення системи освіти, використання нових технологій, запобігання соціальних конфліктів, зміцнення соціального діалогу, досягнення взаєморозуміння в суспільстві.

Реалізацією соціальної політики займаються як органи управління Європейського Союзу (Комісія), так і спеціалізовані інститути (Економічний і соціальний комітет (ЕСК), Комітет із зайнятості, Комітет регіонів та ін.). Структурні фонди ЄС, у першу чергу Європейський соціальний фонд (ЄСФ) і Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР), фінансово забезпечують проведення активної соціальної політики Співтовариства. Діяльність Єврокомісії в соціальній сфері містить у собі три основних елементи: впровадження в життя документів з соціальної політики, управління Структурними фондами і управління соціальним діалогом.

На сьогодні спостерігається відставання реалізації соціальної політики в Україні від європейської, що гальмує інтеграцію нашої країни в європейське співтовариство. Тому завданням України є формування соціальної політики з такими вимогами: 1) гармонізація соціального законодавства з європейським; 2) сучасна модель соціальної політики, яка орієнтована на підвищення рівня життя всього населення; 3) створення оновленої методологічної бази соціальної політики, в основі якої повинні знаходитися соціальні стандарти і гарантії, які забезпечують розширене відтворення населення та цивілізований рівень соціального захисту; 4) забезпечення джерел фінансування соціальних стандартів і гарантій в умовах ринкової економіки. Виконання цих вимог сприятиме інтеграції України до європейської спільноти.

Використана література

1. European Social Survey. [Електронний ресурс] .- Режим доступу: <http://www.europensocialsurvey.org/>.
2. Європейська економічна комісія. Офіційний сайт. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://geneva.mfa.gov.ua/ua/ukraine-io/unece>.
3. Esping–Andersen G. The Three Worlds of Welfare Capitalism / GostaEsping–Andersen. – Princeton: Polity Press, 1990. – 248 p.

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Давидова О.Г.

к.е.н., асистент кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Приналежність України до кола цивілізованих європейських країн визначається наявністю спільних цінностей, європейської ідентичності, історії, географічного розташування та політики в країні, що відзначено у аналітичній доповіді «Європейський проект та Україна». Європейська модель суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку є найбільш сприятливою для реалізації українського потенціалу і забезпечення поступального розвитку країни [22, с. 39].

Нині, незважаючи на нестабільність у соціально-економічній сфері, країною обрано стратегію євроінтеграції – це процес соціально-економічного об'єднання країн на основі розвитку глибоких стійких взаємозв'язків і розподілу праці між національними господарствами, взаємодії їх суб'єктів господарювання, виробничих структур на різних рівнях та у різних формах [66, с. 111]. Це особливо актуалізується після кризових років, у контексті реалізації соціально-економічних реформ, зокрема настійна увага приділяється туристичній сфері, особливо після успішного проведення Чемпіонату з футболу.

Україна досягла певних позитивних зрушень, поділяючи Європейські цивілізаційні цінності, що засвідчують наступні заходи і процеси: вступ України до Ради Європи у 1995 р.; наявність міцних зв'язків із членами ЄС; вступ України до СОТ у 2005 р.; приєднання України до Європейської комісії з туризму у 2005 р., що дає можливість нашій країні застосовувати європейські механізми розвитку і підтримки туристичної діяльності; успішне проведення Чемпіонату Європи з футболу Євро-2012, що надає змогу Україні сформувати імідж європейської держави [6, с. 111].

Серед моделей державного регулювання розвитку туристичної діяльності, що сформувалися у країнах-лідерах ринку туристичних послуг, для вітчизняних реалій адекватною є європейська модель, перевагами вважаємо наступні характеристики: прийняття участі у Європейських заходах; участь європейських фахівців у концепції розвитку вітчизняної туристичної сфери; потужний, сформований потенціал для розвитку туристичної діяльності; наявність органу виконавчої влади або окремого міністерства, що керує розвитком туристичної діяльності в країні; взаємодія приватного і державного секторів (ДПП), створення кластерних об'єднань, що сприяє просуванню конкурентоспроможних туристичних товарів і послуг на національному та міжнародному рівнях; сприяння розвитку туристично привабливих територій країни через селективне застосування державою інструментів стимулювання.

Окрім зазначених переваг європейської моделі розвитку туристичної діяльності, які притаманні Україні, варто підкреслити те, що соціально-культурне середовище, яке формувалося в українських землях з моменту їх християнізації має тривалу традицію усталених зв'язків із соціокультурним середовищем західноєвропейської цивілізацією, а також спільні прадавні антично-грецькі джерела формування своїх цивілізаційних основ розвитку. Тоді як економічне середовище, що у ХХ ст.. розвивалося як складова командно-адміністративної системи, зазнає

ринкової трансформації лише упродовж часів незалежності України. У цьому полягає головна суперечність розвитку туристичної діяльності в Україні, високий рівень сформованості рекреаційних, у тому числі туристичних, потреб населення та рівнів їх задоволенні у наявній мережі суб'єктів туристичної діяльності. Відтак, за умов, що національна економіка є відкритим економічним середовищем, громадяни України задовольняють свої туристичні потреби на міжнародних ринках, позбавляючи таким чином головного ресурсу – розвитку туристичної діяльності в Україні.

Європейський вектор розвитку туристичної сфери України обґрунтовується, насамперед, наявністю потужного природного та ресурсного потенціалів, що приваблювало та приваблюватиме увагу вітчизняних та іноземних туристів; висококваліфікованих кадрів, культурної та історичної спадщини, що налічує понад 130 тис. пам'яток, з них: 57,2 тис. – це пам'ятки археології; 52,4 тис. – пам'ятки історії; близько 6 тис. пам'яток монументального мистецтва; близько 16,8 тис. пам'яток архітектури і містобудування, що було створено за радянських часів. Функціонує понад 60 історико-культурних заповідників, 437 державних музеїв [5, с. 585]. Започатковано програму "Семи чудес України", що сприяє формуванню туристичної привабливості України на міжнародному рівні та потребує збереження, охорони і розвитку для майбутніх поколінь.

Належність України до Європи підтверджують і показники туристичної сфери: частка подорожей українців до європейських країн протягом 10 років складає близько 50 % від загальної кількості виїздів українців за кордон, а частка європейських туристів сягнула майже 40 % у 2008 році, що становить близько 9 млн осіб. Проте через економічні та політичні події кількість європейських туристів зменшилася у 2011 р. майже удвічі і становить 4,8 млн осіб [11]. Доцільно відмітити, що зростання інтересу до України як туристичної країни відмічено туристами з європейських країн (Німеччини, Великої Британії, Франції, Італії, Туреччини, Австрії, Іспанії, Нідерландів, Швейцарії, Чехії, Данії, Швеції та Норвегії), з яких щорічно прибуває по 8–12 тис. туристів. Позитивною динамікою відмічено туристичні прибуття під час Чемпіонату Євро–2012, які склали близько 50 тис. вболівальників, з яких 31 тис. – шведи, іспанці, французи та поляки [3].

Протягом тривалого часу велися переговори щодо підпорядкування туристичної сфери до Міністерства економіки України або Міністерству культури України. Так, у багатьох європейських країнах центральним органом виконавчої влади, що регулює туристичну діяльність, є відповідні департаменти при міністерствах. Зокрема, у Франції питаннями державного регулювання займається Міністерство транспорту і суспільних робіт, у Великій Британії – Міністерство культури, засобів масової інформації та спорту, в Іспанії – Міністерство економіки.

Важливою рисою європейської моделі державного регулювання розвитку туристичної діяльності є розвиток ДПП у туристичній сфері. Це підтверджується тим, що більшість курортно-рекреаційних та туристичних підприємств, займаючи вигідне географічне розташування, перебувають у кризовому стані, тоді як приватний сектор розвивається швидкими темпами, особливо заклади розміщення – готельна сфера та зелений туризм, про що відмічено у Програмі економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [4]. Передумовами розвитку сільського зеленого туризму є: належність до сільськогосподарських угідь близько 70 % площі держави, третина населення країни зайнята у сільськогосподарському виробництві; зосередженість переважно на сільських територіях значної кількості джерел мінеральних вод, природних ресурсів, що характеризуються як унікальні не лише у вітчизняному вимірі, але й у світі загалом.

Особливу увагу у європейській моделі державного регулювання туристичної діяльності приділяється маркетинговому аспекту задля формування туристичної

привабливості країни на міжнародній арені, що здійснює окремий підрозділ багатопрофільного міністерства, але не орган управління [6, с. 161]. Саме маркетингова складова європейської моделі державного регулювання розвитку туристичної діяльності в Україні потребує розвитку для формування конкурентоспроможного національного турпродукту, створення позитивного іміджу, шляхом проведення оцінювання туристичної привабливості регіонів, виявлення найбільш перспективних територій країни для розвитку туристичної діяльності; підтримки та стимулювання з боку держави селективного розвитку сфери.

Таким чином, необхідність застосування у вітчизняній практиці європейської моделі розвитку туристичної діяльності зумовлено потужним потенціалом країни, належністю країни до Європи, наявністю органу виконавчої влади – Державного агентства з курортів та туризму; активний розвиток закладів гостинності та сільського зеленого туризму; наявністю тенденції до розвитку ДПП, наявність умов створення туристичних кластерів, метою яких є підвищення туристичної привабливості регіонів і країни загалом; проведення державою заходів селективного стимулювання розвитку регіонів із найвищою туристичною привабливістю.

Список використаної літератури:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : [офіційний веб-сайт] / Державний комітет статистики України. – Електрон. дані. – К., [1998–2013]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Європейський проект та Україна [Електронний ресурс] : аналіт. доп. – К. : НІСД, 2012. – 64 с. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/evroproekt-446b0.pdf>.
3. Київ за час Євро-2012 відвідало близько 50 тисяч іноземних уболівальників [Електронний ресурс] // Novostimira.com : [веб-сайт]. – Режим доступу : http://www.novostimira.com.ua/novyny_23662.html.
4. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” [Електронний ресурс] / Комітет з економічних реформ при Президентові України // Норматив ПРО: професійна нормативно-правова бібліотека : [веб-сайт]. – Режим доступу: <http://document.ua/programma-konomicnih-reform-na-2010-2014-roki-zamozhne-susp-doc45817.html>. – Назва з екрана.
5. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави : нац. доп. / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.] – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
6. Туристичний маркетинг: можливості та пріоритетні напрями розвитку: монографія / О. Азаряк, Ю. Каспарієне, О. Іщенко, Г. Ворошилова. – Донецьк : [Дон НУЕТ], 2009. – 184 с.

ІННОВАЦІЙНИЙ КЛАСТЕР ЯК ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Степанова А.А.

к.е.н., асистент кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної
діяльності

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У сформованих умовах для стійкого розвитку української економіки на основі науково-технічного прогресу присутня дуже мала кількість заходів інституційного характеру, які мають бути направлені на подальшу лібералізацію ринку та на фрагментарне стимулювання сфери наукових розробок шляхом створення різного роду територій з фінансовими і податковими пільгами. Вирішення цієї надзвичайно складної і, безумовно, актуальної проблеми може бути знайдено лише на основі системного підходу, який має охоплювати весь комплекс питань, починаючи з інноваційної політики і закінчуючи організацією праці на окремому робочому місці.

Слід зазначити, що найголовнішою проблемою інноваційного розвитку України, незважаючи на наявність значного інтелектуального і ресурсного потенціалів, є відсутність і нездатність сформувати механізм, який би міг об'єднати наявні ресурси і сконцентрувати їх на найперспективніших для української економіки напрямках. У зв'язку з цим, в умовах національної економіки доцільно застосовувати кластерний підхід, який за останні декілька десятиліть набув широкого використання у провідних світових економіках, що дало можливість покращити ефективність їхнього функціонування та конкурентоспроможність.

Проблематиці економічного, зокрема інноваційного розвитку на основі кластерного підходу приділяли увагу та описували у своїх працях такі зарубіжних та вітчизняні науковці як М. Енрайт, А. Ісаксен, А. Маршал, М. Портер, С. Розенфельд, Е. Янг Лоурен, В. Геєць, П. Саблук, К. Романова, В. Федоренко. Проте на сьогодні існують проблеми пов'язані: з оцінкою можливостей кластерного підходу до організації нового рівня та якості виробничих зв'язків суб'єктів господарювання; з оцінкою потенціалу конкурентоспроможності територіальних об'єднань, мережних структур та інших кластерних утворень; з впровадженням нової філософії господарювання на основі кластеризації економіки. Досі актуальними залишаються проблеми виявлення і формування конкурентоспроможності кластерів в українській промисловості. Ще одним невирішеним питанням залишається використання кластерного підходу в ході формування та регулювання інноваційної системи України.

Кластерний підхід щодо організації взаємодії суб'єктів діяльності є надзвичайно актуальним явищем у сучасних умовах господарювання, хоча і має дуже давню історію. Саме Арістотель, досліджуючи зв'язки та взаємовідносини людей у різних системах та об'єднаннях, створив проект «найкращої держави» [1].

Вперше на термін кластер звернув увагу А. Маршал, що, розглядаючи особливості промислових регіонів, відзначив тенденцію до концентрації спеціалізованих компаній у таких регіонах [2]. Однак засновником теорії кластерного розвитку став М. Портер, який звернув увагу на те, що найбільш конкурентоспроможні в міжнародних масштабах фірми однієї галузі зазвичай не безсистемно розкидані по різних країнах, а мають властивість концентруватися в одній і тій же країні, а деколи навіть в одному і тому ж регіоні країни. У результаті

формується «кластер» - група географічно сконцентрованих фірм, і пов'язаних з ними організацій, які діють в певній сфері та характеризуються спільною діяльністю та взаємодіють одна з одною [3].

Крім того, «...багато кластерів включають органи влади та інші установи – такі, як університети, центри стандартизації, торговельні асоціації, які забезпечують утворення, спеціалізоване перенавчання, інформацію, дослідження та технічну підтримку» [3].

Центром кластера найчастіше буває декілька потужних компаній, при цьому між ними зберігаються конкуренція. Саме цим кластер відрізняється від картелю або фінансово-промислової групи, поєднуючи в собі одночасно кооперацію й конкуренцію. Водночас, кластерний підхід, на відміну від галузевого, де простежуються інтереси галузі, забезпечує комплексний розвиток територій, в складі яких та або інша галузь робить свій внесок в нарощування їх конкурентоспроможності. Кожний з цих підходів мають свої переваги та недоліки щодо організації економічних зв'язків між суб'єктами господарювання, однак, саме переваги кластерного підходу зумовлюють концентрацію зусиль в напрямку кластеризації економіки, за якої здійснюються вагомі позитивні зрушення в плані нарощування обсягів виробництва, наповнення ринків товарами та послугами, підвищення конкурентоспроможності регіонів шляхом створення нових виробничих систем, які стають центрами економічного зростання та інноваційного розвитку.

Кластерна форма організації призводить до створення особливої форми інновації – «сукупного інноваційного продукту», який є результатом діяльності декількох фірм або дослідницьких інститутів. Об'єднані в кластер підприємства формують не випадкову концентрацію різноманітних наукових і технологічних винаходів, а певну систему поширення нових знань і технологій. До того ж найважливішою умовою ефективною трансформації винаходів в інновації, а інновацій у конкурентні переваги є формування мережі стійких зв'язків між усіма учасниками кластеру [2] .

Інноваційний кластер є об'єднанням різних організацій (промислових компаній, дослідницьких центрів, органів державного управління, загальногосподарських організацій і т.д.), яке дозволяє використовувати переваги двох способів координації економічної системи - внутрішньофірмової ієрархії та ринкового механізму, що дає можливість більш швидко і ефективно розподіляти нові знання, наукові відкриття і винаходи. Тенденції до утворення інноваційних кластерів найчастіше мають спільну наукову або виробничу базу, більше того успішний розвиток кластера може бути гарантованим лише за умови, що наукова база дозволяє побудувати кластер не за спеціалізованим, а за диференційованим типом [4]. При групуванні фірм у кластери ефект охоплення значно посилюється, оскільки виникає можливість використовувати багатофункціональний фактор на різних підприємствах при мінімізації транзакційних витрат, пов'язаних з його передачею. Таким чином, всі учасники кластеру отримують додаткові конкурентні переваги під впливом сукупного впливу ефектів масштабу, охоплення і синергії.

Розробка оптимальної моделі промислового кластера для України - це в значній мірі розробка і реалізація заходів підтримки інноваційних малих підприємств, здатних генерувати ідеї і на тих або інших умовах пропонувати підприємствам (інвесторам)-лідерам не тільки свою продукцію, виготовлену “по західних лекалах”, але і свої інноваційні розробки.

Скільки часу знадобиться Україні, щоб подібна прогресивна система кластерної взаємодії стала реалією нашого життя? Експерти затрудняються

прогнозувати подібну ситуацію, але те, що така форма взаємодії зрозуміли, мабуть, всі. Треба лише розумно й успішно запровадити її в економіку країни.

Список використаних джерел

1. Економічна думка античного світу [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.mirphilosophy.ru/
2. Маршалл А. Принципы экономической науки: В 3-х т. – М., 1993. –Т. 1. – С. 176–189.
3. Портер М. Международная конкуренция: Пер. с англ. /Под ред. и с предисловием В.Д. Щетинина. – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с.
4. Жилінська О.І. Інновації: проблеми теорії і практики [колект. монографія] / О.І. Жилінська. - Харків: ІНЖЕК. - 2011. - С. 230-250.

УДК 339.97: 332.145

ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННИХ РЕГІОНІВ У КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Цибульська Ю.О.

к.е.н, молодший науковий співробітник, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»

На сучасному етапі інтеграції Європейського Союзу міждержавні кордони значною мірою втратили свої бар'єрні функції. Незважаючи на політику ЄС щодо створення єдиного європейського ринку і згладжування диференціації у рівнях економічного розвитку між регіонами всередині Спільноти, деякі економічні, інфраструктурні, соціальні та правові відмінності залишаються. Причинами особливої уваги Європейського Союзу до транскордонних регіонів та розвитку транскордонного співробітництва є як бажання забезпечити безпеку, політичну стабільність та економічну згуртованість через уникнення негативних наслідків конкуренції між регіонами сусідніх країн, так і можливість розвитку прикордонних регіонів через доступ до нових ринків та вирішення проблем прикордонних регіонів спільними зусиллями [1]. З цією метою ЄС активно підтримує транскордонне співробітництво і сприяє поглибленню зв'язків між прикордонними регіонами сусідніх держав, заохочуючи не лише періодичне об'єднання зусиль для вирішення конкретної проблеми, але і налагодження співпраці на постійній основі, аж до створення різноманітних форм транскордонного співробітництва.

Європейський підхід передбачає, що транскордонний регіон займає територію по обидва боки кордону, охоплюючи прикордонні регіони сусідніх країн. У європейських дослідженнях при окресленні меж транскордонних регіонів найчастіше використовують рівень NUTS 3, що відповідає українському районному рівню, польському повітовому рівню тощо. Тобто враховують тільки ті зони, які безпосередньо відчувають вплив кордону і оснащені відповідною прикордонною та транскордонною інфраструктурою (пункти перетину кордону, зони митного контролю, під'їзні шляхи, паливозаправні станції, складські приміщення, логістичні центри, заклади торгівлі, консультаційні центри тощо).

З географічної точки зору, прикордонні регіони як України, так і країн Європейського Союзу, як правило, розташовані на периферії держав і зазвичай

віддалені від політичних, економічних і культурних центрів. Ліквідація впливу фізичного кордону у країнах ЄС до цього часу не означає ліквідацію впливу політичних кордонів [2]. Особливо ці диспропорції відчуються між «старими» і «новими» країнами-членами ЄС. Найбільш тісні зв'язки сформувались в транскордонних регіонах Центральної Європи, що пояснюється значною тривалістю співпраці і їх близькістю до європейських та національних ділових і культурних центрів.

«Центральні» транскордонні регіони ЄС характеризуються наявністю високорозвиненої інфраструктури і високою доступністю до кордону. Враховуючи ці переваги, а також, зазвичай, високу концентрацію населення у них, там формуються більш активні та масштабні транскордонні ринки, а транскордонна співпраця має глибокий та різносторонній характер. Транскордонні ринки в цих регіонах формуються незалежно від втручання держави, місцева політика більше спрямовується на підвищення рівня конкурентоспроможності, ніж на стимулювання нових видів економічної діяльності. Водночас, «периферійні» регіони більш віддалені від головних європейських і національних центрів, мають гірше інфраструктурне забезпечення, як транспортне, так і комунікаційне, нижчу щільність населення. В першу чергу, можна віднести прикордонні регіони по зовнішньому кордону ЄС. Саме в таких регіонах штучна активізація транскордонного співробітництва і транскордонних ринків за обсягом і масштабом (як у економічному, так і політичному сенсі) буде забезпечувати належний рівень їх розвитку.

Транскордонні регіони у ЄС розглядаються як основні «лабораторії» європейської інтеграції, території де будь-який вплив Європейської політики матиме найбільший прояв. Транскордонне співробітництво переважно є складовою політики регіонального розвитку. Зазвичай, у відповідних законах що стосуються регіонального розвитку окреслюються умови і особливості здійснення транскордонного співробітництва, а спеціальних законів для цього немає. На місцевому рівні активність співпраці в межах транскордонного регіону залежить від відкритості державної та місцевої політики прикордонних регіонів.

Слід зазначити, що ключова роль транскордонного співробітництва у країнах ЄС полягає у створенні умов і можливостей для найбільш ефективного використання потенціалу прикордонних територій через об'єднання можливостей і ресурсів прикордонних регіонів двох або більше сусідніх країн, з метою вирішення спільних проблем в межах транскордонних регіонів [3]. Тобто, сучасна концепція розвитку прикордонних регіонів ЄС полягає у тому, щоб негативні риси периферійності перетворити на переваги, зберігаючи, водночас, особливості та ідентичність конкретного регіону. Ця концепція досягається шляхом дотримання головних принципів європейської регіональної політики. Розглянемо їх крізь призму впливу на розвиток транскордонних регіонів у ЄС:

1. Принцип субсидіарності, відповідно до якого саме на регіональному рівні найбільш сприятливі умови для вирішення локальних питань та налагодження транскордонних партнерських відносин (з метою обміну інформацією, досвідом, розробки нових ефективних спільних підходів). Цей принцип відкрив прикордонним регіонам широкі можливості самостійного прийняття рішень у питаннях транскордонного співробітництва.

2. Принцип децентралізації, який не лише сприяє посиленню відповідальності на місцевому рівні та активізації локальних ініціатив, але і дає ширші фінансові можливості при реалізації транскордонних проектів, формування спільних транскордонних інституцій тощо.

3. Принцип партнерства, що сприяє побудові сталої горизонталі партнерських відносин всіх зацікавлених суб'єктів окремих територій, аж до створення окремої організаційної форми (наприклад, мережа транскордонних партнерств EURES Європейської служби зайнятості).

4. Принцип програмування, що передбачає визначення планів, виконавців, джерел фінансування, розробка системи моніторингу та врахування позитивних та негативних впливів на соціо-економічний розвиток транскордонного регіону.

5. Принцип концентрації, адиціоналізму – необхідність доповнення з місцевих джерел фінансових ресурсів, які надає ЄС окремим суб'єктам територіального, регіонального розвитку. Більшість програм ЄС потребує 10-30% співфінансування проектів за рахунок власних коштів. Розмір власного внеску залежить від рівня розвитку регіону, так, наприклад, внесок депресивних регіонів повинен мінімально становити 20%.

Метою співпраці в межах транскордонних регіонів є не створення нового адміністративного рівня, а розвиток кооперативних структур, процедур та інструментів, які полегшують усунення перешкод і сприяють викоріненню розбіжностей. Зазвичай роль координуючого суб'єкта у всіх формах транскордонного співробітництва виконують єврорегіони.

Література

1. Draft of new version of European charter for border and cross-border regions [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.aebr.eu/files/publications/110915_Charta_EN_clean.pdf

2. Nelles J., Walther O. Changing European borders: from separation to interface? [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://articulo.revues.org/1658>

3. Стратегія транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської області та Львівської області і Брестейської області на 2014-2020 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.brest-region.gov.by/>

UDC 339.924:332.122:338.43(477)

EUROPEAN INTEGRATION: CHALLENGES AND PROSPECTS FOR THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

Tsymbolista N. A.

PhD in economics, junior researcher

State Institution “Institute of Regional Research named after M. I. Dolishnij of the NAS of Ukraine”

The development of international cooperation on creation of a Free Trade Area in the framework of the implementation of the Association Agreement with the EU, on the one hand, opens up new potential for the agricultural sector of Ukraine; on the other hand, it is associated with the emergence of a number of challenges and threats. Prospects for the gradual extension of Ukrainian agricultural products presence on the European market, improvement quality and increase in safety and environmental features of products of domestic agriculture and food industries are closely followed by the risk of increased competition in the domestic market caused by the increasing flow of European goods, as

well as the need for significant investment to modernize production facilities and their certification in accordance with EU requirements.

One of the biggest challenges for Ukraine towards European integration of the agricultural sector is the need to bring the national legislation in this area and the quality standards of agricultural products into line with European requirements. In particular, over the next 10 years 44 regulatory acts should be harmonized and almost 300 international standards of Codex Alimentarius should be implemented [1, p. 80, 83]. Slow pace of implementation of such harmonization gives rise to additional non-tariff constraints. Due to the inconsistency of animal products, fruits, vegetables and prepared foods with the sanitary, phytosanitary and technical requirements, Ukrainian farmers could not sell their products on the EU market. So the tariff quotas for these commodity items remained unused. For example, during 2014 Ukrainian producers exported to the EU only 4 tons of pork while the current tariff quota amounted to 20 thousand tons. The situation is similar also with the export of cattle meat, milk and milk products.

It should be mentioned that in the next years it will be difficult for Ukraine to fill the granted quotas for animal products, since most of the livestock is kept in the households (66,3% of cattle, including cows – 76,6%; 49,2% of pigs and 85,0% of sheep and goats), who are unable to ensure its quality and compliance with European quality standards. In this respect it is important to develop an effective supporting mechanism of transformation of commodity individual farms (rural households) into family farms in order to help them meet all the needed technical and quality requirements and enter the agricultural market.

Another risk for the agricultural sector associated with this situation is that in case of implementation in Ukraine of the EU standards on animal keeping and livestock production the dominant group of producers will be outside not only the EU market, but the domestic agricultural market too. Rural households will be reoriented to livestock production only for own consumption. This can pose a real threat to food security of the country taking into account their significant share in livestock production (54.5% in 2014) [3, p. 69].

The evidence shows that the risks to lose positions of Ukrainian agricultural export to the countries of Customs Union are about to become a reality. The value of Ukrainian agricultural export to the Customs Union decreased by 38% in 2014, while the increase of agricultural products export to the European Union amounted to only 5,7% [2, p. 52]. As a result, the total agricultural exports of Ukraine decreased by 1,5% in 2014 compared to 2013 [4, p. 49].

Another aspect that should be mentioned when talking about challenges for Ukrainian agricultural sector, which is related to the Association Agreement with the EU, is concerned with threats for the sunflower oil processing industry. According to the Agreement within the next 15 years all customs duties for sunflower seeds exports from Ukraine to EU should be abolished. Therefore, there is a possibility of having problems with providing agricultural raw materials to the domestic oil proceeding enterprises that will lead to reduce of sunflower oil production.

However in a long-term perspective the total amount of the tariff quota for Ukrainian agricultural exports to the EU in monetary terms is estimated by 1,45 billion US dollars. Using zero tariffs Europe encourages imports of a considerable list of goods from Ukraine, including deep processing products (such as oil and a number of types of canned food). Cooperation with the EU will contribute to the access of Ukrainian agricultural producers to European innovative technologies in agriculture and food industry, which will lead to the modernization and upgrading of domestic enterprises.

References:

1. Зінчук Т. О. Проблеми адаптації аграрного сектору економіки до умов Угоди про зону вільної торгівлі Україна-ЄС / Т. О. Зінчук // Економіка АПК. – 2015. – № 5. – С. 79-87.
2. Осташко Т. О. Структурні зміни у торгівлі сільськогосподарськими товарами під впливом імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / Т. О. Осташко // Економіка України. – 2015. – № 12. – С. 48-58.
3. Шубравська О. В. Інтеграційні перспективи України: переваги і ризики для аграрного сектору / О. В. Шубравська, К. О. Прокопенко // Економіка України. – 2014. – № 1. – С. 63-73.
4. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2014 році [Статистичний збірник] / відп. за вип. А. О. Фризоренко // Державна служба статистики України. – К., 2015. – 154 с.

УДК 339.9

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З ЄС

Сібекіна А.Ю.

старший викладач

Київський національний торгово-економічний університет

Угоду про асоціацію, яку Україна та ЄС підписали 21 березня 2014 р., коли набули чинності лише політичні статті угоди, варто розглядати в якості "дорожньої карти" для переходу української економіки в стан функціонування за новими стандартами.

Зона вільної торгівлі (ЗВТ) була передбачена частиною Угоди про асоціацію і є широкомасштабною за змістом торговельною угодою, предмет якої виходить далеко за межі лібералізації тарифів.

ЗВТ з ЄС почала діяти з 2016 року, хоча значна частина торговельних бар'єрів між країнами були усунуті ще в момент запровадження автономних торговельних преференцій з боку ЄС в односторонньому порядку у квітні 2014 р.

Хоча українська економіка та бізнес стають частиною одного з найбільших у світі ринків товарів та послуг, проте миттєвих результатів після введення ЗВТ у дію чекати не варто.

Експерти Європарламенту стверджують, що потрібно не менше півроку, аби українська економіка відчула віддачу від запровадження ЗВТ.

На думку Анни Дерев'яно, виконавчого директора Європейської бізнес асоціації (ЄБА), ЗВТ - це лише дієвий інструмент міжнародної торгівлі і стимул підняти рівень конкурентоспроможності продукції, замислитись про нові технології на виробництві, модернізувати його, підняти свої сервіси на вищий рівень [1].

За результатами опитування ЄБА представників українського бізнесу, понад 60 % респондентів відповіли, що не розуміють, які перспективи для них відкриває ЗВТ, що свідчить про критично низький рівень інформованості та обізнаності українського бізнесу щодо ЗВТ.

Адаптованість українського СМБ до умов на ринку ЄС також виявляється дуже низькою. Якщо великі компанії вже мають свої представництва за кордоном і давно там працюють, то малий бізнес не має для цього фінансових ресурсів.

Так, відповідно до опитування ІЕД найвагомими перешкодами для українських експортерів виявилися неефективний і непрозорий механізм відшкодування ПДВ, а також значний рівень бюрократизації. Більш, ніж 40% експортерів назвали ці фактори перешкодами для здійснення експорту.

Іншими поширеними бар'єрами можна назвати велику кількість дозвільних документів для експорту, непередбачуваність торговельної політики України, бюрократію і непрозорість у податкових органах та високий рівень податкового тягаря [2].

В той же час варто відмітити і позитивні тенденції в сфері полегшення ведення українського бізнесу. Так, з 1 січня 2016 р., коли почала діяти ЗВТ з ЄС, митниці України видали вже більше тисячі сертифікатів форми EUR.1. на товари, що поставляються до країн ЄС. Слід зауважити, що сертифікат EUR.1 підтверджує статус преференційного походження товару та застосовується для безмитного експорту продукції до країн ЄС.

Найбільше сертифікатів було видано до Великої Британії - 451 та Австрії - 280 (переважно яблучний концентрат); до Польщі - 62 (безбарвне скло), до Німеччини - 57 та Іспанії - 42 (переважно мед), до Франції - 35 (переважно насіння та мед) [3].

Відповідно до ЗВТ розміщені в Україні виробництва повинні будуть запровадити європейські стандарти протягом 7 років, а українські компанії зможуть брати участь у державних закупівлях в країнах ЄС.

Нова спрощена процедура проходження товарів вітчизняних експортерів має сприяти підвищенню конкурентоспроможності продукції українського виробництва та спрощенню її виходу на європейські ринки.

Проте конкурентоздатність і успіх на ринках ЄС насамперед залежать від конкретного власника підприємства, його активності, гнучкості, рівня ділової культури, здатності до засвоєння нових знань та методів роботи.

Так, українські виробники позбулися майже 13 тис. радянських ГОСТів, які були розроблені понад 20 років тому. Де-юре держстандарти вже були не обов'язковими, але імператив щодо їх застосування залишався як в текстах самих ГОСТів, так і в численних підзаконних актах, тому підприємства де-факто продовжували застосовувати їх в обов'язковому порядку.

Отже, в умовах запровадження ЗВТ з ЄС, зміни, крім скасування ввізних мит, будуть поступовими і залежатимуть від успіхів України, насамперед в адаптації свого законодавства до законодавства ЄС. Так, українським підприємствам не треба витратити час та кошти для проходження обов'язкової сертифікації на території ЄС, адже це можна робити в Україні.

Література:

1. European business association (2015): General digest [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.eba.com.ua>.
2. Опитування українських експортерів та імпортерів (2015): проект "Діалог зі сприяння торгівлі" [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ier.com.ua>.
3. Міністерство економічного розвитку і торгівлі (2016): [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.

ЄВРАЗІЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ПІСЛЯ СТВОРЕННЯ ЄВРАЗЕС: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ПОГЛИБЛЕННЯ

Кузьмяк В.В.

аспірант кафедри світового господарства і
міжнародних економічних відносин

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Т.Шевченка

Науковий керівник: д.е.н., проф. Філіпенко А. С.

Майбутнє ЄврАзЕС буде залежати від практичних результатів в активізації співпраці в реальному секторі економіки і в створенні життєздатної структури інтеграції. В даний час, відсутність координації транспортних тарифів є серйозним підґрунтям для встановлення більш тісних зв'язків. Іншою проблемою є той факт, що партнери часто ставлять перешкоди на шляху доступу одне одного на світові ринки, тобто конкурують між собою в поставках товарів. Країни ЄврАзЕС повинні навчитися працювати разом в роботі з новими викликами, щоб синхронізувати свої рішення і намагатися реалізувати їх в контексті глобалізації світової економіки. Це відноситься і до гармонізації митних тарифів, належних механізмів для того, щоб захистити національних виробників, антидемпінгових розслідувань проти «євразійських» товарів на західних ринках і координації політики ціноутворення товарів і послуг. Все це може перетворити ЄврАзЕС в ефективну структуру, яка буде вважатися універсальною у сенсі власної економічної системи. При оцінці майбутніх перспектив, ми повинні також враховувати ефект такого геополітичного чинника як поділ на пострадянському просторі, особливо в Центральній Азії, на сфері економічного впливу. На тлі погіршення кризи в Афганістані, ситуації в Сирії і посилення боротьби з міжнародним тероризмом, США, країни ЄС, Пакистан, Китай, Ізраїль, Іран та інші зацікавлені країни, активізували свою діяльність в цьому регіоні.

Створення єдиної правової бази також має вкрай важливе значення і країнам ЄврАзЕС доведеться пройти довгий і важкий шлях з метою координації їх національних законодавств, тому що є ще багато принципових відмінностей в цій області, особливо стосовно економічної діяльності. У зв'язку з цим важливим питанням для майбутнього спільноти є те, яким чином буде реалізовуватись здійснення багатосторонніх рішень і домовленостей. Країни-члени повинні будуть домовитися про загальний набір правил і процедур для перекладу їх в національні рішення на рівні глав держав, урядів і парламентів. Необхідність виробити спільну позицію щодо приєднання до Світової організації торгівлі (СОТ) має істотне значення для перспектив співтовариства. Росія, Киргизстан та Таджикистан вже приєдналися до цієї міжнародної організації в той час як Білорусь і Узбекистан є потенційними учасниками цього процесу та в даний час мають статус спостерігача. Неузгоджені кроки по відкриттю ринків товарів, капіталів і послуг в країнах СОТ може завдати істотної шкоди економіці інших країн ЄврАзЕС, ось чому це такий важливий крок для прискорення роботи, яка проводиться з метою узгодження митних зборів та торговельних режимів для іноземних країн у відповідності зі стандартами СОТ.

У той же час, майбутнє угруповання буде в великих масштабах визначатися політикою Росії, її прагненням консолідувати зусилля партнерів по поглибленню інтеграції та створенню ефективного міждержавного об'єднання в інтересах їх соціально-економічного розвитку і безпеки. За останні кілька років, політика Росії в пострадянському регіоні була ще більш конструктивною і прагматичною. Російський бізнес також

перетворюється в істотний чинник зміцнення інтеграційних процесів в рамках Співдружності.

Таким чином це означає, що життєздатна форма економічної інтеграції виникла в пострадянському регіоні, в прямій конкуренції до того, що запропоновано ЄС і, крім того, Росія перетворилася в суперницю з ЄС в області, в якій ЄС досі не була поставлена під сумнів на європейському континенті – в області економічної взаємодії. Тому наступні кілька років будуть визначальними для економічних і геостратегічних ефектів існування ЄврАзЕС.

THE RISE OF THE MANAGEMENT FASHION RESEARCH IN UKRAINE

H.I. Aksom

PhD Student at the Faculty of Economics,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Abstract. This paper reviews the genesis of management fashion literature and suggests some future direction that might be addressed by Ukrainian scholars. In particular I argue that Ukrainian organizations can offer a fruitful empirical data for studying efficient innovations that don't share success of even less useful management concepts.

Management fashion research nowadays constitutes one of the most developed streams in innovation literature (Røvik, 2011). The term “management fashion” was coined by Eric Abrahamson in the series of now classic articles and mapped a substantive body of research aimed to answer why some management concepts spread fast while others do not, who actually define which concept is fashionable, effective and progressive and which factors and patterns allow these concepts to be disseminated and institutionalized. “management fashion setters continuously redefine both theirs and fashion followers' collective beliefs about which management techniques lead rational management progress” (Abrahamson, 1996:257). Managers want to appear rational, progressive and modern, thus adopting new administrative practices even though they don't necessary lead to better performance.

The question “who makes a certain concept fashionable” is partly answered in management fashion literature (Kieser, 1997, Newell et al., 2001). Researchers have noted that particular concepts gain and lost in popularity increasingly, which is evident from the print-media indicators. A number of articles where fashionable management concept appears growth increasingly achieves a peak of popularity and then fades away or gets institutionalized (Abrahamson, 1996). It is therefore can be argued that some management-fashion community regularly select and redefine which concepts are efficient and leads to increase in performance and which do not. Consultants, gurus, academics are considered to be the most powerful actors in this fashion-setting process. It is in their power to promote inefficient innovations and ignore those innovations that really work. As a result, efficient innovations are getting lost in diffusion trajectories and don't achieve some considerable success while social discourses and marketing efforts lead to dominance by few well-packaged concepts that can be absolutely useless in practice (Benders and Van Veen, 2001). Abrahamson summed up that “technically inefficient innovations will tend to diffuse among organizations when organizations in fashion-setting networks promote them” (Abrahamson, 1991:595).

From the management fashion perspective there are four types of innovations diffusion processes. Efficient-choice perspective assumes that innovations diffusion through certain

communication channels and got adopted strictly in those organization that experience performance gaps while innovation is able to close this gap successfully. Forced selection perspective claims that “technically inefficient innovations will tend to diffuse among groups of organizations when these innovations receive the backing of powerful organizations outside these groups” (Abrahamson, 1991:594). Finally, fashion and fad perspective explains how under conditions of uncertainty, organizations imitate each other and follow the recipes offered by fashion-setting community.

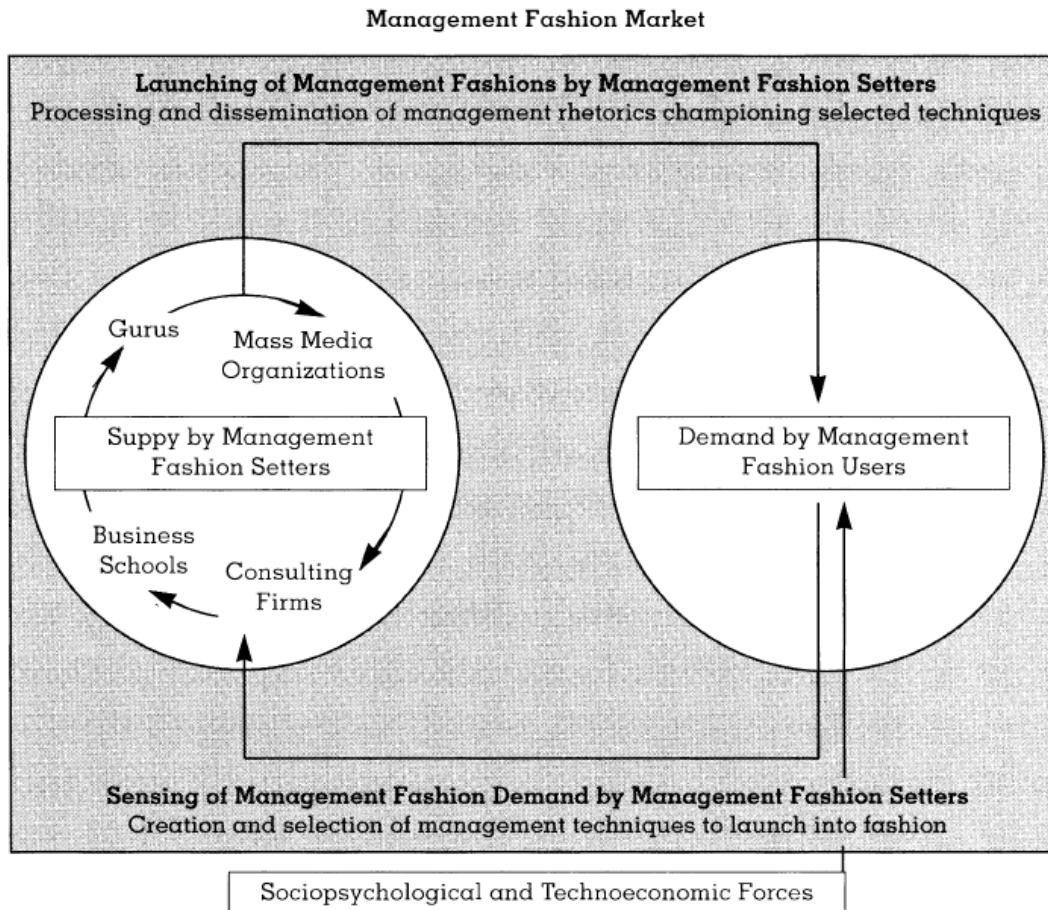

Figure 1. The management-fashion-setting process (Abrahamson, 1996:265).

In this thesis I argue that Ukrainian settings offers a valuable opportunity to study the less developed part of management fashion research. While most of the research conducted outside Ukraine is focused on supply-side (how management concepts are promoted and disseminated by fashion-setters) and the rate and speed of fashionable concepts adoption, we can concentrate on those less successful innovations. Many management models, ideas and concepts have proved their efficiency and value in practice but they still didn't achieve success among managers (Røvik, 2002). It is possible to learn whether managers are aware about such concepts, what attitudes do they express towards them and what decision they take when considering adoption-rejection issue.

One of the most evident examples is Beyond Budgeting. This concept has emerged in Scandinavia and was successfully adopted by numerous Swedish and Norwegian companies, including Handelsbanken – the bank that outperformed all domestic competitors after Beyond Budgeting introduction. Other famous examples are Statoil, Borealis, Telenor, Volvo and many others. Despite this fact, the concept didn't spread across the world and now is perceived by many scholars and practitioners as solely Scandinavian phenomenon.

We therefore can trace any presence of the concept in Ukraine and determine whether local managers are aware about the concept and are there any Beyond Budgeting cases in Ukraine. Perhaps our research will help to increase a rate and speed of numerous management concepts adoption and find out those that are nothing more than fashion.

References:

1. Abrahamson, E. (1991). Managerial fads and fashions: The diffusion and rejection of innovations. *Academy of Management Review*, 16(3), 586–612.
2. Abrahamson, E. (1996). Management fashion. *Academy of Management Review*, 21(1), 254–285.
3. Abrahamson, E., & Fairchild, G. (1999). Management fashion: Lifecycles, triggers, and collective learning processes. *Administrative Science Quarterly*, 44(4), 708–740.
4. Benders, J., & Van Veen, K. (2001). What's in a fashion? Interpretative viability and management fashions. *Organization*, 8(1), 33–53.
5. Kieser, A. (1997). Rhetoric and myth in management fashion. *Organization*, 4(1), 49–74.
6. Newell, S., Robertson, M., & Swan, J. (2001). Management fads and fashions. *Organization*, 8(1), 5–15.
7. Røvik, K.A. (2002). The secrets of the winners: Management ideas that flow. In K. Sahlin-Andersson & L. Engwall (Eds.) *The expansion of management knowledge: Carriers, flows and sources* (pp. 113–144). Stanford, CA: Stanford University Press.
8. Røvik, K.A. (2011). From fashion to virus: An alternative theory of organizations' handling of management ideas. *Organization Studies*, 32(5), 631–653.

УДК 327.7: 327.83

ВЗАЄМОДІЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ

Гридасова Г.О.

аспірант кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Активізація нетрадиційних акторів міжнародних відносин, до яких належать неурядові організації, суспільні рухи, світові засоби масової інформації, приватні компанії і навіть громадяни, ставить перед традиційними гравцями нові завдання стосовно пошуку засобів співпраці та регулювання різних аспектів міжнародного співіснування.

Проблема керованості міжнародною системою, яка перебуває під впливом тенденцій глобалізації та транснаціоналізації, а також сучасні виклики, до яких можна зарахувати економічний і соціальний дисбаланс, проблеми забезпечення екологічної, військової та інформаційної безпеки, вимагають переосмислення відносин держав, суспільства та бізнесу як на внутрішній, так і на зовнішній арені.

З одного боку, світове товариство намагається віднайти розв'язок для нових проблем у сфері регулювання і контролю, впоратися з якими виявляється можливим лише на транснаціональному рівні та за умови співробітництва міжнародних організацій, тобто створити нову тристоронню модель взаємодії за участі держав, ТНК та МО.

А з другого боку, міжнародні організації та ТНК можуть розв'язувати проблеми наднаціонального рівня, застосовуючи на практиці принципи представництва для виконання глобальних завдань.

Процес створення системи національного, регіонального, міжнародного регулювання діяльності транснаціонального бізнесу активно почався у 70-х роках ХХ ст. Оскільки активна діяльність ТНК на світовій арені вимагала уваги з боку Організації Об'єднаних Націй.

Після 1993 року проблематика Комісії з ТНК перейшла до Конференції Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). Перед цією організацією стоїть завдання забезпечити більш глибоке розуміння природи транснаціональних корпорацій, а також створити сприятливі умови для міжнародних інвестицій та розвитку підприємництва.

Діяльністю ТНК опікувались ще цілий перелік міжнародних організацій, а саме: Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Міжнародне агентство з гарантій інвестицій (МІГА), Міжнародний валютний фонд, групу Світового Банку, що включає Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародну асоціацію розвитку, Міжнародну фінансову корпорацію, МАГІ, Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів; Міжнародну Торгову Палату, ОЕСР, Світову організацію торгівлі тощо.

Принципи регулювання діяльності ТНК в європейському регіональному масштабі були викладені у доповіді Комісії Європейського економічного співтовариства "Багатонаціональні підприємства та законодавство Співтовариства" у 1973 році.

На регіональному рівні Європейські інституції використовують важелі міжнародних організацій, проте надають перевагу ідеї регулювання діяльності ТНК шляхом створення єдиного корпоративного права, затвердження певних актів, що містять норми, адресовані безпосередньо ТНК, а також через посилення розвитку корпоративної соціальної відповідальності.

2001 року Європейський Союз видав документ "Зелені сторінки ЄС. Утворюючи Європейську систему корпоративної соціальної відповідальності". Цей документ містить концептуальний базис поняття корпоративної соціальної відповідальності, її методи тощо.

Європейський Парламент схвалив резолюцію щодо створення Європейського кодекса поведінки для європейських транснаціональних корпорацій, що діють закордоном.

В межах ЄС значного розвитку набуло акціонерне та антимонопольне законодавство, положення якого в багатьох аспектах регулює й діяльність ТНК. Достатньо детально в європейському законодавстві регламентуються питання відносно антиконкурентних угод, зловживання домінуючим становищем на ринку, недобросовісної комерційної практики тощо. А також регулюється питання створення та діяльності акціонерних компаній та груп компаній.

Уніфікація в ЄС проводилася в напрямку гармонізації права о компаніях в державах - членах ЄС і мала одним з наслідків прийняття регламенту Ради ЄС від 08.10.2001 "Про статут Європейської компанії". Це організаційно-правова форма юридичної особи, що використовується для ведення бізнесу в більш ніж одній державі - члені ЄС і регулюється виключно на наднаціональному рівні. Ціль створення європейської компанії полягає у здійсненні нею діяльності на території ЄС за уніфікованими правилами та з єдиною системою керування та звітності.

Зусилля європейської спільноти по регулюванню та організації діяльності транснаціонального бізнесу призвели до того, що західноєвропейські

транснаціональні корпорації здійснюють суттєвий вплив на політичний та економічний розвиток ЄС. Міцні позиції західноєвропейських ТНК у всесвітньому господарстві являють собою одну з головних умов провідного положення ЄС в геополітиці та світовій економіці. Можна стверджувати, що чим сильніші національні корпорації, тим могутніша й країна базування, яскравим прикладом цього є економічний стан провідної трійки ЄС: ФРН, Франції та Великобританії. В таких галузях промисловості, як нафтова, хімічна, автомобілебудівна, авіаційна, електротехнічна та фармакологічна, завдяки ТНК країни ЄС займають передові позиції, утворюючи значну конкуренцію США та Японії.

Якщо у другій половині ХХ сторіччя діяльність європейських ТНК загалом була зорієнтована на внутрішньоєвропейський ринок, то на даний час вони перейшли на якісно новий рівень в своєму розвитку, який втілюється в інтенсивній експансії за кордони регіону.

Західноєвропейські корпорації в період свого становлення відрізнялися схильністю до протистояння одна одній, однак в останній час посилюється тенденція до об'єднання європейських ТНК проти американських та японських конкурентів. В Європі відбувається хвиля корпоративних злиттів та поглинань, проте якщо раніше більшість злиттів відбувалося в межах регіону, то в ХХІ сторіччі європейські ТНК грають домінуючу роль в міжфірмових об'єднаннях по всьому світі.

Уряди країн ЄС, усвідомлюючи свої вигоди, виділяють значні кошти на підтримку науково-дослідних програм для збереження інноваційних переваг національних ТНК. Проведення єдиної науково-промислової політики ЄС фінансується менше за національні програми, проте сприяє кооперуванню діяльності транснаціональних корпорацій та державних науково-дослідних інститутів.

З другого боку, в країнах ЄС утворилася ціла система форм та методів впливу транснаціональних корпорацій на уряди стосовно формування та проведення економічної політики та в питаннях геополітики. Особливо яскраво ці процеси проявляються у Великобританії та Німеччині. Мережа напівурядових організацій, спілок ділових кіл, торгово-промислові палати сприяють утворенню та ефективному функціонуванню тісного зв'язку представників транснаціонального капітала з органами влади.

Розвиток регіональної інтеграційної організації на європейському просторі характеризується узгодженням із інтересами перш за все великого капіталу. В зв'язку із тим, що економіки європейських країн історично орієнтовані в першу чергу одна на одну, ТНК здійснюють значний вплив як на загальний характер, так й на окремі стратегії діяльності та розвитку регіону. З другого боку, діючи згідно власних інтересів, європейські ТНК посилюють територіальні та галузеві диспропорції в середині європейської спільноти.

Список використаних джерел

1. Міжнародне приватне право: підручник / за ред. А. С. Довгерта і В. І. Кисіля. – 2-ге видання. – К.: Алерта, 2014. – 656 с.
2. Воронин М.С. Влияние процессов глобализации на эволюцию стратегии ТНК // Изв. Санкт-Петерб. ун-та экономики и финансов. СПб., 1998. № 3.
3. Манжола В.А., Кошпель О.А., Капітоненко М.Г.(2014). Міжнародні системи і глобальний розвиток. Київ: Знання, 151.
4. Петруня О.Э. Роль европейских ТНК в глобализации и управлении мировым сообществом: Историко-культурные и мировоззренческие аспекты / О. Э. Петруня // Актуальные проблемы Европы : Сб.науч.тр. – 04/2006 . – N2:Европейские

транснаціональні корпорації в сучасному світі . – С.165-179.

5. Хуснутдинов М. Конвенція о ТНК: условия принятия и реализации. - 1998 - РЭЖ, 4.

УДК 339.9: 338.43 (477:4 – 672 ЄС)

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ З ЄС В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Даценко І.М.

аспірант Національного університету біоресурсів і природокористування України

Розвиток економічної асоціації України з ЄС, є надзвичайно важливим кроком для розвитку нашої країни та підняття добробуту населення. В цілому підписання економічної частини Угоди України з ЄС передбачає комплексний підхід до врегулювання проблемних питань та поширення кращих практик, в т.ч.:

- узгодження Сторонами взаємних домовленостей про спільні дії;
- проведення діалогу між Україною та ЄС, по широкому колу питань;
- наближення економічної системи України до норм ЄС на основі лібералізації руху товарів, послуг, капіталів;
- гармонізацію підходів і принципів технічного регулювання комерційної діяльності та інше;

Україна є одним з найбільших виробників сільськогосподарської продукції Європі, проте є цілий ряд нерегульованих проблем, які не в повній мірі дають використати існуючі можливості, та поставляти нашу продукцію на ринки країн Європейського союзу.

Питання пов'язані з перспективами сільського господарства в умовах євроінтеграційних процесів були розглянуті в роботах багатьох вчених-економістів. Найбільш відомими є роботи О. М. Бородіної, В. І. Власова, П. І. Гайдуцького, В. І. Губенка, Т. О. Зінчук, С. М. Кваші, Л. І. Михайлової, Т. О. Осташко, Б. К. Супіханова, В. М. Трегобчука, Б. Й. Пасхавера та ін. Важливо зазначити, що існуючі розбіжності в оцінці, щодо перспектив розвитку сільського господарства України в умовах Євроінтеграції, свідчать про складність та актуальність питання, а також про необхідність подальших наукових досліджень в умовах постійних трансформаційних змін.

З метою започаткування діалогу з питань сільського господарства та розвитку сільських територій між Україною та ЄС у 2006 році було підписано «Меморандум про взаєморозуміння щодо діалогу з питань сільського господарства та розвитку сільських територій між Міністерством аграрної політики України та Генеральним Директоратом Європейської комісії «Сільське господарство та розвиток сільської місцевості».

Меморандумом передбачено співробітництво за такими напрямками:

- здійснення обміну інформацією з питань розроблення та впровадження політики в сфері сільського господарства та розвитку сільської місцевості, а також законів і норм;
- запровадження обміну інформацією з питань сільськогосподарського виробництва і торгівлі (експорт-імпорт), шляхом оцінки ринків та їх впливу на виробництво сільськогосподарської продукції;

- здійснення обміну інформації про нові технології, які забезпечують ефективне ведення сільськогосподарського виробництва;
- проведення діалогу по наближенню політики якості сільськогосподарської продукції, включаючи географічні позначки та виробництво органічної продукції;
- сприяння зближенню і гармонізації позицій України та ЄС з питань, які розглядаються в рамках міжнародних організацій (FAO, ISO та інші);
- обговорення питань які становлять взаємний інтерес у сфері сільського господарства та розвитку сільської місцевості.

З метою виконання Меморандуму, декілька раз на рік проводяться засідання Робочих груп Україна – ЄС з аграрних питань, на яких розглядаються питання які становлять взаємний інтерес.

В 2014 році була підписана «Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [1].

В розділі 17 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом передбачено поступове зближення політик, законодавства і технічного регулювання у відповідності до стандартів ЄС в сфері сільського господарства та розвитку сільських територій.

Загалом в Угоді передбачені шляхи розвитку для бізнесу, домогосподарств та державного сектору України. З моменту підписання Меморандуму відбулося десять засідань робочих груп діалогу Україна – ЄС. В квітні 2015 року відбулося десяте засідання діалогу Україна - ЄС, щодо виконання Угоди про асоціацію.

У ході зустрічі сторони обговорили стан та перспективи розвитку САП ЄС та сільськогосподарської політики України, результати використання українськими експортерами переваг режиму автономних торговельних преференцій ЄС для України, в частині експорту продукції сільського господарства та стан торговельних зв'язків України та ЄС з РФ (Російською Федерацією). Крім того були розглянуті питання співпраці в аграрній сфері, розвитку земельних відносин, імплементацію Україною положень Угоди про асоціацію у сфері географічних позначень, розвиток законодавства України та ЄС у сфері органічного землеробства, підтримку малого та середнього аграрного бізнесу.

Важливим наслідком економічної асоціації є те, що сільськогосподарські підприємства мають отримати ширші можливості для співпраці та обміну знаннями, досвідом і технологіями. Для України є важливим, що країна бере на себе зобов'язання йти шляхом адаптації до високих екологічних, технічних та соціальних стандартів аграрної продукції до вимог країн ЄС. Такі зміни дозволять полегшити доступ продукції українських аграрних компаній на ринки країн ЄС.

Проблемним питанням на сьогодні є невелика кількість квот, яку виділяє нам Європейський союз для поставок продукції на ринки ЄС, проте розвиток сільського господарства, відповідно до Угоди, дасть позитивний вплив на зростання зайнятості та добробуту місцевих громад в сільських регіонах.

Крім того відповідно до Угоди наша держава буде мати можливість модернізувати аграрну політику у відповідності до вимог Європейського Союзу, що в перспективі матиме позитивний вплив на соціально-економічний стан країни в цілому.

Перелік використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом та його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. –

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ

Воропаєва А.Д.

аспірантка II року навчання

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Економічні процеси у світі характеризуються все більшим впливом двох взаємопов'язаних тенденцій світового розвитку: глобалізації та регіоналізації. Особливого значення регіоналізація набуває у зв'язку з процесами європейської інтеграції, що вимагає від країн-членів Європейського Союзу вироблення спільних підходів до регіонального розвитку, застосування відповідних механізмів існування та реалізації регіональної політики на загальноєвропейському та національному рівнях.

В концепції нового регіоналізму існують кардинально протилежні погляди на критерії формування регіонів. Експерти К. Хеммер та П. Катценштайн під регіоном розуміють політичні утворення, не обумовлені географічними факторами [7]. За оцінкою А. Харрелла, не існує «природних» регіонів, а їх визначення варіюється в залежності від проблеми, що розглядається [8]. Таким чином, на перший план виходить функціональний принцип, що дає підставу при визначенні регіону відійти від чисто географічного підходу. Фактично новий регіоналізм прагне вийти за межі картографічного методу і обліку формування регіонів. В рамках такого підходу, «регіони – це діяльність, спрямована на досягнення наших теоретичних цілей, а тому формування регіонів обумовлено інтелектуальною і політичною необхідністю» [8].

Європейський регіоналізм є один із видів регіоналізму, в основі якого покладено принципи «атлантичного федералізму» – визволення громадянського суспільства з-під опіки держави, і субсидіарності – чіткий розподіл прав і обов'язків за виконавчою вертикаллю з делегуванням повноважень на територіальний рівень, який здатний їх реалізувати найефективніше [2]. Як показує досвід багатьох країн Європейського союзу, регіоналізм в даний час уособлює собою перерозподіл влади між центральними і регіональними рівнями на користь останнього. [1]

Термін «регіоналізм» в європейському минулому був пов'язаний з особами та групами людей, які критикували надмірну централізацію, організацію держави – нації, не ставлячи, проте, під сумнів існування її як такої. Пізніше термін почав використовуватись державними службовцями, економістами та військовими стратегами, які говорили про адміністративний, економічний та військовий регіоналізм. У 1950-х та 1960-х рр. Цей тип регіоналізації було представлено у вигляді пом'якшеної відповіді правлячих еліт на вимоги периферії. У 1988 р. Європарламент прийняв Хартію регіоналізму, у якій зроблено спробу його обґрунтування [6].

Складна багаторівнева система міждержавних відносин, якою був Європейський Союз на початку ХХІ ст. впливала на процеси регіоналізації. З одного боку, країни ЄС часто беруть участь у регіональних і субрегіональних системах, хоча і є членами єдиного європейського регіону. З іншого, держави через свої прикордонні райони вступають у взаємодію з прикордонними регіонами сусідів та з міжнародними

регіонами, і тим самим піддаються процесам регіоналізації. Виходячи з чого, існують два рівні регіоналізації: об'єднання держав у міжнародні регіони й виділення регіонів у складі тих же держав [3].

Поглиблення інтеграційних процесів, розвиток міжрегіонального та транскордонного співробітництва сприяло посиленню ролі регіонів на державному та наднаціональному рівнях. Створення Комітету регіонів як дорадчого органу на рівні ЄС, прийняття Європарламентом Хартії регіоналізму та Європейської хартії місцевого самоврядування є проявом того, що регіональні структури починали відігравати все більш важливу роль у формування та реалізації спільної європейської політики.

У зв'язку з підвищенням ролі регіонів в інтеграції ЄС, їхнім прагненням брати участь у прийнятті рішень в органах Європейського Союзу без посередництва національних урядів все більшого поширення набувала ідея або концепція «Європи регіонів». Радикальна інтерпретація «Європи регіонів» припускала можливість поступового відмирання національної держави та формування єдиної Європи на базі двох рівнів – наднаціонального та регіонального. Прихильники ідеї єдиної Європи вважали, що в нинішньому вигляді держава-нація є явищем застарілим, та таким, що не має сенсу. Це, насамперед, зумовлено тим, що поступове поглиблення інтеграційних процесів в Європі призвело до суттєвих змін щодо статусу та функцій центральної влади на рівні країн-членів ЄС. З одного боку, інтеграційні процеси спонукають до передання значної частини суверенних повноважень на наднаціональний рівень, а з іншого – поступово посилюють роль регіонів, надаючи їм статусу повноправного актора на міжнародній арені. Тож, на думку, постмодерністів, держава-нація поступово зникає, передаючи свої функції регіонам та транснаціональним компаніям. [4]

Ідею «Європи регіонів» розглядають в контексті вертикальної інтеграції, а саме як взаємодію трьох рівнів: Європейський Союз – національна держава – регіони. В даному розумінні «Європа регіонів» протистоїть «Європі Батьківщин» де Голя та бюрократичній «Європі інституцій», а європейські регіони розглядаються як автономні політичні актори задіяні в інтеграційних процесах [5].

Концепція «Європи регіонів» також знайшла підтримку в площині горизонтальної інтеграції, яка виражалася в інтенсифікації міжрегіонального співробітництва. За певних умов стимулювання з боку євроструктур та відповідних фондів, відбудеться процес поступового зростання регіонів, які мають прикордонне положення. Горизонтальна інтеграція може бути реалізована з використанням двох підходів: перший полягає у стрімкому зростанні прикордонної економіки через надання конкурентних переваг фірмам, що діють у межах транскордонного співробітництва, другий – у просторовій гармонізації відносин на соціально-культурному рівнях.

Останнім часом ідея «Європи регіонів» викликає гострі теоретичні суперечки, які були спричинені економічною кризою, соціальною нестабільністю, зростанням безробіття, атмосферою розчарування в результатах європейської політики та наслідках інтеграції. Ідея «Сполучених Штатів Європи», Європи держав і міждержавних угод перестала виступати рушійною силою інтеграційного процесу. Таким чином, з'являються теорії, що пропонують нові моделі бачення європейської системи. Прихильники цих теорій бачать майбутнє за «Європою регіонів», створенню якої сприятимуть європейські інститути, змушені визнати регіони самостійними суб'єктами федерації, а не за європейською федерацією держав. [3]

Список використаної літератури:

1. Большаков С.Н. Региональные проблемы и процесс европейской интеграции // Федерализм. – 2006. – №2.
 2. Василькова Є.А. Європейський регіоналізм / Є.А. Василькова // Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Право». – 2011. – № 2. – С. 122–127., с. 123
 3. Віднянський С. Регіональний підхід до вивчення всесвітньої історії на прикладі новітньої історії Центрально-Східної Європи // Вісник Державного технологічного університету. – Серія:Економічні науки. – 2006.– Вип. 34, №4. – С. 188–192.
 4. Иванов И. Европа регионов / И. Иванов // Мировая экономика и междунар. отношения. – 1997. – № 9. – С. 6., с. 8.
 5. Регіоналізація і вибори як засоби удосконалення владних відносин в Україні: теорія і практика: монографія / В. В. Лісничий, В. О. Грищенко, О. В. Радченко та ін. – Х.: Вид-во ХарPI УАДУ «Магістр», 2003. – 580 с.
 6. European Parliament (1998). Community Charter for Regionalization. Official Journal, 9 Dec. P. 326.
 7. Hemmer, Ch., Katzenstein, P. (1995) Why Is There No NATO in Asia: Collective Identity, Regionalism, and the Origins of Multilateralism. International Organization.
 8. Hurrell, A. (1995) Explaining the Resurgence of Regionalism in World Politics. Review of International Studies. Vol. 21. #4.
- УДК 368.5

СИСТЕМИ СТРАХУВАННЯ АГРАРНИХ РИЗИКІВ У КРАЇНАХ ЄС

Гудзь Г.О.

аспірант економічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Європейська модель характеризується як приватна, в якій рівень втручання держави мінімальний. Страхувальники купують страховий поліс за повною ціною. Страхові компанії реалізують страхові продукти високої якості, які можуть бути продані. До таких страхових продуктів відносяться продукти та програми по страхуванню окремих ризиків, а мультиризикове страхування не користується попитом широкого загалу страхувальників через його високу ціну. Винятковою є модель побудови системи страхування сільськогосподарських культур в Іспанії. Дана модель поєднує риси американської та європейської, є змішаною. В її основу покладено узгодженість інтересів страховика, страхувальника та державного адміністратора [2].

Нижче, наведений досвід розвинутих країн Європи (табл.1).

Таблиця 1. Системи страхування аграрних ризиків у країнах ЄС*

Країна	Учасники системи агрострахування	Основні заходи, передбачені системою страхування аграрних ризиків
Португалія	Система «державного та приватного партнерства»	Держава: субсидії фермерам на страхування та організація перестраховування.

		СК: розроблення програм страхування та контроль за їх виконанням; відшкодування частини ризиків, не відшкодованих державою.
Італія, Франція, Австрія, Німеччина	Система страхування під контролем держави та за участю товариств взаємного страхування (перехід до іспанської моделі агрострахування)	Страхові компанії: розроблення страхових продуктів зі страхування аграрних ризиків. Держава: контроль за здійсненням страхового та перестрахового захисту с/г товаровиробників.
Іспанія	- Державне Агентство аграрного страхування при Міністерстві сільського господарства; - Консорціум Компенсації страхування та Головне управління страхування при Міністерстві економіки; - страховий аграрний пул (33 страхові компанії); - Федерація с/г кооперативів (4195 кооперативів)	Державне Агентство аграрного страхування: - затвердження щорічного урядового плану страхування агроризиків, який містить: 1) список видів сільськогосподарських культур, тварин і риб, які підлягають страхуванню; 2) розділ бюджетного фінансування страхування, який складається з агро-промислового і фінансово-страхового аспектів. Страховий аграрний пул: допомога страховикам у здійсненні страхування аграрних ризиків. Федерація сільськогосподарських кооперативів: - захист інтересів членів кооперативів при агрострахуванні; - надання інформації учасникам.
Польща	Приватна система страхування під контролем держави	Забезпечення функціонування Страхового гарантійного фонду для здійснення 100% виплат страхового відшкодування за договорами обов'язкового страхування відповідальності осіб, зайнятих сільським господарством.
Латвія	Міністерство землеробства; страхові компанії	Міністерство землеробства: - забезпечення субсидування страхових премій; - створення накопичувального фонду за участю держави, сільськогосподарських товаровиробників, та страхових компаній; - створення компенсаційного фонду за участю сільськогосподарських товаровиробників і держави

*Джерело: складено автором на основі джерел [2,3,4]

У Португалії впроваджена ефективно працююча система, що покликана забезпечити тісний зв'язок держави та приватного сектору у страхуванні. Ключову роль відіграє держава, здійснюючи субсидії страхових премій та перестраховання.

У Португалії агрострахування здійснюється 22 приватними страховиками, а урядова підтримка включає [1]: розробка страхового законодавства; впровадження єдиних типових полісів; встановлення обов'язкового базового покриття для таких страхових випадків як град та пожежа; встановлення комбінованого покриття (за певним переліком); встановлення нормативних тарифів для розрахунку дотацій та премій; державні компенсації на частину страхових премій; державне перестраховання на умовах ексцеденту збитковості.

Приватне страхування сільськогосподарських ризиків переважає в Італії, Франції, Австрії. Кожна країна має свою систему надання субсидій страхових премій. Також, по-різному відбувається державне адміністрування страхування в сільськогосподарській галузі економіки. У Німеччині переважає приватний сектор в системі сільськогосподарського страхування, при цьому взагалі не передбачається ніяких державних субсидій в агрострахування. Але держава бере участь у розвитку

системи агрострахування через: ефективне управління системою через розробку стандартних страхових продуктів, введення низки обмежень та встановлення технічних рамок роботи системи.

Система аграрного страхування в Іспанії побудована на зацікавленості і, відповідно, взаємодії трьох основних учасників - сільськогосподарських виробників, страхових компаній та уряду.

Сільськогосподарські виробники зацікавлені в тому, щоб отримати страховий захист але, по-можливості, знизити її вартість. Страхові компанії хочуть надати страховий захист, але відчують брак необхідної інформації та методологічних розробок для роботи з аграрним сектором. Зі свого боку, уряд, який переслідує державний інтерес, бажає створити умови для стабільної роботи аграрного сектора, тобто захистити виробника, але витратити на це якомога менше державних коштів. У такій ситуації виникає потреба в державній підтримці страхування, адже саме підтримка страхування, на протигагу прямим катастрофічним виплат з бюджету, дозволяє більш ефективно використовувати бюджетні кошти, тобто досягти більшого ефекту при менших витратах

У Центральній та Східній Європі агрострахування залишається слабо розвиненим. Проте, найбільшого розвитку агрострахування набуло у Польщі. Польські страхові компанії застосовують найновіші фінансові технології, сучасний менеджмент і маркетинг. За чинним законодавством підлягають обов'язковому особистому соціальному страхуванню у касі громадського сільськогосподарського страхування.

Останнім часом страховий ринок Латвії подолав кілька природних етапів розвитку. Страхові компанії розширюють спектр пропонованих послуг - від класичних до унікальних - як у страхуванні, так і в перестрахованні. Надійність та якість пропонованих страхових програм гарантують провідні іноземні страховики, які активно працюють на ринку через свої дочірні структури, а також великий латвійський капітал. Надійність латвійського страхового ринку забезпечується жорстким контролем з боку Комісії з ринку фінансів і капіталу Республіки Латвія.

Список використаної літератури

1. Александрова М.М. Закордонний досвід формування та розвитку систем страхування сільськогосподарських культур/ М.М. Александрова// Міжнародний збірник наукових праць. – № 2(20). – 2011. – С. 26.

2. Створення ефективної системи агрострахування з активною участю держави – можливі варіанти для України - Аналітична записка, підготовлена Проектом «Розвиток агрострахування в Україні», Міжнародна фінансова корпорація (IFC, Група Світового банку), 2011 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // www.ifc.com

3. Філонюк О. Ф. Сучасні тенденції розвитку страхування // О.Ф. Філонюк - Страхова справа. – 2011. № 3. с. 6-9

4. Фисун І. Зарубіжний досвід страхування аграрних ризиків та доцільність його застосування в Україні / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Economics/78211.doc.htm

5. Carpenter, G. 2006. *Global Agriculture Insurance and Reinsurance Market Overview*. Guy Carpenter and Co: New York.

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІОТ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ

Ерастов В.І.

Аспірант економічного факультету КНУ ім. Т.Шевченка

В інтернеті нема нічого безкоштовного. Від пошукових систем та сервісів електронної пошти до соціальних мереж та Інтернет-публікацій, навіть якщо ви не вводите номер своєї банківської картки, ви плати у інший спосіб. Відповідно до останніх досліджень, якщо ви не є споживачем, ви автоматично стаєте продуктом. Ваша «оплата» може виявлятися у вигляді втоми очей від рекламних банерів або у вигляді персональних даних, що продаються рекламодавцям та виробникам товарів та послуг.

В разі прийняття такої тези щодо мережі Інтернет, та сама логіка може бути використана й у дослідженні Інтернету речей. Інтернет речей є новітнім трендом, що демонструє значні тенденції росту та полягає у включенні датчиків та сенсорів до різноманітних повсякденних об'єктів. Ці «речі», об'єднані через мережу Інтернет, збирають, зберігають та аналізують потоки даних, як правило відправляючи на хмарні сервери, щодо використання клієнтами тих продуктів та послуг, що обладнуються сенсорами для збору інформації. Прикладом таких пристроїв є персональні фітнес трекери, браслети що вимірюють різноманітні показники стану здоров'я, побутові прилади, такі як розумні термостати чи холодильники, автомобілі, що відслідковують як, де та коли користувач переміщується.

Компанія Google вже знайшла спосіб монетизації таких мереж (наприклад холодильник намагатиметься продати молоко певної марки, коли запас наявного буде знижуватись до певного рівня). Найбільш активно залучити інформацію від Інтернет речей намагається страхова галузь, що матиме на багато значніші наслідки.

Реклама давно стала основною бізнес-моделлю діяльності в мережі Інтернет. На думку багатьох вчених, страхування може та має стати основною бізнес-моделлю Інтернету речей.

Розглядаючи страхування здоров'я, будівель, автотранспорту прямий зиск від використання ІоТ страховиками є незаперечним та викликає значні занепокоєння через втручання у особисте життя клієнтів. У разі якщо страхування стане однією чи єдиною бізнес-моделлю використання Інтернет речей, споживачі можуть сподіватися на значну кількість дешевих або навіть безкоштовних пристроїв та сервісів з екосистеми ІоТ, так само як діє реклама в Інтернеті, для продажів ваших персональних даних страховим компаніям з мінімальними витратами на їх отримання. Отримані можливості з дослідження інформації, що описує різноманітні аспекти життя клієнтів, дозволять страховикам значно ефективніше контролювати та впливати на поведінкові аспекти застрахованих. Таким чином, важелі впливу на життя клієнтів, що отримують страхові компанії від впровадження Інтернету речей, значно перевищують наявні можливості страховиків сьогодення.

Страхування є грою ризиків, страхові компанії отримують гроші у разі якщо клієнт дотримується максимально безризикової поведінки та не займається діяльністю, що може стати причиною страхового відшкодування. Страхові компанії вважають, що ризикогенність вашої поведінки корелює із страховим тарифом. Інтернет речей дозволить страховикам більш точно і ретельно відслідковувати поведінкові патерни клієнтів. У разі виявлення значних ризикових відхилень у поведінкових схемах, страхові компанії можуть використовувати механізми

поведінкового коригування умов договору страхування у спосіб, що максимально підганятиме поведінку та платежі клієнтів до потреб страхового інституту.

Новостворені механізми можуть застосовуватися у багатьох варіаціях. Страховики можуть навіть використовувати значну цінову дискримінацію на основі даних, отриманих від пристроїв страхувальника. Клієнт вирішив відпочити від тренувань під час відпустки чи не вчасно перевірів двигун після появи відповідного сигналу, страховики будуть раді підвищити страхові тарифи для таких випадків, попереджаючи майбутні прояви такої поведінки. Іншим варіантом впливу страховиків на наше життя може бути дистанційне управління окремими пристроями у разі отримання інформації про недотримання клієнтам поставлених умов. Окремо слід відзначити психологічні аспекти, які виникають через розуміння, що страховики сліdkують за клієнтом та аналізують отриману інформацію.

Страхові компанії добре розуміють ті можливості, що відкриває світ Інтернет речей. Багато різноманітних ресурсів зараз намагаються бути у тренді та пропагують використання IoT. Звіт щодо можливості використання інформації, отриманої від Інтернет речей, підготований консалтинговою компанією Celent's Americas Property/Casualty Practice, вказує на те, що страховики можуть не тільки отримати інструмент для більш точної оцінки ризиків та загроз, але й створити систему зворотного зв'язку, що дозволить страховикам реагувати та впливати на ризикогенність окремих речей та явищ.

Правове поле не може надати важелів для обмеження або послаблення можливостей, отриманих страховиками. Антимонопольне та антидискримінаційне законодавство, на сьогодні, не передбачає виключення економічно обґрунтованого розділення індивідів на групи відповідно до їх особистісних якостей, звичок та рис характеру. Страховики вільні обирати страхувальників та тарифну політику у разі виявлення занадто високого рівня ризику або собівартості страхового забезпечення певного об'єкта/суб'єкта.

Такий стан речей надає страховикам можливість обійти антидискримінаційне законодавство, використовуючи дані отримані від новітніх мереж збору та обробки даних, що не обмежені жодними правилами та надають найбільш релевантну інформацію. Окремо слід відзначити так званий ефект «злиття», коли два або більше сенсори досліджують одне і те ж саме явище, що дозволяє більш повно дослідити явище, ніж це дозволяє кожен окремий датчик, котрий дозволяє пристроям робити судження щодо таких категорій, як стать, раса, вік або інвалідність.

Наявні тенденції розвитку вказують на поступове наближення обов'язковості IoT у медичному страхуванні. Виходячи з вимог законодавства та економічної ефективності, страхові компанії мають право в ультимативному форматі нав'язувати страхувальникам використання персональних фітнес трекерів та інших пристроїв з моніторингу стану здоров'я. Наявне законодавство провідних країн світу не має жодних регуляторних норм щодо доступу до даних від різноманітних пристроїв, тому страховики можуть отримати аналогічну можливість використання даних від розумних будинків та систем моніторингу автомобілів.

Сучасний напрям використання IoT вказує на значне підвищення влади страхових компаній та розширення кола їх впливу. Можливість отримати дешеві або навіть безкоштовні технічні засоби завжди буде рушійною силою страхової галузі щодо впровадження новітніх методів та механізмів збору релевантної інформації.

Література:

1. Insurance Industry Institute [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.iii.org/stat/sandbox/>

2. Insurance News and Analysis for Risk Managers, Agents, Brokers, P&C Insurance Pros [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.propertycasualty360.com/>

3. Wall Street Journal [Електронний ресурс].Режим доступу: <http://online.wsj.com/sandbox/archive/admin/>

РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Заколюдажний В.О.

аспірант економічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Актуальність даної проблематики полягає в тому, що в функціонування страхового ринку потребує адаптації до нових економічних тенденцій та методів функціонування. Виникає потреба у створенні нових, комплексних продуктів, які б поєднували послуги фінансового та страхового ринків. Для вітчизняних страхових компаній впровадження інновацій є запорукою успіху на страховому ринку, адже жорстка конкуренція з боку страхових компаній з іноземним капіталом не дає їм змоги зайняти своє місце на страховому ринку.

Страховий ринок України залишатися найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків. Через посилення конкуренції серед учасників страхового ринку та підвищення вимог клієнтів до діяльності страхових компаній перспективи багатьох страховиків підпадають під сумніви. За останні кілька років спостерігається динаміка скорочення кількості страховиків в Україні. Станом на 30.09.2015 кількість страхових компаній становила 368. Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так за 9 місяців 2015 року порівняно з аналогічним періодом 2014 року, кількість компаній зменшилася на 21 СК; у 2013 році – 407 компаній; 2012 році - 414 компаній; 2011 році - 442компаній; 2010році - 456 компаній [3].

Серед страховиків спостерігається цінова і нецінова конкуренція. Цінова конкуренція представляє собою один із видів конкуренції, пов'язаний з використанням цін як засобу для отримання кращих економічних умов збуту і та завойовування частки ринку. Цінова політика здійснюється шляхом тарифного навантаження. Нетто-ставка представляє собою частину страхових внесків, за рахунок яких здійснюється виплата страхових відшкодувань. Нетто-ставка може впливати на зниження тарифів тільки в тому випадку, якщо страхова компанія має міцні позиції на ринку, а також знаходиться у вигідному ринковому середовищі [2].

Зниження цін на страхові послуги, також може буди досягнуто шляхом зниження витрат компанії, однак ціна страхового продукту може буди як фактором збільшення кількості клієнтів так і причиною повного відтоку клієнтів.

В економічно-розвинених країнах страхові компанії вважають, що зменшення страхового тарифу на 10% може призвести до втрати або до придбання 30% клієнтів компанії [5].

Нецінова конкуренція представляє собою метод забезпечення конкурентних переваг компанії за рахунок покращення характеристик пропонованих продуктів. Даний метод нецінових конкурентних дій представляє собою дії, пов'язані з

диверсифікацією бізнес рішень та страхових продуктів та представлений як найбільш виправданий та ефективний метод боротьби за клієнта. Пошук та впровадження інновацій виступає найдієвіших способів диверсифікації [4].

Застосування інноваційних методів в сфері страхування являють собою процес використання наукових ідей та знань які використовуються для розробки нових страхових послуг, а також для вдосконалення системи яка відповідає за життєвий цикли страхового продукту і загальної системи взаємовідношень між елементами страхового ринку, що керується метою забезпечення ефективного функціонування страхових компаній.

Що до самого продукту то його розробку можна поділити на три етапи:

- 1) Попередні дослідження розробки продукту;
- 2) розробка нового, технологічного продукту;
- 3) побудова маркетингової стратегії та просування нового продукту на ринок.

Перший етап розробки продукту базується на пошуку ідеї нового продукту, економічний аналіз ідеї, оцінка можливостей страховика, збір інформації про ринок збуту майбутнього продукту, аналіз конкурентних переваг аналогічних продуктів, маркетингові дослідження.

Другий етап передбачає розробку технічного боку нового продукту а також його рекламної оболонки. Визначення гарантії, страхової суми, франшизи, а також особливі умови договорів.

Третій етап представляє собою розробку маркетингової стратегії продукту. Планування маркетингових зусиль включає в себе виділення певного бюджету на рекламу, стимулювання продажів, спеціальну підготовку агентів або підготовку спеціалізованої системи збуту страхової продукції. Після цього на підставі наявної попередньо зібраної інформації робиться прогноз прибутків від продажу страхового продукту і витрат на його просування на ринок [6].

Новий страховий продукт повинен задовольняти сучасні потреби страхувальника, відрізнитися індивідуальним підходом до клієнта та бути цікавим для достатньо широкого кола споживачів, бути простим та зручним у продажу, мати конкурентні переваги, відрізнитися сервісом та високою якістю.

Інновації в страховій діяльності здійснюють перехід від уже існуючих методів до нових, а також відбувається перехід від масового споживання до індивідуального. На сучасному етапі значно виріс інтерес саме до нововведень, як до страхового продукту, так і до системи його обслуговування. Тому інновації в страховому бізнесі задають темп для страховика та змінюють характер виробничих відносин в страховій компанії.

Список використаної літератури

1. Жилкина М.С. "Управление бизнес-процессом разработки страховых продуктов" / Жилкина М.С. // Альманах "Страховий менеджмент", 2010 р., с. 77-84. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.insuranceconsulting.ru/contact/list.html>

2. Жилкина М.С. Особенности маркетинга в страховом бизнесе / Жилкина М.С., Нецветаев А.Г., Стрижов С.Г. // Маркетинг. 2005. No 5 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.insuranceconsulting.ru/contact/list.html>

3. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>

4. Кутьєнкова Т.А. Дифференціація продуктів в маркетинговій діяльності страхових компаній / Кутьєнкова Т.А. // Організація продаж страхових продуктів. 2008 р. №3- [Електронний ресурс]– Режим доступу:<http://base.garant.ru>

5. Соломатина А. С. Інновації як фактор підвищення конкурентоспособності страхових компаній / А. С. Соломатина // Вісник СЕЮГА. - 2011. - № 3. - С. 141-146. - [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://elibrary.ru>

6. Холод С.В. Розробка та позиціонування нових страхових продуктів. 2012.[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=20952>.

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Богдан О.Д.

аспірантка кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
КНУ імені Тараса Шевченка

Інноваційний розвиток АПК як однієї з пріоритетних галузей економіки консолідує зусилля країни на створення організаційно-управлінських, науково-технічних та соціальних умов розвитку галузі: побудова системи взаємопов'язаних форм та способів організації та стимулювання НДДКР, розвиток бізнесу у науково-технічній сфері і державної підтримки на всіх стадіях процесу на засадах партнерства. У працях А.Гальчинського, М.Крупки[1], Й.Петрович щодо організаційно-економічних передумов підвищення потенціалу інноваційного розвитку узагальнено інноваційно-підприємницькі теорії через призму розвитку матеріально-технічної бази, покращення системи управління інноваційними процесами, застосування оцінки ефективності інноваційних заходів.

Наукова діяльність в агропромисловому секторі на 75% фінансується з державного бюджету (наука України – на 39%), що може свідчити про малоефективні реформи уряду, внаслідок яких аграрна наука залишилася відірваною від сільськогосподарського виробництва, а відтак - слабо комерціалізованою, всупереч світовому досвіду[5].

В загальній структурі надходження коштів від передання технологій на внутрішньому ринку здійснюється на основі ліцензій, ліцензійних договорів на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей у 2014 році становило 68,3% від загального обсягу надходжень на внутрішньому ринку[3]. Можливий дисбаланс вносить значна частка коштів на фінансування НААН України (96,6%).

Таблиця 1. Розподіл науково-технічної продукції, створеної за кошти загального фонду за результатами прикладних ДіР та впровадженої у 2014 р. (за видами НТП та розпорядниками)

Розпорядник	Загальний фонд	
	Створено НТП у звітному році, од.	Упроваджено у звітному році НТП, од.
ик		

	види виробів	у т. ч.	технології	матеріали	сорти рослин та породи	методи, теорії	інше	види виробів	у т. ч.	технології	матеріали	сорти рослин та породи	методи, теорії	інше
Мінагрополітики	4	2	453			28	195	4	2	3			16	195
НААН	31	31	175	3	3		728	10	10	53				115
ЗАГАЛОМ	307	236	1250	167	14	1532	4913	195	138	500	78	7	1267	3729

Джерело: [2]

Підприємствами галузі купується і встановлюється нове обладнання, впроваджуються безвідходні енергозберігаючі технології, проводяться заходи щодо будівництва, реконструкції і модернізації потужностей з первинної переробки, оскільки застосування застарілої техніки і прийомів ведення господарства обумовлює неможливість повернення витрат на отримання продукції за поточного рівня цін. В результаті виручка не перекриває виробничу собівартість продукції, що зумовлює збитковість виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції і високу матеріаломісткість аграрного виробництва

Узгодження потреб ринку та державних пріоритетів полягає у формуванні організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку, в якому техніко-технологічний розвиток забезпечить застосування передових технологій, а доступність лізингових послуг – прискорить впровадження їх у виробництво. Протекціонізм українських патентів на вітчизняному ринку поживавить інноваційну діяльність; ведення інформаційно-просвітницької діяльності щодо поширення принципів сталого виробництва відкриє перспективи для застосування нових ресурсозберігаючих технологій. Разом із тим, спостерігається недостатня деталізація інструментарію щодо здійснення державного регулювання інновацій в АПК – державні програми не забезпечують в повному обсязі відзив на сучасні потреби ринку.

Розробка інструментарію державного регулювання, спрямованого на створення умов для підвищення наукової та виробничої активності, науково-виробничої кооперації, конкурентоспроможності, сприяння міжнародній співпраці, та забезпечення продовольчої безпеки базується на досягненні наступних завдань:

- перегляд пріоритетів та обсягів державного замовлення на наукову продукцію для агропромислового комплексу;
- запровадження механізму оптимізації мережі наукових установ, ефективності діяльності працівників та створення єдиних центрів для досягнення стратегічної мети сектору;
- удосконалення умов інформаційного забезпечення науковців та науково-педагогічних працівників вищих аграрних навчальних закладів до сучасної наукової інформації та проведення інформаційно-просвітницьких заходів серед виробників с/г продукції щодо фандрейзингу у сфері АПК;
- приведення ринку освітніх послуг у відповідність з ринком праці шляхом оптимізації структури спеціальностей та спеціалізацій у вищих аграрних навчальних закладах з урахуванням перспектив і тенденцій розвитку аграрної галузі; перехід до фінансування науково-технічних розробок переважно за результатами проведення відкритих конкурсів інноваційних проектів;
- продовження гармонізації галузевих стандартів вищої освіти з європейськими у частині визначення терміну і змісту навчання,

співвідношення частки аудиторного навчання та самостійної роботи, навчання і виробничої практики з урахуванням напряму підготовки;

- реалізація пілотних проектів інноваційно-інвестиційного розвитку галузей на базі державних підприємств, що належать до сфери управління Міністерства аграрної політики та продовольства, агропромислового виробництва із залученням приватного капіталу.

Аналіз сучасного стану інноваційного розвитку АПК дозволив сформулювати напрямки удосконалення організаційно-економічного механізму агропромислового сектору економіки України, головною метою якого, на думку автора, є забезпечення узгодженості всіх складових та врахування трьохсторонніх інтересів «науковець-держава-виробник». Окреслення системи взаємодії складових інноваційного процесу та методи регулювання їх взаємовідносин є перспективою для майбутніх досліджень автора.

Список літератури:

1. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. - Львів: Видавничий центр Львівського національного університету ім. І. Франка.- 2001. - 608 с.
2. Офіційний сайт НДІ "Укראгропромпродуктивність": [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uapp.kiev.ua
3. Структура Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс] // Мінагрополітики України: - Режим доступу <http://minagro.gov.ua/uk/gr-rada?page=175&urlid=gr-rada&parent=276>
4. Сільське господарство України: Статистичний збірник / [За ред. Ю. М. Остапчука]. Держкомстат України. –№, 2012.–384 с.
5. Закон України «Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки» від 14 серпня 2013 р. № 843-р// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013, № 19-20. - ст.166 [із змінами та доповненнями] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/843-2013-%D1%80> – Назва з екрана.

ВИКОРИСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРАКТИКИ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Демчук С.В.

студентка Національного авіаційного університету

Стійке функціонування економіки України та її майбутнє зростання значною мірою визначаються ефективністю прийняття управлінських рішень щодо динамічного становлення та розвитку вітчизняних підприємств.

Досліджено, що для вітчизняних підприємств, що на сучасному етапі суттєво відстають від європейських виробників за потенціалом та якістю продукції, ефективності виробництва та управління, з погляду їх стабілізації та подальшого забезпечення успішної діяльності розвитку механізмів управлінських рішень, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності, є нагальною потребою сьогодення [1].

Саме тому виникає питання в прийнятті ефективних управлінських рішень, на основі використання європейської практики, яка матиме прогресивний характер і буде

спрямована на підвищення економічного добробуту. Актуальність даного питання полягає в тому, що спостерігається чітка взаємозалежність між процесом прийняття управлінського рішення і його ефективністю на підприємстві і в українській економіці.

Виявлено, що специфічною особливістю сучасних українських умов господарювання є те, що в їх основі лежить народно-господарська структура, створена плановою економікою, яка не мала впродовж тривалого часу внутрішньої конкурентної ринкової альтернативи. Проте, саме фактори зовнішньої та внутрішньої конкуренції безпосередньо впливають на систему цілей, вибір методів, формування альтернатив та їх оцінку, критерії та обмеження при виробленні та прийнятті управлінських рішень, спрямованих на ефективне використання виробничого, фінансового та трудового потенціалу підприємств [1].

У свою чергу, як показують дослідження, варто враховувати фактори, які впливають на вдосконалення управлінських рішень у нових умовах господарювання, серед яких виділяють: час та інформація; обсяг необхідних ресурсів; професіоналізм та компетентність менеджерів; сучасне середовище прийняття управлінських рішень; організація, механізми та методи розробки рішень. В умовах динамічного розвитку ринкової економіки та загостренні конкуренції вдосконалення механізмів прийняття управлінських рішень є необхідною умовою життєздатності та ефективного функціонування вітчизняних підприємств на ринку [2]. Виявлено, певні сучасні європейські підходи, основані на аналітичних технологіях підтримки управлінських рішень, використовуваних в умовах конкуренції, а саме: «What-if аналіз», оптимізаційний аналіз «How can аналіз», кореляційно-регресивний аналіз, аналіз прогнозування на основі трендів тощо [3].

Ці технології є інструментом для раціоналізації та інтенсифікації управлінської діяльності, вони дозволяють вирішувати різноманітні завдання і проблеми конкретної галузі та підприємства, знижувати рівень ризику та невизначеності під час прийняття управлінського рішення [3].

Вивчено, що сам процес прийняття управлінського рішення спирається на значні обсяги інформації, що характеризують поширення, розвиток та економічне значення факторів конкурентного середовища. Лише в результаті своєчасного отримання та повноцінної обробки цієї інформації можна прийняти оптимальне рішення, яке забезпечить ефективну діяльність підприємства та його високу рентабельність. Сучасні напрямки розвитку механізмів та методів управлінських рішень тісно пов'язані з умовами зовнішнього середовища підприємств.

Технологія менеджменту розглядає сам процес прийняття управлінського рішення як ланцюжок трьох стадій: підготовка рішення, прийняття рішення, реалізація рішення. Кожна з цих стадій передбачає виконання комплексу управлінських дій. Наприклад, економічний аналіз ситуації та мікро- та макrorівні, який включає пошук, збирання та обробку інформації та формування проблем, що потребують нагального вирішення, використовують ся на першій стадії процесу [1].

Розробка та оцінка альтернативних рішень та курсу дій на основі багатоваріантних розрахунків, відбір критеріїв вибору оптимального рішення та, врешті-решт, вибір та прийняття найкращого рішення — це завдання другої стадії. Проведення заходів щодо конкретизації рішення та своєчасне доведення його до виконавця, контроль за виконанням рішення, необхідні корективи та оцінка отриманого результату характеризують завершальну стадію процесу прийняття управлінського рішення [2].

Європейська практика показує, що правила прийняття управлінських рішень або нормативи, зазвичай розробляються та встановлюються самими фірмами. Ці

правила поділяються на оперативні, стратегічні та організаційні. Оперативні правила формуються у вигляді різноманітних інструкцій у середній управлінській ланці. Стратегічні правила або ділова політика включають такі види рішень, як визначення типу виробів та послуг, замовників, організація збутової мережі, способів установавання цін, умов та гарантій при продажу. Організаційні правила базуються на місцевому та державному законодавстві. Управлінські рішення спрямовані, насамперед, на розв'язання проблем та максимальне наближення до поставленої мети. Тому такі рішення повинні повністю відповідати основним вимогам, таким, як обґрунтованість, своєчасність, здійсненність, економічність, точність формулювань, ефективність [3].

Виявлено, що європейські країни на сучасному етапі в повній мірі усвідомили ті колосальні переваги, які несе з собою розвиток і поширення інформаційних технологій, що впливають на діяльність підприємства. Рух до інформатизації підприємства – це шлях до лідируючих позицій на ринку, прагнення бути першим та обізнаним щодо змін, які відбуваються в полі діяльності інтересів підприємств.

На основі проведених досліджень, потрібно сказати, що однією із ефективних систем підтримки прийняття управлінських рішень та для досягнення поставлених цілей та мети на прикладі державного підприємства «Укрдержбудекспертиза» в Рівненській області є концепція Balanced Scorecard (BSC, система збалансованих показників), що дозволяє планомірно реалізовувати стратегічні плани компанії, переводячи їх на мову операційного управління і контролюючи реалізацію стратегії на основі ключових показників ефективності.

Вивчено, що основною перевагою впровадження концепції Balanced Scorecard є надання вищому керівництву компанії абсолютно новий інструмент управління, що переводить бачення підприємства та його стратегії в набір взаємозв'язаних збалансованих показників, що оцінюють критичні фактори не тільки поточного, а й майбутнього розвитку підприємства. В результаті використання системи збалансованих показників (Balanced Scorecard, BSC) діяльність компанії стає більш прозорою і керованою; зростає інтерес з боку зовнішніх інвесторів до інформації, що дає уявлення і дозволяє зробити оцінку майбутнього потенціалу компанії.

Таким чином, сучасна наука та сучасні європейські підходи пропонують широкий вибір форм, методів та прийомів реалізації управлінських рішень у різноманітних умовах.

Список використаної літератури

1. Осовська Г.В. Основи менеджменту: Підручник. Видання 3-є, перероблене і доповнене. / Г.В. Осовська, О.А. Осовський – К.: «Кондор», 2011. – 664 с.
2. Колпаков В.М. Теория и практика принятия управленческих решений : учеб. пособие / В.М. Колпаков. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – К. : МАУП, 2010. – 504 с.
3. Юкаева В. С. Управленческие решения/ В. С.Юкаева.—М.: Издательский дом «Дашков и К», 2012.—324 с.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Біленко О.К.

студентка Національного авіаційного університету
Науковий керівник - д.е.н., професор, Касьянова Н.В.

Вираз «економічна інтеграція» охоплює цілий ряд понять. Це може відноситися до поглинання компанії, може мати просторовий аспект, наприклад, якщо мова йде про інтеграцію регіональної економіки в національному розумінні. Економічна інтеграція завжди використовується по відношенню міжнародних економічних відносин, щоб вказати поєднання економік декількох суверенних держав в одному суб'єкті.

Економічна інтеграція не є самоціллю, а служить більш високій цілі. Безпосередня економічна мета полягає в тому, щоб підвищити добробут усіх операційних підрозділів. Вільний рух товарів і послуг є основним принципом економічної інтеграції. Як добре відомо з класичної теорії міжнародної торгівлі вільний обмін товарами обіцяє позитивний вплив на процвітання всіх зацікавлених сторін. Це дозволяє споживачам вибрати найдешевше, як правило, розширює вибір, і створює умови для подальшого посилення за рахунок ефекту масштабу і т.д.

Очевидні вигоди для добробуту від лібералізації товарних ринків є хорошою економічною причиною, щоб почати інтеграцію з цим об'єктом. Однак інтеграційні схеми, як правило, здійснюються за політичною логікою, а не економічною. Політичні причини, щоб почати інтеграцію на ринку товарів є:

- Міцна коаліція між секторами, що вимагають захисту і секторів та споживачів, які потребують дешевого імпорту;
- Заміщення інструментів (такі як промислова політика, нетарифних бар'єрів і адміністративних процедур) можуть бути використані для втручання в економічний процес;
- Життєво важливі політичні питання, як політики зростання та перерозподілу доходів гарантовано залишатися в межах національної юрисдикції.

Вільне переміщення виробничих факторів можна розглядати як ще один базовий елемент економічної інтеграції. Одним з аргументів для цього є оптимальний розподіл робочої сили і капіталу. Іноді, деякі виробничі фактори відсутні в місці, де в іншому випадку виробництво буде найбільш економічним. Щоб подолати цю проблему, підприємці схильні перекласти свої капітали з менш прибуткових у більш перспективні місця. Те ж саме відноситься і до праці: працівники будуть мігрувати в регіони, де їх праця більш необхідна, і краще оплачується. Другий аргумент в тому, що збільшений ринок виробничих факторів сприяє новим можливостям виробництва, які в свою чергу, дозволяють створити нові, більш сучасні і більш ефективні види використання факторів виробництва (нові форми кредиту, нові професії і т.д.).

Всі форми інтеграції зменшують свободу дій осіб, що визначають політику держав-членів. Чим вище форма інтеграції, тим більше обмежень і втрат національних компетенцій. Наступна ієрархія співпраці в області політики, як правило, приймається так:

- Інформація: партнери згодні інформувати один одного про цілі і інструменти. Ця інформація може бути використана партнерами, щоб змінити свою політику, щоб домогтися більш узгодженого набору. Проте, партнери залишають повну свободу дій, як вони вважають за потрібне, і національна компетенція практично не змінюється.

- Консультації: партнери погоджуються, що вони зобов'язані не тільки інформувати, а й запитати думку і поради інших про політику, яку вони мають намір виконати.

- Координація виходить за рамки цього, тому що вона зобов'язує партнерів до угоди про (наборів) дії, необхідних для досягнення узгодженої політики груп.

- Уніфікація: або скасування національних інструментів (і їх заміна з профспілковими інструментами для всієї області) або прийняття аналогічних інструментів для всіх партнерів. Тут національна компетенція для вибору інструментів скасовується.

Повністю інтегровані ринки товарів мають на увазі ситуацію вільної торгівлі між державами-членами. Люди прагнуть до вільної торгівлі, тому що вони очікують, економічні вигоди від нього, а саме:

- Більше продукції і більше процвітання за рахунок поліпшення розподілу факторів виробництва, кожна країна, що спеціалізується на продуктах, для яких вони мають порівняльні переваги;

- Більш ефективне виробництво завдяки економії на масштабах і загострене конкуренції;

- Покращення умови торгівлі (рівень цін імпортованих товарів, щодо товарів, що експортуються) для всієї групи щодо решти світу.

Інтеграція товарних ринків передбачає в першу чергу скасування бар'єрів, які перешкоджають вільній торгівлі товарами. У сучасних змішаних економіках така негативна інтеграція не є достатньою. Для ринку, щоб функціонувати належним чином повинні бути загальні правила для конкуренції на внутрішньому ринку, а також для торгівлі з третіми країнами.

УДК 32(075.8)

ОСОБИСТИЙ СТИЛЬ ПРИ ВЕДЕННІ ПОЛІТИЧНИХ ПЕРЕГОВОРІВ

Ковтун О.Ю.

к.політ.н., доцент кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Переговори є основним методом дипломатії, яка є одним з основних інструментів реалізації зовнішньої політики держави. У більшості досліджень дипломатія фактично ототожнюється з переговорами, хоч безсумнівно має більш широкий арсенал методів та форм діяльності.

Дослідження переговорів як форми комунікації, у даному випадку, політичної актуалізується для української наукової і політичної спільноти через розвиток подій довкола внутрішнього і зовнішнього становища впродовж останніх декількох років.

Традиційно в україномовній науковій літературі дослідження переговорів здійснюється по таких магістральних напрямках: організація і проведення переговорів, у першу чергу ділових; переговори як елемент конфлікту, спосіб його врегулювання; переговори як інструмент дипломатії. Остання група досліджень, як правило, стосується усього спектру дипломатичного інструментарію, не приділяючи переговорам якоїсь виключної уваги. Можна констатувати, що в україномовній політологічній літературі досліджень політичних переговорів бракує.

Специфіка політичних переговорів обумовлюється декількома факторами. У першу чергу тим, що це є формою політичної комунікації. Відтак, окрім безпосередніх учасників переговорів, їхніх позицій, цілей, інтересів та мотивів, присутні опосередковані учасники, впливи та непрямі цілі.

Від переговорів у бізнес-середовищі вони вирізняються сферою застосування, механізмами і принципами комунікацій, масштабами і характеристиками наслідків. Попри загальну схожість у структурі переговорного процесу, під час політичних переговорів більша увага присвячується питанням процедурного та протокольного характеру, адже вже на етапі задуму та обговорення організаційних питань сторони починають застосовувати тактичні прийоми задля створення більш сприятливих стартових позицій.

При проведенні політичних переговорів відчувається надзвичайно велика вага особистості задіяної у відстоюванні національних інтересів держави. Із давніх часів точаться дискусії які ж здібності повинен мати та розвивати майстерний переговорник. Так, Кальєр зазначав про спостережливий та старанний розум; тверезий розсудок здатний до пошуку оптимальних шляхів досягнення цілей; прозорливість; винахідливість та присутність духу; врівноваженість та вміння слухати; відкритість та привітність у спілкуванні; вміння володіти собою, не поспішати, обережність, твердість, акторські здібності, щирість, вміння завоювати прихильність дам та вміння дарувати подарунки. Цікаво, що значна кількість з означених рис, хоч і зазнала мовностилістичної модифікації та адаптації до вимог часу, докорінно не змінилась.

Зокрема, і сучасні дослідники, наприклад Каррас, відзначають, що найбільш здібними переговорниками є т.зв. «нон-конформісти», тобто особи, які здатні зберегти власні погляди і позиції попри весь арсенал застосовуваних технологій. У свою чергу,

Ф.Бегьюлі, автор підходу про переговорника як впевненого у собі високопрофесійного технолога, зазначає, що невід'ємними рисами фахівця у питаннях переговорів мають бути тверда впевненість, терпіння, гнучкість, цілісність натури, витривалість і почуття гумору. С.Блек додає і низку параметрів, пов'язаних з інформаційною складовою переговорів, зокрема якістю отриманої інформації, джерел та способів комунікацій, а також питаннями піару та публічної думки.

Ці підходи є результатом величезної практичної роботи їх авторів, яка втім не враховує того факту, що часто-густо політичні переговори здійснюються не професійними переговорниками, а політиками. Доволі часто це призводить до того, що у політичних переговорах надзвичайну роль відіграють особистісні характеристики очільника делегації та випадкові фактори.

Якщо говорити про фактори, що впливають на особистий стиль при веденні політичних переговорів варто відзначити: історичний, соціальний та психологічний. Перший полягає у тому, що будь-які політичні переговори вписані в історичний контекст і є реакцією на конкретну політичну ситуацію. Соціальний полягає у впливі соціальних, економічних та демографічних показників на погляди, світосприйняття та модель поведінки конкретної особи. До психологічних факторів належить ціла низка чинників – від типу особистості до реагування окремої особи на стресову ситуацію.

Окремо хотілось би наголосити, що окремий переговорник є носієм етнічної, національної, державної, іноді і регіональної ідентичностей, що впливає на формування його особистого стилю поведінки. Знання цих особливостей впливає на ефективність реалізації виробленої стратегії, а також визначає пріоритетність тих чи інших тактичних прийомів, що можуть застосовуватись під час переговорів.

Вищезазначене, обумовлює необхідність дослідження і поглибленого вивчення при підготовці фахівців-міжнародників психологічних аспектів дипломатичної діяльності, зокрема веденні міжнародних переговорів, етнокультурних особливостей політичної комунікації, а також стратегій і тактик, що застосовуються представниками різних країн на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Василенко И.А. Политические переговоры/ И.А.Василенко.- М.:ИНФРА, 2010.
2. Ковров А.В. Психологические аспекты ведения переговоров. – М., 2003
3. Практическая психология для дипломатов/ под.ред. Р.Ф. Додельцева. – М.:МГИМО-Университет, 2011.

УДК 327(477:438)

УДК 327

КОМУНІКАТИВНИЙ ВИМІР НАЛАГОДЖЕННЯ ПАРТНЕРСТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Остап'як В.І.

к.політ.н., директор Навчально – методичного центру політичних та євроінтеграційних досліджень ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Проблеми розвитку сучасних суспільств цікавили та цікавлять дослідників особливо, що стосуються розвитку суспільств сучасного світу в системі міжнародних

відносин. В трансформаційних перетвореннях важливої ролі відіграє партнерство, зокрема між Україною та ЄС. Можемо спостерігати, що в системі міжнародних відносин розвиток політичних процесів та становлення сучасного світового порядку відбувається з проходженням різних явищ. Різне трактування трансформації суспільства в процесі глобалізації потребує детального розгляду саме в контексті перетворень Європейського Союзу, Республіки Польщі, України у комунікативних вимірах. Адже в сучасному світі саме ЄС відіграє провідні ролі на Євро - Азійському континенті, як сучасне наддержавне утворення. Від того як стрімко та з якою інтенсивністю розвиватиметься Європа залежить розвиток не тільки континенту, але й всієї системи міжнародних відносин, системи, яка з кожним новим етапом еволюції буде потерпати від нових типів викликів цивілізаційного масштабу. Звісно ж ЄС перебуває під впливом політичних, економічних і соціальних ризиків, які вдало переборює за допомогою застосування нових систем безпеки, партнерства, підвищення рівня довіри до валюти, нових підходів до реалізації комунікацій [1].

Особливого зацікавлення для дослідників викликає становище та фактори розвитку і побудови партнерства ЄС в системі міжнародних відносин. Трансформаційні перетворення, що по своїй суті в історичному аспекті є надзвичайно стрімкими в Європі, впливають на трансформації всього світоустрою, на процеси глобалізації. Відтак бачимо прямий вплив і залежність від трансформацій політичних систем сучасної Європи та вплив цих трансформацій на країни всередині ЄС, так і на країни сусіди, зокрема Україну[2]. Економічна складова в глобальному розрізі резонує та активно впливає на політику різних країн, зокрема країн партнерів ЄС та її основних конкурентів.

Попри все вище описане, на трансформаційні перетворення політичної складової ЄС, так звані політичні інтегратори впливають і впливають на пошуки нових моделей безпеки. Отже, бачимо, що безпека для ЄС відіграє також ключове значення, позаяк саме від безпеки залежать фактори дезінтеграції Європейського співтовариства. Безпека у всіх її вимірах повинна будуватися на врахуванні інтересів учасників євро спільноти, зокрема потрібно враховувати загрози: військового, екологічного, економічного, промислового, комунікаційного вимірів.

Для врахування загроз у системі міжнародних відносин потрібно проводити повноцінні багатоаспектні дослідження. Дослідження соціального, політичного, економічного, безпекового, комунікаційного простору всіх регіонів сучасної Європи. Адже ЄС та її східні ділянки, зокрема Польща і країни Балтії, можуть стати плацдармом для поширення загально - європейських цінностей та свобод побудованих на принципах сучасного демократичного суспільства.

Партнерство, як одна з системних функцій суспільства допомагає реалізувати міжнародну співпрацю та трансформувати сучасні суспільства. Партнерство і комунікації в сфері міжнародних відносин виникають і діють, як ключовий елемент глобальних перетворень, що обумовлює логічну потребу докладного сприйняття та питання впливу на перебіг процесів трансформації, зокрема, перехідних суспільств.

Цікавий досвід партнерських відносин у країнах пострадянського простору, які, маючи приблизно рівні можливості при розпаді СРСР, реалізовували власні завдання та схеми партнерства і комунікацій в системі міжнародних відносин. На відміну від Російської Федерації, Республіки Білорусі, України та інших перехідних суспільств пострадянського простору, країни балтійського регіону, а саме Литва, Латвія та Естонія і Республіка Польща спромоглися здійснити ефективні реформи на шляху національного державо становлення[3].

Зокрема цікавою видається спроба зреалізувати пошук тих елементів політичного партнерства, що активізували можливості швидкої трансформації балтійських країн у світове співтовариство.

Література:

1. А.С. Шапкин, Экономические и финансовые риски. Оценка, управление, портфель инвестиций, Москва, 2006, s. 247 – 248
2. A. Gawrich, Neighbourhood Europeanization through ENP. The Case of Ukraine, red / A. Gawrich, I. Melnykovska, R. Schweickert // KFG Working Paper Series, August. – 2009. – No. 3. – P. 9.
3. M. Walker, Variable geography: America's mental maps of a Greater Europe, "International Affairs", 2000, vol. 76, no 3, p. 460.

СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В КОНТЕКСТІ АГРЕСІЇ РОСІЇ

Мітрофанова О.О.

кандидат політичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу трансатлантичних досліджень
Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України»

Агресія Росії на Сході України в 2014-2016 рр. та її діяльність в Криму спровокували глобальні трансформації системи європейської безпеки та створили «виклики» оголошеним стратегічним партнерам України та підписантам Будапештського меморандуму. Нагальним питанням є стратегічний статус відносин України з державами, з якими стратегічне партнерство гіпотетично було б можливим, з огляду на співмірність як потенціалів і ресурсів, так і далекосяжних геополітичних цілей, прикладом чому можуть слугувати відносини України з Польщею.

На думку президента Польщі А. Дуди Євросоюз маргіналізує агресію Росії щодо України. Дуда чітко дав зрозуміти, що конфлікт в Україні повинен закінчитися довготривалим миром, а не заморожуванням. А довготривалий мир означає повернення до кордонів, визнаних світовим співтовариством. Він вважає, що для майбутнього Європи потрібна єдність та партнерство країн-членів ЄС, але «егоїзм» окремих держав може перекреслити це майбутнє. Прикладом може слугувати позиція Німеччини, яка активізує свої прагнення підписати угоду з Росією щодо будівництва газопроводу «Північний потік – 2», який оминав би територію Польщі.

Наскільки європейські лідери здатні провадити злагоджену політику щодо врегулювання української кризи?

Наскільки доцільною є пропозиція президента Польщі Анджея Дуди, який запропонував президенту України Петру Порошенку новий формат перемовин щодо врегулювання ситуації в Донецькій та Луганській областях за участю країн-сусідів, зокрема Польщі?

Врешті, чи здатні європейські лідери зрозуміти застереження відомого польського економіста, колишнього міністра фінансів Польщі Лешека Бальцеровича, який порадив Заходу надавати Україні набагато більше уваги, ніж Греції, тому що вона в чотири рази більша, має кордони з Росією і становить випробування для ЄС та НАТО з того часу, коли президент Путін захопив Крим та неофіційно втрутився у Східну Україну?

Глобальні трансформації системи європейської безпеки, спровоковані анексією Криму та агресією Росії на Сході України спричинили певні «виклики» стратегічному партнерству України з Польщею:

- По-перше, проблема готовності Польщі допомагати Україні у військовому захисті державних кордонів. Наразі, Польща не готова допомагати ані солдатами, ані постачанням летальної зброї. Але Варшава надає гуманітарну допомогу та інструкторів.

- По-друге, питання політичної участі Польщі у врегулюванні ситуації. Польща не є гарантом територіальної цілісності України на відміну від підписантів Будапештського меморандуму. Польща не є учасником «нормандського формату», хоча новий президент Польщі А. Дуда висловив постулат доцільності приєднання інших країн до «нормандського формату», зокрема Польщі, його пропозиція поки що не знайшла підтримки.

- По-третє, «виклик» ресурсній компліментарності двох держав. Війна на сході України й анексія Криму, проблема надання житла та роботи біженцям завдали суттєвого удару по економіці України, значна інфляція спровокувала падіння життєвого рівня населення України. Таким чином, у сфері рівновеликості потенціалів стратегічних партнерів спостерігається зміна потенціалів обох країн: Україна бідніє, незважаючи на асоціацію з ЄС, а Польща багатіє, будучи членом ЄС. З огляду на це, зменшується вірогідність адекватної співпраці партнерів в економічній царині.

- По-четверте, питання неспівмірності статусів партнерів у суто військовій царині. Польща є членом оборонного блоку НАТО і у випадку гіпотетичної агресії сподівається на захист власних кордонів усіма силами Північноатлантичного альянсу. На тлі російської агресії в Україні Польща виступає за посилення американської військової присутності в Європі. Україна, навпаки, практично опинилась на самоті за умов необхідності військового захисту державного кордону. Не будучи членом жодного оборонного блоку та маючи армію, значно ослаблену власними попередніми урядами, Україна постала перед нагальною необхідністю швидкого відновлення свого військового потенціалу та фактом, що тільки власні збройні сили можуть зупинити або не зупинити захоплення своєї території військовими формуваннями інших країн.

- По-п'яте, дилема трактування міжнародних угод та меморандумів. У світлі перебігу подій у безпековій царині Україна та Польща отримали протилежний досвід. Київ зіткнувся з недовірою Будапештського меморандуму, а отже й питанням його доцільності, що створило привід для міркувань будь-якої державі, яка в майбутньому вирішить пройти через процес ядерного роззброєння, тоді як Польща - член НАТО, спирається на гарантії та міць цієї організації.

УДК 342.727(4)

СВОБОДА ДУМКИ І СЛОВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВІ

Бенескул П.Л.

Заступник директора з виховної роботи
ВСП УНУС Уманський агротехнічний коледж

Однією з найважливіших громадянських свобод є свобода слова. Свобода слова – це право людини вільно висловлювати свої думки і охоплює свободу вираження поглядів як в усній, так і в письмовій формі. Свобода слова виписана в

низці міжнародних і українських документів, серед яких «Загальна декларація прав людини» (ст. 19), «Конвенція про захист прав людини і основних свобод» (ст. 10). Згідно зі ст. 10 Європейської конвенції про права людини, «кожна людина має право на свободу вираження поглядів, що включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і поширювати інформацію та ідеї без втручання держави і незалежно від кордонів; це не перешкоджає державі вимагати ліцензування радіомовлення, телебачення або кіно-підприємств».

Згідно Конституції України, ст. 34 якої стверджує: «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб і на свій вибір».

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Відповідно до норм міжнародного права, обмеження на свободу слова повинні відповідати трьом умовам:

- вони повинні строго узгоджуватись з законом
- мати праведну мету
- повинні бути необхідними і адекватними для досягнення цієї мети.

Закони, які вводять обмеження, повинні намагатися бути недвозначними і не давати можливості для різних тлумачень. Легітимними цілями вважаються захист репутації, гідності особи, національної безпеки, громадського порядку, авторського права, здоров'я і моралі. Конституція України забороняє пропаганду соціальної, расової, національної чи релігійної ворожнечі, а також розголос відомостей, які містять державну таємницю. Тимчасові або часткові обмеження також можуть впроваджуватися за рішенням суду.

Зміст свободи думки і слова полягає в тому, що ніхто не може заборонити людині дотримуватися своїх думок, певним чином відображати об'єктивну дійсність у своїх уявленнях та публічно висловлювати ці матеріалізовані в мові відображення, в тому числі, погляди та переконання. Останні можуть при цьому стосуватися будь-яких сфер: зовнішньої політики, державної влади, економічних процесів, освіти і культури, розвитку законодавства тощо. Свобода слова створює значну гарантію громадського контролю над державною владою.

ДУНАЙСЬКИЙ РЕГІОН В ПРІОРИТЕТАХ ЄС: ЗАКОНОДАВЧЕ ПІДГРУНТЯ

Перга Т.Ю.

к.іст.н., ст.н.співр.

ДУ «Інститут всесвітньої історії НАНУ»

Дунайський регіон займає важливе місце в пріоритетах ЄС. На початку 2000-х рр. членство в ЄС отримали такі країни, як Словенія, Угорщина, Словаччина, Болгарія та Румунія, в результаті чого велика частина річкового басейну Дунаю і п'ята частина території з населенням більше 100 млн. чол. опинилася в просторі Європейського Союзу. Вказаний фактор створив нові можливості для вирішення

проблем країн регіону і реалізації їхнього потенціалу та сприяв прийняттю Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону, яка була затверджена 24 червня 2011 р. Вона створила законодавче підґрунтя для розширення комплексного співробітництва 14 країн, серед яких члени Євросоюзу - Німеччина, Австрія, Словаччина, Чехія, Угорщина, Словенія, Румунія та Болгарія і країни, які на момент прийняття документу не мали цього статусу - Хорватія, Сербія, Боснія та Герцеговина, Чорногорія, Молдова та Україна.

Дунайська стратегія ЄС спрямована на забезпечення інфраструктурного, екологічного, соціально-економічного та інституційного розвитку регіону. Аналіз цього документу вказує на виділення ЄС наступних проблем розвитку, подолання яких сформувало пріоритетні напрямки вказаної стратегії:

1. Історично сформована нестабільність розвитку регіону, що довгий час супроводжувалася серією конфліктів, міграцією населення та антидемократичними режимами, зокрема це стосується нових членів ЄС.
2. Неповне використання потенціалу транспортного коридору Дунаю, що пов'язує Північ та південь Європи. Наприклад, на момент прийняття стратегії частка перевезених ним вантажів склала лише 10% - 20% від обсягу, що перевозиться Рейном.
2. Високі ціни на енергоносії і висока уразливість до різних економічних і політичних ситуацій на світовому ринку, причиною цього є фрагментарність енергетичних ринків і залежність від занадто обмеженого числа зовнішніх постачальників.
3. Значне транскордонне забруднення басейна Дунаю, що призвело до загострення низки екологічних проблем, зокрема скидання неочищених стічних вод, потрапляння добрив і ґрунту в річку, вплив транспорту на довкілля. У цьому контексті варто наголосити, що Дунайський регіон посідає місце основного міжнародного гідрологічного басейну і екологічного коридору Південної Європи, що актуалізує застосування регіонального підходу до питань охорони природи, територіального планування та управління природними ресурсами.
4. Підвищений ризик виникнення в Дунайському регіоні великих повеней, посух і промислового забруднення, що ставить на порядок денний попередження, готовність та ефективне реагування і вимагає високого ступеня співробітництва і обміну інформацією.
5. Значні відмінності і диспропорції розвитку між країнами та брак контактів і співпраці між ними як у фінансовому, так і в інституційному плані, недостатній розвиток інновацій та досліджень.
6. Існування в Дунайському регіоні організованої злочинності, торгівлі людьми, контрабанди товарів та корупції, що підривають довіру населення і стримують розвиток.

В основі Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону лежить комплекс заходів.

1. Об'єднання Дунайського регіону передбачає поліпшення мобільності внутрішніх та зовнішніх транспортних шляхів, заохочення більш сталої енергетики, підтримку культури і туризму, контактів між людьми
2. Захист навколишнього середовища в Дунайському регіоні ставить завдання відновлення і збереження якості водних ресурсів, управління ризиками в галузі охорони навколишнього середовища, збереження біологічного різноманіття, ландшафтів і якості повітря і ґрунтів.
3. Створення процвітаючого Дунайського регіону спрямовується на поширення знань в суспільстві за допомогою впровадження дослідних, освітніх та

інформаційних технологій, підтримки конкурентоспроможності підприємств, інвестування в трудові ресурси та підготовку кадрів.

4. Зміцнення Дунайського регіону передбачає нарощування інституційного потенціалу та співробітництва, спільну роботу з вирішення питань безпеки та боротьбу з організованою злочинністю і тяжкими злочинами.

Одним з пріоритетів Дунайської стратегії ЄС є захист навколишнього середовища, що закладає підвалини для поглиблення взаємодії держав регіону в цій сфері і має практичний інтерес для України. Вказуючи на наднаціональну цінність природних ресурсів регіону, ЄС прагне створити комплексну регіональну систему попередження їх забруднення й деградації. Можна виділити три головні напрямки співпраці країн Дунайського регіону в цьому напрямку.

У галузі водних ресурсів ставиться першочергове завдання забезпечення високої якості водного шару у відповідності до Рамкової Водної Директиви. Вказується також на необхідність стійкого управління водними ресурсами для спільного скорочення забруднення від органічних, поживних або небезпечних речовин. Основою для цієї діяльності є прийнятий в 2009 р. всіма придунайськими країнами План управління річковим басейном, який встановлює низку конкретних завдань і заходів, на які необхідно спиратися в подальших діях.

Беручи до уваги високу уразливість регіону до стихійних і техногенних лих, ЄС акцентує увагу на створенні надійної системи захисту від катастроф, таких як повені та промислові аварії, які несуть транснаціональні негативні наслідки. Її головними складовими є превентивні заходи і заходи з управління діями по ліквідації наслідків катастроф, зокрема тих, що здійснюються відповідно до вимог Директиви по паводки та Директиви Seveso щодо попередження, підготовки і екологічної відповідальності у діяльності, що створює відходи гірничого виробництва. Серед пріоритетів вкажемо і на адаптацію до зміни клімату та розширення регіонального співробітництва зі створення «зеленої» інфраструктурі, сприяння прийняттю довгострокових, екосистемних рішень, а також вивчення уроків з попередніх подій.

Не менш важливе місце в екологічному співробітництві в рамках Дунайської стратегії посідає збереження біологічне різноманіття та якості ґрунту. ЄС вважає, що втрата природних місць мешкання чинить тиск на фауну і флору та впливає на загальну якість довкілля. Дунайська стратегія узгоджується зі Стратегією ЄС-2020 в питаннях біологічного різноманіття, розв'язання яких має спиратися на припинення втрати біологічного різноманіття і екосистем, відновлення екосистемних послуг і дефрагментацію природних місць мешкання. Що стосується стану ґрунтів, ерозії орних земель, що викликає забруднення водного шару, то стратегія містить широку низку конкретних заходів, спрямованих на подолання негативної практики.

Доцільно наголосити, що Стратегія Європейського Союзу для Дунайського регіону створює низку можливостей для розширення співпраці України з ЄС, як на всеєвропейському рівні, так і на рівні окремих держав-членів. І це стосується не лише транспортної сфери, яка на даний час є єдиним пріоритетом України в рамках співпраці країн Дунайського регіону. Зокрема Міністерство інфраструктури України визначило наступні пріоритетні напрямки, які Україна прагне розвивати в цій сфері: створення річкових інформаційних служб, інтегрованої системи збору та утилізації відходів суден на українській ділянці ріки Дунай, будівництво автомобільної паромної переправи Ізмаїл (Україна) – Тульча (Румунія) та берегового автомобільного комплексу, створення глибоководного суднового ходу ріки Дунай – Чорне море на українській ділянці дельти та будівництво автомобільної магістралі «Одеса – Рені» (довжина – 261 км) за параметрами 1 категорії з мостовим переходом через Дністровський лиман (довжина – 5709,3 м).

Розвиток низки інших напрямків співпраці дозволить більш активно розвинути Українське придунав'я та інтегрувати до європейського простору. Тому актуальним для України є розробка та законодавче забезпечення розвитку в цьому регіоні відновлювальної енергетики та заходів з економії енергетичних ресурсів, розвиток зеленого, екологічного, історичного, оздоровчого, морського, екстремального, круїзного та автомобільного туризму, поліпшення якісного централізованого водопостачання, відновлення природно-ресурсного потенціалу регіону. Окреслені заходи мають стати частиною розробки Національного плану щодо впровадження Стратегії ЄС для Дунайського регіону, яку варто розробити і прийняти найближчим часом.

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗМІСТУ, ТЕХНІЧНИХ СТАНДАРТІВ І ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ

Кравченко С.Р.

к. ю. н., адвокат Київської обласної колегії адвокатів

Інформаційно-правова діяльність європейських міжурядових організацій РЄ, ЄС та країн Європи спрямована на забезпечення умов для розвитку і охорони усіх форм власності на інформаційні ресурси, створення та вдосконалення регіональних і національних систем і мереж, забезпечення їх взаємодії в інтегрованому інформаційному просторі Європи; на створення умов для інформаційного забезпечення юридичних і фізичних осіб та інших споживачів інформації на основі використання національних інформаційних ресурсів, забезпечення інформаційної безпеки. Правове регулювання інформаційних відносин в Європі дозволяє виділити їх особливості і специфіку: 1) у системі інформаційного права функціонують нові терміни і поняття (інформація, інформаційні ресурси, бази даних, офіційне юридичне повідомлення, інформаційна безпека, електронний підпис, інформаційна інтелектуальна власність, домен тощо), які відображають трансформацію права в умовах становлення інформаційного суспільства; 2) інформація має унікальні якості, невичерпність ресурсів, виступає складовим компонентом усіх суспільних відносин, обумовлює право власності на інформацію – державне, корпоративне, індивідуальне; 3) інформаційно-правова діяльність країн, юридичних і фізичних осіб здійснюється виключно в інтересах держави та особи з перевагою інтересів держави; 4) використання інформації, масивів даних, інших видів інформаційної діяльності реалізується через юридичних і фізичних осіб, які несуть відповідальність за правопорушення відповідно до конституційного, інформаційного, цивільного, адміністративного та кримінального законодавства; 5) правове регулювання інформаційних відносин у суспільстві поширюється і на ті інформаційні відносини, які ще не врегульовані чинним законодавством: особливо це стосується використання кіберпростору через мережу Internet, впровадження мультимедійних технологій, стільникового зв'язку для поширення інформації.

В Європі інтенсивно створюються інформаційні кодекси для галузей і підгалузей інформаційного права, впроваджуються правові норми і принципи регіональних міжурядових організацій для забезпечення потреб інформаційного суспільства, для трансформації основних законів і чинного законодавства держав Європи. Спеціальні принципи і норми регулюють права та обов'язки суб'єктів у процесі міжнародного обміну інформацією, інформаційними продуктами та

інформаційними послугами через кордони держав. Зокрема, інформаційний обмін та міжнародне використання засобів масової комунікації регулюються основними принципами міжнародного права такими, як принципи суверенної рівності; невтручання у внутрішні справи держав, заборони застосування сили або загрози силою; дотримання міжнародних зобов'язань, мирного врегулювання міжнародних спорів; непорушності кордонів; поваги до фундаментальних прав людини; співробітництва; виконання міжнародних зобов'язань та низкою спеціальних галузевих принципів, а саме: правом держав на здійснення чи санкціонування здійснення транскордонного телерадіомовлення; зобов'язанням держав попереджати і припиняти поширення ідей, заборонених міжнародним співтовариством; зобов'язанням держав забезпечити вільний доступ до джерел інформації; правом держав на протидію поширення на своїй території ідей, які загрожують національній безпеці, громадському порядку, моральному здоров'ю населення, правом держав розвивати інформаційну інфраструктуру для досягнення своїх політичних, економічних і культурних цілей; зобов'язанням держав попереджати і припиняти неправомірне використання національних інформаційних ресурсів та масивів інформації для ворожої пропаганди і втручання у внутрішні справи інших держав тощо. Європейське інформаційне право як комплексна галузь включає загальну і особливу частини: до загальної відносяться норми та принципи, які регулюють загальні положення, юридичні форми і методи інформаційної діяльності держав, міжнародних організацій, неурядових інституцій, інших суб'єктів міжнародного права, юридичних і фізичних осіб. До особливої частини відносяться конкретні інститути і норми галузі та підгалузей європейського інформаційного права, зв'язок між якими має об'єктивний характер. Відтак особливу частину складають: право масової комунікації, право телекомунікацій і зв'язку, право кіберпростору та глобальної мережі Internet, право інформаційної інтелектуальної власності, право інформаційної безпеки.

Європейська практика правового регулювання у сфері інформації і комунікації за змістовим аспектом стосується формування світової та національної громадської думки, виступає невід'ємною складовою зовнішньої і внутрішньої політики держав як суб'єктів міжнародного права. Змістові норми проголошують: право і свободу кожного шукати, отримувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів (Європейська конвенція про права людини та основні свободи, 1948, з поправками 1998 р., ст.7,8,9,10); обмеження основних інформаційних прав і свобод з метою забезпечення правомірних вимог моралі, громадського порядку, пропаганди ідей, національної безпеки, дискримінації (Європейська конвенція про права людини та основні свободи, 1948 р., з поправками 1998 р., ст.10, п.2); Директива ЄС про законне перехоплення комунікацій 96/с 328 /01(1985р.); Рекомендація 1037 про захист даних і свободу інформації (1986р.), Декларація про свободу комунікації та Інтернет (2003р.), Декларація «Боротьба з тероризмом і свобода слова та інформації» (2009 р.), «Свобода слова і демократія в добу цифрових технологій:можливості, права і зобов'язання» (2013 р.) тощо.

Технічні аспекти регулювання обміну інформацією стосуються організації транскордонних інформаційних потоків в Європі, встановлення європейських тарифів і стандартів на передачу інформаційних продуктів та послуг через кордони держав, поширення нових технологій та їх ефективної експлуатації, розподілу і використання радіочастот та геостаціонарних орбіт в рамках співробітництва в ЄВТЕЛСАТ, штучних космічних об'єктів. Зокрема, Угода про міжнародний обмін візуальними і звуковими матеріалами освітнього, наукового та культурного характеру (1954 р.), Рішення 676/2002/ЄС «Про правові рамки для радіоспектральної

політики в європейській спільноті», «Конвенція про міжнародний обмін офіційними виданнями та урядовими документами» (1958 р.), Рекомендація про використання супутників для радіо і телебачення (1984р.), Директива 96/2/ЄС «Про мобільні і персональні засоби зв'язку» (1986 р.), Директива 90/387/ЄС «Про забезпечення відкритості мереж, умов доступу і використання» (1990р.), Конвенція про Європейську організацію супутникового зв'язку (ЕВТЕЛСАТ) (1993), Директива 95/51/ЄС «Про кабельні телемережі» (1995 р.), Рекомендація про захист і заохочення універсальності, цілісності, відкритості Інтернет як засіб збереження глобальної мережі для свободи слова та інформації (2011 р.), Декларація «Правові аспекти управління Інтернетом» (2012 р.) тощо. Зазначені документи регулюють міжнародні обміни інформацією освітнього, наукового і культурного характеру, які передбачають його учасникам митні пільги на ввезення таких матеріалів, а також на звільнення від митних формальностей та зборів.

Професійні аспекти стосуються правового забезпечення діяльності у сфері інформації і комунікації, зокрема, професійної діяльності журналістів. Такі документи, як Резолюція 1003 «Про етику журналістики» (1993), Рекомендація «Про право журналістів не розкривати свої джерела інформації» (2000 р.), Декларація Комітету міністрів про захист журналістики і безпеки журналістів та інших дійових осіб засобів масової інформації» (2014 р.), підкреслюють важливість професійної діяльності ЗМІ у сучасних умовах європейської інтеграції. Рада підтвердила принципи захисту журналістів в умовах демократичного суспільства, зокрема, у принципах журналістської етики йдеться про зміцнення вільної, незалежної, плюралістичної та відповідальної журналістики, про вільний доступ до професії та професійної діяльності, про невтручання у діяльність журналістів з боку органів державної влади, а також про створення умов для професійної діяльності в зонах збройних конфліктів та кризових ситуацій .

Європейські фахівці прогнозують радикальні зміни в галузі міжнародно-правового регулювання інформаційних обмінів та комунікації внаслідок формування глобальної комунікаційної системи, що потребує адекватних міжнародно-правових рішень.

Література

1. Європейські комунікації: Монографія. Макаренко Є.А., Ожеван М.А., Рижков М.М. та ін. - К.: Центр вільної преси, 2007.- 536с.
2. Європейський Союз: економіка, політика, право. – Енциклопедичний словник. – К.: ВПЦ «Київський університет ». –2010 – с.123-124
3. Макаренко Є.А. Політико-правове регулювання сфери міжнародної інформаційної безпеки // Інформаційне забезпечення транскордонного співробітництва України: матеріали II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (14-15 травня 2014 р., м. Луцьк)

СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКА ПОЛІТИКА ФРАНЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Малиновська Н.В.

аспірантка Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки, м.
Луцьк

Франція є одним із головних європейських ініціаторів співпраці з країнами Середземномор'я. Вона виступає в ролі каталізатора відносин між ЄС і арабськими країнами, позаяк традиційно підтримує достатньо диверсифіковані відносини привілейованого партнерства з багатьма з них, засновані на глибокому знанні регіону і його соціально-економічних, культурних особливостях з колоніальних часів.

Протягом останніх двох десятиліть Франція спрямовує зусилля на вироблення європейського напрямку середземноморської політики. Їй передувала, ухвалена у 1972 році «Глобальна середземноморська політика» (ГСП). Попри те, що протягом 1970-х років ЄЕС уклав торгівельні угоди з багатьма середземноморськими державами – угода про асоціацію з Ізраїлем у 1975 році, угода про торгівлю і співробітництво з Тунісом, Марокко і Алжиром у 1976 році, у 1977 році підписані договори з Єгиптом, Йорданією, Ліваном, Сирією, ГПС мала поглибити і розширити його присутність у регіоні. Внаслідок цього навколо Європейського товариства утворилася особлива зона середземноморських країн, на які поширювався відносно вільний митний режим.

У Середземномор'ї знаходяться найближчі підступи до національної території, на які поширюється дія французької стратегії стримування, оскільки на цих підступах розташовані «життєві інтереси» Франції. Вони пов'язані не тільки із забезпеченням оборони країни на південному напрямку, але із її економічними потребами: через Середземне море проходять транспортні зв'язки Франції з арабським світом, Африкою, Азією, з французькими володіннями в Індійському і Тихому океанах. По Середземному морю йдуть танкери, на яких перевозиться 80 відсотків імпортованої Францією нафти, і половина її вивантажується в середземноморських портах. Ці порти забезпечують 40 відсотків всіх національних морських перевезень. Із Середземномор'я Франція отримує цінну сировину і продукти. Країни арабського світу, які входять в цей регіон чи сусідні з ним – важливий ринок збуту французької зброї.

Восени 1995 року, просуваючи всередині Євросоюзу ідею Євро-середземноморського партнерства, Франція спільно з Іспанією та Італією добилася скликання в Барселоні середземноморської конференції. Барселонською декларацією було започатковано Європейсько-Середземноморське партнерство (ЄСП), як інституціолізований процес співробітництва країн Європи та Близького Сходу.

Не досягнувши очікуваних результатів у середземноморській політиці у 2004 році ЄС запропонував нову політику сусідства – Європейська політика сусідства (ЄПС), ядром якої було «стратегічне партнерство» із сусідами зі Східної Європи, Близького Сходу та Північної Африки. ЄПС охоплює країни-члени Євро-середземноморського партнерства, встановлені Барселонською декларацією 1995 року.

Головним чином, Європейська політика сусідства мала компенсувати недоліки середземноморського партнерства та уможливити потенційне залучення Ірану й

держав аравійського півострова. Одна перша відмінність від Барселонського процесу 1995 року полягала в інспіруванні ЄПС виключно європейцями. Арабський світ розумів кінцеве призначення таких заходів – вони більшою мірою спрямовані на перетворення їх на зручних сусідів, а не на задоволення їхніх нагальних потреб. Насправді, співпраця Європи та Середземномор'я відбувалася не на взаємовигідних умовах та на завищених очікуваннях. На самому початку учасники організації перебували на різних економічних та соціальних рівнях, а відтак, вони вже не були рівні, позаяк не могли брати на себе однакові зобов'язання. Європейські країни шукали для себе ринок збуту, але країни Близького Сходу та Північної Африки були не готові скласти конкуренцію європейському виробництву товарів.

У розумінні Н. Саркозі, так як Барселонський процес не досягнув своїх цілей, однією з програмних засад його передвиборчої кампанії стала ідея створення Середземноморського союзу, яку він почав втілювати одразу після зайняття посади президента. У президентській промові 7 травня 2007 року Н. Саркозі закликав спільно будувати Середземноморський союз, який стане містком між Європою і Африкою. За ініціативою Франції до нового об'єднання мали увійти ті країни Європи і Північної Африки, які мали вихід до Середземного моря. Мова йшла про окреме міждержавне утворення всередині ЄС, де інші країни ЄС мали б статус спостерігача без права голосу. Такий підхід розділяв європейські країни, на ті, що мають вихід до моря і ті, що його не мають.

13 липня 2008 року у результаті тривалих дискусій серед країн-членів ЄС під час Паризького Саміту був запущений Союз для Середземномор'я, як продовження Євро-Середземноморського партнерства. Французька сторона вбачала в проекті своє просування на ключові позиції в європейському діалозі з середземноморським регіоном, лідерство в технологічному розвитку північно-африканських країн і прямий доступ Євросоюзу до газових родовищ Північної Африки. Газопровід, який у майбутньому зможе доставляти африканський природний газ до Європи знаходиться в стадії активного будівництва. У 2008 році уряд Ізраїлю ухвалив рішення щодо додаткового фінансування будівництва газопроводу з Єгипту в північному напрямку для збільшення потенційної пропускної здатності. Успішність проекту забезпечить Франції лідерство у середземноморському регіоні, а також лідерство в ЄС і стати ключовою фігурою світової політики, значно зміцнивши свої геополітичні позиції.

У Союзі для Середземномор'я Франція розраховує на більший вплив, ніж у Барселонському процесі. Першочергове прагнення Франції створити Союз поза Євросоюзом показало, що країни-учасники не хочуть визнавати її монополістом, а також віддавати важелі впливу при утворенні регіональних структур поза ЄС. Другим недоліком співпраці є нестабільність арабо-африканського регіону та соціально-економічний розрив з європейськими країнами. Масові заворушення та зміни режимів у 2011 році в арабських країнах, розглянуті в наступному розділі, стали несподіванкою для Європи, а відтак, це ускладнює партнерські відносини, коли її учасники не можуть гарантувати політичної стабільності в країні. Наразі, навіть попри врахування всіх умов Євросоюзу, Франції не вдалося досягнути більших результатів від співпраці з країнами Близького Сходу та Північної Африки.

Незважаючи на невдачі, Євросоюз продовжує середземноморську політику, позаяк не хоче втратити контроль над арабським регіоном та віддати Франції, яка залишається найближчою серед європейських країн до арабського світу, всі важелі впливу, і які дають їй підстави для боротьби за регіональне лідерство в Європі.

ЗАРОДЖЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПАРТОЛОГІЇ

Іванченко І.В.

аспірантка кафедри суспільних наук
Університету економіки та права «КРОК» (Київ)
Науковий керівник: проф. Картунов О.В.

В умовах перманентної політичної кризи, яка охопила практично всю політичну систему України, зокрема й її партійну підсистему, дедалі актуальнішими стають проблеми дослідження як трансформації цієї підсистеми, так і всіх її партій. І тут в нагоді може стати такий відносно «молодий» для нашої країни й досі, на жаль, дещо занедбаний науковий напрям і навчальна дисципліна як партологія, зокрема знання про складний і тернистий шлях її зародження і становлення в країнах Європи.

В західній політології сфера досліджень політичних партій називається «стасіологія» («Stasiology»), а ті, хто досліджує їх діяльність – «стасістами» («Stasists»). Зокрема, словник «Parkers Dictionary» дає таке визначення: «Стасіологія (Stasiology) – це наука про політичні партії» [9]. Поряд з терміном «стасіологія» інколи використовується поняття «аналітична стасіологія». Словник «The Free Dictionary by Farlex» визначає його таким чином: «Аналітична стасіологія (Analytical Stasiology) – це спроба за допомогою конструкції концептуальних рамок розвинути науку про політичні партії» [2].

Термін «стасіологія» походить від стародавнього грецького слова «stasis», що означає «фракція». У науковий обіг його увів на початку 50-х років ХХ ст. видатний французький вчений, політолог і соціолог, Моріс Дюверже [3]. Але сьогодні цей термін використовується не досить часто. Поряд з ним, а ще частіше замість нього, застосовується поняття «наука про політичні партії» (Science of Political Parties), активному поширенню якого сприяла праця американського дослідника З. Ньюменна [6]. В Україні цей науковий напрям отримав назву «партологія», а дослідники, причетні до його розробки – «партологи» [1]. Можна припускати, що термін «стасіологія» не увійшов до вітчизняної науки з двох причин. По-перше, він і на Заході не набув помітного поширення, а, по-друге, з тим, щоб без потреб не засмічувати українську мову.

Ще в далекому 1915 р. німецький соціолог Роберт Міхельс зазначав: «Вивчення і аналіз політичних партій становить нову галузь науки. Вона займає проміжну сферу між соціальними, філософсько-психологічними та історичними дисциплінами і може бути визначена як галузь прикладної соціології» [5, р. 6].

В сучасній західній науці панує теза про те, що засновником стасіології/партології є німецький соціолог Р. Міхельс. Але ця теза, м'яко кажучи, є не зовсім коректною. Адже справжнім її засновником слід вважати видатного білоруського вченого Мойсея Острогорського, який навчався і працював у Великій Британії та США. Він ще 1898 р., тобто за 13 років до Р. Міхельса, опублікував російською мовою свою фундаментальну піонерську двотомну працю «Демократія та організація політичних партій». 1902 р. її було видано, а пізніше кілька разів перевидано англійською [7]. Ця його капітальна праця стала класикою політичної соціології, основні ідеї якої (праці) не лише не втратили, а й дедалі набувають актуальності. Показово, що цей факт. був вимушений визнати навіть класик французької стасіології/партології Моріс Дюверже, який зазначав: «М. Острогорський був першим, хто розчистив шлях до цього захоплюючого аналізу» [3,

р. XV-XVI]. Таку ж думку висловлював і американський дослідник У. Рансімен, який дійшов висновку, що М. Острогорський «сформулював версію залізного закону олігархії («a version of the iron law of oligarchy») в демократичному суспільстві за багато років до Р. Міхельса» [8, р. 71].

Ще один американський вчений, зокрема Сеймур Липсет, не лише дотримувався такої ж думки, а й намагався з'ясувати причини ігнорування абсолютною більшістю західних науковців реального факту започаткування стасіології/партології М. Острогорським і його величезного внеску в її зародження й становлення. За його твердженням, «...можливо, головною причиною того, що внесок М. Острогорського як теоретика та методолога був так довго ігнорований американськими та британськими політологами», полягав в тому, що вони намагалися аналізувати політику, «застосовуючи концепції й методи, близькі чи навіть споріднені» його концепціям і методам, які «до 50-х років ще не набули поширення» [4, р. 14].

Щодо Р. Міхельса, то він вдало підхопив естафету від М. Острогорського та й сам вніс вагомий вклад у становлення стасіології/партології. Помітний внесок у розвиток цього наукового напрямку, щоправда дещо пізніше, зробили також: М. Вебер, М. Дюверже, Л. Епштейн, А. Лейпхарт, З. Ньюменн, Дж. Сарторі та багато інших.

«Повінь» наукових видань зі стасіології/партології в Європі припав на другу половину ХХ ст. За підрахунками західних дослідників, лише за період з 1945 по 1998/9 роки вийшло друком 11500 книжок та статей, присвячених аналізу лише європейських партій. З 1995 р. при Сассекському університеті (Брайтон, Велика Британія) почав виходити міжнародний спеціальний журнал «Партійна політика» («Party Politics»).

В ХХІ ст. в цій сфері, на наш погляд, намітилися дві досить помітних і важливих, але дещо суперечливих тенденції. Спочатку кількість публікацій з цієї проблематики почала поступово скорочуватися, але впродовж останніх 5-7 років вона знову почала поволі зростати. Перша тенденція, і вона вартує особливої уваги, була викликана бурхливим розвитком новітніх ЗМІК та формуванням інформаційного суспільства, що призвело до занепаду традиційних політичних партій і різкого зниження інтересу до них з боку стасіологів/партологів та суспільства, а друга тенденція – різким загостренням наукового і публічного дискурсів щодо ролі партій в сучасному політичному житті суспільства та їх майбутнього.

У ХХІ ст. ця проблематика розробляється такими дослідниками, як: Р. Далтон, Я. МакАлістер, С. Маскет, Д. Фаррелл та ін. В багатьох європейських університетах продовжується активна і плідна підготовка бакалаврів та магістрів з цієї чи суміжних їй спеціальностей. Їх тривалий і великий досвід міг би стати в нагоді й для України. На особливу увагу вітчизняних дослідників заслуговує також і дедалі міцніюча тенденція загострення наукового дискурсу у Європі щодо Шекспірівського питання «To be or not to be?», тобто щодо питання чи потрібні політичні партії взагалі і чи є у них майбутнє. Ще більшу увагу має привернути і дискурс щодо позитивного і негативного впливу процесів формування глобального інформаційного суспільства на існування і подальшу діяльність політичних партій та шляхів і методів їх реформування та трансформації.

Список використаних джерел:

1. Обушний М.І. Партологія: Навчальний посібник. / Обушний М.І., Примуш М.В., Шведа Ю.Р. / За ред. М.І. Обушного. – К.: Арістей, 2006. – 432 с.
2. Analytical Stasiology. // The Free Dictionary. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.thefreedictionary.com/analytical+stasiology>.

3. Duverger M. Political Parties, Their Organization and Activity in the Modern State. / M. Duverger. – London: Methuen, 1954. – 439 p.
4. Lipset S. Introduction. / S. Lipset. // Duverger M. Political Parties, Their Organization and Activity in the Modern State. / M. Duverger. – London: Methuen, 1954.
5. Michels R. Political Parties: A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy. / R. Michels. – New York: The Free Press, 1966. – 380 p.
6. Neumann S. Toward a Theory of Political Parties. / S. Neumann. // World Politics. – Vol. 6. – Issue 4. – July 1954. – P. 549-563.
7. Ostrogorskii M. Democracy and the Organization of Political Parties. / M. Ostrogorskii. – London and New York: Macmillan, 1902. – 2 vols.
8. Runciman W. G. Social Science and Political Theory. / W. G. Runciman. – Cambridge, MA: Cambridge University Press, 1963. – 175 p.
9. Stasiology. // Parker's Dictionary. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://parkersdictionary.com/english/stasiology>

ЄВРОПЕЙСЬКІ КОМУНІКАЦІЇ

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВИХ ВЗАЄМОДІЙ ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ

Ожеван М. А.,

д.філософ.н., професор, головний науковий співробітник
Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України

Складність цивільно-військових відносин (Civil-Military Interactions; ЦВВ) полягає в тому, що обом корпоративним структурам – як військовій, так і цивільній, – притаманні сумісні й несумісні потреби цінності й інтереси, унікальні принципи організації та організаційної культури. Саме тому ЦВВ – це постійний пошук відповідей на наступні ключові питання:

- Як військові впливають на політику, економіку, науку, технології тощо своєї держави, й навпаки
- Як військові використовують цивільних підрядників для виконання різноманітних замовлень
- Як військові частини (бази) взаємодіють зі своїм цивільним оточенням (RAND Research).

За сприятливої геополітичної ситуації в світі і стабільної внутрішньої ситуації в державі недоліки взаємовідносин суспільства і Армії нівелюються, але вони істотно ускладнюються за умов посилення суспільної напруги як це відбувається в сучасній Україні, коли в ЗС намагаються розвивати політичну активність не тільки спеціально на те уповноважені органи державної влади, але й політичні партії і громадські рухи, намагаючись використати ЗС для вирішення як зовнішньополітичних, так і внутрішньодержавних завдань приватного змісту. Подібні кризові цивільно-військові відносини, прикладів яких вистачає в давній й недавній європейській історії, можуть стати залежно від конкретних обставин та характеру конструктивної чи деструктивної активності провідних акторів причиною як розвалу Армії і Держави, так і джерелом їх подальшої могутності.

Статутні документи більшості європейських країн виокремлюють політико-стратегічний та оперативно-тактичний рівні ЦВВ. На політико-стратегічному рівні йдеться про цивільно-військову координацію (Civil-Military Coordination - CMCO) інституційних акторів як з військового так і цивільного боку в межах комплексної національної оборони (comprehensive national defence). На оперативно-тактичному рівні – про цивільно-військове співробітництво (ЦВС; Civil-Military cooperation – CIMIC).

Збройні сили (ЗС) є фаховим ядром військової спільноти як більш широкої категорії, яка включає не тільки військовослужбовців, але й цивільних службовців у складі ЗС, відставників (резервістів), які зберегли зв'язок із ЗС, а також воєнізовані підрозділи інших силових відомств.

До військової спільноти в нинішніх українських умовах доцільно віднести також з певними «обмовками» представників воєнізованих громад (козацтво, ДУК «Правий сектор» тощо) та воєнізованої охорони приватних структур, - «приватних воєнних корпорацій» (ПВК), які за сучасних умов дедалі більше перетворюються на більш-менш ефективні інструменти реалізації зовнішньополітичних інтересів держави без безпосереднього втручання цієї держави. Саме цей інструмент

«узаконеного тероризму» ефективно використала РФ в агресії проти України на у Криму та на Донбасі в ході «гібридної війни», до якої Україна виявилась неготовою.

Проблемний характер ЦВВ та ставлення цивільних до ЗС України на сучасному етапі визначаються передусім такими факторами як:

- складною міжнародною обстановкою (російська агресія тощо);
- кризовим економічним станом і скромними бюджетними можливостями країни,
- заслугами й прорахунками дій Армії в обстоюванні української незалежності;
- порівняно низьким ступенем відповідності ЗС України потребам захисту Вітчизни;
- певною розбіжністю реального морально-політичного образу ЗС України з очікуваннями народу;
- порівняно низьким авторитетом військово-політичного керівництва і верховного командування.
- порівняно низьким престижем серед громадян ЗС України в цілому і військової служби зокрема;
- низьким рівнем освіченості призовної молоді, що негативно позначається на її спроможності засвоювати навички застосування техніко-технологічно складних видів озброєнь; водночас високоосвічена та високо соціалізована молодь під різними законними та напівзаконними приводами уникає в масі своїй призову на військову служби;
- негативними проявами «позастатутних» відносин в армійському побуті, об'єктивно пов'язаних з асоціальним або антисоціальним статусом чималої частини молоді, яка до призову ніде не працювала і не навчалася, а іноді мала навіть зняту або непогашену судимість тощо;
- бурхливою «постмайданною» політизацією суспільного життя, яка істотно позначилася на ЦВВ та настроях в армійському середовищі;
- виникненні природних й штучних конкурентних взаємовідносин ЗС України та підрозділів Національної гвардії й добровольчих батальйонів;
- потрапляння парамілітарних військових угруповань до сфери політичних впливів окремих політичних сил екстремістського та радикального спрямування.

Плідна діяльність новостворених управлінь ЦВС в умовах максимальної гласності покликана посприяти конструктивному розв'язанню суперечностей у нинішніх цивільно-військових відносинах в Україні як істотної складової оборонного реформування.

Найактуальнішими проблемами реформування сфери ЦВВ за нинішніх кризових українських умов є:

- уточнення на кращих європейських та натовських взірцях поняття ЦВВ та їх класифікація в українських умовах періоду проведення АТО;
- визначення прийнятних форм взаємозв'язку між ЗС України та озброєними людьми з різних добровольчих формувань тощо і політикою та політиками;
- створення служби постійного моніторингу, оцінки та прогнозування впливу конфліктних політичних процесів в Україні та довкола України на ситуацію в ЗС та ЦВВ;
- подолання проявів негативного ставлення суспільства до ЗС, яке неможливе без цілеспрямованої ефективної роботи з формування позитивного іміджу ЗС України та силових структур України у цілому; цій меті має, зокрема, посприяти створення Концепції реформування цивільно-військових відносин в Україні як складової

Концепції оборонного реформування, один з вагомих підрозділів якої має включати питання дієвої популяризації діяльності ЗС України і нейтралізації агресивної антиукраїнської та антиармійської пропаганди з боку Російської Федерації.

Про реальність російської «загрози у вигляді спотвореного іміджу ЗС України» свідчать дані ГУР МО України (ГУРМО) щодо діяльності російських «Управління інформаційного протиборства», до складу яких, поряд з відділами «військово-цивільної взаємодії» входять відділи «інформаційної ізоляції району бойових дій» і відділи «дезінформації і контрпропаганди» [1].

Концепція оборонного реформування в цілому та реформування цивільно-військових відносин в Україні зокрема покликана врахувати позитивний світовий та європейський досвід та акцентувати на наступних проблемних питаннях взаємин Армії та суспільства:

- створення та конституційне закріплення оновленої державної ідеології військової служби;
- посилення уваги до соціальної компоненти військової реформи та військової служби;
- посилення військово-патріотичного виховання та діалогу між суспільством і державою з питань воєнної реформи;
- підняття престижу військової служби, створення в суспільстві атмосфери реальної підтримки Армії і військової реформи;
- створення в суспільстві атмосфери постійної готовності до серйозної й довготривалої мобілізаційної напруги.
- гармонізація зовнішньої і внутрішньої функцій Армії;
- посилення функцій державно-політичного і цивільного волонтерського контролю над ЗС України та «силовою» сферою держави у цілому;
- посилення інтегративної функції Армії в державі і суспільстві;
- реформування тилових служб комплектування Армії на засадах посилення їх стосунків з волонтерськими організаціями.

На цьому тлі викликає певну стурбованість той факт, що у статутних документах та в реальній діяльності новостворених груп ЦВС ЗС України недостатньо акцентована медіа-інформаційна складова та питання взаємодії груп ЦВС з групами інформаційно-психологічних операцій (ІПСО), що є вельми актуальним за умов збереження й посилення загрози спотворення іміджу ЗС України в очах місцевого населення на Сході України.

Неліквідованість об'єктивних й суб'єктивних передумов недовіри, а в окремих випадках й протидії ЗС України з боку місцевого населення окремих районів Донецької та Луганської областей істотно ускладнює діяльність ЗС у цілому, а також груп ЦВС й ІПСО, надає тимчасові іміджеві переваги як «борцям з карателями» незаконним збройним формуванням та підрозділам ЗС РФ та їхніх найманців.

Основним і найбільш істотним фактором поліпшення іміджу ЗС України за нинішніх українських умов має стати зниження ступеня політизації Армії, яка має бути послідовно й неухильно виведеною поза межі політичної боротьби. На користь такого підходу свідчить, зокрема, негативний досвід надмірно тісних відносин військових і цивільних у перші місяці конфлікту на Сході України, які призвели до політичної поляризації серед військовослужбовців й надмірного втручання цивільних структур (особливо радикально налаштованих волонтерських організацій, окремих радикально налаштованих народних депутатів, журналістів тощо) в перебіг воєнних операцій. Аксіоматичною має бути класична теза: армія не повинна брати участь у прийнятті політичних рішень, а військові, які вирішили пов'язати свою діяльність з

політикою, повинні негайно подавати у відставку і переривати будь-який зв'язок зі ЗС та іншими силовими структурами.

Література

1. Schirch, Lisa. Cortright, David. Civil-Military Interaction in Peacebuilding [Електронний документ]. // Peace Policy. Civil-military relations – March 24, 2014. – Режим доступу: <http://peacepolicy.nd.edu/category/civil-military-relations/>
2. Особливості діяльності Управління інформаційного протиборства Центру територіальних військ Південного військового округу ЗС РФ. [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://gur.mil.gov.ua/content/osoblyvosti-diialnosti-upravlinnia-informatsiinoho-protyborstva-tsentru-terytorialnykh-viisk-pivdennoho-viiskovoho-okruhu-zs-rf.html>.

УДК 316.286 (ЄС)

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ: ПРАКТИКА СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

Макаренко Е. А.

д. політ.н., професор, професор кафедри міжнародної інформації
Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Виникнення самої ідеї використання інноваційних комунікативних технологій у діяльності представницьких інституцій ЄС зумовлено динамічним та інтенсивним розвитком міжнародної взаємодії інтеграційного об'єднання, в результаті чого сформувалася нова реальність і нові виклики, які вимагають нових способів досягнення міждержавних компромісів і дипломатичних узгоджень як в рамках ЄС, так і в глобальному середовищі. Сучасні комунікативні технології сприяють поширенню впливу ЄС у міжнародних відносинах, вирішенню зовнішньополітичних завдань наднаціональних інститутів, формуванню нової політичної архітектури європейського регіону.

Функції ЄС як міжнародного актора щодо забезпечення інтересів у глобальному управлінні зумовлені зростанням конкуренції впливів та параметрів політичного позиціонування, істотною трансформацією інноваційного ресурсу, включенням до активів зовнішньополітичних стратегій інструментарію як прямого, так й опосередкованого впливу, що надає нові можливості для позиціонування та іміджування ЄС у глобальному політичному середовищі. Серед інноваційних інструментів діяльності ЄС останнім часом виокремлюються стратегічні комунікації, спрямовані на забезпечення взаємодії і формування тривалих формальних та неформальних зв'язків між різними структурами, інститутами, особами на рівнях «бізнес і держава», «держава і суспільство», «бізнес і суспільство», «експертне співтовариство і бізнес», «експертне співтовариство та органи влади», «органи влади та інститути громадянського суспільства» тощо з метою реалізації різноманітних політичних, комерційних або соціальних проєктів, у тому числі за допомогою публічної дипломатії або спеціальних інформаційних кампаній.

Використання засобів стратегічної комунікації відіграє важливу роль в політичному, економічному і безпековому співробітництві ЄС з країнами, що входять до програми Східного партнерства, для яких Європейська Рада ЄС запропонувала План дій зі стратегічної комунікації (від 20 березня 2015 р.) у зв'язку з необхідністю протидії дезінформаційним кампаніям Росії щодо агресії проти України. План дій, в якому передбачені стратегічні комунікації для ЄС з питань, пов'язаних зі східними країнами і за їх межами, а також більш широкі заходи ЄС на підтримку свободи засобів масової інформації та зміцнення загального медіа-середовища, був розроблений STRATCOM Team East у співпраці з інституціями ЄС та державами-членами, яка буде підтримувати загальну координуючу і контролюючу роль щодо його здійснення.

Роль стратегічних комунікацій в просуванні цілей політики ЄС в країнах східного партнерства узагальнена в Декларації, що була ухвалена на саміті Східного партнерства в Ризі 22 травня 2015 р., яка визначила провідні цілі партнерства, спрямованого на побудову єдиного простору загальної демократії, процвітання, стабільності та розширення співпраці на основі взаємних інтересів і зобов'язань і підтримки динамічних процесів реформ в країнах Східної Європи, а також на зміцнення демократії, верховенства права, основних прав і свобод людини, а також принципів і норм міжнародного права. До основних засад співробітництва зі східними країнами віднесено також здійснення ефективної комунікації та просування політики та цінностей ЄС щодо Східного партнерства, зміцнення загального медіа-середовища, включаючи підтримку незалежних засобів масової інформації, підвищення рівня поінформованості громадськості про дезінформаційну діяльність зовнішніх акторів, а також поліпшення потенціалу ЄС для прогнозування та реагування на такі заходи.

Керівними принципами документу визнано ефективні комунікації для широкого загалу з огляду на те, що стратегічна комунікація ЄС щодо Східного партнерства повинна в першу чергу зосередитися на розвитку позитивних і ефективних повідомлень про політику ЄС по відношенню до регіону, які б дозволяли громадянам зрозуміти, що політичні та економічні реформи, які просуває ЄС протягом тривалого часу, позитивно впливають на їхнє повсякденне життя. Ці повідомлення мають чітко пояснювати універсальні цінності, які пропагує ЄС, включаючи прихильність до демократії, верховенства права, боротьби з корупцією, права меншин та свободи вираження думок і незалежності засобів масової інформації. У разі необхідності, ЄС також має передбачити і реагувати на дезінформацію, пов'язану з ЄС.

До основних напрямів дій запропоновано підвищення потенціалу стратегічної комунікації ЄС, зокрема розробка STRATCOMом спеціальних матеріалів з пріоритетів функціонування об'єднання, які будуть надаватися в розпорядження політичного керівництва ЄС, прес-служб, делегацій ЄС і держав-членів ЄС, проведення комунікаційних кампаній, спрямованих на ключові аудиторії. Дії STRATCOM Team East спиратимуться на поточну діяльність інституцій ЄС і держав-членів ЄС. Також враховано мережевий інструментарій у програмі східного партнерства, оскільки розробка ефективних мереж має ключове значення для посилення результативності і ефективності комунікаційної діяльності, що здійснюється STRATCOM East Team. Передбачається, що мережі забезпечуватимуть платформу для обміну ідеями, щоб посилити комунікаційні повідомлення, а також координувати діяльність мереж щодо Східного партнерства на рівні ЄС. Мережі будуть будуватися поетапно, щоб охопити ключових комунікаторів в дипломатичних установах і делегаціях ЄС, держави-члени ЄС, однодумців з третіх країн, регіональні і міжнародні організації, а також адміністрації країн-партнерів.

Паралельно будуть розроблені мережі для журналістів, представників засобів масової інформації та громадянського суспільства з метою більш ефективної комунікації політики ЄС і підтримки незалежних засобів масової інформації в регіоні та комунікації з європейською спільнотою. ЄС буде підтримувати в регіоні цільові програми професійної підготовки журналістів та нарощування потенціалу засобів масової інформації, зокрема, за допомогою відкритої комунікаційної програми 2015-2019 рр., яка ґрунтуватиметься на досвіді попередньої програми і включатиме можливості розміщення інформації для обміну досвідом на платформі ЄС.

ЄС планує співпрацювати з Україною, Молдовою і Грузією за допомогою публічної дипломатії, взаємодіяти з місцевим населенням, в тому числі з молоддю, представниками наукових кіл і громадянського суспільства, за допомогою більш довгострокових ініціатив в сфері громадської дипломатії, спрямованої на роз'яснення політики ЄС, розвиток діалогу та інформування про ЄС. Особлива підтримка передбачена в рамках програми Жана Моне як інструменту партнерства а також підтримки програми Erasmus Plus. ЄС планує підвищувати потенціал громадянського суспільства за допомогою Форуму громадянського суспільства Східного партнерства, підтримати ці зусилля шляхом пошуку, документування та розповсюдження передового досвіду у сфері медійної грамотності.

Література

1. Action plan on strategic communication [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://eap-csf.eu/assets/files/Action%20Plan.pdf>
2. European Union Communication Strategy [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://docplayer.net/3871680-european_union_communication_strategy.html
3. Towards a 21st century EU Communications Strategy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://mathew.blogactiv.eu/.../towards-a-21st-c...>
4. Communication from the commission to the European Parliament and the Council [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-110-EN-F1-1.PDF>
5. Government Communications Plan 2015/16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://gcs.civilservice.gov.uk/wp-content/uploads/2015/08/GCS-Government-Communications-Plan-1516.pdf>
6. Remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini at the press conference following the Foreign Affairs Council [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2016/160314_02_en.htm
7. YoungsRichard Will the EU's Global Strategy Meet the Foreign Policy Challenges of the Future? [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://carnegieeurope.eu/2015/10/15/will-eu-s-global-strategy-meet-foreign-policy-challenges-of-future/ij51>

РІВНІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА МОДЕЛІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДЕМОКРАТІЇ В СУЧАСНОМУ ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Митко А.М.

доктор політичних наук, доцент, професор кафедри міжнародної інформації
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

В сучасному європейському інформаційному просторі інформаційно-комунікаційні технології стали новим і оригінальним фактором збільшення можливості кожного громадянина відчувати у віртуальному просторі свою життєву свободу й діяти, виходячи з унікального розуміння доцільності. Інформаційна демократія детермінує мобілізаційні процеси в системі трьох рівнів: макрополітичному (глобальному, де головну роль відіграє держава як гравець на міжнародній арені), медіаційному (посередницькому) та мікрополітичному (внутрідержавному на рівні свідомості окремого громадянина). Визначимо такі детермінанти інфодемократії: 1. Неefективність представницької демократії через обмеження участі всіх громадян у справах держави. Інформаційна демократія може стати такою формою, що дозволить реалізувати максимально наближену до ідеальної демократії. 2. Руйнування традиційних комунікацій, що провокує створення інформаційної держави. 3. Переведення сфер життєдіяльності людини в електронний формат, у тому числі й політичної системи. 4. Необхідність подолання недовіри до політичних інститутів, виборів, закритості влади, недоступності інформації та процесу прийняття рішень. 5. Перехід до інструментів «м'якої сили» для вирішення питань у системі міжнародних відносин тощо [1].

Глобалізація та розвиток інформаційної демократії на макрополітичному рівні стрімко міняють зовнішність сучасного світу. Звернімо увагу, загалом глобальний рівень і-демократії визначають взаємопов'язані процеси і тенденції: інформація та знання стають важливим ресурсом і справжньою рушійною силою соціально-економічного розвитку; формується ринок інформації та знань як фактор виробництва нарівні з ринками природних ресурсів, праці та капіталу; стрімко зростає питома вага галузей, що забезпечують створення, передачу, обробку та використання інформації; розвинена інформаційна інфраструктура перетворюється на умову, що визначає національну й регіональну конкурентоспроможність; розвиток й активне впровадження в усі сфери діяльності нових інформаційно-комунікаційних технологій істотно змінює моделі політичної системи тощо [3].

На мікрополітичному рівні інформаційна держава працює на базі інформаційної інфраструктури органів державної влади, що забезпечує ефективну реалізацію більшості функцій державного управління через політичну комунікацію. Вона найперше орієнтована на взаємодію державного апарату з громадянами, суспільством та бізнес-структурами на основі нових інформаційних технологій. Наявність розвиненої інформаційно-комунікаційної інфраструктури й активне її використання в державно-політичному управлінні є на сьогодні однією з критичних умов для забезпечення політичної стабільності та інформаційної безпеки держави. Підкреслено, що поширення й доступність ІКТ є необхідною умовою демократизації суспільства, розвитку громадянських ініціатив, самоорганізації людей. Комунікація в умовах Інтернету отримала новий рівень свого розвитку, і владі вона необхідна насамперед.

Механізми впровадження, реалізації інформаційної демократії ґрунтуються, насамперед, на нормативно-правовій базі, яка складається з міжнародно-правових документів і законодавства на національному й локальному рівнях. Положення цих документів прямо чи опосередковано стосуються реалізації права громадян на доступ до інформації, оскільки саме це право є основним у процесі становлення інформаційної демократії для більшості країн. Спільним для законодавчої бази і-демократії різних держав є те, що в ній закладено принцип транспарентності, який виступає фундаментом «відкритого суспільства» і забезпечує перехід до інформаційно-мережевого суспільства. Нині інформаційну політику в державі регулюють понад 200 нормативних актів, які подекуди неузгоджені між собою. Проте жоден із них не регулює питання інформаційної демократії: окремі питання (зокрема е-уряду, системи е-урядування, доступу до офіційної інформації тощо) визначено в певних документах [3].

На основі розгляду суспільно-політичних, економічних, культурних явищ і подій пропонуємо розглядати три моделі інформаційної демократії: технократичну, консультативну та процесуальну. Мета технократичної – надання адміністративних (державних) послуг населенню в електронному вигляді, запровадження нових форм взаємодії між органами місцевого самоврядування, виконавчої влади області та громадянами, заходами проекту передбачено впровадження системи інформаційно-аналітичного надання пілотних адміністративних послуг в електронній формі [4].

У процесі реалізації процесуальної моделі інформаційної демократії вирішують завдання управління інформаційними ресурсами, а саме: створення інформаційних ресурсів, необхідних для політичній системі для реалізації конституційних прав різних категорій громадян в сфері інформаційних державних послуг; сприяння ефективному використанню державних інформаційних ресурсів у діяльності органів державної влади й установ; забезпечення громадянам й організаціям вільного доступу до інформаційних ресурсів; створення адекватної нормативно-правової бази; координація галузевих і регіональних державних структур із формування державних інформаційних ресурсів, визначення порядку та умов їх використання; визначення повноважень і обов'язків органів державної влади, підприємств та організацій, підрозділів і окремих фахівців щодо формування, захисту державних інформаційних ресурсів; визначення складу державних інформаційних ресурсів, необхідних на кожному рівні державного управління, для забезпечення їх формування, форм подання, збору, уведення, збереження, обробки і використання, моніторингу й коригування стану інформаційних ресурсів; захист державних інформаційних ресурсів, контроль за їхньою цілісністю та функціонуванням [1].

Найменш розвинута консультативна модель інформаційної демократії, її основа – формування та використання діалогових форм політичної участі, принцип відкритого партнерства влади й громадян, у якому вони є рівними суб'єктами відносин. Одним із найефективніших механізмів впливу інформаційної демократії при такій моделі є механізм громадської думки [2].

Отже, можемо виокремити такі основні тенденції розвитку інфодемократії в європейському інформаційному просторі: посилення взаємного співробітництва й спільного використання інформації для всіх сторін; зростає застосування електронних інструментів, незважаючи на те, що он-лайнні урядові сайти, на відміну від політичних і правових, поки ухиляються від її масового використання; створення порталів, веб-сайтів, а також створення механізмів участі громади в справах держави через Інтернет-спільноти та соціальні мережі; збільшення інновації та здатності реагування на потреби користувачів; прискорений розвиток суспільного ринку ідей – Інтернет стає суспільним ринком, на якому громадяни можуть спільно

використовувати успіхи і вивчати помилки для покращення демократії (он-лайнві дебати, протести, муніципалітети, голосування, петиції); відкритість прискорює процеси поліпшенню демократії; стрімко зростають інвестиції в електронні уряди та парламенти, референдуми та голосування (інвестиції в цю сферу призводять до серйозної економії коштів).

Список використаних джерел

1. Митко А. М. Інформаційна демократія: реалії та виклики часу : [монографія] / А.М.Митко. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 400 с.
2. Митко А. М. Консультативна модель інформаційної демократії / А. М. Митко // *Facta Simonidis*. – Wyższa Szkoła Zawodowa im. Szymona Szymonowica w Zamościu. – 2014. – № 1 (7). – Zamość, 2014. – P. 65-85.
3. Митко А. М. Моделі політичної комунікації європейського інформаційного простору / А. М. Митко // *Актуальні проблеми формування та розвитку європейського інформаційного простору* : [колект. моногр.] / [за заг. ред. Тихомирової Є.Б.]. – Луцьк : ВМА «Терен», 2012. – С. 91-112.
4. Mytko A. Model technokratyczny demokracji informacyjnej: osobliwości i problemy stosowania / A. Mytko // *History and Politics* : [Półrocznik poświęcony myśli politycznej i stosunkom międzynarodowym]. – №11 (18). – Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2014. – P. 107-116.

УДК 659.4(4):327(477)

«М'ЯКА СИЛА» ЄВРОСОЮЗУ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРАГНЕННЯ УКРАЇНИ

Терещук В.І.

кандидат політичних наук, доцент,
заступник завідувача кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій
Університет економіки та права «КРОК»

„М'яка сила” – одна з категорій, що характеризує міць держави поряд із військовим та економічним потенціалом. Механізм „м'якої сили” був вперше описаний американським вченим Дж. Наєм у 1990 році у книзі „Приречені вести за собою: мінлива природа американської сили” („Bound to Lead: The Changing Nature of American Power”) [1]. Зокрема, ним було проведено розрізнення між поведінковою силою – здатністю досягати потрібних результатів, та ресурсною силою – володінням ресурсами, які зазвичай асоціюються зі здатністю досягати потрібних результатів. Поведінкова сила була представлена Дж. Наєм як континуум, з одного боку якого знаходиться жорстка сила, а, з другого, – м'яка сила, між якими знаходяться чотири можливі форми впливу – примус, спонукання, встановлення порядку денного та привабливості.

Дж. Най також визначив типи ресурсної сили, потрібної для реалізації жорсткої та м'якої поведінкової сили. Матеріальна економіка та військова сила зв'язані з жорсткою силою, тоді як привабливість культури й майстерне використання інформаційних технологій для поширення переконливої інформації зв'язані з м'якою силою.

Європейський Союз є унікальним проектом зі створення економічного та політичного об'єднання держав. Звісно прикладів об'єднань держав в історії людства можна знайти чимало: давньогрецькі сіммахії та амфікції, Священна Римська імперія, Радянський Союз, Сполучені Штати Америки тощо. Але Європейський Союз має досить суттєві відмінності. По-перше, на відміну від численних коаліцій та об'єднань держав, що мали місце в різні історичні періоди, ЄС, розвиваючись від Європейського об'єднання вугілля та сталі до сучасної своєї форми, набував різних рівнів інтеграції (митний союз, валютний союз, політична інтеграція тощо). По-друге, на відміну від об'єднань англійських колоній у Північній Америці, які утворили США, Європейський Союз об'єднує 28 держав дуже відмінних між собою у культурному (мовному, релігійному) аспекті, різні за рівнем економічного розвитку, характером політичної культури тощо. І, нарешті, по-третє, що є найбільш цікавим в контексті аналізу ролі „м'якої сили”, на відміну від Радянського Союзу, який також був досить строкатим етнокультурним утворенням, задекларованим як об'єднання рівноправних республік СРСР, по суті був реінкарнацією Російської імперії, тоді як перебіг європейської інтеграції здійснювався виключно на добровільних засадах. Європейська й євроатлантична інтеграція для багатьох країн, насамперед Центральної та Східної Європи, стала імперативом зовнішньої політики, що значною мірою визначала політичні та економічні реформи в цих країнах.

Аналіз феномену „м'якої сили” Європейського Союзу, його експліцитних та імпліцитних чинників є цікавим з огляду на бажання української держави стати повноправним членом європейської спільноти. На нашу думку, можна виокремити два чинники, які, взаємодоповнюючи один одного, визначали й досі визначають привабливість євроінтеграції насамперед у регіоні Центрально-Східної Європи.

По-перше, проблема пошуку (відновлення) ідентичності. Тут можна говорити про дві стратегії що мали місце. Частина країн Центрально-Східної Європи – такі, як Албанія, Болгарія, Польща, Румунія, Угорщина – просто продовжували свою державність у нових умовах. Решта ж країн регіону фактично виникла заново, навіть якщо брати до уваги періоди незалежності у більш ранній історичний період: колишні республіки СРСР Білорусь, Естонія, Латвія, Молдова, Литва та Україна, колишні республіки Югославії Боснія та Герцеговина, Македонія, Сербія, Словенія, Хорватія та Чорногорія, колишні республіки Чехословаччини – Словаччина та Чехія. Але в обох випадках більшість з перелічених країн ґрунтували свою ідентичність на „європейськості”, приналежності до європейської цивілізації, зв'язок з якою був штучно перерваний „залізною завісою”. Як приклад можна навести думку відомого польського громадсько-політичного діяча А. Міхніка: „Чим була Європа для людей на зразок мене і моїх друзів в Польщі до 1989 року? Європа означала свободу, нормальний стан, економічну раціональність. Європа – це Захід, до якого ми, природно, належали, навіть якщо ми були насильно вигнані з нього радянським диктатом. Європа була світлом на західному обрії, надією, що наша країна теж може стати вільною” [2, с.128]. Іншими словами, „м'яка сила” Європейського Союзу не була результатом певної розробленої іміджевої стратегії, а стала результатом відчуття „приналежності до Європи”, що мали більшість громадян посткомуністичних країн.

По-друге, країни Центрально-Східної Європи, які позбулися диктату Москви, прагнули забезпечити себе від повернення до сфери впливу Росії, що обумовило активне бажання інтегруватися у західні політичні, економічні та військові структури, сподіваючись на підтримку Заходу у разі спроб Росії відновити свій контроль над Східною Європою. Показовим є те, що вступу до НАТО завжди передувало вступ країн Центрально-Східної Європи до ЄС. Тобто можна говорити про цілком прагматичні прояви „м'якої сили” ЄС та інших західних інституцій. Західний вектор інтеграції був

свого роду реакцією на тривале перебування під контролем Росії та бажанням уникнути повернення цього контролю.

По-третє, слід зауважити на економічних аспектах. Посткомуністичні країни були зацікавлені як в отриманні економічної допомоги від розвинених західноєвропейських країн, так і в доступі до західноєвропейських ринків товарів і послуг. Схід (насамперед Росія) на початку 1990-х років вагомої альтернативи запропонувати Східній Європі не змогла. Крім того, рівень життя у Східній Європі й дотепер відстає від рівня життя Західної Європи.

На нашу думку, саме другий та третій прагматичні чинники є вирішальними в євроінтеграційних прагненнях України. Бажання захиститись від Росії, обумовлене агресією на Сході країни та у Криму, а також бажання отримати економічні вигоди від зближення з Європою є головними чинниками, що визначають привабливість європейської інтеграції та самого Європейського Союзу. Європейська ж ідентичність відіграє значно меншу роль, адже значна частина українських громадян відчуває свої зв'язки з Росією, що пов'язане як зі збереженням сильної „(пост)радянської ідентичності”, так і з активною пропагандою та успішною діяльністю РФ щодо збереження України у своєму культурному просторі упродовж всього періоду незалежності України.

Список використаних джерел

1. Nye J. S. Bound to Lead: The Changing Nature of American Power / Joseph S. Nye. – New York: Basic Books, 1990. – 307 p.
2. Michnik A. What Europe Means for Poland / Adam Michnik // Journal of Democracy. – 2003. – Vol. 14, № 4. – P. 128–136.

УДК 327 : 061.1ЄС

КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Литвиненко Н.П.

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародної інформації

Інституту міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

Право громадян на інформацію та свободу слова - принцип, зафіксований в Договорі про ЄС і в Хартії основних прав громадян Євросоюзу, став основою нової комунікаційної політики Європейського Союзу. У 2006 р Єврокомісія підготувала «Білу книгу по комунікаційній політиці ЄС» [3]. При підготовці «Білої книги» Комісія використовувала рекомендації, які містилися в резолюції Європейського парламенту про реалізацію інформаційної та комунікаційної стратегії ЄС. У «Білій книзі» був введений новий термін – комунікаційна політика (communication policy). Основною метою документа було визначення базових принципів і цілей політики комунікації ЄС.

У «Білій книзі» підкреслюється, що всі громадяни повинні отримувати інформацію своєю рідною мовою щодо важливих нагальних проблем. Для цього необхідно, щоб відомості були доступні через різні канали, включаючи ЗМІ та Інтернет. При створенні нової комунікаційної політики враховується різноманітність

соціальних і культурних коренів, політичних поглядів громадян ЄС. Важливим принципом стратегії стає можливість громадян відкрито висловлювати свої погляди, можливість спілкуватися з тими, хто приймає рішення, що особливо важливо на наднаціональному рівні ЄС.

З 2012 року Європейська ініціатива громадян (ЕСІ), нововведення в Лісабонському договорі, спрямоване на посилення прямої демократії в Європейському союзі, дозволяє громадянам звертатися безпосередньо до Європейської комісії, щоб зробити пропозиції з питань, які знаходяться в союзному веденні.

До каналів інституційної комунікації ЄС налічують Портал Європейського союзу, Офіційний канал веб-телебачення Європейського парламенту EuroParl TV, відеоканал Ради Європейського Союзу і Портал Європейської Комісії Webcast [1]. Серед комунікативних каналів участі ЄС можна виділити Your Voice in Europe (Твій голос в Європі), що є інформаційним каналом Європейської комісії, де можливо висловлювати свою думку про політику ЄС, а також брати участь в її формуванні, обговорювати актуальні теми і розмовляти з лідерами ЄС в реальному часу [4], Євробарометр – портал. Який об'єднує результати дослідження Європейського громадської думки, міжнародний проект регулярних опитувань громадської думки, що здійснюється під егідою Європейської Комісії [2].

Також на перший план виходять нові (соціальні) медіа, які мають значний потенціал, надаючи не тільки доступ до інформації, а й дискусійний майданчик для її обговорення. У 2010 році Європейський Союз запустив рольову гру і, одночасно, форум, який працює за принципом соціальної мережі, під назвою Сітзалія (Citzalia) з метою ненав'язливого інформування громадян під час гри. Цінність соціальних медіа полягає в тому, що вони представляють унікальний канал прямої комунікації чиновників і громадян ЄС.

Новітні інформаційно-комунікаційні технології не тільки полегшують поширення інформації, а також забезпечують більш широку демократичну участь окремих людей і груп, більш високу прозорість і підзвітність демократичних інститутів і процесів.

Список використаних джерел

1. Европейская публичная сфера [Електронний ресурс] // Tallinna Ülikooli Riigiteaduste Instituut. Режим доступу: http://elvalikaine.tlu.ee/file/Avalikkussfaar_RUS.pdf
2. The Standard Eurobarometer [Електронний ресурс] // European Commission. Режим доступу: <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/>
3. White Paper on a European Communication Policy, COM (2006) 35 final 1 February 2006 [Електронний ресурс] // European Union. Режим доступу: http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com2006_35_en.pdf
4. Your Voice in Europe [Електронний ресурс] // European Commission. Режим доступу: http://ec.europa.eu/yourvoice/index_en.htm

КОМУНІКАТИВНА СТРАТЕГІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ПРОПАГАНДИ

Запорожець О.Ю.

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Протягом останніх двох років Російська Федерація проводить широкомасштабну пропагандистську кампанію, націлену не лише на дискредитацію України як актора міжнародних відносин, але й на посилення протиріч між країнами-членами ЄС і компрометацію європейських цінностей. У розповсюдженні пропагандистських повідомлень задіяна потужна мережа іномовлення, що включає телеканал Russia Today, міжнародну інформаційну агенцію «Россия сегодня», мультимедійний портал новин і радіослужбу Sputnik International, мультимедійний проект про Росію Russia Beyond the Headlines тощо. Найпотужнішим каналом впливу є Russia Today, що транслюється у понад 100 країнах світу і має 700-мільйонну аудиторію. Громадяни більшості країн світу мають доступ до RT через мережу Інтернет, супутникові та кабельні канали. За обсягом аудиторії на Youtube (1,6 млн осіб), RT значно випереджає своїх конкурентів – CNN, BBC News та Al Jazeera English.

В європейському інформаційному просторі, особливо у країнах із значною часткою російськомовного населення, відчутним є вплив телеканалу «Первый канал», програми якого дивляться мільйони громадян країн Балтії, Польщі, Чехії, Словаччини, ФРН, Франції, Іспанії, Італії тощо. Каналами поширення російського інформаційно-психологічного впливу є також невеликі європейські ЗМІ місцевого значення, фінансовані проросійськи налаштованими політичними силами. Ці мас-медіа, поміж новин про місцеві події, включають повідомлення, що транслюють точку зору російської пропаганди на світові події. Крім того, Росія активно поширює свою пропаганду в мережі Інтернет через власні мережеві медіаресурси, численні тенденційні коментарі на сайтах авторитетних міжнародних ЗМІ та меседжі у соціальних мережах.

Безпрецедентні масштаби маніпулювання громадською думкою, і зокрема дезінформаційних кампаній з боку РФ, створили серйозну загрозу національній безпеці країн-членів Європейського Союзу. За цих умов на порядку денному ЄС постала проблема протидії російській пропаганді. Це питання обговорювалось 19-20 березня 2015 р. на засіданні Європейської Ради, яка ухвалила рішення про необхідність боротьби з російськими кампаніями дезінформації, і доручила Верховному Представнику ЄС із зовнішньої та безпекової політики підготувати план дій зі стратегічних комунікацій.

Згідно з планом дій, підготовленим у червні 2015 р., визначено такі пріоритетні напрями діяльності ЄС у контексті протидії російській пропаганді, як: 1) ефективна комунікація і просування політики та цінностей ЄС у країнах Східного партнерства; 2) зміцнення медійного простору у країнах Східного партнерства та країнах-членах ЄС, у тому числі підтримка незалежних ЗМІ; 3) підвищення громадської обізнаності про дезінформаційні кампанії, організовані зовнішніми акторами, та вдосконалення механізмів прогнозування і реагування на подібні дії.

За першим напрямом передбачається поширення повідомлень про політику ЄС з акцентом на позитивному впливі та вигодах для країн Східного партнерства

пропонованих Євросоюзом політичних й економічних реформ. Для цього планується максимально використати комунікативні можливості й ресурси делегацій ЄС та дипломатичних представництв країн-членів ЄС у державах Східного партнерства. У цьому контексті значна увага приділена заходам публічної дипломатії.

За другим напрямом передбачена подальша діяльність ЄС у співпраці з ОБСЄ та Радою Європи з просування свободи висловлювань та свободи ЗМІ у країнах Східного партнерства, а також організація журналістських тренінгів для забезпечення більш збалансованого і неупередженого висвітлення подій.

У рамках третього напрямку діяльності акцент зроблено на впровадженні країнами-членами ЄС програм підвищення медіаграмотності населення.

Першим кроком у протидії російській пропаганді та виконанні вище зазначеного плану дій стало створення у квітні 2015 р. в структурі Європейської служби зовнішніх справ оперативної робочої групи стратегічних комунікацій (East StratCom Task Force), яка розпочала свою роботу 1 вересня 2015 р. East StratCom Task Force складається з 9 посадовців та медіа експертів, які займаються просуванням політики ЄС у країнах Східного партнерства шляхом проведення комунікативних кампаній щодо роз'яснення політики Євросоюзу, а також моніторингом і протидією дезінформації. Для протидії російській пропаганді оперативною групою стратегічних комунікацій створено мережу руйнівників міфів (EU Mythbusters), що об'єднує понад 400 експертів, журналістів, дослідників, представників неурядових організацій і політиків, які на добровільних засадах повідомляють групу про виявлені в інформаційному середовищі дезінформаційні матеріали. На основі даних, отриманих від членів мережі, складаються щотижневі дезінформаційні огляди (Disinformation Review) та дайджест дезінформації (Disinformation Digest). Огляд дезінформації – це збірка прикладів російської дезінформації в Європі та за її межами, тоді як дайджест дезінформації містить аналіз сприйняття світу російськими ЗМІ, каналів поширення російської пропаганди, а також повідомлень у російських соціальних мережах. З оглядами і дайджестами дезінформації можна ознайомитись на сайті Європейської служби зовнішніх справ або підписатись на розсилку. На початку 2016 р. оперативною групою стратегічних комунікацій запущено російськомовну версію офіційного сайту Європейської служби зовнішніх справ, для донесення до російськомовної аудиторії достовірної інформації про політику ЄС, зокрема щодо Росії, про події в Україні, на Близькому Сході тощо. На сайті також розміщено випуски огляду дезінформації та дайджесту дезінформації російською мовою.

Таким чином, російським технологіям маніпулювання масовою свідомістю Європейський Союз намагається протиставити інформаційно-роз'яснювальну і просвітницьку діяльність, спрямовану на зміцнення демократичних цінностей, підвищення привабливості ідеї європейської інтеграції і довіри до організації.

СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЄС: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ

Кучмій О.П.

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної інформації
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса
Шевченка

Зовнішня культурна політика Німеччини – це невід’ємна складова зовнішньої політики федерального уряду, що сприяє взаєморозумінню між народами, збереженню миру, запобіганню конфліктів і дотриманню прав людини. Пріоритетами сучасної культурної дипломатії Німеччини є: формування позитивного образу Федеративної Республіки Німеччина, представлення моделі демократичного розвитку держави у всьому її розмаїтті, ознайомлення з культурними досягненнями країни; представлення Німеччини в інших державах як країни із різноманітним культурним життям; інтенсифікація обмінів у сфері освіти та науки, розвиток стипендіальних програм для молодих вчених з інших країн; поширення німецької мови в Європі й в усьому світі; здійснення заходів для запобігання кризових ситуацій і конфліктів, наприклад, шляхом надання допомоги у відновленні шкіл та університетів в Афганістані; підтримка європейської інтеграції шляхом введення єдиних для Європи стандартів у сфері освіти й підвищення кваліфікації; збереження культурного різноманіття у світі; охорона культурної спадщини, сприяння у реставрації пам’яток культури в країнах, що розвиваються; просування міжкультурного діалогу; підтримка німецьких меншин у країнах східної Європи («програма Брайтенарбайт») тощо.

У 2005 р. з приходом до влади уряду так званої «великої коаліції» та призначенням на посаду міністра закордонних справ соціал-демократа Ф.-В. Штайнмайера стратегії культурної дипломатії Німеччини було надано статус «інвестиції у майбутнє». Виходячи з тези «знання та творчість – це основи зростання держави», новий міністр від початку обстоював позицію, що «активна зовнішня культурна політика відповідає самоусвідомленню Німеччини як нації, яка має глибокі культурні коріння», а процес «зміцнення міжнародних відносин потребує культурного фундаменту». Отже, сучасну зовнішню культурну політику Німеччини можна охарактеризувати як одну з базових основ послідовного зовнішньополітичного курсу держави, що сприяє реалізації таких пріоритетів: встановлення діалогу та взаєморозуміння, пошук компромісів з метою мирного врегулювання конфліктів, недопущення виникнення конфліктів або ефективного постконфліктного миробудівництва (особливо в умовах подальшого зростання напруженості у відносинах з країнами ісламського світу після подій 11 вересня 2001 р.); зміцнення зовнішньополітичних пріоритетів (наприклад, підтримка європейської інтеграції через створення єдиного культурного простору та вирішення суперечностей культурної єдності та різноманіття); розвиток міжкультурних зв’язків (зокрема, відображення реалій сучасного розвитку національної культури у зовнішній культурній політиці, ознайомлення власного населення з позитивною практикою культурної політики інших держав, підтримка міжкультурного діалогу всередині держави з урахуванням зміни етнічного складу її населення) тощо.

Особливості розробки та реалізації стратегії зовнішньої культурної політики та культурної дипломатії ФРН обумовлені існуючою політичною системою. Так, Основний закон надає федерації лише незначні компетенції в галузі культури, тому

більшість закладів культури утримується за рахунок земель і громад. Таким чином, держава делегувала свої повноваження з федерального на земельний рівень, а вирішення питання щодо культури передала незалежним структурам (відділи культури), які створені на місцевому управлінському рівні. Тобто крім федеральних відомств значну роль у реалізації зовнішньої культурної політики відіграють землі, комуни та окремі неурядові організації. Досить активним інструментом міжкультурної взаємодії виступають також зв'язки міст-побратимів та міжвузівські контакти. Оскільки у Німеччині питання культури належать до компетенції земель, культурно-політичні заходи федерації координує Державний міністр з питань культури й ЗМІ. Керівні принципи зовнішньої культурної діяльності формулює Міністерство закордонних справ ФРН (Das Auswärtige Amt), яке бере участь у переговорах, що стосуються двосторонніх культурних угод та міжнародного культурного співробітництва. У зовнішньополітичних місіях посаду культурного аташе зазвичай обіймає професійний дипломат.

Практична реалізація стратегії культурної дипломатії Німеччини здійснюється через низку інститутів у сфері міжнародного культурного та освітнього співробітництва, незалежні посередницькі організації, які мають самостійний правовий статус, зокрема, Інститут ім. Гете, Німецька комісія у справах ЮНЕСКО, Німецький археологічний інститут, Інститут міжнародних відносин, Німецько-американська комісія Фулбрайта, Центральний відділ у справах освіти за кордоном, Служба педагогічних обмінів, Фонд ім. Роберта Боша, Інститут TestDaF, Центр шкільної освіти за кордоном, Німецька служба академічних обмінів, Фонд імені Александра фон Гумбольдта, телерадіокомпанія «Німецька хвиля», які відповідають за міжнародні програми наукових досліджень, обміни студентами, міжкультурний діалог з іншими країнами, міжнародний культурний та інформаційний обмін, тобто за сфери, які відіграють важливу роль у зовнішній культурній діяльності держави. Дані організації пов'язані з МЗС ФРН рамковим договором, згідно з яким вони є незалежними культурними інститутами, але «тісно співпрацюють з МЗС». Як складова зовнішньої культурної політики та культурної дипломатії, вони фінансуються з бюджету Міністерства закордонних справ.

Таким чином, розглядаючи сучасну культурну дипломатію ФРН, слід зазначити, що вона продовжує залишатися «базовою третьою опорою» зовнішньополітичної діяльності держави. Політичне керівництво ФРН і міністр закордонних справ Ф.-В. Штайнмайер активно модернізують стратегії зовнішньої культурної політики, форми і методи її реалізації. Відповідно до вимог сучасності пріоритетними стали проекти і програми міжкультурного співробітництва з новими центрами сили, що зміцнюються, зокрема, Бразилією, Індією, ПАР та ін., а також подальше посилення культурного впливу Німеччини на держави та території, які традиційно становлять політичний, економічний або гуманітарний інтерес для держави.

РЕСУРСИ «М'ЯКОГО» ВПЛИВУ В ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ ЄС: ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Белоусова Н.Б.

к.політ.н., к.фіз.-мат.н., доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

Інститут міжнародних відносин

Відмінною рисою сучасної системи міжнародних комунікацій, є її постійна трансформація, підґрунтям якої стали значні зміни які відбулися в міжнародних відносинах за останні десятиліття, а саме: безпрецедентний доступ світової громадськості до інформації; зміна характеру комунікації громадян по всьому світу; зміна ролі індивідів і груп в кібер-просторі; трансформація традиційної державної могутності в зв'язку з появою нових транснаціональних загроз; зміна міжнародного балансу сил і впливу в результаті зростання економічної і політичної могутності незахідних держав. В умовах підвищення ролі інформаційних технологій, комунікативної мобільності та інформаційно-інтелектуального управління в світовій політиці сформувалася нова концепція сили і впливу на міжнародній арені - «м'яка» сила.

«М'яка» сила стає одним з ключових аспектів міжнародного впливу держави і використовується для досягнення бажаних зовнішньополітичних цілей і просування позитивного образу країни за кордоном. Згідно з результатами рейтинга «м'якої» сили держав світу The Soft Power 30 в 2015 році Велика Британія є світовим лідером з точки зору привабливості і впливовості в світі.

Серед ресурсів «м'якого» впливу Британії особливе місце займає англійська мова, історичні зв'язки з іншими народами в силу багатокультурності британського суспільства, престижність британської освіти, досягнення в сфері надання фінансових послуг, науки і технологій. Провідні канали «м'якої» сили Великої Британії – Британську Раду, Всесвітню службу Бі-бі-сі та британські університети – називають «маяками демократичних цінностей» для всього світу [1].

Важливим ресурсом «м'якого» впливу Великої Британії є її позиція в рамках міжнародних мережевих структур та інституцій. В епоху глобалізації, в умовах зростаючої взаємозалежності між суб'єктами міжнародних відносин, першочерговим завданням стає досягнення країною статусу гравця, найбільш включеного в усі можливі структури впливу, мережі глобальних політичних зв'язків, «мережеві структури майбутнього». Активна роль Британії в ключових міжнародних інститутах, не тільки допомогала просунути її інтереси, але і стала центральним стовпом британської «м'якої» сили. Велика Британія є учасницею 80 багатосторонніх організацій - G20, G8, ЄС, НАТО, Рада Безпеки ООН, Організація економічного співробітництва і розвитку, Світова організація торгівлі, Організація з безпеки і співробітництва в Європі, МВФ, Світовий банк, Співдружність і т.д. Це дуже важливий мережевий стан, так як тільки Франція і Сполучені Штати Америки є членами більшої кількості міжнародних організацій.

Британські компанії є лідерами в області інновацій, наукових досліджень і розвитку нових технологій, елітних товарів і послуг. Сектор послуг є провідним сектором британської економіки (75% ВВП) і має ряд структурних переваг. У комплексі з такими факторами як статус англійської мови в якості де-факто міжнародної мови в світі і часовою зоною країни між Азією та Північною і Південною

Америку, міць сектора послуг Великої Британії допомогла зробити Лондон одним з провідних світових фінансових центрів, в якому представлені офіси всіх найбільших світових корпорацій і одним з найбільш конкурентоспроможних центрів економічної діяльності в світі.

Наука та інновації займають центральне місце в політиці Великої Британії щодо сприяння процвітанню і зростанню. Велика Британія має найбільш продуктивну дослідницьку базу серед країн G7. У Британії на дослідження і розробки доводиться 3,2% від глобальних витрат. Маючи менше 1% населення земної кулі, на країну припадає 6,4% світових журнальних статей, 11,6% цитат і 15,8% найбільш цитованих в світі статей.

Надання освітніх послуг іноземним студентам є одним з найважливіших інструментів «м'якої» сили держави. Освіта у Великій Британії займає друге місце в світі за привабливістю для іноземних студентів. 18 університетів Сполученого Королівства входять в Топ 10 найкращих університетів світу і 4 - в Топ 10 світових університетів. Більше 80% британських інститутів мають міжнародні партнерства, через які 1,8 мільйона іноземних студентів здобувають освіту в Британії щороку. Понад чверть з нинішніх світових лідерів вчилися у Великій Британії. Згідно з дослідженням проведеним Інститутом політики вищої освіти (HEPI) в 2015 році 55 світових лідерів (монархи, прем'єр-міністри чи президенти) з 51 країни світу здобули вищу освіту у Великій Британії [3].

Більша частина змісту глобальних комунікацій стосується культури, а масштаби культурних зв'язків між народами ростуть в геометричній прогресії. В силу того, що Сполучене Королівство протягом багатьох десятиліть володіло колоніями по всьому світу, його внесок в культуру можна вважати одним з найбільш значних у світі. Ключовими елементами сучасної культурної дипломатії Британії є матеріальні і духовні об'єкти національної культурної спадщини, спорт, туризм. Уряд країни повністю визнає важливу роль національних музеїв в культурній дипломатії і цінність їх «м'якого» впливу як провідних світових культурних і наукових установ [2].

Таким чином, Велика Британія має достатній потенціал для збереження і посилення свого міжнародного впливу через ресурси «м'якої» сили.

Список використаних джерел

1. Britain may be a small island, but its 'soft power' is unrivalled globally [Електронний ресурс] // The Telegraph, 09 Sep 2013. Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/comment/letters/10294803/Britain-may-be-a-small-island-but-its-soft-power-is-unrivalled-globally.html>
2. Holden J. Influence and attraction: Culture and the race for soft power in the 21st century / J.Holden, C.Tryhorn // British Council report, 2013. - 39 p.
3. Now that's what we call soft power: 55 world leaders educated in the UK [Електронний ресурс] // The Higher Education Policy Institute (HEPI). Режим доступу: <http://www.hepi.ac.uk/2015/10/01/now-thats-call-soft-power-55-world-leaders-educated-uk/>

ЄВРОПЕЙСЬКА СТРАТЕГІЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ**Піскорська Г.А.**Канд.істор.наук, доцент,
С.н.с. ІМВ КНУ ім.Тараса Шевченка

Європейські держави велику увагу приділяють розвитку й захисту власних інформаційних ресурсів, а також можливості впливати на інформаційні ресурси інших країн, що загалом визначається як проблема забезпечення кібербезпеки держави. Для забезпечення кібербезпеки надзвичайно важливо розуміти загрози кіберпростору, дослідження яких здійснюють провідні світові експерти та міжнародні організації [1–3]. Кіберпростір як новітня сфера діяльності людини, спільнот, індустрії, фінансів, урядів, держав не має аналогів у минулому щодо стратегій і механізмів його захисту. Труднощі полягають і в його відкритості, попри окремі конфіденційні захищені мережі (але навіть вони постійно є цілями несанкціонованих кібератак, які призводять до руйнування інформаційно-комунікаційних мереж, комп'ютерів, їхнього контенту). Загроза здійснюється в той самий день, коли стає відомо про те, що в системі кіберзахисту є незахищені ділянки, зокрема, на об'єктах критичної інформаційної інфраструктури, то удари завдаються саме по них.

Рівень занепокоєння розвинутих держав світу щодо сфери кібербезпеки засвідчує бажання врегулювати питання стосовно можливості визнання кібератаки актом війни на міжнародному рівні. США серйозно розглядають питання щодо проголошення кібератак актами війни та готовність завдати воєнного удару у відповідь на кібератаки на американські комп'ютерні мережі. Трактуювання кібератак як потенційних кібервоєн знайшло відображення у Стратегічній концепції НАТО (2010 р.) та у Міжнародній стратегії щодо кіберпростору, що підготували США (2011р.). Станом на кінець 2014 р. згідно з офіційними заявами військові кіберпідрозділи з виразно захисними функціями створено у США (U.S. Cyber Command); Великій Британії (урядовий Cyber Security Operations Centre); Німеччині (Internet Crime Unit та Federal Office for Information Security); Австралії (The Cyber 9 security operations centre); Індії; Ізраїлі та багатьох інших країнах. Зокрема, Російська Федерація у 2013 р. створила своє інформаційне військо, яке активно діє проти України. Експерти прогнозують зародження “холодної війни v2.0.”, основними інструментами якої стануть вже звичні методи класичної “холодної війни” – непрямі методи боротьби, шпигунство, гонка озброєнь – з перенесенням їх до кіберпростору. Відсутність ефективних міжнародних інструментів протидії цим процесам може спричинити цифровий аналог Карибської кризи [4].

Зазначене спонукало європейські держави активізувати діяльність у сфері внутрішньої та зовнішньої політики в контексті актуальних і потенційних кіберзагроз, розробляти й ухвалювати у цій сфері нормативні документи стратегічного змісту. У лютому 2013 р. Європейська комісія спільно з Верховним представником ЄС у закордонних справах та з політики безпеки представили стратегію з кібербезпеки «Відкритість, безпека та надійність» [5], згідно з якою кібербезпека – це дії, спрямовані на захист кіберпростору в цивільній і військовій сферах від загроз, які можуть завдати шкоди взаємозалежним мережам та інформаційній інфраструктурі або є пов'язаними з ними. Кібербезпека спрямована на збереження доступності та цілісності мереж та інфраструктури, а також конфіденційності інформації, яка міститься в них [5]. Стратегія спрямована на поліпшення взаємодії між державним і

приватним сектором у подоланні кіберзагроз, створення єдиних баз даних щодо загроз у кіберпросторі тощо.

У своїй публікації «Трансформація кібербезпеки» експерти асоціації ISACA, що об'єднує фахівців в галузі інформаційних технологій та безпеки з 180 країн світу, описують кібербезпеку детальніше: «...кібербезпека охоплює все, що захищає організації та фізичних осіб від умисних атак, порушень, інцидентів і їх наслідків. На практиці кібербезпека насамперед стосується тих типів атак, порушень та інцидентів, які є цільовими, високотехнологічними та складними у виявленні чи управлінні. ...Кібербезпека зосереджується на так званих складних спрямованих постійних загрозах, кібервійнах і їх впливі на організації та людей» [6].

Аналогічні стратегії створено на рівні окремих країн ЄС, зокрема Естонії, Фінляндії, Словаччини, Чеської Республіки, Франції, Німеччини, Литви, Люксембургу, Нідерландів, Великої Британії, Польщі та Румунії [7]. ЄС і його держави-члени у відповідь на сучасні загрози для посилення кібербезпеки розпочали запроваджувати широкомасштабні програми та ініціативи, зокрема, агентство ENISA, засноване у 2004 р., що спершу надавало настанови та рекомендації з інформаційної безпеки, згодом розширило сферу своєї діяльності до вирішення питань кібербезпеки [8].

Крім упорядкування нормативно-правового поля кібербезпеки, держави ЄС в складі НАТО готуються до протистоянь у кіберпросторі на практичному рівні. Після погіршення відносин між Росією і Заходом у в результаті української кризи, Сполучені Штати та їх союзники по НАТО розгорнули додаткове озброєння і провели навчання у Центральній та Східній Європі Trident Juncture-2015 – наймасштабніші з 2002 року, до яких залучилися більш ніж 30 країн [9]. Вони проходять в Італії, Іспанії та Португалії. Сценарієм навчань було передбачено використання всіх складових сучасної війни, зокрема протидію кібератакам, дії в умовах "гібридної війни" і проведення пропагандистських операцій. Частиною навчань стали соціальні мережі, в яких, відпрацьовано боротьбу не тільки з умовними супротивниками, але і з "реальними опонентами". Нещодавно Пентагон запропонував у чотири рази збільшити витрати на війська і їх підготовку в Європі в межах зусиль для стримування Росії [10]. Передбачається, що на липневому саміті 2016 р. у Варшаві будуть викладені заходи, які Альянс повинен вжити у разі тиску з боку недружньої держави. Зокрема, можуть бути включені і заходи з боротьби з хакерами і пропагандою.

У програмному документі НАТО під назвою «Рамки для співробітництва у питаннях кібернетичного захисту між НАТО та державами-партнерами» (2009 р.) наголошується, що головний елемент політики НАТО у сфері кіберзахисту полягає в тому, що держави-члени Альянсу несуть пряму відповідальність за захист власних національних комунікацій та інформаційних систем. Альянс, у свою чергу, повинен бути здатний надати підтримку своїм партнерам, які зазнали кібератак міжнародного значення. Отже, потреба в забезпеченні кібербезпеки та створенні засобів ведення кібервійн наразі спонукає уряди держав ЄС переглядати внутрішню політику в кіберсфері. Звідси і зміни в інформаційній політиці, що стосуються передусім обмежень і цензури як механізмів здійснення. На загальноєвропейському рівні діє Директива ЄС щодо охорони прав на інтелектуальну власність (Directive 2004/48/EC, Intellectual Property Rights Enforcement Directive), що дозволяє правоохоронним органам збирати особисті дані користувачів, підозрюваних у незаконному файлообміні. Директива імплементована до законодавства лише кількох країн ЄС (Великої Британії, Франції, Данії та Швеції), проте різноманітні цензурні обмеження контенту мережі практикує більшість країн ЄС. Боротьбою зі шкідливим

контентом у Франції з 2010 р. займається урядове агентство NADOPI. Окремі форми фільтрування контенту практикують також Італія, Іспанія, Велика Британія [4].

Необхідно зазначити, що ЄС не є монолітною структурою, а складається з окремих держав та їхніх формальних і неформальних об'єднань, які інколи мають протилежні інтереси. До чинників, що гальмують вироблення і реалізацію єдиної ефективної безпекової політики слід віднести: політичні суперечності між державами ЄС щодо підходів до створення європейської системи забезпечення безпеки; відсутність оборонної та безпекової сфер серед пріоритетів фінансування у більшості бюджетів держав-членів ЄС; традиційне сприйняття НАТО як самодостатньої й ефективної системи колективної безпеки у Європі; процес прийняття рішень у сфері безпеки та оборони ЄС досить складний і передбачає проходження низки тривалих бюрократичних процедур, що також впливає на оперативність реагування на нові виклики та загрози [11].

Література

1. ENISA Threat Landscape [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.enisa.europa.eu/activities/risk-management/evolving-threat-environment/enisa-threat-landscape/enisa-threat-landscape-mid-year-2013>.
2. ISACA, Глосарій з кібербезпеки, 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.isaca.org/Knowledge-Center/Documents/Glossary/Cybersecurity_Fundamentals_glossary.pdf.
3. EU Cybersecurity plan to protect open internet and online freedom and opportunity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/policies/eu-cyber-security/cybsec_comm_en.pdf.
4. Дубов Д.В. Кіберпростір як новий вимір геополітичного суперництва : монографія / Д. В. Дубов. – К. : НІСД, 2014. – 328 с. Електронна версія: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Dubov_mon-89e8e.pdf.
5. China's Secret Cyberterrorism [Електронний ресурс].
5. Cybersecurity Strategy of the European Union: An Open, Safe and Secure Cyberspace (2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/eu-cybersecurity-plan-protect-open-internet-and-online-freedom-and-opportunity-cyber-security>
6. ISACA Transforming Cybersecurity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.isaca.org/KnowledgeCenter/Research/ResearchDeliverables/Pages/Transforming-Cybersecurity-Using-COBI>
7. ENISA National Cyber Security Strategies in the World [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.enisa.europa.eu/activities/Resilience-and-CIP/national-cyber-security-strategies-ncsss/national-cyber-security-strategies-in-the-world>
8. ISACA, Впровадження європейської кібербезпеки: загальний огляд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.isaca.org/Knowledge-Center/Research/Documents/European-Cybersecurity-Implementation-Overview_res_Ukr_1215.pdf
9. НАТО працює над адаптацією до методів ведення гібридних воєн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/WORLD/nato-pracyuye-nad-adaptaciyeyu-do-metodiv-vedennya-gibridnih-voyen-wsj-199248_.html
10. США вклавуть у зміцнення сфери оборони в Європі \$ 3,4 млрд в 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/WORLD/ssha-vkladut-u-zmicnennya-sferi-oboroni-v-yevropi-3-4-mlrd-v-2017-roci-nyt-198504_.html

11. White Paper No. 01 Recommendations for a Strategy on European Cyber Security Standardisation (2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cscg.focusict.de/sixcms_upload/media/3829/CSCG%20White%20paper.171536.pdf

УДК 32.019.5

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ЄВРОМАЙДАНУ

Шевченко О.В.

к.п.н., доцент кафедри міжнародних медіакомунікацій і комунікативних технологій
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені
Тараса Шевченка

В останні десятиліття цілеспрямоване формування позитивного міжнародного іміджу країни вийшло на загальнодержавний рівень. Кожна сучасна країна здійснює координовані зусилля щодо інформування міжнародної спільноти про свою культуру, політику, економіку, громадське життя. Для досягнення потрібних результатів необхідне поєднання як мінімум двох складових: скоординованої державної інформаційної політики та грамотно спланованих інформаційних приводів.

На даний час питання формування позитивного міжнародного іміджу нашої країни залишається актуальним. За останні 15 років ХХІ ст. Україна запам'яталась світу переважно політичними подіями: помаранчева революція (2004 р.), Євромайдан (2013 р.). Натомість, згідно класичній теорії С. Анхольта, однією із складових позитивного міжнародного сприйняття країни є її культура. Відповідно інструментом вирішення певних зовнішньополітичних проблем виступає культурна дипломатія, яка виконує такі функції, як: поширення інформації про країну через проведення культурних і мистецьких заходів, роботу культурних інституцій, популяризацію та пропаганду мови, мистецтва, культурної спадщини й національної кухні; формування позитивного іміджу країни у світі; налагодження двосторонніх зв'язків із країною перебування; поширення політичного впливу у країнах перебування тощо.

Нині діяльність у сфері публічної дипломатії України умовно можна поділити на дві великі групи: перша – це робота владних структур, друга – громадські ініціативи в культурній сфері. Розглянемо кожну з груп окремо.

Публічна дипломатія владних структур України. Слід зазначити, що в 2015 р. на державному рівні було виявлено інтерес до публічної дипломатії, що знайшло відображення у офіційних документах. До них можемо віднести: по-перше, діяльність ради реформ при Адміністрації Президента України за напрямом «Просування інтересів України у світі», яка у березні 2015 р. запустила Програму просування інтересів України у світі; по-друге, Міністерством закордонних справ був організований Форум культурної дипломатії та створено управління публічної дипломатії; по-третє, Міністерство культури України в серпні 2015 р. ініціювало створення Українського інституту Тараса Шевченка та розпочало роботу над концепцією інституції. Міністерство інформаційної політики України також анонсувало запуск мультимедійної платформи іномовлення на Азію, Європу, США і популярні курорти з метою інформування про новини України та рекламування її інвестиційної і туристичної привабливості.

Окремо слід сказати про діяльність зовнішньополітичного відомства України.

Так на початку грудня 2015 р. у рамках розвитку публічної дипломатії МЗС України запровадило міжнародну онлайн-кампанію #myukraineis (Моя Україна – це) щодо популяризації нашої країни за кордоном. Як йдеться у повідомленні відомства, тепер ті, хто реалізовує культурний проект для іноземних аудиторій та потребує підтримки МЗС, повинен буде подати заявку, шляхом заповнення спеціальної форми. Відбір проектів відбуватиметься на регулярній основі, представниками експертної платформи при МЗС з питань культурної дипломатії. Цікавим виявилася ініціатива МЗС про проведення флешмобу на підтримку України, який пройшов 11-22 січня 2016 р. та об'єднав понад 15 000 учасників із 68 країн. Суть флешмобу полягала в тому, що кожен бажаючий міг сфотографуватися з постером на підтримку єдності України та викласти фото в мережу з хештегом #UnitedUkraine та #УкраїнаЄдина. Флешмоб у мережі набрав велику популярність і залучив набагато більшу кількість учасників і країн учасниць, ніж планувалось.

Необхідно зазначити про діяльність українських культурних представництв за кордоном, покликаних забезпечити присутність України в інформаційному просторі інших держав та створити надійне підґрунтя для регулярних культурних обмінів. Зокрема, такі представництва у форматі культурно-інформаційних центрів діють у складі закордонних дипломатичних установ України. Станом на грудень 2013 р. в європейських країнах існувало 17 культурно-інформаційних центрів у складі закордонних дипломатичних установ України: в Австрії, Бельгії, Білорусі, Болгарії, Греції, Грузії, Естонії, Іспанії, Італії, Молдові, Польщі, Португалії, Румунії, Туреччині, Угорщині, Франції, Чехії. При Посольстві України у ФРН діє інформаційно-культурна агенція України. Крім традиційних освітньо-мистецьких проектів, культурні центри започатковують нові формати донесення інформації про Україну. Наприклад, за сприяння посольства України в Королівстві Бельгія 9-12 грудня 2014 р. у приміщенні Європарламенту в Брюсселі в рамках конференції «Україна як тест європейської солідарності» було представлено фотовиставку «Донбас: війна і мир». До експозиції увійшли 60 фотографій, які відобразили драматичні епізоди зіткнення війни та миру на теренах нашої батьківщини. Також тут показали першу частину документального фільму Х. Бондаренко «Україна: Скрізь вогонь. Після визволення», що розповідає про тисячі свідків російської агресії на Донбасі, страждання та випробування цивільного населення у зоні конфлікту.

До другого великого напрямку культурної дипломатії України нами було віднесено громадські ініціативи наших співвітчизників та представників бізнесу. Серед них слід відзначити: відкриття українською діаспорою у Франції культурного центру України в передмісті Парижа (травень 2015 р.), проведення масштабної виставки українських художників у Нью-Йорку (грудень 2015 р.), діяльність Українського Інституту в Стокгольмі, Швеція (за рік своєї діяльності було проведено ряд визначних заходів: організовано першу в історії Швеції презентацію книги з історії України, проведено перший в Північній Європі фестиваль Українського кіно, фестиваль української поезії тощо), щорічний фестиваль «Дні України у Великій Британії», який проходить за фінансової підтримки благодійного фонду Firtash Foundation у партнерстві з галереєю Саатчі (жовтень 2015 р.), в рамках цього річного заходу відбулося відкриття виставки фіналістів міжнародного конкурсу молодих художників з України і Великої Британії. Також потрібно зазначити, що в 2015 р. Український фільм «Зима у вогні» увійшов до короткого списку премії «Оскар», Американські кінокритики назвали український фільм «Плем'я» найпотужнішою кінострічкою року за впливом на глядачів, Львів отримав титул «Місто літератури ЮНЕСКО», український письменник С. Жадан отримав польську літературну премію Angelus, Американський Vogue назвав українську вишиванку найгарячішим трендом

сезону. Відбулись також інші події, які сприяли просуванню української культури та позитивно впливали на імідж нашої країни.

Отже, ми бачимо, що в світі генерується значна кількість цікавих, якісних інформаційних приводів, які стосуються культурного життя країни та українців та які здатні позитивно вплинути на імідж держави. Однак через неузгодженість дій органів влади та громадських ініціатив не відбувається комплексного формування культурного образу країни за кордоном.

УДК 327:061.1ЄС

ПРИНЦИПИ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Карпчук Н.П.

к. філол. н., доцент кафедри міжнародної інформації
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки (Луцьк)

Комунікаційну політику Європейського Союзу не регулюють спеціальні положення установчих договорів, але вона походить із зобов'язання ЄС пояснювати громадянам свою діяльність, політику та європейську інтеграцію. Правовим підґрунтям потреби в ефективній комунікації є Хартія Європейського Союзу про основні права 2000 р., яка гарантує право громадян бути поінформованими з європейських питань.

Під комунікаційною політикою Європейського Союзу розуміємо комплекс принципів та заходів, зорієнтованих на об'єктивне й неупереджене поширення інформації про діяльність та політики ЄС, встановлення прозорих стосунків між інституціями ЄС та громадянським суспільством і бізнесом, дослуховування до потреб і вимог громадян, залучення громадян до процесів прийняття важливих рішень [1, с. 56]. Суб'єктами комунікаційної політики Європейського Союзу є інституції ЄС, які формують відповідну нормативно-правову базу, та неурядові транс'європейські організації, європейське громадянське суспільство, які впливають на процес прийняття рішень; об'єкти – уряди держав-членів, місцеві органи влади, громадяни, масмедіа, бізнес, європейські неурядові організації тощо.

Сучасна політична комунікація в межах ЄС має на увазі не односторонню спрямованість сигналів від еліти до маси, а весь діапазон неформальних комунікативних процесів у суспільстві, які здійснюють різноманітний вплив на політику. Політична комунікація – найважливіший чинник демократизації владних відносин у ЄС, оскільки останні базуються на засадах публічної політики, забезпечують постійний взаємозв'язок між політичними суб'єктами на всіх рівнях. Завдяки політичній комунікації можливе подолання протиріч, які ускладнюють демократизацію суспільства (бюрократизм влади, маніпулювання громадською думкою, недовіра органів влади до громадських організацій, низький професійний рівень чиновників тощо). Інформація відіграє суттєву роль у політичному процесі як фактор порозуміння, зближення, консолідації суб'єктів політики, узгодження інтересів різних суспільних груп усередині кожної конкретної країни й суверенних держав на міжнародній арені. Від ефективності інформації та комунікації залежить ефективність діяльності інституцій ЄС.

Основна мета комунікаційної політики ЄС – подолання «дефіциту комунікації» між ЄС та громадянами. Виділено такі завдання названої комунікаційної політики: 1) комунікація з громадянами держав-членів ЄС про переваги євроінтеграції (особливо актуальна після провальних референдумів з Конституційного договору у Франції та Нідерландах у 2005 р.); 2) посилення демократизації в державах-членах через активне залучення громадян до процесів прийняття важливих політичних та економічних рішень. Цілями комунікаційної політики ЄС є надати можливість громадянам: отримувати правильну та зрозумілу / чітку інформацію про свої права, обов'язки та можливості; мати доступ до інформації про діяльність та політику ЄС; залучатися до участі у формулюванні політик, домовленостей та послуг.

План Дій покращення комунікації ЄС 2005 р., головна мета якого – гарантувати ефективну комунікацію про Європу, що підтримується в межах Комісії сучасним та більш професійним підходом в усіх департаментах, наголошує, що «комунікація є більше ніж інформація: вона встановлює відносини та ініціює діалог і громадянами Європи, вона уважно їх вислуховує та контактує з людьми <...>, вона є суттєвою частиною політичного процесу» [2]. У Плані дій запропоновано новий підхід до комунікації ЄС, який передбачає дотримання трьох стратегічних принципів:

- 1) слухання, бо комунікація – це діалог, і громадяни Європи хочуть, щоб їх почули та щоб їхня активна участь вплинула на політику ЄС;
- 2) комунікація: громадян варто інформувати в доступній формі про вплив політик та діяльності ЄС на їхнє повсякденне життя;
- 3) зв'язок із громадянами на локальному рівні: уся діяльність ЄС повинна орієнтуватися на вирішення демографічних, національних та локальних проблем через канали, яким громадяни надають перевагу, та мовою, яку вони розуміють.

У Білій книзі з європейської комунікаційної політики 2006 р. Європейська комісія пропонує фундаментально новий підхід: рішучий відхід від односторонньої комунікації до посилення діалогу; від комунікації, яка зосереджена на інституціях, до комунікації, зосередженої на громадянах; від підходу Брюсселя до більш децентралізованого підходу. Комунікація має стати політикою ЄС на службі громадян, вона повинна базуватися на справжньому діалозі між людьми та політиками, на жвавих дискусіях між самими громадянами. Усі прошарки суспільства повинні мати право на чесну та повну інформацію про ЄС і бути впевненими, що їхні погляди та переживання почуті інституціями ЄС.

В основу комунікації та комунікаційної політики ЄС покладено такі принципи [4]:

- 1) право на інформацію та свобода висловлювання, які є наріжним каменем комунікаційної політики й закріплені ст. 11 Хартії ЄС про основні права [3];
- 2) інклюзивність, яка передбачає, що всі громадяни ЄС мають право отримувати інформацію, що становить громадський інтерес, своїми мовами та різноманітними каналами; усім має надаватися допомога в розвитку навичок доступу до та використання інформації;
- 3) різноманітність означає, що комунікаційна політика ЄС має поважати всі точки зору громадян протягом публічних обговорень;
- 4) участь: громадяни повинні мати право висловлювати свої точки зору, бути почутими та вступати в діалог із тими, хто приймає важливі рішення. На рівні ЄС, де існує ризик віддаленості інституцій від громадян, цей принцип стає особливо важливим.

Інтерактивна природа комунікації забезпечує процес відкритого обговорення та рівноправного обміну аргументами між інститутами ЄС й громадянами з принципово важливих суспільно-політичних проблем. Такий діалог сприяє розбудові

демократичного, цивілізованого суспільства, якому властиві розширення соціальної рівності та свободи, створення відкритого комунікативного простору між владою та громадськістю. Комунікація ЄС функціонально спрямована на передачу інформації, що становить суспільний інтерес для всіх громадян Союзу з одночасним наданням їй публічного статусу; жодна ініціатива інституцій ЄС неможлива без справжнього діалогу, без підтримки громадян.

Список використаних джерел

1. Карпчук Н. Засади комунікаційної політики: досвід країн-членів Європейського Союзу : [монографія] / Н. Карпчук. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – 440 с.
2. Action Plan to improve communicating Europe by the Commission [Electronic resource]. – Available at : http://ec.europa.eu/dgs/communication/pdf/communication_com_en.pdf
3. Charter of Fundamental Rights of the European Union [Electronic resource]. – Available at : http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf
4. White Paper on a European Communication Policy [Electronic resource]. – Available at : http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com2006_35_en.pdf

УДК 327.39 (477)

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГЕНЬ УКРАЇНИ

Фролова О.М.

к.політ.н., доцент кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Протягом 2013-2015 рр. спостерігалось зростання обізнаності про Україну у країн ЄС, хоча й не завжди у позитивному світлі. Ключовими темами були події у галузі співробітництва ЄС-Україна, анексія Криму та конфлікт на Сході країни. Період 2013-2015рр. для України та ЄС є періодом посилення інтеграційних процесів. Незважаючи на позитивні зрушення у напрямку євроінтеграції, варто зауважити, що одночасно спостерігалась загальна нестабільність на території країни: розстріл мирних демонстрантів наприкінці 2013 р., анексія Криму, збройний конфлікт на території Донецької та Луганської областей, різке знецінення національної валюти, неспроможність уряду гарантувати стан безпеки тощо.

Відповідно основні елементи іміджу України у європейському медіапросторі у 2013-2015 рр. пов'язані із громадською непокорю учасників Євромайдану та російсько-українським конфліктом. Впродовж останніх років російської агресії проти України, ситуація в країні займає одне з головних місць у системі спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС. "Українське питання" регулярно знаходить відображення у заявах, резолюціях, висновках та інших документах інституцій і керівництва Європейського Союзу.

Зважаючи на відданість України європейській ідеї, а також на її стратегічне значення для колективної безпеки європейського регіону, Європейський Союз займає активну позицію на захист незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України, а також здійснює активні зусилля спрямовані на врегулювання конфлікту у

східній Україні, спричиненого і підтримуваного Росією. Це відбувається у формі економічних санкцій та засудження анексії Криму. У зовнішньополітичній службі ЄС в 2015 р. створено групу з питань стратегічної комунікації (в ЗМІ її часто називають групою з протидії російській пропаганді), яка відкрила нові можливості для комунікаційно-інформаційної підтримки України та її європейських прагнень.

Протягом тривалого часу інформаційний простір України значною мірою залежав від Росії і заповнений російськими засобами масової інформації, а отже, в умовах російської агресії, Україна вийшла на міжнародну арену інформаційно незахищеною. Для досягнення успіхів на міжнародній арені і позитивного впливу на імідж держави необхідно мати власний інформаційний ресурс та засоби інформаційної безпеки. У процесі формування міжнародного іміджу Україна повинна розвивати власні засоби інформаційного впливу на громадську думку за кордоном, розширювати їх можливості щодо своєчасного доведення достовірної інформації до іноземних громадян, забезпечувати зміцнення позицій вітчизняних засобів масової інформації в світовому інформаційному просторі.

Ситуація значно покращилась у серпні 2014 р., разом з появою англomовного телеканалу Ukraine Today, що стало важливим кроком для розуміння європейцями українських подій. Ukraine Today став одним з інструментів інтеграції України в європейський та світовий інформаційний простір. Ціль українського каналу іномовлення полягає у висвітленні правдивої та об'єктивної інформації про Україну за кордон. Ukraine Today позиціонується як правдивий канал нової Європи.

1 жовтня 2015 р. розпочала роботу українська мультимедійна платформа іномовлення і телеканал UATV. Платформа запущена Міністерством інформаційної політики на базі державних телерадіокомпаній Всесвітня служба «Українське телебачення і радіомовлення», «Банківське телебачення» (БТБ) та інформаційного агентства «Укрінформ». UATV адресоване широкій іноземній аудиторії, у першу чергу, українській діаспорі та російськомовним глядачам, які потребують об'єктивної, актуальної та повної інформації з України і про Україну. Телеканал мовить українською, російською, кримськотатарською, англійською мовами. У рамках медіаплатформи запущено оновлений сайт «Укрінформу». Найстаріше українське інформагентство «Укрінформ» має стати найпотужнішим джерелом інформації про Україну в інтернеті.

Крім того, створено інформаційно-аналітичний центр РНБО та прес-служби АТО, започатковано щоденні брифінги; створено сайт Stopfake для розвінчування російських пропагандистських фейків; створено групу ентузіастів «Інформаційний спротив»; відкрито Український кризовий медіа-центр; зусиллями Міністерства інформаційної політики та волонтерів створено «інформаційні війська» і розроблено сайт i-army.org. У квітні 2015 р. запроваджено суспільне мовлення для задоволення інформаційних потреб суспільства, залучення громадян до обговорення та вирішення найважливіших соціально-політичних питань, сприяння формуванню громадянського суспільства. Однозначно позитивним зрушенням в технологічній сфері розвитку України є розгортання найбільшими операторами мобільного зв'язку бездротових Інтернет мереж третього покоління 3G.

На думку медіаекспертів, при висвітленні українських питань впродовж останніх років російська пропаганда не зіграла великої ролі на міжнародній арені, оскільки у світі з'явилося розуміння, що не можна вірити тлумаченню українських подій російськими медіа. Тим не менш, Україна часто була об'єктом негативної інформації: корупція, слабкі реформи, скандали за участю українських посадових осіб – ті теми, на які регулярно звертали увагу іноземні оглядачі. Порушення перемир'я на Донбасі не ставало топ-темою в іноземних медіа, зокрема, через те, що закордонні

журналісти розглядали це радше як конфлікт, що не впливає на міжнародні процеси, на відміну від інших резонансних подій — діяльність ISIS або кризи біженців.

Що стосується шляхів просування України у європейському медіасередовищі, провідну роль у його покращенні гратиме економічна ситуація: якщо вирівняється економіка, зменшиться рівень корупції, то країна зможе стати надійним партнером європейських країн. Ступінь розбудови інформаційного суспільства в Україні порівняно із світовими тенденціями є недостатнім і не відповідає потенційним можливостям та сьогоднішнім потребам України. Це пов'язано з рядом проблем: кризовий стан економіки, нормативно-правової бази, інфраструктури, рівень інформаційної представленості України в інтернет-просторі, військове протистояння (війна Росії проти України на Сході України) тощо. Але завдяки євроінтеграційним пріоритетам Україна впевнено стала на шлях реформ і започаткувала прогресивні зрушення у розбудові інформаційного суспільства, що, в свою чергу, матиме позитивний вплив на розвиток нового суспільства знань.

УДК 7.036

СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Чекардін Ю.М.

доцент кафедри образотворчого мистецтва
ХНПУ імені Г.С.Сковороди

Одним із основних напрямків зовнішньої політики України виступає участь у загальноєвропейському процесі і, зокрема, у процесі європейської інтеграції. Україна вибрала стратегічним напрямком розвитку інтеграцію в європейський економічний та політико-правовий простір.

Слід зауважити, що європейський вибір відкриває чимало перспектив для нашої країни. Перш за все, це плідне співробітництво із розвиненими країнами світу, зміцнення позицій України на міжнародній арені, економічний розвиток, соціальний та інтелектуальний прогрес.

Мистецтво сучасності постає як художня програма, спрямована на прискорення соціального прогресу, зважаючи на інноваційні технології, урбанізаційні процеси та новий стиль життя. Сьогоденне мистецтво орієнтоване на провокування інтелектуальної співучасті глядача, пробудження повсякденної свідомості, воно пропонує кардинально новий спосіб сприйняття та осмислення світу. Комунікативні відносини стають формами мистецтва, а ці форми, в свою чергу, створюють та ініціюють нові соціальні відносини.

Мистецтво виникає на ранніх стадіях суспільства та починає плавно відігравати роль сильного інструменту усвідомлення світу, засобу духовного формування людини. Зрозуміти, що таке мистецтво, можна, зважаючи на його предмет, зміст, функції, яку воно грає роль у специфічній формі відображення дійсності. Новітнє мистецтво має нетрадиційні, експериментально-новаторські особливості та характеризується міцним потенціалом культурної критики.

Варто зазначити, що культурні чинники забезпечують якісне збереження та відтворення економічного, морально-духовного потенціалу нації, відбиваються на

формуванні почуття національної свідомості, об'єднують культуру нації у світову культурну співдружність.

Саме після оголошення незалежності України перед мистецтвом нашої країни постала проблема самоідентифікації, з'явилася необхідність у переосмисленні змісту власної культури, яка розвивалася в закритих умовах, в ізоляції від міжнародного мейнстріму. На художній сцені з'явилися молоді митці постмодерністського та немодерністського напрямків, стали відкриватися архіви, відбуватися презентації художників різних напрямків, репресованих у 1930-х рр., приміром, українського авангарду та «бойчукізму». У кінці ХХ ст. наша держава мала вже не тільки інтенсивне художнє життя, відзначене виступами як груп так і самостійних художників, але й зачатки альтернативної до державної мистецької інфраструктури – галереї, приватні колекції, самостійні видання та арт-критику. Утворилися такі нові методи, як колаж, фотомонтаж, перформанс, інсталяція, хепенінг.

Суттєво ускладнюється і класифікація мистецтва залежно від жанрів і стилів, ряд критиків та істориків погоджуються з тим, що теперішнє мистецтво характеризується відсутністю жодної категорії. Мистецтво нерідко перетинається з подіями навколишнього світу, воно не обмежується вибором матеріалів чи способів. Майстри можуть користуватися як традиційними, наприклад, живописом, малюнком і скульптурою, так і не традиційними формами – перформансом, інсталяцією, відео тощо. Мистецтво в новітньому вираженні стає більш глобальним, повільно руйнує культурні бар'єри, що розділяють старомодну елітарність високого мистецтва та суспільну думку.

Послідовне подолання живописної обмеженості, яка була результатом історично-культурного ізоляціонізму, пошук ефективних засобів здійснення критично-культурного аналізу, активне усвідомлення художніх традицій привело сьогодні до розширення українського мистецтва в публічному просторі та зміцнення його соціальної дії. Для нього своєрідне усвідомлення своєї ролі в якості важливої комунікативної ланки, що формує нові взаємозв'язки при осмисленні історичної пам'яті, постколоніального та пострадянського досвіду в сьогоденні.

Помітну роль у популяризації українського мистецтва у європейському просторі відіграють арт-галереї. PinchukArtCentre – це міжнародний центр сьогочасного мистецтва ХХІ ст., який розкрив платформу для митців мистецтва та суспільства. Його місце розташування – старовинний архітектурний ансамбль Бесарабського кварталу Києва, який був відреставрований на початку ХХІ ст. Проект та дизайн внутрішнього простору арт-центру було розроблено французьким архітектором Ф. Кіамбаретта. З моменту відкриття арт-центр став одним з найулюбленіших місць української молоді, всіх киян, а також багатьох туристів столиці. Практичний графік виставок, а також вільний вхід надає чудові можливості для ознайомлення з найкращими роботами сучасних та зарубіжних художників. Завдяки PinchukArtCentre Київ став ще одним помітним місцем на мапі світового мистецтва.

Соціальні комунікації у сьогочасних мистецьких закладах виконують функції передачі інформації, ідей, емоцій у вигляді різних знаків, символів, творів мистецтва, які створюють механізм, що пов'язує частини соціальної системи одну з одною. Проблемою взаємодії комунікаційної сфери зі сферою культури та мистецтва займалися відомі зарубіжні та вітчизняні науковці, соціологи, філософи та мистецтвознавці, такі як Б. Асаф'єв, О. Берегова, В. Боров, Н. Белявіна, Р. Вільямс, Г. Грайс, А. Коваленко, Г. Єржемський, В. Медушевський, С. Скребков, Є. Назайкинський, Л. Черкашина, В. Щербина, О. Подшибякін, Е. Холл, Р. Якобсон, А. Якупов та ін.

Новітнє українське мистецтво у своїй ширині й глибині представлено мистецькими гуртами, що йдуть різними мистецькими шляхами, але всі бажають віднайти плавне вираження національного мистецтва, встановити його формальні цінності, внести їх у світову мистецьку скарбницю. Українське мистецтво міцно пов'язане із західноєвропейським мистецтвом шляхами свого формування і метою. Мистецтво через політичне положення українського народу дещо запізнилося в своєму розвитку, але зараз вже досягнуло всього, що потрібно було для його подальшої еволюції. Так, імпресіонізм – художній напрям, оснований на принципі безпосередньої фіксації вражень, співпереживань, зародився у Франції в другій половині XIX ст., передусім у малярстві. В Україні він дав могутню основу для сучасного українського мистецтва, а його прикладний вираз подарував низку прекрасних майстрів, таких як В. Замирайла, С. Яремича, С. Васильківського, М. Бурачека, П. Левченка, В. Кричевського, Ф. Красицького та інших. Їх діяльність у малярській практиці і у розвитку українського мистецтва за допомогою різних виставок, статей, педагогічної роботи – заклала засади для сучасної творчості митців.

Нинішнє покоління українських художників зовсім змінює ситуацію з мистецтвом у нашій державі. Актуальною стала потреба в ідеологічних мистецьких організаціях та розширенні їх діяльності. Повстає низка організацій, що включають десятки членів і своєю діяльністю зацікавлюють мистецтвом українську суспільність та демонструють успіхи в національному мистецтві далеко поза межами українських земель.

Таким чином, в межах XX–XXI ст. розпочалася нова стадія у розвитку національного мистецтва, яка характеризується: збереженням традицій, розумінням цінності художнього спадку; тягою до експерименталізму, оновленням мови мистецтва; насиченням репертуару світовою класикою та сучасними художніми здобутками; орієнтацією на нові, ідеологічно вільні типи організації художнього життя; новими явищами (перформанс, хепенінг, інсталяції та ін.); стремлінням увійти у світовий художній контекст при збереженні національної культури.

УДК 321.7:070.48

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: ІНФОРМАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Кост І.А.

кандидат політичних наук, науковий співробітник

Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

На сьогоднішній день ефективна інформаційна політика України та її євроінтеграційний напрям відіграє важливе значення. Одним з основних елементів, що потрібен для успіху процесу інтеграції держави з Європейським Союзом є його підтримка з боку населення та комунікація з власними громадянами. При чому підтримка не лише формального зовнішньополітичного курсу держави, але також і всіх внутрішніх перетворень, що з ним пов'язані. Події останніх років доводять актуальність та необхідність першочергового вирішення цих завдань в умовах постійного зовнішнього інформаційного впливу, посиленні контролю та захисту

національного інформаційного простору, збільшенні присутності об'єктивної інформації про Україну в світовому інформаційному просторі.

Провал комунікації з власним суспільством, є однією з причин зростання суспільної напруги. Можна довго сперечатися щодо доцільності введення змін до Конституції, проте якщо влада обрала такий, а не інший шлях потрібно було б більш відповідально аргументувати та доносити свою позицію громадянам. Це дозволяє виокремити такі негативні риси комунікації влади з суспільством: 1) далеко недостатнє врахування практичного виміру політики та відсутність оперативної реакції на поточні виклики, намагання держави можна описати, скоріше, як розробку стратегічних документів, які можуть запрацювати лише у перспективі (проте паралельно, необхідні інші дії вже сьогодні); 2) недостатній аналіз суспільних настроїв та очікувань; 3) стихійний підхід у визначенні ризиків національній безпеці; 4) відсутність сортування посилу на потреби відповідної аудиторії – основна помилка: влада переконує «переконаних»; 4) відсутність достатньої координації роботи з ключовими каналами комунікації – найбільш рейтинговими телеканалами; 5) негативний (депресивний, дефетистичний) характер переказу без достатнього урахування успіхів та досягнень, що сприяє погіршенню суспільних настроїв. Замовчування чи невизнання владою цих ризиків очевидним чином працюватиме лише на збільшення напруги в суспільстві.

Основним викликом для комунікації держави з громадянами залишається факт, що телебачення є абсолютно ключовим джерелом інформації для громадян (83%). Нагадаємо, що контроль ключових (найбільш популярних) джерел інформації олігархами створює перепони в державі. Експерти медіасфери давно визнають, що для олігархів телеканали не є бізнесом, а інструментом реалізації власних цілей. Ця проблема не дасть змоги проводити оптимальну політику держави з простої причини – значна частина необхідних кроків з реформування передбачає в той чи інший спосіб деолігархізацію [1].

Також сьогодні потрібна нова карта медіареформ. У першу чергу доцільно: переглянути всі регуляторні механізми в медіасфері; забезпечити прозорість медіа власності; переглянути антимонопольне законодавство, яке б обмежувало медіа монополії; створити конкурентні економічні умови для різних видів медіа. Слабким пунктом законодавчих змін є потреба часу на початок їх ефективної роботи, але проводити їх вкрай важливо [1]. Нарешті проблемою залишається присутність та відносно висока активність в Україні проросійських ЗМІ. Популярність російських ЗМІ в Україні, особливо в найбільш євроскептичних регіонах, становить неабияку перешкоду для просування євроінтеграції. Вони доволі часто розповсюджують ідеї, тотожні або ідентичні російській пропаганді. Очевидним є необхідність розгляду заходів щодо інформаційних обмежень в інформаційному полі, що властиві для будь якої країни, та поставити медіа-ринок України в більш жорсткі рамки і визначити більш амбітні вимоги до ЗМІ щодо дотримання цих рамок.

Наступним джерелом проблем для стабільної ситуації в державі може виявитись подальше зростання негативних настроїв на прифронтових територіях. За різними даними (журналістів, громадських діячів, соціологів) підтримка для незалежної України в цих регіонах є досить хиткою, а політика влади оцінюється мешканцями негативно.

Велика частина громадської думки перебуває у перехідному періоді, своєрідному пошуку нових орієнтирів. Це додатковий фактор і стимул до інтенсифікації роботи в інформаційному плані. Влада має посилати чіткіший сигнал щодо напрямку, яким рухається країна із застосуванням ключа: цілі політики, засоби їх досягнення та наслідки для окремих сфер життя в короткій та середній перспективі.

Перевагою євроінтеграції є її внутрішній вимір, тобто глибокі реформи, яких так очікують українці у всій країні. Боротьба з корупцією, реформа міліції, системи охорони здоров'я, децентралізація влади – ці та інші елементи прямо пов'язані з європейським курсом, і це потрібно постійно пояснювати. Кожен українець має дізнаватися з інформаційних посилів, що та чи інша реформа означатиме для нього особисто. Фактору поінформованості громадян України щодо євроінтеграції не приділяється належна увага не тільки з боку держави, але також і експертних середовищ.

Варто зазначити, що державна інформаційна політика, виступаючи важливим інструментом формування громадської думки, має сприяти визначенню напрямків розвитку суспільства, забезпечує внутрішньополітичну стабільність, обґрунтовує геополітичну стратегію держави. Саме тому ефективна інформаційна політика є запорукою забезпечення національного суверенітету, передумовою успішного соціального та економічного розвитку будь-якої країни. Важливу роль має грати роз'яснювальна робота щодо реформи самоврядування, яку довго розробляють політики. Саме її наслідки можуть дуже скоро відчувати безпосередньо на собі пересічні громадяни. Тим часом месиджі суспільству щодо прогресу її проведення, цілей та наслідків є поки що туманними.

Стратегією подальшої діяльності у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції є активний перехід на сучасні європейські методи роботи, сприяння розвитку міжвідомчої взаємодії на горизонтальному рівні, розширення повноважень середньої та нижньої управлінських ланок у сфері обміну інформацією, заохочення ініціативності, глибокої продуманості пропозицій і бачення кінцевих результатів їхньої реалізації, вивчення та трансляція корисного досвіду інших європейських країн у сфері державного управління інтеграційними процесами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кост П. Комунікація з власним суспільством крізь призму ризиків національній безпеці України / Центр досліджень армії, конверсії і роззброєння: <http://www.cacds.org.ua/ru/comments/566>

УДК 325

ЕКОНОМІЧНІ ПРИЧИНИ ЄВРОСКЕПТИЦИЗМУ В УКРАЇНІ: ПІДХОДИ ДО ТЕМИ

Гісса О.

Здобувач кафедри міжнародна інформація
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У складних суспільно-політичних умовах сьогодення питання адекватної оцінки та викладання загальних курсів і спецкурсів у вищій школі, які безпосередньо стосуються євроінтеграційної тематики, потребують подальшої уваги та розробки усіх зацікавлених фахівців.

Слід розуміти, що хоча формально політичний клас в Україні проголошує про європейські цілі, однак в умовах кризи і зростання недовіри громадян до невиконаних рішень й необґрунтованих стратегій, стимулює ріст євро скептичних настроїв.

Виходячи із необхідності аналізу одного з головних методологічних параметрів у сучасному соціумі – *якості державності*, яка перш за все пов'язана не з формальною, а реальною суверенністю, самостійністю у визначенні власної політики, більш детально розглянемо фактори, що сприяють зростанню євроскепсису у громадській думці на сучасному етапі суспільно-економічного розвитку.

Економічна частина Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, яка вступила в дію з 1 січня 2016 року тією чи іншою мірою охоплює основні сфери та галузі економіки і, звісно, має як свої переваги, так і недоліки, які викликали занепокоєння серед українських громадян взагалі, та підприємців зокрема, підсилюючи євроскептичні настрої в суспільстві.

В 2014 році в рамках проекту “Дослідження ділової думки. Підприємства” Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій було здійснено опитування українських промислових підприємств з питань поглядів бізнесу на міжнародну торгівлю. В опитуваннях взяли участь більше 300 великих, середніх і малих підприємств, які представляють різні галузі промисловості.[1, С.3]

Так, згідно результатів, малі та середні підприємства України мало представлені на європейському ринку та не очікують суттєвих переваг від створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Разом з цим, вони відносно менше побоюються можливих негативних наслідків, пов'язаних із лібералізацією торгівлі з ЄС. Зокрема, малий та середній бізнес менше, ніж великий, ризикує постраждати від санкцій з боку Росії та від можливого скасування режиму вільної торгівлі між Україною та Російською Федерацією. Дослідження показують, що тоді як серед великих виробників 30% працюють на європейських ринках, відповідна частка середніх підприємств становить 17,1%, а малих – лише 3%. Так, 68,2% великих промислових підприємств України вважають, що виграють від запровадження ЗВТ з ЄС. Однак, такі позитивні очікування мають тільки 39,3% середніх та 35,9% малих підприємств. Відповідно, решта підприємств або не вбачають для себе жодних результатів, або прогнозують негативні наслідки від підписання ЗВТ з ЄС.

З іншого боку, перспектива погіршення торговельних відносин з Росією видається малому та середньому бізнесу не настільки загрозливою, як великому. Якщо майже половина (48,1%) великих промислових підприємств побоювались санкцій з боку Росії після впровадження ЗВТ з Євросоюзом, то значно менше середніх та малих виробників розглядають такий ризик: 20,6% та 10,9% відповідно. [1, С. 5]

Через достатньо високий рівень занепокоєння підприємців ми вважаємо за необхідне більш детально розглянути деякі особливості Угоди про ЗВТ з ЄС та зовнішньоекономічної ситуації загалом.

За даними Державної служби статистики України, сьогодні Україна експортує товари і послуги в 224 країни і території світу, основними ринками збуту є Азія (33,5% від загального обсягу експорту), Європа (33,2), СНД (20,4%). [2] Диверсифікація експортних поставок невелика: майже три чверті експорту забезпечують три галузі – агропромисловий комплекс та харчова промисловість, металургійний комплекс і машинобудування. Тобто товарний експорт представлений в основному сировиною і продуктами низького ступеня переробки. Наприклад, на чорні метали припадає 23,1% загального обсягу експорту, а на вироби з них – тільки 2,6%. Або на зернові культури – 14,6% і лише 6,3%, відповідно. Україна займає перше місце в світі з експорту соняшникової олії, друге – зернових, третє – кукурудзи; а АПК є основним джерелом надходжень валюти в країну. З огляду на це зрозуміло, що падіння світових цін на типовий український експорт (руди, чорні метали, сировинну аграрну продукцію), скорочення світової торгівлі в 2015 року (за перше півріччя 2015-го року в світовій торгівлі було зафіксовано найбільший спад за останні шість років), перенасиченість

європейського ринку через застосування Росією ембарго на європейські товари в поєднанні з внутрішніми проблемами позначилися на стані експортної діяльності України – за перше півріччя 2015 року падіння експорту склало 33,6%. Це вкотре продемонструвало вразливість української економіки до коливань світової кон'юнктури сировинних ринків. [3, С. 20]

За задумом, за умови успішної реалізації, Угода про ЗВТ має суттєво наблизити економічну систему України до економічної системи Євросоюзу на основі взаємної лібералізації руху товарів, капіталів та послуг, а також гармонізації значної частини законодавчої бази України з нормами та практиками ЄС. До 2014 року, як ми вже зазначали, товарообіг між Україною та ЄС регулювався Угодою про партнерство та співробітництво (УПС) [4, С. 50] та Загальною системою преференцій (ЗСП). [5] Згідно з УПС сторони застосовували одна до одної режим найбільшого сприяння (РНБ). У той же час, ЗСП дозволяла застосовувати більш низькі тарифи, ніж при РНБ, до більш ніж 6000 товарів. Українські виробники активно використовували ці переваги. Рівень використання оцінювався від 75% до 100%. [6, С. 150] А з 2016 року ЄС скасував ввізне мито для українських товарів стосовно більш ніж 98% кодів товарної номенклатури. Щодо деяких кодів встановлені тарифні квоти, в межах яких товари імпортуються в ЄС без сплати мита.

Поглиблена та всеохоплююча ЗВТ з ЄС дещо відрізняється від угод ЗВТ у рамках СНД сильнішим регулюючим та інституційним характером. Угода про створення ЗВТ у рамках СНД не вимагає регуляторних змін у країні, в той час, як ПЗВТ з ЄС має призвести до значного узгодження нормативної практики України з європейськими правилами й нормами у сферах, пов'язаних із торгівлею

Варто зазначити, що підписання Угоди про ЗВТ значно вплинуло на відносини з Російською Федерацією. Так, протягом січня-серпня 2014 року спостерігалось загальне падіння обсягів торгівлі з Митним союзом Росії, Білорусі та Казахстану (РБКМС), тоді як у торгівлі з ЄС вдалося забезпечити позитивну динаміку експорту. В 2014 році, коли до девальвації гривні, уповільнення економічної активності та військового конфлікту, додалися, з одного боку, проблеми в торгівлі з Росією та, з іншого, автономні торговельні преференції ЄС, це справило значний вплив на характер торгівлі з обома партнерами. У результаті частка ЄС зросла в експорті всіх товарних груп. Водночас, порівняно швидке падіння імпорту з ЄС для деяких товарних груп призвело до зростання частки РБКМС в українському імпорті харчової продукції, деревини, машин та устаткування. [7, С.11]

Торговельні відносини з Росією завжди відзначались перемінливою стабільністю. Важливою рисою цих відносин є застосування нетарифних обмежень, які мають суттєвий вплив на торгівлю. Торговельні протистояння посилювались у 2013-2014 роках, коли Україна взяла курс на підписання Угоди про Асоціацію з ЄС. [8, С. 5]

З огляду на вищевикладене можна підсумувати, що економічна інтеграція з Євросоюзом викликає занепокоєння серед підприємців через такі основні причини:

- необхідність приваблювати значні фінансові ресурси задля імплементації європейських норм і стандартів,
- необхідність модернізації виробництв,
- страх не витримати конкуренцію після напливу в країну дешевших європейських товарів,
- ризик не витримати конкуренцію на Європейському рівні,
- небажання втрачати великий ринок збуту в Російській Федерації.

При цьому, “економічний євроскептицизм” є, на нашу думку, найбільш вагомою причиною опозиції до ідеї євроінтеграції, адже саме економічна складова

інтеграції відповідає за благополуччя громадян. Саме тому надзвичайно важливим є забезпечення державної підтримки національним підприємствам та детального роз'яснення громадянам всіх можливих переваг і недоліків від економічної інтеграції з Європейським Союзом.

Список використаних джерел:

1. Торговельна політика України: погляд бізнесу. Спеціальний звіт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. – Київ, 2014. – 30 с.
2. Географічна структура експорту-імпорту послуг (1996-2014) [Електронний ресурс]/ Офіційний сайт Державного комітету статистики. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/zd/zd_rik/zd_u/gsp_u.html
3. Пидоричева И. Видение Украины: от сырьевого экспорта к осознанной новой индустриализации// Зеркало недели. – 2015. – № 49. – С.20.
4. Угода про партнерство і співробітництво між Україною, Європейськими співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 24. – С.50
5. RevisedEUtradeschemetohelpdevelopingcountriesapplieson 1 January 2014 [Електронний ресурс]/ Офіційний сайт Європейської комісії. – Режим доступу: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/december/tradoc_152015.pdf
6. Mid-term Evaluation of the EU's Generalized System of Preferences. Report. - CARIS, University of Sussex. – 2010. – 250 С.
7. Наслідки створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС / Інститут економічних досліджень і політичних консультацій, 2014. – 50 с.
8. Cenusa D., Emerson M., Kovziridse T., Movchan V. (2014) Russian punitive trade policy measures towards Ukraine, Moldova and Georgia. – CEPS WD 300, 2014. – № 400. – P.5.

ЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БРЕНДУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ

Слободяник О.Г.

здобувач кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Первинне поняття «бренд» було створено для позначення джерела, виробника чи власника продукту або речі. З розвитком торгових відносин термін «бренд» стало означати походження продукту і застосовувалось для відокремлення одного виробника від іншого, що виготовляли схожі продукти. Таким чином, бренди стали основою реклами вже з моменту виникнення ринкових відносин. Сьогодні поняття бренд зазвичай вживається для позначення або ідентифікації виробника чи продавця продукту або послуги [1]. Бренди займають в торгівлі не останнє місце. Їх можна купувати, продавати, брати або здавати в оренду, захищати на національному і міжнародному рівні. Бренд – це символічне втілення інформації з набором функціональних, емоційних, унікальних обіцянок потенційному споживачеві, що важко відтворюються та імітуються. Саме поняття «бренд» є множинним та містить в собі: характеристики, що притаманні тільки йому; сам продукт; набір очікувань та

асоціацій, що міцно закріплюються за продуктом; обіцянки певних переваг, що надаються автором бренду споживачеві; інформація про споживача бренду.

Існує шість видів брендів, кожен з яких відіграє свою роль на ринку:

- товарні бренди;
- організаційні бренди;
- бренди особистостей;
- бренди подій;
- географічні бренди.

Дослідники поняття брендингу країн вважають, що країни будуть щодня конкурувати зі своїми сусідами чи регіональними блоками країн в сфері туризму, інвестицій та експорту. Країни, які починають з відсутньою або слабкою репутацією ризикують бути значно обмеженими в своєму розвитку. Нині проблеми формування та просування іміджу країни часто визначаються з її стратегічних пріоритетів чи з позиції формулювання національної ідеї. Тому концепція побудови бренда повинна включати такі кроки, як пошук цінностей та атрибутів, що повинні асоціюватися з брендом; визначення ідентичності бренда; трансформація самої ідеї бренду у вигляді послуг, продуктів; комунікація ідентичності відповідним шляхом.

Бренди також викриваються для створення сприятливих умов на окремих територіях, для розвитку регіональних соціально-економічних систем. Управління територією складається із використання методів, прийомів і технологій, які в результаті здатні покращувати життя населення і задовольняти їх потреби. Бренд території створює уявлення про регіон, як в межах країни, так і за кордоном. Ефективний бренд сприяє зростанню інвестиційної привабливості місцевості, і в результаті покращується розвиток регіональної соціально-економічної системи. Управління брендом території на рівні владної установи виступає важливим інструментом стратегічного планування місцевого розвитку.

Дослідження сприйняття України та її жителів іноземцями, проведене міжнародною соціологічною асоціацією в країнах ЄС та США, показало, що українців там сприймають як людей веселих (27%), освічених (16%), добрих (15%), а країну в цілому вони вважають нестабільною, кризовою і корумпованою (62%). Отже, Україна в світі асоціюється з політичною нестабільністю та не визначеністю зовнішньополітичного курсу, а також з країною, де ведуться військові дії, що лякає інвесторів та закріплює за Україною імідж несамоїїної держави, якою маніпулюють більш впливові актори [2].

На думку іноземців від демократичного ідеалу нас відрізняють такі проблемні аспекти, як: політична та економічна нестабільність (43% респондентів), корумпованість державного апарату (22%), неякісний менеджмент (23%), проведення АТО в країні (21%), відсутність правової культури (12%). Зазначені пункти власне і гальмують розвиток країни. Рух в напрямку подолання цих проблем дозволить розвивати та популяризувати конкурентні переваги, що можуть стати основою формування державного бренду [2].

В Україні необхідність державного брендингу розглядається в рамках державних програм формування позитивного міжнародного іміджу. В грудні 2005 р. створення бренду «Україна» вперше зазвучало як комерційний проект, що фінансує держава і здійснює на основі відкритого тендеру спеціалізована компанія. В 2007 році було проведено тендер, право на «прорив України на європейський інформаційний ринок» виграла компанія «Гранд-Прінт Україна», яка розробила в рамках рекламної кампанії «Україна запрошує» відео-ролик та плакати про зимовий відпочинок в Карпатах [3].

Кроки держави доповнюють неурядові українські та закордонні структури. Неурядова організація «Україна Відома» (Ukraine Cognita) виготовила численні презентаційні матеріали про Україну та рекламні фільми різними мовами. Українська фундація Open Ukraine організовує міжнародні проукраїнські заходи. Молодіжні та туристичні українські організації налагоджують закордонні контакти українського суспільства, представляють Україну на міжнародних неурядових заходах і конференціях. Більшість такої закордонної публічної активності відбувається без підтримки української держави. Саме через відсутність цілісної стратегії, комплексності, скоординованості в діях держави, неурядових організацій та окремих громадян імідж України не тільки не покращується, а і є об'єктом маніпулювань. Тому мова повинна йти саме про вироблення цілісної концепції державного бренду, про розробку взаємопов'язаних програм національного брендингу, дія яких повинна бути націлена на зміну ставлення до країни самих українців.

Зауважимо, що етапи формування бренду «Україна» та його іміджу нічим не відрізняються від етапів формування бренду економічного товару. Якщо ми хоча б почнемо робити помітні рухи у напрямку подолання існуючих проблем, це вже стане приводом для початку кампанії по формуванню бренду «Україна»: проведення міжнародних конференцій, круглих столів і самітів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Keller, Kevin Lane: Strategic Brand Management, 3rd edition / Keller, Kevin Lane. – Upper Saddle River – NJ: Prentice-Hall – 2008.
2. Du bist Deutschland. Офіційний веб-сайт кампанії. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.du-bist-deutschland.de/>
3. Projects. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.land-of-ideas.org/CDA/projects,241,0,,en.html>

УДК: 327(477+470+571)

ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ДЕРЖАВНИЙ ІМІДЖ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ ТА ЗАКОРДОННИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ФРН

Носенко А.С.

аспірантка Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Аналіз отриманої від дипломатів закордонних представництв ФРН інформації про ставлення населення до Німеччини у країні перебування дає можливість зробити висновок про сучасний імідж країни, який тісно пов'язаний із зовнішньополітичною комунікацією. У країнах, відносини з якими відіграють важливу роль, регулярно проводяться опитування громадської думки щодо ставлення населення до ФРН (наприклад, аналогічно американський Інститут Геллапа досліджує імідж США в світі). Опитування певною мірою має суб'єктивний характер, проте при співставленні отриманих даних від всіх респондентів можна отримати релевантну інформацію.

У дослідженні міжнародного іміджу ФРН (2007 р.), на якому ми зупинимося більш детально, німецькі науковці вдалися до емпіричних методів. Дипломатам всіх

німецьких закордонних представництв було запропоновано відповісти на ряд запитань. Так, на запитання “Як ви оцінюєте, в цілому, ставлення населення до Німеччини у країні перебування”, були отримані результати, відповідно до яких 51% респондентів відповіли “дуже позитивно”, 41% – “скоріше позитивно”, 8% – “нейтрально”, що свідчить про те, що ФРН користується переважно “хорошою репутацією” у світі. Для порівняння в опублікованому рекламним агентством FutureBrand ренкінгу національних брендів Country Brand Index за 2014/2015 ФРН зайняла 3 місце за популярністю в світі (після Японії та Швейцарії). Таким чином, впродовж 8 років Німеччина впевнено утримує позицію одного зі світових лідерів. З отриманих результатів виходить, що у науково-популярній пресі більш позитивно пишуть про новини з ФРН. Слід також зауважити, що ті інструменти, які використовуються, зокрема, інтерв'ю та авторські статті, орієнтуються більше на науково-популярну періодику. Тим не менше, 8% масової преси (1/10 її частина) “скоріше негативно” згадують в новинах про Німеччину. При цьому слід зауважити, що в науково-популярній пресі взагалі відсутня ця категорія, і лише 3% згадуваного нами типу ЗМІ взагалі нічого не повідомляли в новинах про ФРН (в масовій пресі – 17%). Подібна ситуація зберігається й на телебаченні: на громадському і державному телебаченні лише в 9% новин не йшлося про ФРН, тоді як на приватному телебаченні цей показник сягає 17%. Онлайн-ЗМІ у більшості випадків навіть не згадують у своїх новинах про ФРН (22%), що не може не викликати занепокоєння, оскільки даний тип ЗМІ набув значного поширення у порівнянні з класичними медіа та найчастіше уникає цензури. Отже, ФРН потрібно краще використовувати свій потенціал в інтернеті та розробляти контент для публікації у мережі. Але треба зауважити, що сучасна політична комунікація дуже чітко представлена у всіх видах ЗМІ. Особливо це можна було спостерігати під час загострення кризи біженців, де Німеччина швидко реагувала на виклики, коментувала свою позицію та формувала ставлення до своїх дій.

Для того, щоб розширити своє уявлення про імідж ФРН у світі, опитування, що проводилося німецькими дослідниками, було доповнено іншими питаннями, а саме, що найбільш позитивно впливає на сьогоднішньому етапі на сприйняття Німеччини населенням інших країн. Цікавим виявилось те, що при відповіді на це питання тричі згадувалася робота німецьких закордонних представництв у відповідній країні перебування: „Проекти посольства”, “Робота прес-служби посольства”, “Діяльність посла ФРН”. Ці вислови свідчать про те, що певна політична комунікація та публічна дипломатія закордонного представництва у відповідній країні перебування великою мірою сприяє формуванню міжнародного іміджу ФРН та політичної позиції держави. Проте, як і очікувалося, найчастіше у відповідях на питання фігурували німецька потужна економіка, німецька продукція й експорт (в першу чергу автомобілі та промислові машини), технології та інновації. На другому місці опинився спорт разом із чемпіонатом світу з футболу 2006 року, що проводився у Німеччині. Це була велика подія, якщо вірити німецьким дипломатам, що суттєво вплинула на імідж ФРН закордоном. При цьому не лише футбол, а й, в цілому, футбол та спорт зіграли ключову роль у формуванні позитивного іміджу Федеративної Республіки. За останні 8 років ці позиції посилилися перемогою у пісенному конкурсі Євробачення, перемогою у Чемпіонаті світу з футболу тощо.

Успіхи в роботі Європейського Союзу під час головування ФРН в Раді ЄС у першому півріччі 2007 р. теж було відзначено серед респондентів. Така загальна та більш стала категорія, як “Німецька культура”, зайняла 4 місце у списку, за якою йде категорія “Зовнішня політика”, далі “Німецька політика в сфері допомоги у розвитку/гуманітарна допомога”. Таке високе положення в рейтингу політики в сфері допомоги у розвитку лише засвідчує успіх зусиль ФРН в цьому напрямку, яка наразі

в цій сфері належить до найбільших країн-донорів. Гуманітарна діяльність характеризується не лише прямими ефектами (“розвиток потенціалу”, спроба контролю над процесом міграції), а й непрямыми позитивними наслідками щодо відношення до Німеччини з боку населення країн, яким уряд ФРН надавав гуманітарну допомогу. Федеральний канцлер А. Меркель згадувалась стільки ж разів у відповідях дипломатів, як і класичні “німецькі чесноти”, на кшталт “старанності” або “пунктуальності”. Середнє місце в рейтингу останніх категорій свідчить про те, що подібні стереотипи не відіграють провідну роль в формуванні іміджу ФРН в очах місцевого населення. Політична система (демократичні права, громадянські свободи тощо) та високий рівень життя в Німеччині знаходяться на тому ж самому рівні, що й екологічна політика ФРН. Для порівняння в тому ж дослідженні рекламного агентства FutureBrend за 2014/2015 рр. серед ключових галузей лідерства ФРН були названі автомобільна промисловість, технології, транспортування, побутова техніка й електроніка тощо, а до найбільш поширених брендів з якими асоціюється Федеративна Республіка відносяться Mercedes-Benz, Bayer, BMW, Volkswagen, Audi, Porsche, Lufthansa, Siemens й Adidas.

Продовжуючи опитування 2007 р., метою якого також було встановити тих осіб, які найбільше сприяють формуванню позитивного іміджу ФРН, були отримані наступні результати. За підсумками дослідження було виявлено, що найбільшою популярністю користуються А. Меркель, Ф. Бекенбауер, М. Шумахер, вже всередині рейтингу – Г. Шредер, далі на одному рівні – Папа Римський Бенедикт XVI та моделі й акторки Х. Клум та К. Шіффер. Результати опитування на тему “Що формує позитивний імідж ФРН?” свідчать, що, в першу чергу, економічні виробы та спорт сприяють популяризації Німеччини за кордоном, а, з другого боку, недостатньо високо була оцінена роль німецької культури. Зокрема, діяльності Гете-Інститутів, що здійснюють значний внесок в поширення німецької культури за кордоном, зашкодили заходи економії. Тому, на думку науковців, ФРН для подолання негативних тенденцій слід краще використовувати потенціал німецької культури та посилити роботу Гете-Інститутів, які повинні сприяти її популяризації.

Отже, німецькі науковці в дослідженні міжнародного іміджу своєї країни застосували новаторський підхід – проведення опитування серед дипломатів закордонних представництв ФРН і обробка отриманої інформації на основі порівняльних та статистичних методів, що в підсумку дало можливість визначити сфери, чинники чи особи, що сприяють формуванню позитивного іміджу країни. Публічна дипломатична діяльність закордонних представництв дають можливість визначити негативні тенденції та проблеми в популяризації самої країни, її культури та цінностей, що впливає на відношення населення інших країн до ФРН. Даний підхід у здійсненні публічної дипломатії та популяризації країни в світі з його практичними результатами є, безсумнівно, актуальним для української держави.

Список використаних джерел

1. Grolig, Wilfried; Schlageter, Rainer Eugen: "Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik und Public Diplomacy", in: Jäger, Thomas; Höse, Alexander; Oppermann, Kai (Hg.): Deutsche Außenpolitik. Sicherheit, Wohlfahrt, Institutionen und Normen, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007. - S. 547-566.

2. Karten, Inga: „Staatliche Imagearbeit: Die Public Diplomacy des Auswärtigen Amtes“, in: Jäger, Thomas; Viehrig, Henrike (Hg.): Die amerikanische Regierung gegen die Weltöffentlichkeit? Theoretische und empirische Analysen der Public Diplomacy zum Irakkrieg, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2008. - S. 163-190.

3. Lange, Sebastian: Der Erfolg von "Public Diplomacy". Eine theoretische Analyse am Fallbeispiel Deutschland, Saarbrücken: VDM Verlag Dr. Müller, 2007.

4. Country Brand Index 2014-15: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mbl.is/media/84/8384.pdf>.

УДК 327:165.12(477)

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ

Пікула М.М.,

аспірант кафедри міжнародної інформації

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Актуальність проблеми обумовлена потребами сприяння консолідації суспільного запиту на європейську інтеграцію та підвищення рівня свідомої підтримки членства України в ЄС, що здійснюється через поширення довідкової інформації про ЄС, відносини України з ЄС і політику європейської інтеграції України, через ЗМІ й соціальні медіа, цілеспрямований вплив на громадян України, неформальне спілкування у соціальних мережах та особисте спілкування з представниками європейського співтовариства [6], а також використання різноманітних освітньо-виховних ресурсів. Про вплив одного з них – програми Еразмус ми вже писали [5], про інший – європейські студії, що існують в Україні маємо на меті зупинитися зараз.

Українські дослідники вважають, що «європейський вимір освіти в баченні ЄС – це комплексне поняття, яке трактується як певний стандарт знань про ЄС та Європу, а також навички, цінності, що формуються освітніми засобами» [7, с. 18]. Проявами такого підходу стали такі європейські документи кінця ХХ – початку ХХІ ст., як рекомендації «Про роль середньої школи в підготовці молоді до життя» (1983 р.), рекомендації Парламентської асамблеї «Про європейський вимір освіти» (1988 р.), Маастрихтська угода (1992 р.), резолюція 17-ї сесії Постійної конференції європейських міністрів освіти «Європейський вимір освіти: зміст викладання та навчальних планів» (1995 р.), висновки 19-ї сесії Постійної конференції європейських міністрів освіти «Освіта 2000: тенденції, загальні питання і пріоритети панєвропейського співробітництва», резолюція «Основні цінності, мета: роль співробітництва у сфері освіти в Раді Європи» (1997 р.), рекомендації Комітету міністрів Ради Європи «Про середню освіту» (1999 р.), доповідь Ради Міністрів на Раді Європи «Формування майбутніх цілей систем освіти і підготовки» (2001 р.), спільний документ Ради Європи і Європейської Ради «Освіта і підготовка 2010» (2004 р.), висновки Європейської Комісії щодо професійного розвитку вчителів і керівників шкіл (2009 р.) тощо [7].

Зокрема, сформовано такі цілі європейського виміру освіти, як 1) посилення почуття європейської ідентичності та відчуття цінності європейської цивілізації, що є важливим для захисту принципів демократії, соціальної справедливості та поваги до прав людини; 2) підготовка молоді до участі в економічному та соціальному житті співдружності; 3) сприяння усвідомленню молоддю переваг і викликів співдружності, що стоять перед нею; 4) поліпшення знань молоді про співдружність та країни-члени ЄС, їхню історію, культуру та економіку, що сприятиме розвитку співпраці країн світу

[7]. Від запровадження європейського виміру освіти українські науковці та практики пішли до розробки інтегрованих курсів з проблем вивчення європейських студій та визначення шляхів включення у предмети знань про Європу [3]. Започатковані французькими та німецькими вченими у 1950-х рр. європейські студії поступово поширюються в країнах Європейського Союзу та в світі. З середини 1990-х рр. євростудії активно розвиваються в Україні, на рівні загальної освіти, вищої школи, а також неформальної освіти [2].

На початку ХХІ ст. в Україні розробляються концептуальні засади змісту шкільної освіти в рамках навчального курсу «Європейські студії» для шкіл. Ініціатори проекту планували створити навчальний інтегрований курс на модульній основі та впровадити його в загальноосвітніх школах як необхідну умову реалізації європейського виміру в освіті України в освітньому та виховному процесі. Була розроблена та обговорена з громадськістю концепція змісту освіти для європейського виміру України, на основі якої і розроблявся зміст навчального курсу, а саме: «комплекс знань, умінь, навичок і компетентностей, що сприятимуть активній участі в політичному, правовому, економічному й культурному житті сучасного суспільства і вихованню учня як свідомого громадянина України та Європи» [4].

Для оволодіння елементарними знаннями про Європу та Євросоюз розроблялися спеціальні програми. Одна з них, спрямована на позакласну роботу в євроклубі, наприклад, включала такі теми, які, на наш погляд, були спрямовані на формування європейської політичної свідомості: європейські та світові цивілізації, склад європейського континенту, європейські країни, політичний і правовий устрій європейського континенту, соціально-культурний розвиток Європи, організація економічного життя в Європі, глобальні проблеми людства, європейські шляхи розв'язання проблем, шляхи інтеграції України до Європи [8]. Євроклуби стали в Україні найбільшою мережею шкільних та молодіжних клубів, що просувають спільні європейські цінності та сприяють обмінам між молоддю Європи та України.

Автори концепції змісту освіти для європейського виміру України за допомогою інтегрування європейської тематики до загального змісту української шкільної освіти планували сформувати в учнів особистісні та соціальні вміння й навички для життєдіяльності в сучасному європейському співтоваристві, де зараз активно культивується відчуття європейської культури, зближення та створення спільного європейського дому. Європейський регіон розглядався як єдина історико-соціальна, економічна, культурна, екологічна система. Одним з важливих завдань освіти стає формування в молодого покоління свідомості про спільну європейську належність, розвиток почуття відповідальності за спільне майбутнє, відчуття європейського громадянства [1].

Поступово від шкільного рівня європейські студії починають досить широко поширюватися у вищій школі та науковій сфері. У 2006 р. створено Всеукраїнську громадську організацію «Українська асоціація європейських студій» за ініціативи учасників ряду міжнародних семінарів і конференцій з євростудій, які проходили у 2005-2006 рр. за підтримки європейської програми Міжнародного фонду «Відродження». На момент реєстрації Міністерством Юстиції України в лютому 2007 р. Українська асоціація європейських студій мала осередки в більшості областей України, кількість яких продовжує зростати. До асоціації входять викладачі та дослідники європейської інтеграції, представники проєвропейського громадянського суспільства, які реалізують проекти неформальної освіти в галузі євростудій, підтримують розвиток євроклубівського руху, надають експертну підтримку євроінтеграційним процесам на національному, регіональному та місцевому рівнях [9].

Література

1. Кобернік С. та ін. Концепція змісту освіти для європейського виміру України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/581/>
2. Національна міждисциплінарна олімпіада з європейських студій серед учнівської молоді України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://civic.ua/text/calendar/view.html?q=1079262>
3. Овчарук О.В. Стратегія реалізації європейського виміру в українській освіті у контексті інтеграційних процесів в Європі // Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія. Зб. наук. пр. – 2006. – Випуск № 9, частина 2. [Електронний ресурс] : Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2006_9_2/doc_pdf/ovcharyk.pdf.
4. Паращенко Л. Вікно у світ // Віче, №5, березень 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/140/>
5. Пікула М.М. Вплив соціальних мереж та блогів на політичну свідомість сучасного суспільства / М. М. Пікула // Слов'янський вісник : [зб. наук. пр.] / Рівнен. ін-т слов'янознавства Київ. славістичного ун-ту. – Рівне, РІС КСУ, 2013. – Випуск 16. – С. 194- 200.
6. Пікула М.М. Програма Еразмус як інструмент формування європейської свідомості України / М. М. Пікула // Інформаційне забезпечення транскордонного співробітництва України: матеріали III Міжнародної науково практичної Інтернет конференції (14-15 травня 2015р., м. Луцьк) / [під заг. ред. Митко А. М.]. – Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – С. 267-276.
7. Пікула М.М. Соціальні мережі та формування євроінтеграційної свідомості / М. М. Пікула // Міжнародна науково-практична конференція “Актуальні проблеми міжнародних відносин (Світове співтовариство: глобальні і регіональні виклики)” – Україна, Київ, жовтень 2014 р. – Київський національний університет, Інститут міжнародних відносин, 2014. – С.
8. Післядипломна освіта в умовах євроінтеграції: сутність, зміст, технології, готовність до змін: навчально-методичний посібник/ Пуховська Л.П., Артющина М.В., Базелюк В.Г., Лушин П.В., Снісаренко О.С., Сніцар Л.П., Солодков В.Т., / за наук. ред. Л.П. Пуховської – К.: Педагогічна думка, 2012. – 122 с.
9. Програма гуртка «Європейський клуб» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ocdut.kr.ua/Docs/evroclub/info/program.doc>.
10. Українська асоціація європейських студій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eustudy.at.ua/>

РОЛЬ БРЕНДИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Терещук М.І.

аспірант кафедри міжнародної інформації Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки (м. Луцьк)

У традиційному розумінні корінний національно-державний інтерес включає три основних елементи: військова безпека; економічне процвітання і розвиток; державний суверенітет як основа контролю над певною територією і населенням [1, с.196]. Транслюючи цю умовну "тріаду" на національні інтереси країн Центрально-Східної Європи та роль брендингових технологій у їх реалізації, можна спробувати виділити такі перспективи. Щодо військової безпеки, яка лише частково пов'язана з брендинговими та іміджевими технологіями, зауважимо, що після розпаду соціалістичного табору та Радянського Союзу ключовим вектором зовнішньої політики східноєвропейського регіону стала інтеграція до західних політичних, економічних та безпекових структур. Це бажання було обумовлене як ідеєю "повернення до Європи", так і бажанням забезпечити себе від повернення у минуле. Реалізація цих інтенцій здійснювалась як структурними перебудовами у політичній, економічній та інших сферах у посткомуністичних країнах, так і трансляцією ними "меседжів", що ці зміни відбуваються і що ці країни можуть бути прийняті до західних інституцій. Перед країнами ЦСЄ, як зауважував угорський дослідник Д. Сонді, постала задача позиціонування держав як надійних членів світового співтовариства, тобто, що вони є демократичними, політично стабільними та перспективними ринковими країнами [2, с. 10], тому для країни Центральної Європи найбільш важливими зовнішньополітичними цілями стали вступ до НАТО і ЄС.

Друга складова національних інтересів – економічне процвітання і розвиток – тісно пов'язана з брендинговими технологіями. Брендингові технології як інструмент позиціонування держави стали продовженням національної економічної сили, зокрема, туристична привабливість регіону, освіта, інвестиції, можливості ведення бізнесу розглядаються як "товар", що можна "продавати" та отримувати прибуток. Крім того, потужний бренд країни сприяє просуванню національних товарів на зарубіжні ринки, що також позитивно впливає на економічний розвиток. Брендинг країни є інструментом забезпечення її ефективного розвитку.

В умовах глобалізації світу перед країнами постали задачі конкурування з іншими країнами за залучення інвестицій, туристів, студентів, що спонукає країни формувати власну маркетингову мету бренду, сутність якої зводить до потреби вигідно "продати" країну на ринку послуг, виділивши її переваги з-поміж країн-конкурентів. Виокремимо перелік стратегічно важливих інтересів країни, що необхідно враховувати при створенні її бренду, зокрема:

- залучення туристів (туристичний брендинг);
- залучення інвестицій;
- залучення різних цільових аудиторій, наприклад, бренд Великої Британії як країни для здобуття "елітної" освіти;
- сприяння просуванню на міжнародних ринках товарів та послуг.

У цьому контексті виділимо декілька особливостей формування бренду країн Центрально-Східної Європи. По-перше, міжнародні та регіональні ринки

інвестиційних, освітніх, туристичних послуг, а також промислових та продовольчих товарів на той момент, коли посткомуністичні країни на них увійшли, вже були конкурентно розвинутими, що потребувало й досі потребує від цих країн зусиль та креативних підходів. По-друге, зазначена конкуренція мала й має місце не лише із західноєвропейськими країнами, але й між собою. По-третє, для успішного конкурування країнам Центрально-Східної Європи необхідно було провести модернізацію промисловості та сфери послуг, оскільки успішність бренду залежить від якості товарів та послуг.

Щодо третього аспекту національних інтересів – державного суверенітету як основи контролю над певною територією і населенням – слід зауважити, що брендингові технології мають не лише зовнішній (спрямованість на зарубіжну аудиторію), але й внутрішній вимір (спрямованість на населення країни). При цьому внутрішній вимір бренду країни, тобто сприйняття держави власним населенням, є важливою складовою захисту національних інтересів. Додамо, що перспективи національного розвитку залежать від підтримки держави її населенням, зокрема йдеться про вироблення такої національної ідентичності, такого бачення країни та її місця у світі, що відповідало б очікуванням населення.

Для країн Центрально-Східної Європи ключовою задачею у перехідний період стало формування власної демократичної європейської ідентичності та усунення успадкованого образу економічно відсталих авторитарно керованих радянських сателітів. Як відзначають фінські дослідники Т. Моїланен та С. Раїністо у своїй праці "Як брендувати країни, міста дестинації" (2009 р.), основною метою брендингу посткомуністичних країн було відокремити "нову" країну від "старої"; створити або посилити позитивні достовірні уявлення про "нову" країну та її народ; збільшити довіру серед жителів і сформуванати атрибути національної гордості [3, с.76].

Список використаних джерел

3. Цыганков П. А. Международные отношения: Учебное пособие / П. А. Цыганков. — М.: Новая школа, 1996. — 320 с.
4. Szondi G. The role and challenges of country branding in transition countries: The Central and Eastern European experience / Gyorgy Szondi // Place Branding and Public Diplomacy. — 2007. — Vol. 3, № 1. — P. 8–20.
5. Moilanen T. How to Brand Nations, Cities and Destinations: A Planning Book for Place Branding / Teemu Moilanen, Seppo Rainisto. — Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009. — 202 p.

ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Аветисян Л.В.

Студентка 1 курсу магістратури ФРГТБ КНТЕУ
Спеціальність «Менеджмент туристичного бізнеса»
Науковий керівник: проф., Андрєєва О.М.

Інформація в сучасних умовах несе в собі як творчу, так і руйнівну силу. Зміни у глобальній світовій економічній та політичній сферах привели до зміни технологій світового протистояння і ведення воєн. Інформаційні війни переслідують мету

активізувати громадськість держави-противника і, таким чином, вплинути на національну політику [1].

Сутність маніпулятивного впливу на свідомість людей через мас-медіа вивчають Г. Почепцов, Я. Зодерквіст, технології впливу на маси в період передвиборних кампаній – А. Радченко. Дослідженню інформаційних воєн присвячені роботи І. Панаріна, С. Расторгуєва. Психологічний вплив на супротивника, що базується на комунікативних процесах з використанням сучасних інформаційних технологій, передбачає зміну громадської думки в заданому напрямку. Думки вчених щодо визначення поняття «інформаційна війна» є неоднозначними. Зокрема, С. Расторгуєв [2] зводить поняття інформаційної війни до окремих інформаційних заходів і операцій, інформаційних способів корпоративної конкуренції. С. Гриняєв та С. Комов вважають інформаційні війни міждержавним військовим протиборством, здійснюваним шляхом програмного, радіоелектронного та фізичного ураження інфраструктури держави-противника, дезорганізації його систем державного і військового управління, здійснення інформаційно-психологічного впливу на особовий склад армії та цивільне населення.

Сутність такої інформаційної війни полягає в нанесенні військової поразки противнику шляхом досягнення та використання інформаційної переваги над ним. І. Панарін [3] вважає інформаційну війну явищем зовні мирного періоду міждержавного протиборства, що дозволяє вирішувати зовнішньополітичні завдання несилевим шляхом. Саме тому доцільно вживати термін «інформаційно-психологічна війна», яку слід розуміти як вплив, що здійснюється з метою цілеспрямованого поширення спеціальної інформації, яка впливає на психіку і поведінку політичної еліти та громадянське суспільство певної країни або регіону. В умовах інформаційно-психологічної війни медіа передають велику кількість інформації, в яку важко повірити і окрема людина не в змозі оцінити її достовірність, тому типовою реакцією стає взагалі повна відмова від перевірки.

Методи і прийоми інформаційної війни, враховуючи відносно вільний доступ до інформації через інтернет, виходять з того, що люди теоретично можуть побачити або прочитати те, що їм нададуть медіа. Тому застосовуються такі принципи, як «називай чорне білим», спотворюй факти, замовчуй позитивне, розкручуй негативне, звинувачуй ідеологічного противника в тому, що робиш сам, і головне – повторюй неодноразово. Експерти НАТО зауважують, що методи гібридної війни призначені для того, щоб альянс не задіяв пункт свого статуту про колективний захист, тому альянс повинен виробити новий підхід і поліпшити свою здатність швидко приймати рішення. «Гібридна війна є поєднанням різних видів діяльності», – вважає генерал чеської армії П. Павел, який очолює військовий комітет НАТО [2].

Не менш важливим елементом ведення гібридної війни, що наочно продемонструвала російська агресія, є вплив на життєдіяльність суспільства. При цьому енергетична інфраструктура стала предметом особливої уваги з боку агресора, оскільки її захоплення чи руйнування не тільки завдає значних економічних збитків, а й загрожує сталому функціонуванню системи життєзабезпечення суспільства загалом. Анексія Криму багато в чому була вдалою завдяки не лише докладно розробленому плану дій, а й слушно вибраному моменту для його реалізації [2].

Таким чином, сутність інформаційно-психологічної війни полягає у використанні пропаганди проти іншої держави та сприяє зміні державної політики, а часто й економічної системи супротивника і, як наслідок, відбувається погіршення владно-громадських відносин, що можуть згодом призвести до активізації антиурядових виступів. Вона має за мету зміну поведінки противника, зміну мислення, свідомості людей і, відповідно, їх поведінки.

Список використаних джерел

1. Матеріали семінару в Одесі: відносини України з НАТО в контексті гібридної війни – [Електронний ресурс] – http://www.uanato.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=700:2015&catid=34:demo-category
2. Гібридна війна як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу – [Електронний ресурс] – http://gazeta.dt.ua/Internal/gibridna-viyna-Yak-klyuchoviy-Instrument-rosiyskoyi-geostrategiyi-revanshu-_HTML
3. Інформаційно-психологічна війна як спосіб впливу на громадянське суспільство та державну політику держави – [Електронний ресурс] – <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol1/49-56.pdf>
4. Радченко О. В. Влада і вибори : інституційна взаємодія в демократичному суспільстві : [монографія] / О. В. Радченко. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. – 244 с.

Матеріали до друку підготували:
к.е.н. Чугаєв О.А., к.е.н. Шворак Л.О.

Роботи опубліковані в авторській редакції.
Оргкомітет не несе відповідальність за достовірність інформації та будь-які відомості, подані в рукописах.

Scientific proceedings prepared for publishing by:
Chugaiev O.A. (PhD in Economics), Shvorak L.O. (PhD in Economics).

Papers are published in author's edition.
Organizing Committee is not responsible for the accuracy of the information in the submitted manuscripts.